

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS

BILETENS

NR.12 / 2016 APRĪLIS

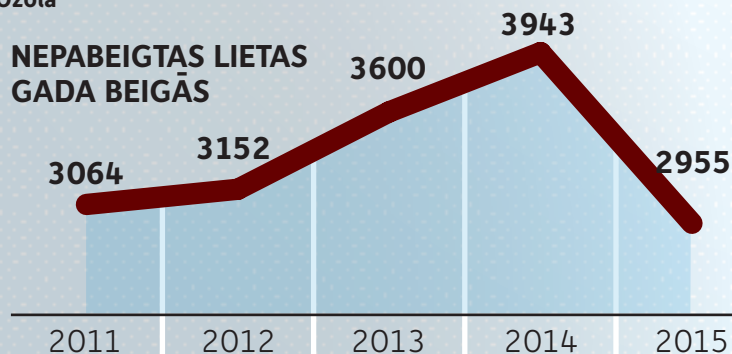
TIESLIETU
PADOMES
INFORMĀCIJALATVIJAS
TIESNEŠU
KONFERENCE
13.11.2015.AUGSTĀKĀ TIESAS
PUBLISKAIS
PĀRSKATS
PAR 2015.GADUTIESĪBDOMAS:
PRIEKŠLASĪJUMI,
PUBLIKĀCIJAS

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS

Augstākās tiesas vadība gada atskaites plēnumā 2016.gada 26.februārī. No kreisās: Civillietu departamenta priekšsēdētāja Edīte Vernuša, Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāja Ineta Ozola

 Lietu uzkrājums
Augstākajā tiesā samazinājies par 25%

LATVIJAS TIESNEŠU KONFERENCE 2015.GADA 13.NOVEMBRĪ

Augstākās tiesas priekšsēdētājs
Ivars Bičkovičs sagaida konferences viesi –
Valsts prezidentu Raimonu Vējoni

Augstākās tiesas
tiesneši konferencē

Konferences vadītājs Rīgas apgabaltiesas
tiesnesis Guntars Kveska un konferences
sekretāre Rīgas pilsētas Kurzemes rajona
tiesas tiesnese Ieva Andžāne

Uz Tiesnešu
konferencēm tiek
aicināti arī Goda
tiesneši. Centrā –
bijusī Kurzemes
apgabaltiesas
priekšsēdētāja
Astrīda Herta Bērziņa

Debatēs iesaistās Tukuma rajona tiesas
priekšsēdētāja Adrija Kasakovska un
Augstākās tiesas tiesnese
Rudīte Vīduša

Tiesnešu ētikas komisijas priekšsēdētāja
vietniece Rīgas apgabaltiesas tiesnese Dzintra
Balta prezentē Tiesu komunikācijas stratēģiju

Ziņu aģentūru
žurnālistu ziņas top
jau konferences gaitā

BILETENS Nr.12 2016. gada aprīlis

ISSN 1691-810X

Izdevējs
**LATVIJAS REPUBLIKAS
AUGSTĀKĀ TIESA**
Brīvības bulvāris 36, Rīgā, LV-1511

Sagatavoja
Augstākās tiesas Administrācija
Redkolēģija
Edīte Vernuša, Pēteris Dzalbe,
Veronika Krūmiņa
Redaktore Rasma Zvejniece

Foto: Augstākā tiesa
(Baltic Pictures,
G.Ārgale, B.Kataja, J.Lācis)
Valsts prezidenta kanceleja

Iespiests

ADverts
tipogrāfija

Metiens 300 eks. Rīgā, 2016

I AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA	2
Aktualitātes	2
Augstākās tiesas viedokļi	4
Vēsture	6
II TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA	8
Informācija	8
Tiesnešu konferences lēmumi	9
Tieslietu padomes lēmumi tiesu sistēmai konceptuālos jautājumos	9
Aktuāli Satversmes tiesas spriedumi	12
Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes viedoklis par tiesu varas attiecībām ar citiem valsts varas funkcionālajiem atzariem modernā demokrātiskā valstī	13
III PIEREDZE: KOMANDĒJUMU INFORMĀCIJA UN ATZIŅAS	15
Informē Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars BIČKOVIČS, tiesneši Dzintra AMERIKA, Aija BRANTA, Jautrite BRIEDE, Andris GUĻĀNS, Jānis NEIMANIS, Zane PĒTERSONE, Marika SENKĀNE, Marianna TERJUHANA, Rudīte VĪDUŠA, Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita ZIKMANE	15
Pieredzes apmaiņa: Augstākās tiesas pārstāvji iepazīstas ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas risinājumiem lietu izskatīšanas paātrināšanai Stažējas Čehijas Augstākajā tiesā	21
IV TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS	23
Jānis BAUMANIS. Par tiesībām uz informāciju kriminālprocesā	23
Pāvels GRUZIŅŠ. Spēkā esošo nolēmumu jaunas izskatīšanas kriminālprocesuālā regulējuma attīstība pēc 1990.gada 4.maija	25
Rihards GULBIS. Kasācijas instances tiesas loma civilprocesā un tiesību sistēmas attīstība	29
Zinaida INDRŪNA. Likumu došana un likumu iztulkošana	35
Veronika KRŪMIŅA. Tiesu nolēmumi – valsts juridiskais tēls	38
Veronika KRŪMIŅA. Personas tiesību uz taisnīgu tiesu aspekti administratīvajā tiesvedībā	39
Aleksandrs POTAIČUKS, Eva VĪKSNA. Personas tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā – administratīvajām lietām piemērojami principi	41
Jautrite BRIEDE. Tiesiskā pašāvība administratīvajā procesā	45
Juridiskās literatūras jaunumi	48
V LATVIJAS TIESNEŠU KONFERENCE 13.11.2015.	49
Valsts prezidenta Raimonda VĒJONA uzruna	50
Ivars BIČKOVIČS. Tieslietu padomes redzeslokā – funkciju paplašināšana, komunikācija, tiesnešu un tiesu darbinieku atalgojums	51
Pārskats par Tieslietu padomes darbību 05.09.2014.–13.11.2015.	54
Dzintars RASNAČS. Aktualitātes tieslietu sistēmā	55
Tiesnešu pašpārvaldes institūciju atskaites un informācija: Tiesnešu ētikas komisija, Tiesnešu disciplinārkolēģija, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija	57
Latvijas Tiesnešu mācību centra prezentācija	60
VI TIESĪBU PRAKSE	62
Skaidrojumi	62
Tiesu prakses apkopojumi	64
2015.gada judikatūras kopsavilkums Augstākās tiesas nolēmumu krājumā	69
Augstākās tiesas mājaslapā publicēto 2015. gada judikatūras nolēmumu rādītāji	75
Judikatūras maiņa – 2015.gada nolēmumu tēzes	86
VII AUGSTĀKĀS TIESAS PUBLISKAIS PĀRSKATS PAR 2015.GADU	87

I AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA

AUGSTĀKAJĀ TIESĀ IZVEIDOTA JUDIKATŪRAS UN ZINĀTNISKI ANALĪTISKĀ NODAĻA

Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa 2016.gada martā: (no kreisās) Kriminālietu departamenta tiesneša palīdzē Nora Magone (papildu pienākumi – judikatūra), konsultants Juris Kalniņš, zinātniski analītiskais padomnieks Aleksandrs Potaičuks, konsultante likumu piemērošanas jautājumos Zinaīda Indrūna, nodaļas vadītāja Anita Zikmane, padomniece Tieslietu padomes jautājumos Dace Šulmane, konsultante Anda Krastiņa, padomniece Eiropas Savienības tiesību jautājumos Solvīta Harbaceviča, zinātniski analītiskais padomnieks Reinis Markvarts

Ar 1.janvāri reorganizēta līdzšinējā Judikatūras nodaļa, pārveidojot to par Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu. Jaunā nodaļa pilda funkcijas, ko darīja Judikatūras nodaļa, – apkopo un pēta tiesu praksi, sagatavo vispārīgus vienotas tiesu prakses veidošanai, atlasa un sistematizē Augstākās tiesas departamentu nolēmumus, kuri rada juridisku interesi, pilnveido judikatūras datubāzi, anonimizē publiskojamos nolēmumus. Papildus tam arī jaunas funkcijas – izstrādāt pētījumus par konkrētu problēmu risinājumiem ES un starptautiskajās tiesībās, starptautisko tiesu judikatūrā

vai citu valstu tiesībās un tiesu praksē, apkopot tiesas statistiku, kā arī sagatavot dokumentu projektus un pētījumus Tieslietu padomes vajadzībām.

Nodaļas vadītāja ir Anita Zikmane, līdzšinējā Augstākās tiesas priekšsēdētāja padomniece Eiropas Savienības tiesību jautājumos. Iepriekš bijusi juriste Eiropas Savienības Tiesā un tiesneša palīdzē Eiropas Kopienas Pirmās instances tiesā, Eiropas Kopienu tiesas nodaļas vadītāja un Civiltiesību departamenta direktore Tieslietu ministrijā.

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS STRĀDĀ PLAŠĀKĀ SASTĀVĀ

Saskaņā ar Tieslietu padomes lēmumu ar 1.janvāri pārdalīts tiesnešu skaits Augstākās tiesas struktūrvienībās – par vienu tiesnesi palielināts tiesnešu skaits Administratīvo lietu departamentā, samazinot tiesnešu skaitu Civillietu tiesu palātā.

Uz vakanto Administratīvā departamenta tiesneša amata vietu turpinās konkurss, bet tiesneša pienākumus

vakances laikā Tieslietu padome uzdevusi pildīt Administratīvās apgabaltiesas tiesnesei Dzintrai Amerikai.

Tiesnešu skaits pārdalīts, lai nodrošinātu efektīvu un racionālu Augstākās tiesas resursu izmantošanu. Tiesu reformas gaitā, likvidējot apelācijas instanci Augstākajā tiesā, samazinās lietu skaits Civillietu tiesu palātā, kas darbosies līdz šā gada 31.decembrim.

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS TIEKAS AR TIESNEŠIEM REĢIONOS

Lai ar apgabaltiesu un rajona tiesu tiesnešiem pārrunātu aktuālus krimināltiesību un kriminālprocesa jautājumus, Krimināllietu departamenta tiesneši jau otro gadu dodas uz tiesu apgabalu tiesnešu sanāksmēm – martā Vidzemes apgabaltiesā un Rīgas apgabaltiesā, aprīlī – Zemgales apgabaltiesā. Šogad tiesnešiem pievienojas arī departamenta zinātniski analītiskais padomnieks Jānis Baumanis, viņš informē par likumdošanas aktualitātēm krimināltiesību jomā. Departaments apkopo un analizē kasācijas instances

tiesas lēmumus, ar kuriem grozīti vai atcelti zemāko instanču nolēmumi. Līdz ar to sarunas ar tiesnešiem ir gan par apelācijas un pirmās instances raksturīgākajām kļūdām kopumā, gan arī tieši katram reģionam aktuālākajām problēmām. Departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe novērtē: „Tikšanās ir vērtīgas, jo ne tikai analizējam kļūdas, ko kasācijas instance redz zemāku instanču darbā, bet uzklusām arī apgabaltiesu un rajona tiesu tiesnešu viedokli par likumu piemērošanas problēmām.”

PIRMĀ JAUNO JURISTU KARJERAS DIENA AUGSTĀKAJĀ TIESĀ

19.februārī Augstākajā tiesā notika pirmā Jauno juristu karjeras diena, ko organizē ELSA Latvia, kas ir daļa no Eiropas tiesību zinātņu studentu asociācijas. Deviņi studenti no Latvijas Universitātes un Juridiskās augstskolas iepazinās ar dažādiem juristu amatiem Augstākajā tiesā.

Studentus uzrunāja Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, pastāstot par prasmēm, iemaņām un pieredzi, kāda nepieciešama, lai kļūtu par tiesnesi. Jaunie juristi tikās individuālās sarunās ar tiesnešiem Veroniku Krūmiņu,

Andu Briedi, Ināru Gardu, Valerijānu Jonikānu, Intu Lauku, Aigaru Strupišu un Andu Vitolu. Studenti atzina, ka sarunas bijušas ļoti vērtīgas, tās palīdzējušas saprast gan tiesneša darbu, gan noskaidrot atsevišķus studiju laikā radušos jautājumus, izstrādājot kursa darbus. Ar savu darbu Augstākajā tiesā iepazīstināja arī zinātniski analītiskais padomnieks Rihards Gulbis, tiesneša palīdzē Līva Skujiņa un Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita Zikmane.

TIESNEŠI UN PALĪGI APGŪST JURIDISKĀS FAKULTĀTES TĀLĀKIZGLĪTĪBAS PROGRAMMU

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Juridiskās tālākizglītības un profesionālās pilnveides centrs novembrī sāka realizēt tālākizglītības programmu Augstākās tiesas tiesnešiem un tiesnešu palīgiem. Programma izstrādāta, ņemot vērā tieši Augstākās tiesas tiesnešu un tiesnešu palīgu darbu un pienākumu specifiku. Mācībās piedalās 83 tiesneši un tiesnešu palīgi.

Programmā tiek aplūkotas aktualitātes, kas skar civiltiesību, civilprocesa, krimināltiesību, kriminālprocesa,

administratīvo tiesību, konstitucionālo tiesību, starptautisko tiesību, kā arī tiesību teorijas jautājumus. Tiesnešiem un tiesnešu palīgiem tiks piedāvātas 4 vispārējās lekcijas un 4 lekcijas pa tiesību nozarēm, ko vada Juridiskās fakultātes mācībspēki juridisko zinātņu doktori Jānis Pleps, Kristīne Strada-Rozenberga, Ginta Sniedzīte, Vadims Mantrovs, Arnis Buka, Daina Ose un citi, kā arī tiesību nozares praktiķi, piemēram, Latvijas pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās Kristīne Līce.

SKOLĒNIEM – ĒNU DIENA, STUDENTIEM – PIRMKURSNIEKU DIENAS

Turpinot tradīcijas skolu un studējošās jaunatnes tiesiskajā izglītošanā, Augstākā tiesa septīto gadu organizēja Pirmkursnieku dienas augstskolu un koledžu juridisko fakultāšu un programmu pirmo kursu studentiem un septīto gadu arī iesaistījās Latvijas skolu Ēnu dienā.

Pirmkursnieku dienās oktobrī, novembrī un decembrī Augstāko tiesu apmeklēja 12 studentu grupas – 285 studenti no 7 augstskolām un koledžām. Ar studentiem tikās Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, stāstot gan par Augstākās tiesas lomu un vietu Latvijas tiesu sistēmā, gan par savu personisko profesionālo pieredzi tiesneša amatā.

Savukārt Ēnu dienā 10.februārī 13 skolēni no Liepājas, Madonas, Daugavpils, Neretas, Mērsraga, Jūrmalas, Carnikavas un Rīgas bija Augstākās tiesas tiesnešu,

Ar Augstākās tiesas „ēnām” dienas noslēgumā tiekas Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs

juriskonsulta un tiesneša palīga ēnas. Skolēni sarunas ar saviem ēnu devējiem vērtēja par ļoti vērtīgām un atzina, ka darbs tiesā nav viegls, ir ļoti apjomīgs, bet arī ļoti interesants.

AUGSTĀKĀS TIESAS VIEDOKĻI

DEPARTAMENTU PĀRSTĀVJI NORĀDA IESPĒJAS TIESVEDĪBAS ILGUMA SAMAZINĀŠANAI

Norādot uz pozitīvu tendenci lietu uzkrājumam Augstākajā tiesā samazināties, departamentu pārstāvji, 16.februārī piedaloties Saeimas Juridiskās komisijas Tiesu politika apakškomisijas sēdē, tomēr atzina – kasācijas instances noslodze joprojām ir pārlieku liela un ir nepieciešama likumdevēja griba kopā ar tiesu meklēt iespējas problēmas risinājumam.

Civillietu departamenta priekšsēdētāja Edīte Vernuša norādīja, ka galvenie pasākumi kasācijas instances tiesas efektivitātes celšanai ir tiesnešu skaita palielināšana un tā saukto kasācijas filtru paredzēšana. Tomēr tie nav vienlīdzīgas nozīmes pasākumi, jo tiesnešu skaita palielināšanu ierobežo augstākās tiesas specifiskā būtība. 17 tiesneši Civillietu departamentā ir optimāls skaits, jo jau šobrīd departamenta darbs kļūst smagnējs, palielinās paplašinātā sastāvā izskatīto lietu skaits, kas prasa papildu laika resursus. Tādēļ būtiskāk ir pilnveidot kasācijas filtrus un citus mehānismus, nodrošinot kasācijas instances primāro funkciju – darbību visās sabiedrības, nevis atsevišķu prāvnieku interesēs. „Tiesu politikai jābūt vērstai uz to, lai prāvnieki saņem taisnīgu sava strīda risinājumu pirmajās divās tiesu instancēs, bet trešā instance nodrošina principiālu un visai tiesību sistēmai un tautsaimniecībai nozīmīgu jautājumu atrisināšanu, veidojot attiecīgu judikatūru,” norādīja E.Vernuša.

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa uzsvēra, ka tiesvedības ilgumu ietekmē tādi faktori kā saņemto lietu skaits, tiesas kapacitāte, tiesāšanās kultūra, kā arī tiesībspolitikas haoss, piemēram, attiecībā uz jaunām lietu kategorijām,

kas būtu izskatāmas Augstākajā tiesā kā vienīgajā tiesu instancē. Pēdējie grozījumi Administratīvā procesa likumā pozitīvi iespaidojuši tiesvedības procesu kopumā, taču negatīvi ietekmējuši lietu izskatīšanu tieši kasācijas instancē. Par kasācijas sūdzību un blakus sūdzību tagad lemj Administratīvo lietu departaments, nevis zemāku instanču tiesas, tāpat vairākām lietu kategorijām nav paredzēta pārsūdzība apelācijā, bet tikai kasācijā. Rezultātā lietu izskatīšanas ilgums departamentā pieaug. Tomēr par tiesvedības ilgajiem termiņiem nevajadzētu runāt vispārīgi, bet būtu jāpēta konkrētas visu kategoriju lietas, kuru izskatīšana ir ievilkusies krietni virs vidējiem rādītājiem. Analizējot konkrētas lietas, taptu redzami arī konkrēti cēloņi – sistēmiski vai individuāli – un rīcība būtu iespējama konkrētāka. V.Krūmiņa norādīja uz tādām tiesu procesu kvalitāti un arī ātrumu ietekmējošiem faktoriem kā jauno tiesnešu kandidātu atlase un sagatavošana tiesas procesa vadībai, kā arī tiesnešu atbalsta personāla kompetences paplašināšana. Savukārt Krimināllietu departamenta pārstāvis Artūrs Freibergs kā iespēju departamenta slodzes mazināšanai minēja pakāpenisku Augstākās tiesas atbrīvošanu no sevišķā veidā veicamo darbību akceptēšanas funkcijas, kā arī mazāk smagu noziegumu izmeklēšanas vienkāršošanas koncepcijā, kas šobrīd tiek virzīta, izvērtēt arī šādu lietu pārsūdzības lietderību kasācijas instancē.

Saeimas Juridiskās komisijas Tiesu politikas apakškomisijas deputāti guvuši pārliecību, ka ir daudz iespēju pilnveidot procesuālo regulējumu, tādēļ aicina Tieslietu ministriju apkopot šīs idejas un vērsties parlamentā ar likumdošanas iniciatīvām.

IEBILST LĒMUMA PAR KNAB PRIEKŠNIEKA ATBRĪVOŠANU NO AMATA PĀRSŪDZĪBAI AUGSTĀKAJĀ TIESĀ

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijai nosūtījis vēstuli, kurā iebilst, ka Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) priekšnieka izvērtēšanas komisijas lēmumu par atbrīvošanu no amata var pārsūdzēt Augstākajā tiesā, kā to paredz Saeimā 2.lasījumā pieņemtais likumprojekts grozījumiem Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumā.

Vēstulē norādīts, ka KNAB priekšnieka izvērtēšanas komisijas lēmums uzskatāms par starplēmumu. Proti, komisija tikai izvērtē ģenerālprokurora vai Ministru prezidenta sniegto informāciju un pieņem lēmumu, vai rosināt Saeimu lemt par KNAB priekšnieka atbrīvošanu no amata. Lēmumu par atbrīvošanu no amata pieņem Saeima, kuras lēmums nav pārsūdzams.

Tiesību sistēmai neatbilstošs ir risinājums, ka pārsūdzams ir procesa ietvaros pieņemtais starplēmums, kas pats par sevi nerada tiesiskas sekas. Turklāt komisijas sastāvs un tās lēmuma pieņemšanas process nav vērsts uz politisko kritēriju izvērtējumu KNAB priekšnieka darbībā. Tas samazina iespējamās priekšrocības tiesības vienam vai otram politiskajam spēkam Saeimas lēmuma pieņemšanā,

tādējādi izslēdzot tiesas kontroles nepieciešamību.

Gadījumā, ja Saeima tomēr uzskata par nepieciešamu paredzēt komisijas lēmuma pārsūdzību tiesā, Administratīvo lietu departaments prasa paredzēt pārsūdzību Administratīvajā apgabaltiesā kā vienīgajā tiesu instancē, nevis Augstākajā tiesā.

Augstākās tiesas kā kasācijas instances tiesas kompetencē ir pārbaudīt, vai zemākās instances tiesa lietas izskatīšanā nav pārkāpusi tiesību normas vai, izskatot lietu, nav pārsniegusi savas kompetences robežas. Kasācijas instances kompetencē nav lietas faktisko apstākļu noskaidrošana, pierādījumu vākšana, pārbaude un vērtēšana. „Augstākās tiesas kā vienīgās tiesu instances, kurā pārsūdzams lēmums par KNAB priekšnieka atbrīvošanu no amata, noteikšana ir pretrunā Augstākās tiesas kā kasācijas instances tiesas būtībai un sistēmai, kāda Latvijā paredzēta lietu izskatīšanai tiesās,” teikts departamenta vēstulē Saeimas komisijai.

10.martā, pieņemot likumprojektu 3.lasījumā, Saeima ņēmusi vērā Augstākās tiesas argumentus, un kā vienīgā instance lēmuma pārsūdzībai noteikta Administratīvā apgabaltiesa.

PALIELINĀS PROKURORU ATBILDĪBA VIENOTAS TIESU PRAKSES NODROŠINĀŠANĀ

Ņemot vērā, ka Augstākā tiesa pakāpeniski kļūst tikai kasācijas instance, kas izskatīs salīdzinoši nelielu skaitu no kopējā lietu daudzuma, pieaug zemāko instanču tiesu un arī prokuratūras loma vienveidīgas tiesu prakses nodrošināšanā – uzrunājot prokuroorus gada pārskata sanāsmē 17.februārī, norādīja Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs.

2015.gads nesis izmaiņas Augstākās tiesas un prokuratūras sadarbībā, jo, beidzot pastāvēt Kriminālietu tiesu palātai, samazinoties lietu skaitam Civillietu tiesu palātā, bet kasācijas instancē pārejot pamatā uz rakstveida procesu, prokuroori uz tiesu sēdēm Augstākajā tiesā

nāk aizvien retāk. Taču, kā norādīja Augstākās tiesas priekšsēdētājs – kvantitātei jāpāraug kvalitātē. Proti, ja kasācijas instancē tiek pārsūdzēta vien aptuveni trešā daļa lietu, bet līdz izskatīšanai nonāk vēl mazāk, tad arvien lielāka loma vienotas tiesu prakses veidošanā ir zemākās instances tiesām un prokuratūrai. Savukārt kasācijas instancē arī prokurooru darbam izvirzās citādas augstas prasības, proti, teorētisko atziņu un judikatūras izpēti un piemērošana. Kasācijas instances stiprināšanas nolūkā Augstākajā tiesā izveidota Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa, sadarbībai ar kuru Augstākās tiesas priekšsēdētājs aicināja arī prokuroorus.

FINANŠU NOZIEGUMOS PIEMĒROTOS SODUS IETEKMĒ IZMEKLĒŠANAS UN VALSTS APSŪDZĪBAS KVALITĀTE

Valsts ieņēmumu dienesta (VID) amatpersonu 27.janvāra preses konferencē paustos pārmēģinātus tiesām par smagiem finanšu noziegumiem piemēroto sodu neadekvātumu Augstākā tiesa uzskata par neobjektīviem un vispārīgiem.

Jau 2013.gadā Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa veica pētījumu par tiesu praksi lietās par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Pētījumā vērtēta arī sodu piemērošana atbilstoši kvalifikācijai. „Kā viena no būtiskākajām problēmām šo kategoriju lietu iztiesāšanā ir lietu izmeklēšanas nepietiekamā kvalitāte. Bez tam, ja tiesas piemēroto sodu valsts apsūdzības uzturētājs uzskata par

mikstu, viņa pienākums ir sniegt protestu. Salīdzinoši nelielais lietu skaits, kas nonāk kasācijas instancē, dod pamatu secināt, ka valsts apsūdzība piekrīt tiesu spriedumiem, tostarp arī noteiktajiem sodiem,” norāda Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs.

Pauzot publisku kritiku sodu politikai, būtu svarīgi analizēt šādus aspektus: kāpēc salīdzinoši daudz apsūdzēto tiek attaisnoti; kāpēc salīdzinoši maz ir valsts apsūdzības uzturētāju protestu šajās lietās. Lielais attaisnoto personu skaits, ko savā informācijā min VID amatpersonas, tieši norāda uz nepamatotām apsūdzībām vai nepietiekamiem pierādījumiem.

AUGSTĀKĀ TIESA AICINA MAINĪT OPERATĪVO DARBĪBU AKCEPTĒŠANAS SISTĒMU

Latvija ir vienīgā valsts Eiropas Savienībā, kur ar operatīvās darbības pasākumu akceptēšanu un kontroli nodarbojas valsts augstākā – kasācijas instances – tiesa, Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas sēdē 15.decembrī norādīja Augstākās tiesas pārstāvis Pāvels Gruziņš. Arī iepriekš Saeimas komisijai nosūtītajā vēstulē norādīts, ka Augstākā tiesa kopš laika, kad sāka runāt par nepieciešamību pilnveidot Operatīvās darbības likumu, konsekventi paudusi savu noraidošo attieksmi pret tai uzlikto pienākumu likuma 7.panta ceturrtās daļas kārtībā lemt par sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu akceptēšanu.

Jautājums par operatīvo darbību akceptēšanas sistēmas maiņu ir aktualizējies līdz ar tiesu sistēmas reformu, likvidējot Augstākajā tiesā apelācijas instanci un Augstākajai tiesai veicot tikai kasācijas funkciju. Līdz ar to Augstākā tiesa vērs likumdevēja uzmanību uz to, ka ir jāpārskata un jāatbrīvo Augstākā tiesa no tām funkcijām, kas nav raksturīgas kasācijas instancei. Kasācijas instances tiesai nav pieļaujami akceptēt un kontrolēt operatīvās darbības pasākumus un pēc tam

pieņemt lēmumus, jau izskatot konkrētas lietas, turklāt jautājumos, vai pareizi piemērots likums. Tas var radīt tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpuma atzīšanu Eiropas Cilvēktiesību tiesā, ja tiks konstatēts, ka akceptu devis kasācijas instances tiesnesis un operatīvās darbības pasākumā iegūtās ziņas kā pierādījumi tiek izmantoti kriminālprocesā, šo lietu izskatot tajā pašā kasācijas instances tiesā.

Priekšlikums mainīt operatīvo darbību akceptēšanas sistēmu un akceptēšanas pienākumu no Augstākās tiesas pārlikt uz apgabaltiesu nav atbalstīts 10.martā pieņemtajos grozījumos Operatīvās darbības likumā. Taču Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas izveidotā Operatīvās darbības likuma pilnveidošanas komisija, ko vadīja deputāts Andrejs Judins, jau 2013.gadā bija pieņēmusi lēmumu virzīt priekšlikumu, ka likumā izdarāmi grozījumi, nosakot, ka atsevišķā veidā veicamās operatīvās darbības akceptē apgabaltiesa. Augstākās tiesas nostāju šajā jautājumā savulaik atbalstīja arī Nacionālās drošības komisija.

AKCENTĒ TIESNEŠU ATBILDĪBU PAMATTIESĪBU IEROBEŽOJUMU IZVĒRTĒŠANĀ

11.decembrī, uzrunājot Satversmes tiesas konferences „Pamattiesību ierobežojumu pieļaujamība demokrātiskā valstī” dalībniekus, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs norādīja, ka arī demokrātiskā valstī pamattiesības var tikt ierobežotas vairākuma kopējā labuma interesēs, un akcentēja tiesnešu iesaisti pamattiesību ierobežojumu izvērtēšanā.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs norādīja, ka ikdienā tiesnesim, izskatot lietu un izšķirot strīdu, ir jāspēj identificēt pamattiesību regulējuma avotu, lai noteiktu

pamattiesību limeni un nodrošinātu atbilstoši definētās pamattiesības tvēruma aizsardzību: „Tā var būt Eiropas Savienības tiesību dimensija, un tad vadošā būs Eiropas Savienības Pamattiesību harta; ja tas ir nacionālo tiesību jautājums, tad minimālos standartus noteiks Eiropas Cilvēktiesību tiesa ar Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā paredzētajām garantijām, bet, iespējams, kādu no pamattiesību aizsardzības normām ir attīstījusi Satversmes tiesa, interpretējot Latvijas Republikas Satversmes normas.”

VĒSTURE

DIGITALIZĒTI LATVIJAS SENĀTA DOKUMENTI

Pēc Augstākās tiesas ierosinājuma Latvijas Nacionālais arhīvs digitalizējis daļu no Latvijas Senāta vēsturiskā mantojuma – 3500 arhīva dokumentu lapas, kas glabājas Latvijas Valsts vēstures arhīva 1535.fondā „Latvijas Senāts”. Digitālo dokumentu kopa „Ieskats Latvijas Senāta dokumentos 1919–1940” tagad ikvienam interesentam pieejama arhīva interneta portālā sadaļā „Virtuālās izstādes un digitālie resursi”.

Latvijas Senāta materiāli satur vērtīgu nepublicētu informāciju, kas nepieciešama tiesas spriešanā, lai nodrošinātu Senāta spriedumos un tēzēs esošo juridisko

Digitalizētā arhīva fona bilde

atziņu pārmantojamību un izmantošanu judikatūras darbā. Latvijas Senāta dokumenti varētu būt nozīmīgi un interesanti ne tikai Augstākajai tiesai, bet arī citām tiesu varas institūcijām un visplašākajai juristu sabiedrībai.

Arhīva fondu izpēti, dokumentu atlasi digitalizācijai, to sistematizācijas izstrādi veica Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analitiskās nodaļas konsultante likumu piemērošanas jautājumos Zinaīda Indrūna, viņa uzrakstīja arī dokumentu kopas priekšvārdu.

PAR SENĀTA SPRIEDUMU BIROJU

Digitalizēto arhīva dokumentu kopā pieejamie materiāli pamatā atspoguļo Senāta Spriedumu biroja veikumu no 1939.gada vidus līdz 1940.gada nogalei.

Ar 1938. gada likumu „Pārgrozījumi un papildinājumi Tiesu iekārtā” tika noteikts, ka pie Senāta nodibināms Spriedumu birojs, kura uzdevums ir saskaņot un pārredzēt Senāta praksi un kuru vada tieslietu ministra izraudzīts senators. Spriedumu birojs apkopoja Senāta Apvienotās sapulces un departamentu spriedumus un lēmumus ar mērķi pēc iespējas novērst nevienādību Senāta praksē un ar to saistīto likumu un citu tiesisko normu iztulkošanā un piemērošanā.

Likuma papildinājums tapa pēc padziļinātas Rietumeiropas valstu tiesu līdzīgu institūciju izpētes, kuru personīgos apmeklējumos veica senators Kārlis Ducmanis. Viņš arī bija Spriedumu biroja vadītājs 1938.–1940.gadā.

DIGITALIZĒTIE MATERIĀLI

1. Spriedumu biroja instrukcija (LVVA 1535.f. 11.apr. 159.lieta)

2. Spriedumu biroja tēzes tiesu darbības jautājumos 1938.–1940.gads (LVVA 1535.f. 8.apr. 26., 39.–43.lieta)

3. Civīlā kasācijas departamenta spriedumi

Civīlā kasācijas departamenta lietu reģistrs 1934.–1939. gads (LVVA 1535.f. 8.apr. 75.lieta)

Civīlā kasācijas departamenta spriedumi 1939.gada februāris – decembris (LVVA 1535.f. 8.apr. 20.–30.lieta)

Civīlā kasācijas departamenta spriedumi 1940.gada janvāris – jūlijs (LVVA 1535.f. 8.apr. 31.–37.lieta)

4. Administratīvā departamenta spriedumi 1940.gada janvāris (LVVA 1535.f. 9.apr. 37.lieta)

5. Kriminālā kasācijas departamenta spriedumi 1940.gada janvāris (LVVA 1535.f. 7.apr. 19.lieta)

6. Apvienotās sapulces spriedumi

Apvienotās sapulces spriedumu izlase 1923.–1935.gads (LVVA 1533.f. 1.apr. 634.lieta)

Apvienotās sapulces spriedumi, 1940.gads: lieta Nr.6 (par Tieslietu ministra instrukciju miertiesnešiem) (LVVA 1535.f. 10.apr. 176.lieta); lieta Nr.29 (par advokāta statusu konkursa valdes priekšsēdētāja amatā un konkursa slēgšanas procesā) (LVVA 1535.f. 10.apr. 197.lieta)

TIESNESE SKULTĀNE DĀVINA MUZEJAM SAVU SATVERSMES TIESAS TIESNEŠA TĒRPU

Augstākās tiesas muzeja krājumi papildināti ar vērtīgu eksponātu – Satversmes tiesas tiesneša amata tērpu, ko muzejam dāvinājusi bijusī Satversmes tiesas, tagad Augstākās tiesas tiesnese Ilze Skultāne.

Viņa bija Satversmes tiesas pirmā sastāva tiesnese no tiesas izveidošanas 1996.gadā. Ilzi Skultāni, toreiz Bauskas rajona tiesas priekšsēdētāju, un Augstākās tiesas tiesnesi Andreju Lepsi Satversmes tiesneša amatam izvirzīja Augstākās tiesas plēnumš. Toreiz viss, kas saistīts ar Satversmes tiesu, bija jauns, arī Augstākās tiesas plēnumam šāds lēmums bija jāpieņem pirmoreiz.

Vēsturiskās pieredzes nebija, jo starpkaru laikā Latvijā Satversmes tiesa nebija bijusi. Jaunizveidotajai tiesai sākumā arī lietu vēl nebija daudz, un tiesneši laiku veltīja Satversmes tiesas normatīvās bāzes izveidei, rakstīja jaunās tiesas reģlamentu. Jauns bija arī Satversmes tiesas tiesneša amata tērps.

Interesanti, ka Satversmes tiesas amata tērpa komplektā bija un joprojām ir ne tikai mantija, bet arī cepure. Domājot amata tērpu, bijušas diskusijas par šo cepuri – vai tā nebušot neērti valkājama sievietēm, bet atbilde bijusi – tur jau sieviešu nebūs! Bet bija, un jau pirmajā sastāvā. Taču, kā atceras Ilze Skultāne, cepuri tiesneši gan esot uzlikuši tikai vienu reizi – pirmoreiz dodot zvērestu Valsts prezidentam. Turpmāk tās patiešām netika valkātas. Bet

Tiesnese Ilze Skultāne Satversmes tiesas tiesneša tērpu valkāja astoņus gadus

tērpā, kas dāvināts Augstākās tiesas muzejam, ir pilns komplekts – arī cepure.

Toties amata zīme jeb tā sauktā tiesneša ķēde joprojām ir Ilzes Skultānes lietošanā, jo jau 12 gadus viņa ir Augstākās tiesas tiesnese. 2004.gadā, kad Augstākajā tiesā veidojās jauna struktūrvienība – Administratīvo lietu departaments, tiesnese atkal bija vēsturiskā notikuma centrā – viņa kļuva par šī departamenta pirmā sastāva senatori.

II

TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA

TIESLIETU PADOME

TIESLIETU PADOMES SĒDĒ PIEDALĀS TIESISKĀS VIDES PILNVEIDES KOMISIJA

Lai iepazītos ar Tieslietu padomes darba aktualitātēm, 21.decembrī Tieslietu padomes sēdē piedalījās Valsts prezidenta izveidotās Tiesiskās vides pilnveides komisijas priekšsēdētājs Aivars Endziņš un komisijas locekļi Ivars Ijabs un Inga Vilka.

Valsts prezidenta septembrī izveidotā ekspertu komisija kā vienu no pirmajiem saviem uzdevumiem noteikusi jautājumu par Tieslietu padomes lomas un kapacitātes stiprināšanu.

Jau iepriekš Tiesiskās vides pilnveides komisija tikās ar Tieslietu padomes priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču un uzklusēja viņa viedokli par normatīvo bāzi Tieslietu padomes darbībai, arī par padomes kompetences iespējamo noteikšanu Satversmē. Komisija uzklusēja Tieslietu padomes priekšsēdētāja viedokli par padomes sastāvu un darba administrēšanu, Tieslietu padomes un likumdevēja sadarbības dažādiem aspektiem un padomes funkciju paplašināšanas nepieciešamību.

EIROPAS KOMISIJAS ĢENERĀLDIREKTORĀTA PĀRSTĀVE UZKLAUSA TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJU

Gatavojot Eiropas Komisijas ziņojumu par Latviju, Komisijas Ģenerāldirektorāts uzskatīja par nepieciešamu uzklusēt Tieslietu padomes viedokli par tiesu varas neatkarības aspektiem. 27.novembrī Eiropas Komisijas Tiesiskuma un patērētāju ģenerāldirektorāta pārstāve Inese Hartviga (*Ines Hartwig*) tikās ar Tieslietu padomes priekšsēdētāja vietnieci Ināru Gardu un Augstākās tiesas Administrācijas vadītāju Sandru Lapiņu, lai uzklusētu viedokli par jau veiktajiem un iecerētajiem soļiem tiesu varas neatkarības nodrošināšanā un Tieslietu padomes lomas stiprināšanā. Eiropas Komisijai interesēja, vai Saeimas komisijām nodotais likumprojekts grozījumiem likumā „Par tiesu varu”, kas paredz Tieslietu padomes kompetences paplašināšanu, ir pietiekams patiesai tiesu varas neatkarībai, ko Eiropas Padome uzskata par būtisku nosacījumu.

Tieslietu padomes priekšsēdētāja vietniece apliecināja, ka padome ir atbalstījusi grozījumus likumā „Par tiesu varu”, kas paredz Tieslietu padomes kompetencē nodot tiesnešu karjeras virzības jautājumus, nosakot, ka Saeima

par tiesnesi lemj tikai vienreiz – apstiprinot tiesneša amatā. Tālākā virzība karjerā būtu Tieslietu padomes ziņā, balstoties uz Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas atzinumiem. Tieslietu padomes akceptēti arī grozījumi, kas paredz piešķirt Tieslietu padomei noteicošo lomu rajona (pilsētu) un apgabaltiesu priekšsēdētāju iecelšanā un atcelšanā.

Tikšanās laikā apspriesta arī nepieciešamība paaugstināt Tieslietu padomes kapacitāti, palielinot padomes darbinieku skaitu un budžetu. Uzmanība vērsta arī uz tiesu darbinieku nesamērīgi zemo atalgojumu, ņemot vērā darba slodzi un darba pienākumu pildīšanai nepieciešamās prasmes un kvalifikāciju.

Tikšanās ar Eiropas Komisijas Ģenerāldirektorāta pārstāvi tika organizēta Eiropas Semestra vizītes ietvaros. Tās rezultāti tiks izmantoti, lai izvērtētu Latvijas progresu Eiropas Savienības Padomes 2015.gada valsts specifisko rekomendāciju ieviešanā, sagatavotu Eiropas Komisijas ziņojumu par Latviju, kā arī izstrādātu 2016.gada valsts specifiskās rekomendācijas.

TIESNEŠU KONFERENCES LĒMUMI

PAR TIESNEŠU DISCIPLINĀRKOLĒĢIJAS LOCEKĻU IEVĒLĒŠANU

Par Tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšsēdētāju no Augstākās tiesas departamentu priekšsēdētāju vidus Tiesnešu e-konferencē 2015.gada 5.novembrī ievēlēts Pēteris DZALBE, Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta priekšsēdētājs.

Par Tiesnešu disciplinārkolēģijas locekli no Augstākās tiesas tiesnešu vidus Tiesnešu e-konferencē 2015.gada 5.novembrī ievēlēts Valerijs MAKSIMOVŠ, Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesis.

PAR TIESLIETU PADOMES LOCEKĻA IEVĒLĒŠANU

Par Tieslietu padomes pārstāvi no zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu vidus Tiesnešu e-konferencē 2015.gada 5.novembrī ievēlēja Inguna HELMANE, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas zemesgrāmatu nodaļas tiesnese.

PAR TIESNEŠU KVALIFIKĀCIJAS KOLĒĢIJAS LOCEKĻA IEVĒLĒŠANU

Par Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas locekli no apgabaltiesu Civillietu tiesu kolēģiju vidus Tiesnešu e-konferencē 2015.gada 6.novembrī ievēlēja Marianna TERJUHANĀ, Zemgales apgabaltiesas tiesnese.

TIESLIETU PADOMES LĒMUMI TIESU SISTĒMAI KONCEPTUĀLOS JAUTĀJUMOS

21.03.2016. LĒMUMS NR.31

PAR TIESU SISTĒMAI PIEDERĪGO PERSONU DISCIPLINĀRLIETU IZSKATĪŠANAS KĀRTĪBU

Apspriedusi un izvērtējusi disciplinārlietu pārsūdzēšanas kārtības efektivitāti ar tiesu sistēmu saistītajām personām, Tieslietu padome, ievērojot, ka:

- Augstākā tiesa ir kasācijas instances tiesa;
- Augstākās tiesas 2015.gada 6.marta plēnums neatbalstīja Disciplinārtiesas kā vienotas apelācijas instances veidošanu tiesu sistēmai piederīgo amatpersonu disciplinārlietām;
- Disciplinārtiesas izveidošanas mērķis bija tiesnešu un prokuroru kā tiesu varas amatpersonu tiesību nodrošināšana disciplinārlietā pieņemta lēmuma pārsūdzēšanai;
- pastāv citas iespējas tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārlietu pārsūdzēšanas kārtības efektīvizēšanai,

nolēma:

- neatbalstīt Disciplinārtiesas funkciju paplašināšanu un pārveidošanu par vienotu apelācijas instanci visu tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārlietās;
- aicināt Tieslietu ministriju atjaunot darba grupu tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārlietu izskatīšanas efektīvizēšanai, tai skaitā iespējamai pārsūdzības instanču samazināšanai administratīvajā procesā, prioritāra statusa noteikšanai šīs kategorijas lietām u.c.

15.02.2016. LĒMUMS NR.22

PAR VALSTS LĪDZDALĪBAS SAGLABĀŠANU VALSTS AKCIJU SABIEDRĪBĀ „TIESU NAMU AĢENTŪRA”

Tieslietu padome, uzklusot un apspriežot valsts akciju sabiedrības „Tiesu namu aģentūra” (TNA) darbības pārskatu, pozitīvi vērtējot TNA līdzšinējo darbību nekustamo īpašumu tiesu vajadzībām apsaimniekošanā un attīstībā, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju infrastruktūras tiesām uzturēšanā un apkalpošanā, kā arī juridiskās literatūras izdošanā, nolēma:

- atbalstīt valsts līdzdalības saglabāšanu TNA

(nemainot tās juridisko statusu), TNA pārvaldību atstājot Tieslietu ministrijas kompetencē;

- atbalstīt TNA vispārējo stratēģisko mērķi nodrošināt tieslietu nozares politikas īstenošanai būtiskas infrastruktūras efektīvu pārvaldību atbilstoši tieslietu nozares prasībām un augstvērtīgas tiesiskās informācijas pieejamību, tādējādi sekmējot tiesiskuma kā obligāta sabiedrības drošības un attīstības priekšnosacījuma nostiprināšanu Latvijā.

15.02.2016. LĒMUMS NR.21

PAR TIESLIETU SISTĒMAS NOVĒRTĒJUMU EIROPAS STRUKTŪRFONDU PROJEKTA IETVAROS

Tieslietu padome Eiropas Struktūrfondu projekta ietvaros plānotā Latvijas tieslietu sistēmas novērtējuma uzdevuma precizēšanai nolēma deleģēt Daci Šulmani.

15.02.2016. LĒMUMS NR.20

PAR TIESU UN PROKURATŪRAS DARBINIEKU ATALGOJUMA SISTĒMU

Tieslietu padome 2015.gada 28.septembra lēmumā Nr.89, vērtējot tiesu budžeta pieprasījumu 2016.gadam, vērsa uzmanību uz tiesu sistēmas darbinieku nepietiekamo finansējumu.

Tieslietu sistēmas darba efektivitātes paaugstināšanai nepieciešams stiprināt arī tiesu un prokuratūras darbinieku kapacitāti, attīstot darbinieku prasmes un kompetences. Ņemot vērā tiesu sistēmas darbinieku atbildību un darba slodzi, zemais (nekonkurētspējīgais) atalgojums veicina būtisku personāla mainību.

Tieslietu ministrijas apkopotie dati liecina, ka rajona (pilsētu) un apgabaltiesu tiesu darbinieku atalgojums vidēji ir tikai 50% no likumā noteiktā attiecīgās amatu grupas amatalgas maksimālā lieluma.

Tieslietu padome, ņemot vērā iepriekš minēto un izvērtējusi tieslietu ministra piedāvātos risinājumus atalgojuma problēmas risināšanai, nolēma:

- atzīt par nepieciešamu nākamā gada tiesu un

prokuratūras budžetā paredzēt finansējumu tiesu un prokuratūras darbinieku atalgojuma paaugstināšanai līdz maksimālajam apmēram esošā normatīvā regulējuma ietvaros.

21.12.2015. LĒMUMS NR.113

PAR GROZĪJUMIEM TIESNEŠU DISCIPLINĀRĀS ATBILDĪBAS LIKUMA 11.ĀPANTĀ

Apspriedusi grozījumu Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.āpantā nepieciešamību,

Tieslietu padome atzina:

- tiesas galīgā nolēmuma publicēšana disciplinārlietā, atklājot tiesneša, par kura rīcību skatīta lieta, identitāti, ir iespējama, tomēr ievērojot tiesneša tiesības uz datu aizsardzību un vispārējās pamattiesības uz viņa privātās dzīves aizsardzību;
- nepieciešams papildu izvērtējums trešo personu datu un citas informācijas aizsardzībai lēmuma publicēšanas regulējumā.

21.12.2015. LĒMUMS NR.112

PAR TIESNEŠU AMATA VIETU PĀRCELŠANU UN TIESNEŠU SKAITA NOTEIKŠANU

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 32.panta trešo daļu,

Tieslietu padome nolēma:

- no 2016.gada 1.janvāra pārcelt vienu tiesneša amata vietu no Rīgas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļas uz Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas zemesgrāmatu nodaļu;
- grozīt Tieslietu padomes 2015.gada 26.oktobra lēmumu Nr.95 „Par tiesnešu kopskaita noteikšanu no 2016.gada 1.fenruāra” un noteikt, ka ar 2016.gada 1.janvāri Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas zemesgrāmatu nodaļā ir 18 tiesneša amata vietas un Rīgas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļā ir 13 tiesnešu amata vietas.

30.11.2015. LĒMUMS NR.106

PAR TIESNEŠU SKAITU AUGSTĀKĀS TIESAS DEPARTAMENTOS UN CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ NO 2016.GADA 1.JANVĀRA

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 44.panta pirmo daļu,

Tieslietu padome nolēma:

- noteikt, ka no 2016.gada 1.janvāra Augstākajā tiesā ir 36 departamentu tiesneši (tai skaitā Augstākās tiesas priekšsēdētājs) un 12 palātas tiesneši: Administratīvo lietu departamentā – 10, Civillietu departamentā – 17, Krimināllietu departamentā – 8, Civillietu tiesu palātā – 12.

26.10.2015. LĒMUMS NR.96

PAR GROZĪJUMIEM TIESNEŠU KONFERENCES NOLIKUMĀ

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 89.¹¹ panta piekto daļu,

Tieslietu padome nolēma:

- izteikt Tiesnešu konferences nolikuma 19.punktu šādā redakcijā:

19. Par ievēlētu uzskatāms kandidāts, kurš saņēmis klātesošo tiesnešu balsu vairākumu.

19.1. Ja pirmajā kārtā nav ievēlēts nepieciešamais tiesnešu pašpārvaldes institūciju locekļu skaits, tiek rīkota atkārtota balsošana.

19.2. Otrajā kārtā tiek balsots par kandidātiem, kas ieguvuši visvairāk balsu, vēlēšanu sarakstā iekļaujot par vienu kandidātu vairāk nekā vakanto amatu skaits.

19.3. Ja otrajā kārtā nepieciešamais kandidātu skaits nav saņēmis balsu vairākumu, tiek rīkota balsošana par tiem kandidātiem, kuri otrajā kārtā saņēmuši vairāk balsu, vēlēšanu sarakstā iekļaujot kandidātu skaitu, kas atbilst vakancu skaitam.

19.4. Ja trešajā kārtā kandidāts nav saņēmis ievēlēšanai nepieciešamo balsu skaitu, tiek rīkotas jaunas vēlēšanas.

19.5. Ja izvirzīto kandidātu skaits atbilst vakanto amatu skaitam un kandidāts nav saņēmis klātesošo tiesnešu balsu vairākumu, tiek rīkotas jaunas vēlēšanas.

19.6. Katrās jaunās vēlēšanās var izvirzīt arī iepriekšējās vēlēšanās neievēlētos kandidātus.

26.10.2015. LĒMUMS NR.94

PAR LATGALES TIESU APGABALĀ ESOŠO RAJONA TIESU REORGANIZĀCIJAS PLĀNU

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 33.⁴ panta pirmo daļu,

Tieslietu padome nolēma:

- apstiprināt Latgales tiesu apgabalā esošo rajona tiesu reorganizācijas plānu;

LATGALES TIESU APGABALĀ IETILPSTOŠO RAJONU (PILSĒTU) TIESU REORGANIZĀCIJAS PLĀNS

Reorganizācijas nepieciešamība. Informatīvajā ziņojumā „Par tiesu darbības teritorijām” norādīts, ka tiesā ar nelielu tiesnešu skaitu nevar nodrošināt vienlaicīgi tiesnešu specializāciju un nejaušības principa ievērošanu lietu sadalē. Lai nodrošinātu minēto principu vienlaicīgu ievērošanu, ir nepieciešams, lai attiecīgā tiesību nozarē vai tiesību jautājumā specializētos ne mazāk kā četri tiesneši. Šādā gadījumā ir iespējams nodrošināt gan nejaušības principa un specializācijas principa ievērošanu lietu sadalē, augstāku tiesas spriešanas kvalitāti, gan novērst nevēlamu korporatīvu saišu veidošanos. Neliels tiesnešu skaits tiesās apgrūtina esošo tiesnešu resursu piesaisti darbam pārslogotajās tiesās, piemēram, uz laiku līdz lietu uzkrājumu likvidešanai, jo nav iespējams nodrošināt lietu izskatīšanas nepārtrauktību un lietu sadales nejaušību tiesā, kas ir tiesneša pamata darba vieta. Tiesas ar nelielu tiesnešu skaitu arī rada paaugstinātu interešu konflikta risku.

Šobrīd Ludzas, Preiļu un Balvu rajona tiesās un to sastāvā esošajās zemesgrāmatu nodaļās un Krāslavas rajona tiesā ir šāds tiesnešu skaits:

Tiesa	Faktiskais tiesnešu skaits	Tieslietu padomes apstiprinātais tiesnešu skaits	Informācija par esošajām/sagaidāmajām amata vakancēm
Ludzas rajona tiesa	3	4	Kopš 2012.gada 23.apriļa tiesā ir viena vakanta tiesneša amata vieta
Ludzas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	1	1	-
Krāslavas rajona tiesa	3	4	Kopš 2015.gada 1.maija tiesā ir viena vakanta tiesneša amata vieta
Balvu rajona tiesa	4	4	-
Balvu rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	1	1	-
Preiļu rajona tiesa	4	4	-
Preiļu rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa	2	2	-

No minētā secināms, ka norādītās tiesas pieskaitāmas pie t.s. mazajām tiesām. Turklāt vērojama uzmanība, ka jau kādu laiku atsevišķas tiesas darbu turpina trīs tiesnešu sastāvā.

Laikā, kamēr zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis atrodas pagaidu prombūtnē (atvaļinājums vai darba nespēja), tā amata pienākumu izpilde tiek uzdots rajona (pilsētas) tiesas tiesnesim. Ja rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis zemesgrāmatu nodaļas tiesneša amata pienākumus veic paralēli saviem tiešajam amata pienākumiem, pastāv risks, ka tiek apgrūtināta vai kavēta zemesgrāmatu nodaļu kompetencē esošo uzdevumu izpilde. Jāatzīmē, ka zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu kompetencē esošo jautājumu izskatīšana normatīvajos aktos ir terminēta un paredz, ka, piemēram, nostiprinājuma lūgumi izskatāmi desmit dienu laikā, bet pieteikumi par saistības bezstrīdus piespiedu izpildi un pieteikumi par saistības piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā izskatāmi septiņu dienu laikā. Līdzīga situācija var veidoties arī gadījumā, ja zemesgrāmatu nodaļā, kurā apstiprinātas divas tiesneša vietas, abi tiesneši atrodas pagaidu prombūtnē, piemēram, viens no tiesnešiem atrodas ikgadējā atvaļinājumā, bet otram ir darba nespēja.

Mērķis. Lai risinātu tādus ar tiesu efektivitātes paaugstināšanu saistītos problēmjautājumus kā nevienmērīga tiesas noslodze, attiecīgi atšķirīgi tiesvedības ilgumi viena veida lietās, apgrūtināta vai neiespējama specializāciju izveide un lietu sadales nejausības nodrošināšana mazā tiesnešu skaita dēļ, kā arī nepieciešamību nodrošināt zemesgrāmatu nodaļas darba nepārtrauktību un efektivitāti, **no 2016. gada 1. februāra reorganizējama:**

I. Balvu rajona tiesa un tās sastāvā esošā zemesgrāmatu nodaļa, pievienojot to Rēzeknes tiesai un attiecīgi tās sastāvā esošajai zemesgrāmatu nodaļai.

Galvenie rīcības virzieni

Reorganizēt Balvu rajona tiesu organizatoriskā līmenī (viens tiesas priekšsēdētājs, vienota lietu sadales sistēma, tiesnešu slodžu izlīdzināšana), pievienojot to Rēzeknes tiesai.

Nodrošināt Rēzeknes tiesas pieejamību Balvos, paredzot iedzīvotājiem iespēju iesniegt pieteikumus Rēzeknes tiesā gan Balvos, gan Rēzeknē.

Reorganizēt Balvu rajona tiesas sastāvā esošo zemesgrāmatu nodaļu, pievienojot to Rēzeknes tiesas zemesgrāmatu nodaļai.

Nodrošināt Rēzeknes tiesas sastāvā esošās zemesgrāmatu nodaļas pieejamību Balvos, paredzot iedzīvotājiem iespēju iesniegt nostiprinājuma lūgumus un pieteikumus Rēzeknes tiesas zemesgrāmatu nodaļā gan Balvos, gan Rēzeknē.

Nodrošināt, ka nostiprinājuma lūgumu par nekustamajiem īpašumiem, kas atrodas Rēzeknes tiesas darbības teritorijā, izskatīšana tiek organizēta pēc nekustamā īpašuma teritoriālās piekritisības (nekustamā īpašuma atrašanās vietas).

Lai neapdraudētu personas tiesības uz tiesas pieejamību, reorganizējot Balvu rajona tiesu un tās sastāvā esošo zemesgrāmatu nodaļu, nodrošināma Rēzeknes tiesas un tās sastāvā esošās zemesgrāmatu nodaļas pieejamība Balvos. Jāatzīmē, ka attālums starp Balviem un Rēzekni ir 78 kilometri un pastāv risks, ka esošā sabiedriskā transporta infrastruktūra starp abām pilsētām šobrīd nav attīstīta pietiekamā mērā.

II. Ludzas rajona tiesa un tās sastāvā esošā zemesgrāmatu nodaļa, pievienojot to Rēzeknes tiesai un attiecīgi tās sastāvā esošajai zemesgrāmatu nodaļai.

Galvenie rīcības virzieni

Reorganizēt Ludzas rajona tiesu organizatoriskā līmenī (viens tiesas priekšsēdētājs, vienota lietu sadales sistēma, tiesnešu slodžu izlīdzināšana), pievienojot to Rēzeknes tiesai.

Nodrošināt Rēzeknes tiesas pieejamību Ludzā, paredzot iedzīvotājiem iespēju iesniegt pieteikumus Rēzeknes tiesā gan Ludzā, gan Rēzeknē.

Reorganizēt Ludzas rajona tiesas sastāvā esošo zemesgrāmatu nodaļu, pievienojot to Rēzeknes tiesas zemesgrāmatu nodaļai, paredzot, ka Rēzeknes tiesas zemesgrāmatu nodaļas darbība tiek nodrošināta Rēzeknē.

II TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA

Ludzas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļas tiesnesim nodrošināt iespēju turpināt darbu Rēzeknes tiesas zemesgrāmatu nodaļas tiesneša amatā.

Vienu tiesneša amata vietu (vakanci) no Ludzas rajona tiesas pārcelt uz Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesu.

Attālums starp Ludzu un Rēzekni ir samērā neliels – 26 kilometri. Esošā sabiedriskā transporta infrastruktūra starp abām pilsētām šobrīd attīstīta tik lielā mērā, lai netiktu radīti riski zemesgrāmatas nodaļas pieejamībai arī tad, ja Rēzeknes tiesas zemesgrāmatu nodaļas darbība netiek nodrošināta Ludzā.

III. Preiļu rajona tiesa un tās sastāvā esošā zemesgrāmatu nodaļa, pievienojot to Daugavpils tiesai un attiecīgi tās sastāvā esošajai zemesgrāmatu nodaļai.

Galvenie rīcības virzieni

Reorganizēt Preiļu rajona tiesu organizatoriskā līmenī (viens tiesas priekšsēdētājs, vienota lietu sadales sistēma, tiesnešu slodžu izlīdzināšana), pievienojot to Daugavpils tiesai.

Nodrošināt Daugavpils tiesas pieejamību Preiļos, paredzot iedzīvotājiem iespēju iesniegt pieteikumus Daugavpils tiesā gan Preiļos, gan Daugavpilī.

Reorganizēt Preiļu rajona tiesas sastāvā esošo zemesgrāmatu nodaļu, pievienojot to Daugavpils tiesas zemesgrāmatu nodaļai.

Nodrošināt Daugavpils tiesas sastāvā esošās zemesgrāmatu nodaļas pieejamību Preiļos, paredzot iedzīvotājiem iespēju iesniegt nostiprinājuma lūgumus un pieteikumus Daugavpils tiesas zemesgrāmatu nodaļā gan Preiļos, gan Daugavpilī.

Nodrošināt, ka nostiprinājuma lūgumu par

nekustamajiem īpašumiem, kas atrodas Daugavpils tiesas darbības teritorijā, izskatīšana tiek organizēta pēc nekustamā īpašuma teritoriālās piekritības (nekustamā īpašuma atrašanās vietas).

Lai neapdraudētu personas tiesības uz tiesas pieejamību, reorganizējot Preiļu rajona tiesu un tās sastāvā esošo zemesgrāmatu nodaļu, nodrošināma Daugavpils tiesas un tās sastāvā esošās zemesgrāmatu nodaļas pieejamība Preiļos. Attālums starp Preiļiem un Daugavpili ir 53 kilometri un pastāv risks, ka esošā sabiedriskā transporta infrastruktūra starp abām pilsētām šobrīd nav attīstīta pietiekamā mērā.

IV. Krāslavas rajona tiesa, pievienojot to Daugavpils tiesai.

Galvenie rīcības virzieni

Reorganizēt Krāslavas rajona tiesu organizatoriskā līmenī (viens tiesas priekšsēdētājs, vienota lietu sadales sistēma, tiesnešu slodžu izlīdzināšana), pievienojot to Daugavpils tiesai.

Nodrošināt Daugavpils tiesas pieejamību un darbību Krāslavā, paredzot iedzīvotājiem iespēju iesniegt pieteikumus Daugavpils tiesā gan Daugavpilī, gan Krāslavā.

Vienu tiesneša amata vietu (vakanci) no Krāslavas rajona tiesas pārcelt uz Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesu.

Lai neapdraudētu personas tiesības uz tiesas pieejamību, reorganizējot Krāslavas rajona tiesu, nodrošināma Daugavpils tiesas pieejamība Krāslavā. Attālums starp Daugavpili un Krāslavu ir 44 kilometri, līdz ar to pastāv risks, ka esošā sabiedriskā transporta infrastruktūra starp abām pilsētām šobrīd nav attīstīta pietiekamā mērā.

AKTUĀLI SATVERSMES TIESAS SPRIEDUMI

NORMA PAR LĒMUMA PAR DISCIPLINĀRLIETAS IEROSINĀŠANU PRET TIESNESI UN DISCIPLINĀRLIETAS MATERIĀLU PIEEJAMĪBU ATBILST SATVERSMEI

2015. gada 12. novembrī Satversmes tiesa pieņēma spriedumu lietā Nr.2015-06-01 „Par Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶ panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 100.pantam”, atzīstot apstrīdēto normu par atbilstošu Satversmes 100. panta pirmajam teikumam.

Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 11.⁶ panta pirmā daļa noteic: „Lēmums par disciplinārlietas ierosināšanu un disciplinārlietas materiāli līdz brīdim, kad stājas spēkā Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmums disciplinārlietā, ir pieejami tikai personām, kurām šādas tiesības noteiktas šajā likumā.”

Lietā bija ierosināta pēc Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta pieteikuma. Administratīvo lietu departamenta izskatīšanā bija lieta, kas ierosināta pēc tiesneša pieteikuma par Tieslietu ministrijas lēmuma atzīšanu par prettiesisku un morālā kaitējuma atlīdzināšanu. Administratīvā apgabaltiesa šajā lietā konstatēja Tieslietu ministrijas prettiesisku rīcību, izpaužot informāciju par jau ierosinātu, bet vēl neizskatītu disciplinārlietu pret tiesnesi. Augstākā tiesa, skatot šo lietu, secināja, ka apstrīdētā norma neatbilst

Satversmes 100.pantam, proti, tiesībām brīvi iegūt informāciju, jo sabiedrībai ir tiesības iegūt informāciju par tiesu varas darbību, tostarp arī informāciju par iespējamiem tiesnešu disciplinārpārkāpumiem. Administratīvo lietu departaments norādīja, ka ierobežojums sargājot tiesu varas autoritāti, tomēr neesot paredzēti nekādi izvērtēšanas mehānismi vai principi attiecībā uz to, kad informācija par disciplinārlietu būtu un kad nebūtu sniedzama sabiedrībai. Tādējādi ierobežojums neatbilstot samērīguma principam.

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā norma laikā, kad disciplinārlietā ir ierosināta, bet vēl nav izskatīta, aizsargā tiesnesi no nepamatotām apsūdzībām. Tādā veidā tiek gādāts par tiesneša neatkarības aizsardzību un tiesu varas autoritātes saglabāšanu. Disciplinārlietas materiāli var saturēt informāciju par konkrētām tiesneša tiesvedībā esošajām lietām, to dalībnieku privāto dzīvi, komercnoslēpumu un citus aizsargājamus datus. Tādējādi tiek aizsargātas arī citu personu – konkrētā tiesneša tiesvedībā esošo lietu dalībnieku – tiesības. Līdz ar to ierobežojuma leģitīmais mērķis ir demokrātiskās valsts iekārtas aizsardzība un citu cilvēku tiesību aizsardzība.

Satversmes tiesa norādīja, ka personas tiesības iegūt informāciju par tiesu varas darbību, citārtarp arī informāciju par tiesnešu disciplinārlietām, ir svarīgas, lai nodrošinātu sabiedrības vispārējo uzticēšanos tiesu varai.

Tieši disciplinārlietā pieņemtajam galīgajam lēmumam, nevis lēmumam par šīs lietas ierosināšanu vai šīs lietas materiāliem, ir jānodrošina palīdzība uz to, ka ikviens tiesnesis, kurš izdriņjis disciplinārpārkāpumu, tiks saukts pie likumā paredzētās atbildības. Tāpēc tieši šim galīgajam lēmumam jābūt pieejamam ikvienai personai. Savukārt līdz galīgā lēmuma pieņemšanai disciplinārlietā pastiprināta aizsardzība jānodrošina tiesneša neatkarībai un tiesu varas autoritātei. Līdz galam nepārbaudīta informācija par iespējamo tiesneša pārkāpumu varētu radīt šaubas par tiesneša objektivitāti vai kompetenci. Tādējādi arī visas tiesu varas autoritāte tiktu pakļauta apdraudējuma riskam.

Satversmes tiesa norādīja, ka tiesu varas autoritātes saglabāšana ir visas sabiedrības interesēs. Labums, ko visa sabiedrība gūst no tiesu varas autoritātes saglabāšanas disciplinārlietas izskatīšanas laikā, ir lielāks par kaitējumu, kas indivīdam tiek nodarīts, ierobežojot viņa tiesības iegūt līdz galam nepārbaudītu informāciju par iespējamo kāda tiesneša disciplinārpārkāpumu.

NORMA, KAS LIEDZ TIESNESIM BŪT PAR SAVA BĒRNA AR INVALIDITĀTI ASISTENTU, NEATBILST SATVERSMEI

2015. gada 23. novembrī Satversmes tiesa pieņēma spriedumu lietā Nr.2015-10-01 „Par likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 7.panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.panta pirmajam teikumam un 110.pantam”, atzīstot apstrīdēto normu par neatbilstošu Satversmei.

Konstitucionālo sūdzību bija iesniegusi tiesnese, kura audzina bērnu ar invaliditāti. Viņam nepieciešama īpaša aprūpe. Ministru kabineta noteikumi „Kārtība, kādā piešķir un finansē asistenta pakalpojumu pašvaldībā” paredz, ka bērns šādā gadījumā var saņemt apmaksātu

asistenta pakalpojumu, ko var sniegt arī viens no bērna vecākiem. Taču likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 7.panta trešā daļa pieteikuma iesniedzējai kā tiesnesei liedz sniegt asistenta pakalpojumu savam bērnam ar invaliditāti, jo šā pakalpojuma sniegšanu nav atļauts savienot ar tiesneša amatu.

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā norma pēc būtības ir neitrāla attiecībā pret visiem tiesnešiem. Tomēr tā nostāda tiesnesi atšķirīgā situācijā tad, ja viņam nepieciešams sniegt asistenta pakalpojumu savam bērnam ar invaliditāti. Arī neitrāls regulējums vai kritērijs var radīt atšķirīgu attieksmi pret indivīdu grupu, kas identificējama pēc kādas pazīmes. Satversmes 91.panta pirmajā teikumā noteiktais vienlīdzības princips attiecas arī uz šādiem gadījumiem.

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētajai normai ir leģitīms mērķis, proti, ierobežojot tiesneša nodarbošanās jomas, norma nodrošina tiesneša kā amatpersonas darbības atklātumu un atbildību sabiedrības priekšā, un tiesu varas neatkarību demokrātiskā valstī. Tādējādi norma aizsargā citu personu tiesības un demokrātisko valsts iekārtu. Tomēr situācijā, kad apstrīdētā norma tiesnesim liedz sniegt asistenta pakalpojumus savam bērnam ar invaliditāti, nav piemērota leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Satversmes tiesa secināja, ka Saeima nav sniegusi argumentus tam, ka tieši asistenta pakalpojuma sniegšana savam bērnam nostādītu tiesnesi interešu konflikta situācijā vai tiesneša neatkarību pakļautu lielākam riskam nekā tiesneša amata savienošana ar apstrīdētajā normā atļautajiem nodarbošanās veidiem – pedagoģisko, eksperta, zinātnisko un radošo darbu, amatu saskaņā ar likumu vai starptautisku līgumu u.tml.

EIROPAS TIESNEŠU KONSULTATĪVĀS PADOMES VIEDOKLIS NR.18 (2015)

PAR TIESU VARAS ATTIECĪBĀM AR CITIEM VALSTS VARAS FUNKCIONĀLAJIEM ATZARIEM MODERNĀ DEMOKRĀTISKĀ VALSTĪ

PIEŅEMTS LONDONĀ 2015.GADA 16.OKTOBRĪ

* Neoficiāls tulkojums

1. Demokrātiskā valstī tiesu vara ir viens no trim valsts varas atzariem. Tie papildina cits citu, neviens no tiem nav augstāks vai dominējošs pār pārējiem.
2. Demokrātiskā valstī trīs valsts varas atzari darbojas kā kontroles un līdzsvara sistēma, kurā katrs varas atzars ir atbildīgs sabiedrības priekšā.
3. Varas dališanas princips pats par sevi ir tiesu varas neatkarības garantija. Tiesu varai ir jābūt neatkarīgai, lai tā pildītu savu konstitucionālo lomu attiecībās ar pārējiem valsts varas atzariem, sabiedrību kopumā un konkrētas lietas dalībniekiem.
4. Tiesu varas un tiesnešu leģitimitāte ir noteikta ikvienas Eiropas Padomes dalībvalsts – tiesiskas

un demokrātiskas valsts – konstitūcijā. Konstitūcijā nostiprinot tiesu varu, tiesu varai kopumā un ikvienam tiesnesim, kas kā daļa no tiesu varas pilda savus amata pienākumus, tiek piešķirta konstitucionālā leģitimitāte. Politiskās varas izmaiņu rezultātā likumdevēja vai izpildvaras veiktie pasākumi nedrīkst ietekmēt tiesnešu konstitucionālo leģitimitāti, ievērojot tiesnešu neatceļamības principu.

5. Tiesu varas konstitucionālo leģitimitāti apliecina sabiedrības uzticēšanās tiesu varai un cieņa pret to. Tiesu varai šīs vērtības nepārtraukti ir jāiegūst un jānotur, izcili pildot savus pienākumus – Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome sauc to par „funkcionālo leģitimitāti”.

6. Tiesu vara (tāpat kā divi citi valsts varas atzari) sniedz sabiedrisku pakalpojumu. Tādēļ tiesu varai, tāpat kā pārējām varām, ir jārada gan sabiedrībai kopumā, gan pārējām varām, kā tiek izmantotas tai piešķirtās pilnvaras, kompetences un neatkarība. To var nosaukt par „atskaiti”. Pastāv vairāki „atskaites” veidi.
7. Pirmkārt, tā ir pārsūdzības sistēma. Pārsūdzība ir vienīgais veids, kā tiesas nolēmums pēc tā pieņemšanas var tikt atcelts vai grozīts, un vienīgais veids, kā tiesneši, kuri savus pienākumus veic pēc labākās sirdsapziņas, var „atskaitīties” par saviem nolēmumiem. Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome to sauc par „tiesu sistēmas atskaiti”.
8. Otrkārt, tiesneši var „atskaitīties”, savā darbā ievērojot atklātības principu. Proti, organizējot atklātas tiesas sēdes un taisot motivētus spriedumus, tiesneši var panākt mijiedarbību ar sabiedrību un pārējiem valsts varas atzariem. Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome definējusi šo atskaites formu kā „izskaidrojošo atskaiti”.
9. Treškārt, ja tiesnesis ir izdarījis nopietnu pārkāpumu, viņš ir saucams pie disciplināratbildības vai attiecīgajos gadījumos – pie kriminālatbildības. Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome definējusi šo atskaites formu kā „sodišanas atskaiti”. Tomēr ikvienā gadījumā ir jāievēro tiesnešu neatkarības princips.
10. Runājot par attiecībām starp trīs valsts varas funkcionālajiem atzariem: tiesnešiem, tāpat kā visiem pilsoņiem, ir tiesības piedalīties sabiedriskajās diskusijās, ja tas neietekmē viņu neatkarību un objektivitāti.
11. Pārējo valsts varas atzaru pienākums ir atzīt tiesu varas leģitīmās funkcijas un nodrošināt pietiekamus resursus šo funkciju veikšanai. Viena valsts varas funkcionālā atzara izteiktajiem apsvērumiem un kritikai, kas veltīta pārējiem, ir jābūt savstarpēji cieņpilnai.
12. Tiesu varai ir jāapzinās, ka pastāv likumā noteikti ierobežojumi attiecībā uz likumdevēja un izpildvaras pieņemto politisko lēmumu pārbaudi. Tādēļ tiesām jāpievērš uzmanība tam, lai šis robežas netiktu pārkāptas.
13. Nav akceptējami pat slēptā veidā pieņemti likumdevēja un izpildvaras lēmumi par tiesnešu pamatgarantiju atcelšanu.
14. Nav pieļaujams, ka Tieslietu ministrija ietekmē tiesu pārvaldību, šim nolūkam izmantojot tiesu priekšsēdētājus vai veicot tiesu pārbaudes, ja tas jebkādā veidā var apdraudēt tiesu neatkarību. Ir jāizvairās no izpildvaras pārstāvju klātbūtnes tiesu pārvaldības institūcijās, jo šāda klātbūtne var novest pie iejaukšanās tiesas funkcijās un tādējādi apdraudēt tiesnešu neatkarību.
15. Lai saglabātu atbilstošu varu dalījumu, pieprasījumu vai izmeklēšanas komisijas (parlamentārās vai kādas citas) nedrīkst iejaukties izmeklēšanā vai tiesvedībā, ko ierosinājušas vai gatavojas ierosināt tiesībsargājošās iestādes. Šāda ārpustiesas veikta izmeklēšana nevar aizvietot tiesas procesu.
16. Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome iesaka dalībvalstu tiesību aktos precizēt atšķirības starp tiesībsarga (vai līdzīgas iestādes) un tiesas kompetenci.
17. Pastāvīgu tiesu varas finansējuma nepietiekamību sabiedrība kopumā varētu uztvert kā nepieņemamu iejaukšanos konstitūcijā noteikto tiesneša pienākumu pildīšanā, jo šāda iejaukšanās apdraud demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatus.
18. Vienas valsts varas izteiktā kritika pārējām varām ir jāuztver ar savstarpēju cieņu. Politiku vienpusēji izteikta kritika ir bezatbildīga rīcība un var izraisīt nopietnu problēmu. Tā var iedragāt sabiedrības paļāvību un uzticēšanos tiesu varai, bet galējos gadījumos var apdraudēt demokrātiskas valsts konstitucionālo līdzsvaru. Ikvienai tiesai un tiesu varai kopumā būtu jāapsver, kādā veidā atbildēt uz šādu kritiku.
19. Likumdevēja un izpildvaras pienākums ir nodrošināt nepieciešamo aizsardzību tiesām tajos gadījumos, kad fiziski uzbrukumi vai iebiedēšana ir vērsta pret tiesnešu korpusa atsevišķiem locekļiem.
20. Politikā nedrīkst mudināt nepildīt tiesu nolēmumus, nemaz nerunājot, kā tas ir noticis atsevišķās valstīs, uz vardarbību pret tiesnešiem.

Informāciju sagatavoja Aija BRANTA,
Augstākās tiesas tiesnese,
Latvijas pārstāve Eiropas Tiesnešu Konsultatīvajā
padomē

III

PIEREDZE:

KOMANDĒJUMU

INFORMĀCIJA UN ATZIŅAS

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars BIČKOVIČS piedalījās svinīgajā Eiropas Cilvēktiesību tiesas gada atklāšanā
(Strasbūra, 2016.gada janvāris)

Vairāk nekā 350 dalībvalstu augstāko tiesu un konstitucionālo tiesu priekšsēdētāji un citas augstas tieslietu amatpersonas piedalījās ikgadējā Eiropas Cilvēktiesību tiesas pasākumā. Klātesošos uzrunāja Eiropas Cilvēktiesību tiesas prezidents *Guido Raimondi*, kas šajā amatā ir kopš 2015.gada novembra, un Polijas Konstitucionālās tiesas prezidents *Andrzej Rzepliński*.

Atskatoties uz aizvadīto gadu, ECT prezidents akcentēja divus būtiskus darba virzienus. Proti, mazināt to lietu atlikumu, kurās vēl jāpieņem lēmums par sūdzības pieņemamību. Šo uzdevumu tiesa veiksmīgi pildījusi, un šobrīd neizskatītas ir tikai 3250 šādas lietas.

Otrs pozitīvais rezultāts – salīdzinot ar neizskatīto lietu skaitu 2014.gada beigās (ap 70 000 lietu), atlikums 2015.gada beigās bija nedaudz mazāk par 65 000 lietām, kas nozīmē samazinājumu par 7%.

Kā 2016.gada ECT prioritātes tiesas prezidents norādīja uzdevumu mazināt ECT tiesvedībā esošo prioritāro un Palātas izskatīšanā esošo lietu skaitu. Šīs lietas ir sarežģītas, tādēļ, ECT prezidenta ieskatā, tas ir nākotnes izaicinājums.

Otrs uzdevums ir jauns procesuālais aspekts – lemjot par sūdzības nepieņemamību, tiesnesim lēmumā būs jāietver plašāks pamatojums.

Dalībvalstu tiesu pārstāvji piedalījās arī seminārā, kura tēma šogad bija par starptautisko un nacionālo tiesu lomu cīņā ar plaša mēroga cilvēktiesību pārkāpumiem – genocīdu, noziegumiem pret cilvēci, kara noziegumiem un terorismu.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars BIČKOVIČS piedalījās Eiropas Savienības valstu Augstāko tiesu priekšsēdētāju asociācijas gadskārtējā konferencē
(Dublina, 2015.gada novembris)

Eiropas Savienības valstu Augstāko tiesu priekšsēdētāju asociācijas (*Network of the Presidents of the Supreme Judicial Courts of the European Union*) konferencē apsprieda divus galvenos jautājumu lokus. Pirmais – nacionālo tiesu attiecības ar Eiropas Cilvēktiesību tiesu. Otrais – par sūdzību „filtrēšanu” kasācijas instancē.

Pamatziņojumu par visām Eiropas Augstākajām tiesām aktuālo jautājumu – mehānismiem atteikumiem skatīt lietas kasācijas instancē – sniedza Lietuvas Augstākās tiesas priekšsēdētājs Rimvids Norkus.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars BIČKOVIČS piedalījās Starptautiskās tiesnešu asociācijas 58.kongresā
(Barselona, 2015.gada oktobris)

Starptautiskās tiesnešu asociācijas diskusiju tēmas gadskārtējā kongresā bija par efektīvas tiesu pārvaldīšanas sasaisti ar tiesnešu neatkarību tiesas spriešanā.

Darba grupās apspriestas arī tādas tiesnešu darba aktualitātes kā ekspertu liecības un nepilngadīgo personu lietu izskatīšana, kā arī darbinieku atļaušanas iemesli. Atsevišķas tikšanās notika arī Eiropas tiesnešu asociāciju grupas ietvaros.

Starptautiskā tiesnešu asociācija dibināta 1953.gadā, tā ir profesionāla, nepolitiska starptautiska organizācija, kurā apvienojušās nacionālās tiesnešu organizācijas. Galvenais mērķis ir veicināt tiesnešu neatkarību. Šobrīd organizācijā apvienojušās 83 nacionālās organizācijas no pieciem kontinentiem.

Administratīvo lietu departamenta tiesnese Rudite VĪDUŠA un Civillietu departamenta tiesnese Marika SENKĀNE piedalījās Eiropas Komisijas un konkurences tiesību tiesnešu konferencē

(Brisele, 2016.gada februāris)

Ikgadējā konferencē, kuru Eiropas Komisija (EK) rīko kopā ar dalībvalstu konkurences tiesību tiesnešiem, piedalījās Komisijas Konkurences ģenerāldirektorāta jaunais ģenerāldirektors Johanness Laitenbergers un vairāki Komisijas pārstāvji.

Konference bija veltīta vairākiem aktuāliem jautājumiem.

Vertikālie ierobežojumi interneta tiešsaistes tirdzniecības platformās (piemēram, amazon.com, booking.com, ebay.com). Interneta platformas piesaista konkurences uzraugu uzmanību, ja platformas turētājs izvirza tādus nosacījumus tās izmantotājiem, kas var ierobežot konkurenci tirgū (apgrūtināt jaunu tirgus dalībnieku ienākšanu, vienādot cenu, kā arī ierobežot zemākas cenas piedāvāšanu tirgū u.tml.). Šajā diskusijā Vācijas un Itālijas tiesneši dalījās savas valsts pieredzē. Latvijā šādu lietu vēl nav.

Intelektuālā īpašuma un konkurences tiesību mijiedarbība t.s. standartam būtisko patentu lietās. Dalībvalstu tiesneši apmainījās ar pieredzi, kas veidojusies, ņemot vērā Eiropas Savienības Tiesas spriedumu lietā C-170/13 (Huawei), un apsprieda atsevišķus praksē radušos jautājumus.

Zaudējumu direktīvas (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/104/ES (2014.gada 26.novembris) par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem) transponēšanas un ieviešana gaita. Šajā jautājumā veidojās interesanta diskusija par direktīvas normu izpratni. Lai arī direktīvas ieviešanai vēl ir nedaudz laika, dalībvalstu tiesas, kurām ir pieredze konkurences tiesību pārkāpumā radīto zaudējumu lietās, ir jau iedziļinājušās jaunajā regulējumā, un diskusijā tika apspriesti salīdzinoši praktiski jautājumi – par atbildētāja statusu civilajā tiesvedībā, civilās tiesvedības saistību ar procesu nacionālajā konkurences uzraudzības iestādē, konkurences uzraudzības iestāžu ievāktās informācijas pieejamību pusēm, civillietā taisīta sprieduma ietekmi uz citām tiesvedībām, kas saistās ar to pašu konkurences tiesību pārkāpumu.

Sniegta arī Eiropas Tiesību institūta (ERA) apkopotā informācija par Komisijas iepriekš finansiāli atbalstītās apmācības rezultātiem konkurences tiesību jomā un nākotnes perspektīvām.

Administratīvo lietu departamenta tiesnese Rudite VĪDUŠA piedalījās Eiropas valstu Augstāko administratīvo tiesu un valsts padomju asociācijas seminārā „Aktuālā tiesu prakse publisko iepirkumu lietās”

(Helsinki, 2015.gada oktobris)

Eiropas valstu Augstāko administratīvo tiesu un valsts padomju asociācijas (ACA-Europe) seminārs bija organizēts kā klātienē tikšanās, kurā apkopota un analizēta dalībnieku iepriekš sniegtā informācija par publisko iepirkumu lietu tiesisko regulējumu un tiesu praksi katrā dalībvalstī. Papildus tika sniegts ieskaits Eiropas Savienības Tiesas (EST) un Eiropas Komisijas (EK) aktualitātēs attiecībā uz publiskajiem iepirkumiem.

EST ģenerālvokāts N.Jeskinens sniedza ieskatu EST jaunākajā judikatūrā šādos tiesību jautājumos: tiesas (tribunāla) jēdziens, vērtējot, vai publisko iepirkumu pārsūdzības izlemjošā institūcija ir tiesīga vērsties EST ar prejudiciālu jautājumu (lieta C-203/14); publisko iepirkumu pārsūdzības gadījumā maksājamo tiesas nodevu atbilstība Eiropas Savienības tiesībām (lieta C-61/14); iestādes pienākums pārbaudīt faktus par eksperta objektivitāti un neieinteresētību (lieta C-538/13); pārbaudes apjoms gadījumā, ja tiek pārsūdzēts pasūtītāja lēmums neturpināt iepirkumu (lieta C-440/13); izņēmums līguma slēgšanas tiesību piešķiršanai ar iepriekšēju paziņošanu (lieta C-19/13); nesekmīgā pretendenta tiesības vērsties tiesā ar sūdzību par lēmumu piešķirt līguma slēgšanas tiesības pretendētājam, kurš tāpat būtu bijis jāizslēdz (lieta C-100/13).

EST tiesnesis K.Vajda uzstājās ar analītisku referātu par EST judikatūras virzieniem vairākos būtiskos jautājumos: Līguma par Eiropas Savienību darbību principu (vienlīdzības un caurskatāmības) piemērošana iepirkumos un koncesijās, ko neaptver publisko iepirkumu direktīvas, kā arī pieaugošās prasības dalībvalstu tiesām prejudiciālo jautājumu uzdošanas gadījumā pamatot pārrobežu interesi; *in-house* izņēmumu ģenēze EST judikatūrā un pārņemšana (nedaudz modificētā veidā) uz direktīvām; līguma piešķiršanas kritēriju izpratnes izmaiņas.

EK pārstāve M.Lašuka iezīmēja jauno direktīvu tvērumu publisko iepirkumu un koncesiju jomā (direktīvas 2014/2, 2014/25, 2014/23), kā arī vadīja diskusiju par šobrīd transponēto direktīvu efektivitāti un ietekmi uz dalībvalstu tiesībām publisko iepirkumu jomā. Vairākas dalībvalstis atzīmēja direktīvu rezultātā uzlaboto publisko iepirkumu procesu (tostarp konkretizēta procesuālā kārtība – izziņošana, uzgaidīšanas (*standstill*) periodi). Tomēr tika norādīts arī uz direktīvu nelielo pozitīvo efektu dalībvalstu procesuālās autonomijas dēļ, plašākas diskusijas raisīja praktiska neiespējamība iegūt zaudējumu atlīdzību un sprieduma reālās sekas, ja tiek atzīta līguma spēkā neesamība.

Nīderlandes pārstāvja priekšlasījums par direktīvu ieviešanu uzrādīja interesantu piemēru, kad publisko iepirkumu strīdi tiek izskatīti civilprocesuālā kārtībā, turklāt pēc civiltiesību principiem, tomēr nonākot pie racionāli pamatota un direktīvām atbilstoša rezultāta.

Piemēram, jautājums par iespēju pasūtītājam pārtraukt iepirkuma procedūru tiek skatīts caur civiltiesībās apzīstamo labas ticības principu, piemērojot to pirmslīgumiskām attiecībām. Civiltiesiski tiek atrisināts arī seku noregulējums – lai arī tiesai civilprocesā nav tiesību atcelt administratīvo lēmumu par līguma tiesību piešķiršanu, tiesai ir jāspēj uzdot pārvērtēt iepirkuma rezultātus.

Zviedrijas pārstāvis referātā par dalībvalstu tiesu un EST mijiedarbību puda pārdomas par publisko iepirkumu regulējuma nepieciešamību pievērsties ne tikai procesālajiem, bet arī materiālajiem aspektiem publisko iepirkumu jomā, kā arī puda subjektīvās pārdomas par EST attieksmes izmaiņām.

Igaunijas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājs I.Pilvings savā priekšlasījumā apskatīja tēmu, kuras aktualitāte dažās tiesu lietās redzama arī Latvijā, proti, publisko iestāžu horizontālā sadarbība. Tas ir viens no izņēmumiem (līdz *in-house* darījumiem), kad var nepiemērot publisko iepirkumu procedūru. Referētājs analizēja kritērijus, kuriem būtu jāizpildās, lai varētu uzskatīt, ka izņēmums ir pieļaujams. Tomēr noslēguma secinājumos uzmanība tika vērsta uz to, ka ir jāievēro dalībvalstu administratīvā autonomija un publisko iepirkumu regulējuma mērķis: pamats horizontālās sadarbības aizliegumam varētu būt priekšrocību piešķiršana kādam brīvajā tirgū konkurējošam uzņēmumam vai arī publisko interešu neesība, tomēr, ievērojot ES tiesību pamatprincipus, nebūtu jāaizliedz horizontālā sadarbība tad, ja tās rezultātā vienīgi samazinātos privātā sektora daļa.

Somijas un Čehijas pārstāvji iepazīstināja ar tiesisko regulējumu un tiesu praksi attiecībā uz konfidencialitātes prasībām publisko iepirkumu lietās, uz nacionālo piemēru bāzes rosinot diskusiju par nepieciešamību sargāt komercnoslēpumu vienlaikus ar procesa dalībnieku tiesībām uz taisnīgu tiesu un iespēju argumentēt savu pozīciju. Šajā jautājumā raisījās aktīvas diskusijas par interešu samērošanu un procesuālo kārtību jautājuma izlemšanā.

Administratīvo lietu departamenta tiesneses Jautrīte BRIEDE un Dzintra AMERIKA piedalījās Eiropas Universitātes institūta sadarbībā ar Eiropas Komisiju organizētajā seminārā Eiropas Savienības valstu tiesnešiem un regulatoru pārstāvjiem „Elektronisko komunikāciju regulēšana krustceļos”

(Brisele, 2016.gada janvāris)

Seminārs bija veidots pieredzes apmaiņas formātā ar nolūku informēt citu valstu tiesnešus, regulatoru pārstāvjus un Eiropas Komisijas (EK) pārstāvjus par problēmām un izaicinājumiem, ar kuriem jāsaucas, gan iztiesājot konkrētas lietas, gan arī veidojot normatīvo aktu bāzi elektronisko komunikāciju jomā.

EK pārstāvis Roberto Viola norādīja, ka vienota digitālā tirgus attīstībai nepieciešams nodrošināt gan ģeogrāfisku tirgus sasniedzamību, kam nepieciešami lieli ieguldījumi, tāpat jānodrošina nepieciešamās zināšanas darbiniekiem, kuras šobrīd nav pietiekamas. Kā problēmu EK pārstāvis minēja lielos pakalpojuma sniedzējus, kas nav no Eiropas. Viņš norādīja uz trim pilāriem, kas būtu attīstāmi: patērētāju pieeja precēm un pakalpojumiem visā Eiropā; infrastruktūras izveide un drošība; industriālā politika. Tāpat tika vērsta uzmanība uz to, ka ir modernizējamas autortiesības. Mērķis: 2017. gadā Eiropa bez digitālām robežām.

Austrijas tiesnesis M.Handstangers norādīja, ka normatīvu skaidrojumi šajā jomā dažkārt rada vēl vairāk neskaidrību, jo ir grūti uztverami. BEREC dažkārt dod skaidrojumu, ka labāks ir viens risinājums, kaut arī direktīva pieļauj vairākus. Tiesām tāda gadījumā ir grūti izlemt, tādēļ ir dažādi rezultāti dažādās valstīs. Nav arī saprotams, cik saistoši ir šie skaidrojumi (*soft law*). Tika diskutēts, vai *soft law* var aizstāt dalībvalstu *hard law* (likumdevēja izdotas tiesību normas) un secināts, ka jā, ja *soft law* izskaidro ES tiesības.

Konkurences apelācijas tribunāla pārstāvis Adams Skots referēja attiecībā uz *ex ante* regulējumu jomās, kur nav pietiekami efektīva konkurence, piemēram, tirgos, kur ir viens vai vairāki uzņēmumi ar būtisku tirgus varu. Viņš uzskatīja, ka EK būtu jāizstrādā vadlīnijas nacionālajiem regulatoriem, kas būtu saskaņotas ar konkurences tiesību principiem, lai attiecīgās institūcijas varētu noteikt, vai konkrētajos tirgos konkurence ir efektīva, un identificēt būtisku tirgus varu. Arī akadēmiskās vides pārstāvis Martins Keivs uzsvēra nepieciešamību pēc *ex ante* regulējuma, jo korekcijas tikai konkurences tiesībās neatrisinās problēmu.

Vairāki referētāji aplūkoja un analizēja gan Eiropas Savienības Tiesas (EST) spriedumus, gan arī nacionālo tiesu spriedumus specifiskos jautājumos. EST tiesnesis A.M.Kolins norādīja uz vairākiem aktuāliem EST spriedumiem, kuros aplūkoti jautājumi par regulatoru neatkarību, piemēram, lietā C-240/15 – par organizatorisko un finansiālo neatkarību, C-424/15 – par korporatīvo, C-222/13 – par juridisko neatkarību. Savukārt lietā C-282/13 risināts jautājums par *lokus standi* (iespēju vērsties tiesā) regulatora lietās. Francijas pārstāvis referēja par tiesu praksi par valsts nodevu par tiesībām izmantot radio frekvences samērīgumu. Savukārt Maltas tiesnese aplūkoja jautājumus, kas saistās ar nacionālā regulatora kompetences robežām, proti, vai regulators ir tiesīgs novērtēt un regulēt tādu pakalpojumu kopumu, kas ir raksturīgi gan regulējamiem, gan neregulējamiem pakalpojumiem, proti, pakalpojumu kopumu, kas ietver šos abus – regulējamos un neregulējamos pakalpojumus.

Seminārā tika diskutēts arī par tiesas sprieduma robežām dažādās valstīs. Kopējā tendence ir tāda, ka visos gadījumos, kad tiesa var jautājumu izlemt līdz galam, tai tas ir jāizlemj pašai, nevis jādod atpakaļ regulatoram izlemšanai. Nīderlandē šajā sakarā pat papildināts Administratīvā procesa likums, nosakot, ka tiktāl, cik iespējams, administratīvais tiesnesis pieņem galīgu lēmumu lietā (tā vietā, lai atceltu iestādes lēmumu un nosūtītu atpakaļ, lai tā pieņem jaunu lēmumu). Interesanti, ka Francijā tiesas sprieduma robežas atkarīgas

no lēmuma pieņēmēja – ja lēmumu pieņēmis ministrs, tiesa pati nevar izlemt lietu, citos gadījumos – var.

Lai arī seminārs skāra ļoti specifiskas jomas un jautājumus, tomēr kopumā tas radīja priekšstatu par problēmām, ar kādām saskaras citu valstu tiesneši, kas izskata regulējamo pakalpojumu lietas, un tiesību normu izstrādātāji un piemērotāji, piemēram, Eiropas Komisija. Šī pieredze ļaus identificēt problēmas un neskaidros jautājumus arī mūsu darbā, kad būs jāizskata šādas vai līdzīgas lietas. Tāpat arī visi dalībnieki tika nodrošināti ar semināra materiāliem, tostarp aktuālo un svarīgāko EST judikatūru telekomunikāciju jomā, kas būs labs palīgmateriāls konkrētu lietu izspriešanā. Neapšaubāmi noderīga ir arī pieredzes apmaiņa starp nacionālo tiesu tiesnešiem specifiskajās lietās.

Administratīvo lietu departamenta tiesnese Dzintra AMERIKA piedalījās Eiropas juridiskās tālākizglītības tīkla organizētajā seminārā par juridisko angļu valodu
(Bukareste, 2015.gada novembris)

Semināra mērķis – uzlabot vai nostiprināt dalībnieku komunikācijas spējas angļu valodā profesionālajā darbības jomā. Semināra gaitā interaktīvā veidā (ar spēlēm, tiesas procesu izspēlēm, uzdevumiem – rakstveida un mutvārdu) tika atkārtoti un no jauna iemācīti juridiskie termini angļu valodā, attīstīta spēja piedalīties debatēs un atspēkot savu nostāju juridiskas vai morālas dabas strīdā, izvirzot atbilstošu argumentāciju. Lektori sniedza norādes par pašmācības metodēm, kā uztvert teksta nozīmi un kā aktivizēt jau esošo vārdu krājumu, šim mērķim dalībnieki pildīja arī dažādus uzdevumus.

Semināra gaitā aptverta terminoloģija, kas skar krimināltiesības, komercietības, ģimenes tiesības. Aplūkotas arī tēmas, kas saistās ar Anglijas un Velsas tiesību sistēmu un Eiropas Savienības Tiesu.

Liela nozīme bija tam, ka dalībnieki bija no dažādām valstīm (Bulgārijas, Rumānijas, Latvijas), kas neizbēgami radīja nepieciešamību dalībniekiem runāt angļu valodā. Šāda veida seminārs būtu organizējams arī Latvijā, iesaistot Latvijas un ārvalstu tiesnešus.

Administratīvo lietu departamenta tiesneši Dzintra AMERIKA, Jānis NEIMANIS un Andris GUĻĀNS piedalījās pieredzes apmaiņas vizītē Vācijas administratīvajās tiesās
(Berlīne, 2015.gada novembris)

Pieredzes apmaiņas ietvaros tiesneši apmeklēja Berlīnes Brandenburgas administratīvo apgabaltiesu un Berlīnes administratīvo tiesu, piedalījās tiesas sēdēs un tikās ar šo tiesu tiesnešiem.

Berlīnes Brandenburgas administratīvajā apgabaltsēdē bija iespēja iepazīties ar administratīvo procesu apelācijas instancē. Vācijas administratīvajā procesā apelācijas sūdzību pieļaujamība ir ļoti detalizēti reglamentēta, apelācijas sūdzībām ne tikai formāli, bet arī pēc būtības precīzi jāatbilst prasībām, lai tās tiktu pieņemtas un izskatītas apgabaltsēdē. Piemēram, apelācijā tās iesniedzējam jāatspēko pilnīgi visi pārsūdzētā sprieduma argumenti, uz kuriem balstās tiesas gala secinājumi. Ja kaut vienu no tiesas argumentiem apelācijas sūdzības iesniedzējs neapšaubā, tad apelācija nav pieņemama. Apelācijas sūdzību iesniegšanas ierobežojumu dēļ apgabaltiesa nav pārmērīgi noslogota.

Apgabaltiesā bija iespēja vērot tiesas sēdi. Pieteikuma priekšmets lietā bija pašvaldības izdota normatīvā akta pārsūdzēšana, kas Latvijā kā atsevišķs pieteikuma priekšmets nav iespējams. Tiesas kolēģija sastāvēja no trīs tiesnešiem un diviem piesēdētājiem. Tiesas process tika vests nepiespiestā un brīvā gaisotnē, referējošajam tiesnesim izklāstot savu viedokli par lietu, neslēpjot arī savas domas par pieteikuma pamatotību. Tiesas process gan juridiski, gan arī faktiski tiek virzīts uz izlīgumu, kas arī vēlāk apstiprinājās, jo trīs stundu ilgā procesa rezultātā tika panākts izlīgums. Vācijā tiesnesim ir pienākums mēģināt panākt izlīgumu, kas samazina valsts izdevumus tiesvedības procesu nodrošināšanai. Minētais gan nav iespējams bez atbilstošas tiesas izdevumu, kas jāsedz procesa dalībniekiem, sistēmas, kas motivētu procesa dalībniekus rūpīgi apdomāt nepieciešamību pārsūdzēt tiesas spriedumus.

Šis tiesas process un vēlākais skaidrojums par principiem, kādi tiek piemēroti procesā, liek pārvērtēt Latvijā ierasto attieksmi, ka tiesnesis nedrīkst paust savu viedokli tiesas procesa gaitā par vienu vai otra argumenta pamatotību vai par pieteikuma pamatotību vispār, jo tādejādi varētu tikt apšaubīta tiesneša objektivitāte.

Berlīnes administratīvajā tiesā bija iespēja vērot tiesas sēdi par šodien tik aktuālo bēgļu jautājumu, proti, libānietis prasīja patvērumu Vācijā. Tiesas process bija interesants gan pēc būtības, gan arī no procesuālā viedokļa. Procesu vadīja viena tiesnese, palīgpersonāls (piemēram, sekretārs) procesā nepiedalās. Sēdes protokolēšanu nodrošina pati tiesa, proti, tiesnese pieraksta svarīgus faktus un ik pa laikam koncentrētā veidā tos ierunā diktofonā, procesa dalībniekiem dzirdot. Ja procesa dalībnieki iebilst pret tiesas konstatēto faktu, viņi sniedz papildus izskaidrojošu informāciju. Tādējādi tiek nodrošināts, ka procesa dalībnieki jau procesa gaitā faktiski vienojas par nodibinātajiem faktiem un zina, uz kādiem faktiem tiesa balstīsies spriedumā. Kā vēlāk tika skaidrots, materiālus par situāciju katrā konkrētajā valstī vāc paši tiesneši atbilstoši viņu specializācijai pa valstīm.

Latvijas likumos būtu pārņemama progresīvā tiesu izdevumu politika, t.i., ja tiesu izdevumi ir pārāk zemi, tie nemotivē lietas dalībniekus atrisināt strīdu savstarpēji vienojoties vai arī rūpīgāk pārdomāt savu pozīciju. Savukārt mūsu pašu tiesnešiem jābūt atvērtākiem sarunai un diskusijai ar lietas dalībniekiem par juridiskiem jautājumiem; tam likuma grozījumus nevajag.

Administratīvo lietu departamenta tiesnesis Jānis NEIMANIS piedalījās Kazahstānas Augstākās tiesas un Vācijas Starptautiskās sadarbības sabiedrības rīkotajā konferencē par administratīvo aktu

(Astana, 2015.gada novembris)

Konferencē piedalījās gan Kazahstānas, gan Vācijas, Šveices, Austrijas un Krievijas tiesneši, tiesību zinātnieki un valsts pārvaldes darbinieki. Tēma – administratīvais akts, tā jēdziens, spēkā esība un atcelšana. Tiesnesis Neimanis sniedza referātu par iestādes brīvības tiesību institūtu un piemērošanu.

Šobrīd Kazahstāna izstrādā likuma projektu par administratīvo procesu iestādē, tādēļ bija saistošas diskusijas par šo jautājumu. Latvijai jau ir pieredze pārejā no padomju tiesībām uz Rietumu tiesību lokam piederīgu administratīvā procesa regulējumu.

Kriminālietu departamenta tiesnese Aija BRANTA piedalījās Eiropas Padomes tieslietu efektīvizācijas komisijas sanāksmē

(Strasbūra, 2015.gada decembris)

Eiropas Padomes tieslietu efektīvizācijas komisijas (CEPEJ) sanāksmes pirmā diena sākās ar semināru „Svarīgākie sasniegumi IT ieviešanā tieslietu sistēmā”, kas noslēdzās ar apaļā galda diskusiju.

Pēc semināra katras valsts pārstāvis īsumā informēja par pēdējā pusgadā veiktajiem pasākumiem valsti tieslietu sistēmas efektīvizācijas jomā.

CEPEJ sadarbības programmu vadītāji informēja par aktuālajām programmām: „Tieslietu sistēmas kvalitātes un efektīvitātes uzlabošana, attīstot infrastruktūru un vadību Horvātijā”, „Atbalsts tieslietu sistēmas efektīvizācijai Albānijā”, „Tieslietu sistēmas efektīvizācija Azerbaidžānā”, „Tieslietu sistēmas efektīvizācija Moldovā”, „Mediācijas procedūru izmantošanas veicināšana civillietās Turcijā”, „Tieslietu sistēmas efektīvizācijas veicināšana Kosovā”.

Notika diskusija par tieslietu sistēmu izvērtējuma cikla (2014–2016) sagatavošanu – datu prezentēšanas jauniem veidiem, atbilstu kvalitāti u.c., kā arī diskusijas pirms vadlīniju „Tiesas nolēmumu izpildes pozitīvā pieredze” projekta apstiprināšanas.

Centrs SATURN sniedza informāciju par Rekomendāciju Rec(86)12 korigēšanu un aicināja uz diskusiju par laika vadības pasākumu ieviešanas tiesās vadlīniju projektu.

Informāciju par CEPEJ sadarbību ar citām Eiropas Padomes institūcijām sniedza Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes (CCJE), Eiropas Prokuroru konsultatīvās padomes (CCPE) un Eiropas Tiesiskās sadarbības komiteja (CDCJ) pārstāvji. Luksemburgas pārstāvis informēja par paveikto Eiropas Savienības

Prezidentūras laikā, savukārt nākamās prezidentūras valsts – Nīderlandes – pārstāvis informēja par ielānāto.

Eiropas tiesību dienas ietvaros Eiropas Komisijas Brīvības, drošības un taisnīguma ģenerāldirektorāts un Eiropas Padomes Tieslietu ģenerāldirektorāts organizē konkursu, kura mērķis ir atklāt un izcelt jaunus un efektīvus prakses piemērus Eiropas valstīs tieslietu jomā. Reizi divos gados tiek piešķirta „Temīdas kristāla svaru” balva par inovatīvu praksi civiltiesību un krimināltiesību jomā.

Kā viens no četriem šīgada izvirzītajiem projektiem tika nominēts Latvijas Tiesu administrācijas pieteikums par tiesas sēžu audio protokolu marķēšanas sistēmas ieviešanu tiesās. Galveno balvu ieguva Skotijas Tiesnešu mācību institūts, bet mūsu Tiesu administrācijas projekts ieguva 2.vietu. Visi četri projekti tika prezentēti CEPEJ plenārsēdē.

Augstākās tiesas priekšsēdētāja padomniece ES tiesību jautājumos Anita ZIKMANE piedalījās Tūras universitātes organizētā starptautiskā seminārā par nacionālo tiesu un starptautisko tiesu un to nolēmumu savstarpējo mijiedarbību

(Tūra, 2015.gada novembris)

Seminārā – diskusijā, ko organizēja Tūras Universitātes Juridiskā fakultātes sadarbībā ar 7 Francijas universitāšu pētniecības programmām un Eiropas Komisijas Jean Monnet tālākizglītības programmu, tika daudzpusīgi aplūkots jautājums par Eiropas valstu tiesnešu, Eiropas Savienības Tiesas (EST), Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) un citu starptautisko tiesu tiesnešu dialoga dimensijām: kompetences respektēšanu, aktīvu dialogu, sadarbību, nolēmumu respektēšanu un nolēmumu izmantošanu.

Nacionālā līmenī būtiski, lai procesuālais regulējums ļautu respektēt atbildīgās jurisdikcijas tiesnešu nolēmumus, piemēram, lai civillietu izskatīšanā varētu ņemt vērā administratīvajā procesā pieņemtus. Nacionālā līmenī sava veida dialogs pastāv arī starp vispārējās jurisdikcijas tiesnešiem un konstitucionālo tiesu tiesnešiem normu konstitucionalitātes pārbaudes procesā.

Dažādu valstu nacionālo tiesnešu sadarbība tika analizēta civiltiesību jomā. Šajā gadījumā tiek runāts nevis par dialogu, bet tieši sadarbību procesuālā aspektā, un tiesību aktos jau ir noteikta šāda sadarbības kārtība.

EST saskaņā ar Līguma par ES darbību attīstītais dialogs prejudiciālo jautājumu un atbilstu veidā ir klasiskais dialoga piemērs, jo šajā sistēmā nacionālais tiesnesis var pārbaudīt vai noskaidrot nolēmuma taisīšanai nepieciešamo ES tiesību interpretāciju. Secināts, ka problēmas pagaidām rodas valstu konstitucionālajām tiesām, kuras nevēlas iesaistīties aktīvā dialogā ar EST.

Ar ECT neveidojas aktīvs dialogs, jo ECT nolēmumos tiek pārbaudīta pamattiesību aizsardzība nacionālajā tiesvedības procesā vai materiāltiesiskā aspektā. Pat ja ECT savā galīgajā nolēmumā ir nepareizi sapratusi konkrētās lietas apstākļus, nav iespējams atgriezties pie jautājuma atkārtotas izskatīšanas.

Saistībā ar EST un ECT kompetences nošķiršanu tika atkārtoti analizētas EST atzinumā 2/13 paustās atziņas par EST pārnacionālo kompetenci un tās nesavienojamību ar ECT iespēju izlemt ES tiesību un pamattiesību mijiedarbības jautājumus. Tāpat tika uzsvērtā ES Pamattiesību hartas piemērošanas problemātika pēc EST sprieduma lietā C-617/10 *Åkerberg Fransson*, ar kuru EST noteica, ka ES pamattiesību aizsardzība ievērojama visos ar ES tiesībām saistītajos jautājumos, arī tādos, uz kuriem norādes ir tikai pastarpinātas. Attiecīgi secināms – ja interpretācijas jautājums ir EST kompetencē, tad piemērojama arī ES Pamattiesību harta.

Atsevišķs priekšlasījums bija veltīts dažādu starptautisko tiesu pasīvam dialogam, proti, tika analizēts, cik lielā mērā šādas tiesas atzīst un respektē viena otras nolēmumus. Nolēmumu atzīšana notiek, pievienojot atsauces vai citējot citas tiesas atziņas. Tiesa ar savu lēmumu kvalitatīvi parāda savu nozīmi un vērtību turpmākām atsaucēm.

**Civillietu tiesu palātas tiesnese
Marianna TERJUHANA piedalījās Eiropas
Tiesību akadēmijas organizētajā seminārā
tiesnešiem „Eiropas Savienības tiesības
dzimumu vienlīdzības jomā”
(Sofija, 2015.gada oktobris)**

Seminārā sniegts pārskats par Eiropas Savienības normatīvajiem aktiem dzimumu līdztiesības jomā un par to interpretāciju, kuru sniegusi Eiropas Savienības Tiesa vairākās lietās, kas saistītas ar šo tēmu. Galvenās tēmas: galveno jēdzienu definīcijas (tieša/netieša diskriminācija, uzmākšanās un seksuāla uzmākšanās), pierādīšanas nasta, aizsardzības līdzekļi un sankcijas, pozitīva rīcība, strādājošās grūtnieces, darba un ģimenes dzīves sabalansēšana, vienāda darba samaksa un vienāda attieksme saistībā ar pieeju precēm un pakalpojumiem.

Semināra noslēgumā bija lekcija un diskusija par nacionālo tiesu lomu Eiropas Savienības līdztiesību direktīvas piemērošanā.

**Civillietu departamenta tiesnese
Zane PĒTERSONE piedalījās Iekšējā
tirgus saskaņošanas biroja (preču zīmes
un dizainparaugi) organizētajā seminārā
un Eiropas preču zīmju un dizainparaugu
tiesnešu simpozijā
(Alikante, 2015.gada oktobris un novembris)**

Iekšējā tirgus saskaņošanas biroja (preču zīmes un dizainparaugi) (*Office for Harmonization in the Internal Market (Trade marks and Designs)*) – OHIM) organizētais

seminārs Eiropas Kopienas preču zīmju un dizainparaugu nacionālo tiesu tiesnešiem bija par tādu preču zīmju novērtēšanu, kurās ir vāji elementi vai elementi bez atšķirtspējas (*The assessment of trade marks with weak/ non-distinctive elements*).

Seminārā darbs notika diskusiju formā, dalībvalstu pārstāvjiem debatējot un daloties pieredzē piecās grupās. Pirms semināra bija jā sagatavo mājas darbs, kurā jāsniedz atbildes uz 16 jautājumiem, no kuriem katrs sastāvēja no vairākiem apakšjautājumiem, piemēram: kā noteikt, ka zīmei vai tās elementam ir zema atšķirtspēja; vai vārda garums ietekmē atšķirtspēju; vai kombinētajās preču zīmēs vārdiskajam elementam ir lielāka nozīme nekā grafiskajam elementam, kad tiek noteikta sajaukšanas iespēja; vai melnbaltas vārdiskas preču zīmes īpašnieks var aizliegt citiem lietot šo pašu vārdu citā krāsā vai ar pievienotu figuratīvu elementu; vai ir nepieciešama pretraspība lietā, ja tiek konstatēts, ka agrākā preču zīme ir kļuvusi par sugas vārdu vai nesatur atšķirtspējīgus elementus; vai apstākļi, ka preču zīme ir reģistrēta, dod pamatu uzskatīt, ka tai piemīt vismaz minimālā atšķirtspēja, utt.

Savukārt novembrī notika OHIM rīkotais Eiropas preču zīmju un dizainparaugu tiesnešu simpozijā – nozīmīgākais preču zīmju tiesnešu mācību un pieredzes apmaiņas pasākums, kas notiek reizi divos gados.

Seminārā piedalījās Eiropas Savienības Tiesas tiesneši, pārstāvji no OHIM, dažādu Eiropas valstu tiesneši, kas specializējušies intelektuālā īpašuma strīdu, tostarp preču zīmju strīdu izskatīšanā, apelācijas padomju pārstāvji. Latviju pārstāvēja tiesnese Pētersone un Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētājas vietniece tiesnese Dzintra Balta.

Simpozija darbs lekciju, debašu un darba grupu veidā bija organizēts piecās sesijās: 1) Preču zīmju vāju elementu vai elementu bez atšķirtspējas ietekme uz sajaukšanas iespēju; 2) Preču zīmju tiesības, aizsargātas izcelsmes norādes (PDOs) un aizsargātas ģeogrāfiskās izcelsmes norādes (PGIs); 3) Darba grupas; 4) Vai dizainparaugi jābūt redzamiem? 5) Intelektuālā īpašuma tiesību noziegumi reālajā un virtuālajā pasaulē.

Zane Pētersone vadīja piekto simpozija sesiju, kā arī vienu no darba grupām.

Darba grupās tika diskutēts par divām tēmām: 1) kā padarīt efektīvāku tēzi „intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumi neatmaksājas”; 2) vai pašreizējais tiesu un pārējo tiesību aizsardzības iestāžu sadarbības limenis ir apmierinošs, un kādos veidos to varētu uzlabot?

Simpozijā uzmanība veltīta arī trīs Eiropas Savienības ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu un tradicionālo darinājumu sistēmām, kas popularizē un aizsargā kvalitatīvu lauksaimniecības un pārtikas preču nosaukumus: aizsargāta izcelsmes norāde (*protected designation of origin (PDO)*), aizsargāta ģeogrāfiskās izcelsmes norāde (*protected geographical indication (PGI)*) un garantēta tradicionālā īpatnība (*traditional specialties guaranteed (TSG)*). Turklāt katras dalībvalsts pārstāvjiem bija uzdevums atvest no savas valsts produktu, kas ir aizsargāts vienā no minētajām sistēmām. No Latvijas šis produkts bija Carnikavas nēģi.

Simpozijā papildinātas zināšanas par vairākiem preču zīmju un dizainparaugu lietu izskatīšanā būtiskiem jautājumiem, OHIM, EST un nacionālo valstu tiesu prakses jaunākajām tendencēm, kā arī tādām vēl maz pazīstāmām, bet aktuālām parādībām kā *darknet* un kriptovalūta *bitcoin*, kas tiek izmantoti intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpšanai.

AUGSTĀKĀS TIESAS PĀRSTĀVJI IEPAZĪSTAS AR EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESAS RISINĀJUMIEM LIETU IZSKATĪŠANAS PAĀTRINĀŠANAI

Augstākās tiesas delegācija kopā ar ECT tiesnesi no Latvijas. No kreisās: Jēkabs Lācis, Ļubova Kušnīre, ECT tiesnesis Mārtiņš Mīts, Rudīte Vīduša, Gunārs Aigars, Voldemārs Čīzevskis

Augstākās tiesas delegācija – Krimināllietu departamenta tiesnesis Voldemārs Čīzevskis, Civillietu departamenta tiesnese Ļubova Kušnīre, Administratīvo lietu departamenta tiesnese Rudīte Vīduša, Civillietu tiesu palātas konsultants Gunārs Aigars, Informācijas

tehnoloģiju nodaļas speciālists Jēkabs Lācis – 2015.gada novembrī pieredzes apmaiņas vizītē apmeklēja Eiropas Cilvēktiesību tiesu (ECT).

Vizītes vienojošais vadmotīvs bija iepazīšanās ar ECT risinājumiem lietu izskatīšanas paātrināšanai. Līdzīgi kā Latvijas tiesas un citas nacionālās tiesas, arī ECT saskaras ar grūtībām budžeta un cilvēkresursu iespēju robežās nodrošināt pieņemamus lietu izskatīšanas termiņus. Bija vērojams, ka zem šī vienojošā mērķa ECT dažādās struktūrvienībās dažādos līmeņos savstarpēji saskaņotā sistēmā visai apņēmīgi rūpējas par efektīvu tiesas resursu izmantošanu, jautājumus risinot prioritārā secībā. Tas aptver gan piemērotus informācijas tehnoloģiju risinājumus, gan efektīvu un ar mērķiem saskaņotu kancelejas darbu, gan dažādu līmeņu juridisku jautājumu risināšanu tam piemērota līmeņa struktūrās, lai līdz tiesnešu galdam nonāktu izskatīšanai sagatavotas lietas ar būtiskiem tiesību jautājumiem.

Augstākās tiesas pārstāvji tikās ar tiesnesi no Latvijas – Mārtiņu Mītu, kurš ne tikai iepazīstināja ar būtiskākajām ECT nesēn izskatītajām lietām, bet arī ļāva nedaudz ielūkoties ECT tiesneša dienas kārtībā. Arī pārējās tikšanās ar Latvijas juristiem

**Mārtiņš Mīts Latvijas kolēģiem izrāda
savu ECT tiesneša amata tērpu**

Eiropas Cilvēktiesību tiesā, kā arī Latvijas pārstāvniecības Eiropas Padomē darbiniekiem bija lielākoties veltītas ECT aktuālajai judikatūrai, īpaši Latvijas lietās, kā arī pārrunām par Augstākās tiesas sagatavotajiem tiesību jautājumiem. Bija iespēja salīdzināt ECT piemērotos principus atbildzinājuma noteikšanai pieteikuma apmierināšanas gadījumā, iezīmēt iespējamus tiesību jautājumus diskusijā par Izglītības likuma grozījumiem, apzināt problemātiskos cilvēktiesību aspektus brīvības ierobežošanas (Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 5.pants) gadījumos – gan saistībā ar kriminālprocesuālo drošības līdzekļu piemērošanu, gan saistībā ar nelikumīgu robežas šķērsotāju aizturēšanu un viņu sūdzību izskatīšanas ilgumu. Mārtiņš Mīts citstarp vērsa uzmanību uz Latvijai iespējami aktuāliem jautājumiem, kas skarti lietās pret citām valstīm – par bijušo drošības iestāžu darbinieku tiesību ierobežošanu, lustrācijas risinājumiem.

ECT juriskonsulta palidze Anna Ostina iepazīstināja ar uzsāktu pilotprojektu ECT un nacionālo augstāko tiesu iestāžu sadarbībai, proti, ECT ir iecerējusi abpusēji izdevīgu sadarbību, kurā nacionālās tiesas iegūtu pieeju analītiskiem apskatiem par jaunāko ECT judikatūru, bet ECT saņemtu pietiekami autoritatīvu informāciju par nacionālo tiesisko regulējumu.

Augstākās tiesas Informācijas tehnoloģiju nodaļas speciālistam Jēkabam Lācim bija iespēja atsevišķā vizītes sadaļā tikt ar ECT Informācijas tehnoloģiju nodaļas vadītāju. Šis tikšanās laikā bija iespēja iepazīties ar ECT iekšējās informācijas aprites sistēmu arhitektūru un to savstarpējo integrāciju, informācijas pieņemšanas un publicēšanas sistēmām globālajā tīmeklī, Informācijas tehnoloģiju nodaļas 25 darbinieku pienākumu sadali pa divīzijām un to darba uzdevumiem, izstrādes stadijā esošajiem projektiem, kuri tiks ieviesti tuvākajā laikā, kā arī dažādu informācijas tehnoloģiju problēmjautājumu risināšanu un darba procesu automatizēšanu.

Vizītes laikā bija iespēja noklausīties arī Lielās palātas tiesas sēdi lietā *Magyar Helsinki Bizottság pret Ungāriju* (iesniegums Nr.18030/11), kurā ECT būs jāinterpretē Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.pants (izteiksmes brīvība) attiecībā uz to, vai no šā panta izriet valsts pienākums sniegt pieprasīto informāciju.

Iepazīšanās ar ECT darbu un dažādu problēmu risinājumiem klātienē un tiešās sarunās Augstākā tiesa uzskata par nozīmīgu pieredzes iespēju, tādēļ katru gadu plašākas delegācijas sastāvā apmeklē Eiropas Cilvēktiesību tiesu.

STAŽĒJAS ČEHIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKAJĀ TIESĀ

Administratīvo lietu departamenta tiesneša palīgs (šobrīd – Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas zinātniski analītiskais padomnieks) Aleksandrs Potaičuks 2015.gada oktobrī stažēšanās ietvaros strādāja Čehijas Republikas Augstākās tiesas Pētnieciskajā departamentā. Viņš veica pētniecisku darbu, kas saistīts ar starptautisko tiesību, Eiropas Savienības tiesību un cilvēktiesību normu piemērošanu konkrētās lietās. Stažēšanās ietvaros notika arī pieredzes apmaiņa tiesas spriešanas jautājumos.

Čehijas Republikas Augstākās tiesas Pētnieciskais departaments ir pastāvīga tiesas struktūrvienība, kas veic zinātniski analītisko darbību tiesnešu, tiesas priekšsēdētāja un tiesas darba nodrošināšanai. Departaments sastāv no tiesību zinātņu pētniekiem, kuri izglītības un pieredzes ziņā ir līdzvērtīgi tiesnešu palīgiem, pārvalda svešvalodas un ir ieinteresēti specializēties Eiropas Savienības un starptautiskajās tiesībās. Departaments nodarbojas ar tiesību normu piemērošanas analīzi konkrētās lietās, sagatavo nolēmumu projektus lietās, kas ir saistītas ar Eiropas Savienības vai starptautisko tiesību normu piemērošanu, izstrādā priekšlikumus tiesas organizatoriskās darbības uzlabošanai, sazinās ar konsulātiem citās valstīs, ja tas ir nepieciešams izskatāmajās lietās, sadarbojas ar citu valstu tiesām, tostarp atbild uz citu tiesu informācijas

pieprasījumiem, kā arī iegūst tiesai nepieciešamo informāciju no citu valstu tiesām.

Stažēšanās ietvaros Aleksandrs bija piesaistīts arī darba grupai, kas veica citu valstu prakses analīzi un izstrādāja priekšlikumus, pirmkārt, nesamērīgi ilgi izskatītu lietu konstatēšanai, otrkārt, kopējā visu lietu izskatīšanas laika samazināšanai.

Proti, arī Čehijas Augstākā tiesa saskaras ar lielu izskatāmo lietu apjomu un nereti konstatē, ka atsevišķās lietās to izskatīšanas termiņi var tikt uzskatīti par Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pārkāpumu. Čehijā lietu izskatīšanas termiņu uzlabošana pašreiz notiek divos līmeņos – pirmkārt, valdības, otrkārt – arī pašas tiesas organizatoriskajā līmenī. Valdība ir palielinājusi Čehijas Republikas Augstākās tiesas tiesnešu palīgu skaitu, tādējādi nodrošinot katru tiesnesi ar trīs palīgiem. Savukārt tiesa mērķtiecīgi meklē labās prakses paraugus, ar kuriem pati var samazināt lietu izskatīšanas vidējo laiku. Darba grupas ietvaros tika analizēti Slovēnijas, Horvātijas, Nīderlandes un Skandināvijas valstu labās prakses piemēri.

Stažēšanās citā tiesā ļāva iepazīt šīs tiesas darbību, problēmas un to risinājumus no „iekšpuses”. Iegūtā pieredze būs noderīga darbā Latvijas Republikas Augstākajā tiesā.

IV

TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS

Dr. iur. Jānis BAUMANIS

Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta
zinātniski analitiskais padomnieks

PAR TIESĪBĀM UZ INFORMĀCIJU KRIMINĀLPROCESĀ

2015.gada 1.oktobrī Kriminālprocesa likums sasniedzis „tiņa” vecumu. Vērtējot šī „bērna” augšanas un attīstības procesu, jāatzīst, ka tā „vecāki” – Latvijas Republikas likumdevēji – bija vairākas reizes neapmierināti ar „bērna uzvedību”, tādēļ pieņēma dažādus grozījumus likumā, attīstot Kriminālprocesa likumu gan kvantitatīvi, gan arī kvalitatīvi. Papildus jāsecina, ka arī „kaimiņi” – Eiropas Savienības likumdevēji – ir izteikuši vairākas „piezīmes” saistībā ar „bērna uzvedību”, tai skaitā arī dažādu direktīvu veidolā. Noslēdzot tēlaino asociatīvo analogiju, jānorāda, ka Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu nosacījumi kriminālprocesa tiesību jomā attiecībā uz dalībvalsts fiziskajām un juridiskajām personām kļūst saistoši brīdī, kad šie nosacījumi jau ir iekļauti nacionālajos tiesību aktos. Lai gan direktīvas kā Eiropas Savienības sekundārie tiesību avoti nav tieši piemērojami tiesību instrumenti, tomēr jāvērtē, vai Kriminālprocesa likuma normas nav pretrunā ar konkrētas direktīvas formulējumu un mērķi.

Šajā rakstā autors pievērš uzmanību Kriminālprocesa likuma grozījumiem, kas izriet no Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 22.maija direktīvas Nr.2012/13/ES par tiesībām uz informāciju kriminālprocesā (turpmāk – Direktīva Nr.2012/13/ES). Direktīva Nr.2012/13/ES saistīta ar pasākumu attiecībā uz tiesībām saņemt informāciju par tiesībām un informāciju par apsūdzību, kas izriet no Eiropas Padomes 2009.gada 30.novembrī pieņemtās rezolūcijas par ceļvedi aizdomās turētu vai apsūdzētu personu

procesuālo tiesību stiprināšanai kriminālprocesā. Direktīvas Nr.2012/13/ES nosaukums ir samērā plašs, tomēr tajā, kā pamatoti norāda Tieslietu ministrijas Krimināltiesību departamenta direktore I.Gratkovska, izdalīti pamatā tikai trīs virzieni saistībā ar aizdomās turētās un apsūdzētās personas tiesībām: 1. tiesības saņemt informāciju par tiesībām un paziņojumu par tiesībām; 2. tiesības saņemt informāciju par apsūdzību un brīvības ierobežošanas iemesliem; 3. tiesības piekļūt lietas materiāliem¹.

Tiesības uz informāciju kriminālprocesā var analizēt arī daudz plašākā mērogā, pievēršot uzmanību jebkuras personas tiesībām saņemt un kriminālprocesu veicošās amatpersonas pienākumiem dot informāciju no krimināllietas. Šajā plašākajā tiesību uz informāciju kriminālprocesā izpratnē Latvijā ir vairāki aktuālie jautājumi, kuru klāstā ir kriminālprocesā iesaistītās personas, īpaši cietušās personas, tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, sabiedrības individuālo tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus, nepieļaujot cenzūru, kā arī jautājums par izmeklēšanas noslēpumu. Taču autors šo plašo jautājumu klāstu rakstā sašaurina līdz Direktīvas Nr.2012/13/ES robežam.

Direktīvas Nr.2012/13/ES pārņemšanas termiņš bija 2014.gada 2.jūnijs, taču tās pārņemšana Latvijā notika krietni vien ātrāk, proti, 2013.gada 27.oktobrī, kad spēkā stājās likums „Grozījumi Kriminālprocesa likumā”,

¹ Gratkovska I. Tiesības uz informāciju kriminālprocesā Latvijā. Jurista Vārds, 06.05.2014., Nr.18 (820).

kas šķietami norāda uz to, ka Direktīvā Nr.2012/13/ES iekļauto nosacījumu pārņemšanā nav daudz lielu problēmu. Vai tā tas tiešām ir?

Saistībā ar minēto pirmo virzienu, proti, saistībā ar tiesībām saņemt informāciju par tiesībām un paziņojumu par tiesībām, Direktīvas Nr.2012/13/ES 3.panta 2.punkts nosaka, ka Dalībvalstis nodrošina, lai informācija par aizdomās turētā vai apsūdzētā tiesībām tiek sniegta mutiski vai rakstveidā vienkāršā un saprotamā valodā, ņemot vērā jebkādas neaizsargātu aizdomās turēto vai neaizsargātu apsūdzēto personu īpašās vajadzības. Jāatzīst, ka Latvijā pirms un pēc 2013.gada 27.oktobra, kad spēkā stājās likums „Grozījumi Kriminālprocesa likumā”, kriminālprocesuālo kārtību reglamentējošajās tiesību normās nav paredzēta informācijas par tiesībām sniegšana vienkāršā un saprotamā veidā. Latvijā likumdevējs minēto Direktīvas Nr.2012/13/ES prasību ieviesa, formulējot jauno Kriminālprocesa likuma 60.²pantu, kurā tiek noteiktas personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, pamattiesības kriminālprocesā. Tajā tika paredzēts, ka personai, tiklīdz tā ieguvusi tiesības uz aizstāvību, nekavējoties rakstveidā izsniedz un, ja nepieciešams, izskaidro informāciju par šā panta pirmajā un trešajā daļā noteiktajām tiesībām. Jāsecina, ka tiesību izskaidrošanas pienākuma izpilde var arī notikt vienkāršā un saprotamā veidā. Turklāt īpaša uzmanība jāpievērš normā iekļautajai norādei „ja nepieciešams”. Kurš tad praksē ir tiesīgs novērtēt šo nepieciešamību? Piemēram, autors praksē sastapās ar gadījumu, kad pirms aizturētās personas pratināšanas, kad aizturētais jau bija nodrošināts ar tulka pakalpojumiem un saņēma aizstāvja juridisku palīdzību, šis aizstāvis norādīja, ka viņa klientam nepieciešams detalizēti izskaidrot visas aizturētā tiesības. Jāatzīst, ka izmeklētājam, redzot, ka aizstāvja lūgtajam nav īpašas nepieciešamības, faktiski nav iespējas atteikties skaidrot aizturētajam viņa tiesības, pat ja aizturētais jau ir izmantojis šīs tiesības.

Varētu šķist, ka personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, tiesības saņemt viņa tiesību skaidrojumu jau tiek nodrošinātas, izsniedzot personai izrakstu no likuma par viņas tiesībām un pienākumiem. Tomēr izraksts no likuma par tiesībām un pienākumiem un informācija par tiesībām nav viens un tas pats. Tādēļ pēc 2013.gada 27.oktobra, kad spēkā stājās Kriminālprocesa likuma jaunais 60.² pants, personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, jāizsniedz gan izraksts no likuma par personas tiesībām un pienākumiem (saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 63.panta pirmās daļas 1.punktu un 66.panta pirmās daļas 1.punktu), gan viņas tiesību skaidrojums (saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 60.²panta ceturto daļu). Šāda situācija, jāatzīst, praksē tikai šķietami nodrošina personas tiesības zināt savas tiesības, jo personai „uz rokām” tiek iedoti divi samērā gari teksti, kurus izlasīt vien vajag ilgu laiku, nerunājot par teksta saprašanu.

Šķiet, ja jau Kriminālprocesa likuma 60.²panta ceturta daļa nosaka, ka personai, tiklīdz tā ieguvusi tiesības uz aizstāvību, nekavējoties rakstveidā izsniedz un, ja nepieciešams, izskaidro informāciju par tiesībām, tad nevajadzētu Kriminālprocesa likuma 63.panta pirmās daļas 1.punktā un 66.panta pirmās daļas 1.punktā vēl paredzēt, ka personai jāizsniedz izraksts no likuma par viņas tiesībām, atstājot šajās normās tikai tiesības

saņemt izrakstu no likuma par personas pienākumiem, kurus būtu jāpapildina arī ar informāciju par atbildību saistībā ar pienākumu nepildīšanu.

Saistībā ar otro virzienu grozījumus Kriminālprocesa likumā noteica Direktīvas Nr.2012/13/ES 6.panta 4.punkts, kas paredz, ka Dalībvalstis nodrošina, lai aizdomās turētie vai apsūdzētās personas nekavējoties tiktu informēti par jebkādam izmaiņām informācijā, kas tiem sniegta saistībā ar aizdomām vai izvirzīto apsūdzību. Respektīvi, lai šo prasību ieviestu, tika veikti grozījumi Kriminālprocesa likuma 277.pantā, izsakot tā vienpadsmito daļu jaunā redakcijā: „Ja procesuālais lēmums ietekmē apcietinājumā turēšanas termiņu, procesa virzītājs par to informē iestādi, kurā persona tiek turēta apcietinājumā, un personu, kurai piemērots ar brīvības atņemšanu saistīts drošības līdzeklis.” Jāatzīst, ka šī prasība ir loģiska un praksē tā pamatā tika īstenota arī bez minētā regulējuma.

Saistībā ar trešo virzienu Direktīvas Nr.2012/13/ES 7.panta 1.punkts nosaka, ja persona jebkurā kriminālprocesa stadijā tiek apcietināta un aizturēta, dalībvalstis nodrošina, lai apcietinātajām personām vai viņu advokātiem tiek darīti pieejami kompetento iestāžu rīcībā esošie dokumenti, kas saistīti ar konkrēto lietu un kas ir būtiski, lai saskaņā ar valsts tiesību aktiem efektīvi apstrīdētu apcietināšanas vai aizturēšanas likumību. Jāatzīst, ka jēdziens „efektīvi apstrīdēt” var tikt interpretēts dažādi, taču Direktīvā Nr.2012/13/ES tā saturs un būtība netiek atklāta. Efektivitātes novērtējumam ir subjektīvs saturs. Radikālākais šī jēdziena tulkojums var novest līdz secinājumam – ja aizturēšana un apcietinājums pēc apstrīdēšanas tiek turpināts, apstrīdēšana nebija efektīva. Kriminālprocesa likumā minētā prasība tika integrēta, paredzot 60.²panta trešās daļas 1.punktā aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, kuram piemērots ar brīvības atņemšanu saistīts drošības līdzeklis, tiesības iepazīties ar tiem lietas materiāliem, ar kuriem pamatots ierosinājums piemērot ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli, ciktāl šāda piekļuve neapdraud citu personu pamattiesības, sabiedrības intereses un netraucē kriminālprocesa mērķa sasniegšanu. Norāde uz izņēmumu par citu personu pamattiesībām un kriminālprocesa mērķi, jāatzīst, ir vērtējama ļoti pozitīvi, taču tieši šis izņēmums nepamatoti ierobežo Direktīvas Nr.2012/13/ES prasības. Formulējums „tiesības iepazīties ar tiem lietas materiāliem, ar kuriem pamatots ierosinājums piemērot ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli” bez izņēmumu minēšanas prezumē, ka aizdomās turētajam vai apsūdzētajam nav nepieciešams uzrādīt visus krimināllietas materiālus, bet gan tikai tos, ar kuriem pamatots ierosinājums piemērot ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli. Tādēļ procesa virzītājs, lai korekti un pamatoti varētu iegūt pieļaujamus un ticamus pierādījumus, var dažus krimināllietas materiālus neuzrādīt, neatsaucoties uz tiem arī ierosinājumā. Tas nodrošinās, piemēram, Kriminālprocesa likuma 147.panta piektajā daļā noteikto, ka pratināšanā materiālus uzrāda tikai pēc tam, kad ir ieprotokolētas pratināmā liecības attiecīgajā jautājumā.

Jāatzīmē, ka krimināllietas materiālu pieejamību personai, attiecībā pret kuru tiek lemts jautājums par apcietinājuma piemērošanu, saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) 2015.gada 3.novembri

pasludināto spriedumu lietā „Miķelsons pret Latviju” bija jānodrošina, arī pirms tika pieņemts transponēšanas akts, ar kuru Direktīvas Nr.2012/13/ES nosacījumi iestrādāti Latvijas Republikas tiesībās, turklāt pat pirms Direktīvas Nr.2012/13/ES pieņemšanas. Kā jau tika minēts, Direktīva Nr.2012/13/ES pieņemta 2012.gada 22.maijā. Savukārt ECT 2015.gada 3.novembra spriedumā lietā „Miķelsons pret Latviju” tika izvērtēti 2010.gada jūnija notikumi un atzīts: „Vērtējot iesniedzēja sūdzību par savlaicīgu pieeju izmeklēšanas lietas materiāliem, uz kuriem balstījās tiesībsargājošo iestāžu pieprasījums par pirmstiesas apcietinājuma piemērošanu, Tiesa atzīmēja, ka gadījumos, kad tiek lemts jautājums par individa brīvības ierobežojumiem, tiesvedības procesam ir pilnībā jāatbilst pušu vienlīdzības un sacīkstes principiem. Tiesa atzīmēja, ka sākotnējie izmeklēšanas lietas materiāli bija pieejami gan procesa virzītājam, gan Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas izmeklēšanas tiesnesim, gan Rīgas apgabaltiesai pārsūdzības instancē. Tādējādi šiem materiāliem neapšaubāmi bija nozīmīga loma procesuālā lēmumu pieņemšanā un pamatojuma izvēlē. Tomēr ne iesniedzējam, ne viņa aizstāvim nebija iespējas iepazīties ar šiem materiāliem daļā, kas tieši attiecās uz konkrētā drošības līdzekļa piemērošanas nepieciešamību, kas savukārt ierobežoja viņu iespējas efektīvi atspēkot tiesībsargājošo iestāžu un tiesu secinājumus. Lai gan Tiesa atzina izmeklēšanas noslēpuma būtisko nozīmi izmeklēšanas efektivitātes nodrošināšanā tās sākumstadijā, tomēr Tiesas ieskatā izmeklēšanas lietas

materiāliem, ar kuriem tiek pamatota pirmstiesas apcietinājuma piemērošanas nepieciešamība, būtu jābūt savlaicīgi pieejamiem arī aizstāvības pusei.”² Tādējādi ECT atzina, ka, nesniedzot aizstāvības pusei krimināllietas materiālus, ar kuriem tiek pamatota apcietinājuma piemērošana, tiek pārkāpts Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 5.pants (tiesības uz brīvību).

Noslēgumā, izvērtējot Latvijai saistošo Eiropas Savienības direktīvu saturu, tai skatā arī Direktīvas Nr.2012/13/ES saturu, un to ietekmē notikušos Kriminālprocesa likuma grozījumus, jāsecina, ka tie pamatā paplašināja un nostiprināja personu, kuras īsteno aizstāvību, un cietušo tiesības kriminālprocesā un papildināja amatpersonu, kas veic kriminālprocesu, pienākumu klāstu. Šāda tendence nav orientēta uz kriminālprocesuālās kārtības vienkāršošanu. Tādēļ, cerams, nākotnē Eiropas Savienības direktīvas varētu vairāk uzmanības veltīt personu, kuras īsteno aizstāvību, un cietušo pienākumiem, kā arī amatpersonu, kas veic kriminālprocesu, tiesībām.

*Raksts prezentēts Kriminālprocesa likuma
10 gadiem veltītajā Latvijas Universitātes zinātniskajā
konferencē „Pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi”
2015.gada 16.decembrī*

² Eiropas Cilvēktiesību tiesa pasludina spriedumu lietā *Miķelsons pret Latviju* Pieejams: <http://www.juristavards.lv/zinas/267535-eiropas-cilvektiesibu-tiesa-pasludina-spriedumu-lieta-mikelsons-pret-latviju/> (skatīts: 15.12.2015.)

Pāvils GRUZIŅŠ

Augstākās tiesas Goda tiesnesis, Judikatūras nodaļas vadītājs

SPĒKĀ ESOŠO NOLĒMUMU JAUNAS IZSKATĪŠANAS KRIMINĀLPROCESUĀLĀ REGULĒJUMA ATTĪSTĪBA PĒC 1990.GADA 4.MAIJA

Būtiska tiesiskas valsts principa sastāvdaļa ir tiesiskā stabilitāte. Tā prasa ne vien noregulētu tiesvedības procesu, bet arī tādu tā noslēgumu, kas ir tiesiski noturīgs. Vienlaikus tiesiskas valsts princips prasa, lai kriminālprocesa rezultāts būtu arī taisnīgs. Tas ir, lai personas netiktu notiesātas par tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kurus tās nav izdarījušas, un lai personas, kas izdarījušas noziedzīgus nodarījumus, tiktu atbilstoši notiesātas.

Spriedums un lēmums stājas spēkā pēc apelācijas un kasācijas sūdzību un protesta iesniegšanai paredzētā termiņa notecēšanas, ja šādas sūdzības un protesti nav

iesniegti. Spēkā stājies tiesas nolēmums ir saistošs visiem, un tas jāizpilda visā valsts teritorijā.

Ikviens spēkā stājies tiesas nolēmums tiek uzskatīts par likumam atbilstošu, taisnīgu un pamatotu. Tātad tam no tiesas viedokļa ir likuma nozīme.

Ja tomēr kriminālspriedumā vai tiesas lēmumā ir būtiski trūkumi un kļūdas, tas nedrīkst saglabāt savu ietekmi pat tad, ja jau ir ieguvusi likumīgu spēku. Tātad kriminālprocesuālajā likumdošanā ir jāparedz iespēja apšaubīt un no jauna pārbaudīt tādus tiesas nolēmumus, kas stājušies likumīgā spēkā.¹

Latvijā spēkā esošajās kriminālprocesuālajās normās ir paredzēti divi procesuālie institūti spēkā stājušos nolēmumu izskatīšanai:

- 1) kriminālietu atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem (Kriminālprocesa likuma 62.nodaļas 655.–661.pants);
- 2) spēkā esošo nolēmumu jauna izskatīšana sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu, agrāk dēvētu par uzraudzības kārtību (Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas 662.–672.pants).

Spēkā stājušos nolēmumu jaunas izskatīšanas normas un spēkā nestājušos nolēmumu pārsūdzēšanas normas attiecas uz jomu, kurā tiek pretstatīts tiesību stabilitātes princips un taisnīguma princips.

Tiesiskās stabilitātes princips nereti nonāk pretrunā ar prasību pēc taisnīguma. Tiesvedības atjaunošana lietā, kas pabeigta ar spēkā stājušos nolēmumu, ir tipiska šī strīda izpausme. Tāpēc ir jāmeklē tiesiskās stabilitātes un taisnīguma savstarpējais līdzsvars.

Kāda tad ir bijusi šo institūtu attīstība, ja runājam nosacīti par tiesvedību uzraudzības kārtībā?

No 1961.gada 1.aprīļa Latvijas teritorijā spēkā stājās Kriminālprocesa kodekss, kas balstījās uz Padomju Sociālistisko Republiku Savienības un Savienoto Republiku kriminālprocesa pamatiem. Tomēr laikā pēc 1990. gada 4.maija līdz Kriminālprocesa likuma pieņemšanai vairāk nekā 20 reizes tika izdarīti apjomīgi grozījumi Kriminālprocesa kodeksā.

Atbilstoši iepriekšminēto kriminālprocesa pamatu iedibinātajai kārtībai Kriminālprocesa kodekss paredzēja iespēju kriminālietas faktiskos apstākļus pēc būtības izskatīt tikai vienā – pirmajā instancē. Šajā laikā – rajonu (pilsētu) tautas tiesā vai Augstākās tiesas Kriminālietu tiesas kolēģijā. Apelācija kā tāda nepastāvēja. Rajona tiesas spriedumus, kas nebija stājušies likumīgā spēkā, varēja pārsūdzēt tikai kasācijas kārtībā Augstākās tiesas Kriminālietu tiesas kolēģijā. Savukārt šīs kolēģijas spriedumi, kas bija taisīti kā pirmās instances nolēmumi, bija galīgi un nebija pārsūdzami. Šāda situācija pastāvēja līdz 1991.gada 13.augustam, kad Latvijas Republikas Augstākā Padome pēc Augstākās tiesas iniciatīvas no Kriminālprocesa kodeksa 321.panta izslēdza panta piekto daļu, kurā bija noteikts, ka Latvijas PSR Augstākās tiesas spriedums nav pārsūdzams un par to nevar iesniegt protestu kasācijas kārtībā.

Ar šo pašu likumu, grozot un papildinot procesuālās tiesību normas, tika dotas tiesības pārsūdzēt un iesniegt protestus kasācijas kārtībā par Augstākās tiesas kā pirmās instances tiesas spriedumiem.²

Šāds akts bija pirmais solis, lai Latvijā realizētu ANO 1966.gada 16.decembra Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 14.pantā un Eiropas Cilvēktiesību Konvencijas 7.protokola 2.pantā noteiktās tiesības ikvienam, kuru tiesa atzinusi par vainīgu kriminālnozieģumā, uz vainas pierādījuma vai sprieduma pārskatīšanu augstākā instancē.

Taču divpakāpju tiesu sistēma no tā nemainījās un saglabājās līdz 1995.gada 1.oktobrim, kad atbilstoši Saeimas pieņemtajam 1994.gada 22.jūnija likumam „Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā” sāka darboties trīspakāpju tiesu sistēma – kriminālietu iztiesāšana pirmās instances tiesā, apelācijas instances tiesā un kasācijas instances tiesā.³

Šāda trīspakāpju tiesu sistēma bija attiecināma uz visām krimināllietām, kuras izskatīja pēc 1995.gada 1.oktobra. Savukārt uz lietām, kurās nolēmumi bija stājušies likumīgā spēkā pirms oktobra, šī sistēma neattiecās.

Ar to pašu iepriekš minēto 1994.gada 22.jūnija likumu no spēkā esošā Latvijas kriminālprocesa kodeksa tika izslēgta 31.nodaļa „Tiesvedība uzraudzības instancē”.

Ko tad noteica šī uzraudzības institūcija, un vai tā bija slikta? Kas nāca tās vietā?

Atbilstoši Latvijas Kriminālprocesa kodeksa normām līdz 1995.gada 1.oktobrim darbojās uzraudzības institūts, kas deva iespēju spēkā stājušos tiesas nolēmumus pārbaudīt no jauna. Šī uzraudzības tiesvedība bija atsevišķa un patstāvīga kriminālprocesa stadija, kurā pēc likuma pilnvarotu personu protestiem izskatīja spēkā stājušos tiesas spriedumu un lēmumu likumību un pamatotību.

Lielākajā daļā gadījumu tiesu nolēmumi atbilda likuma prasībām. Tātad tie bija pamatoti un taisnīgi. Tomēr praksē bija un arī pašreiz ir gadījumi, kad spēkā stājas tādi spriedumi vai tiesas lēmumi, kuros ir pieļautas kļūdas. Iemesli tam var būt dažādi.

Lai nodrošinātu tiesas pieļautu kļūdu labošanu arī pēc sprieduma stāšanās likumīgā spēkā, likums paredzēja iespēju izskatīt lietu no jauna tiesu uzraudzības kārtībā.

Kā savulaik uzskatīja profesors Arturs Liede, uzraudzības institūta regulētajā uzraudzības tiesvedībā par svarīgākajām jāatzīst divas prasības:

- 1) lai tiktu garantēta likumīgā spēkā nākuša kriminālsprieduma un tiesas lēmuma autoritāte un stabilitāte;
- 2) lai neviens būtībā nelikumīgs un nepamatots tiesas akts nepaliktu likumīgā spēkā, ko tas formāli ir iemantojis.⁴

Laikā no 1990.gada 4.maija līdz 1994.gada 21.jūnijam Kriminālprocesa kodeksa 31.nodaļā „Tiesvedība uzraudzības instancē” tika izdarīti grozījumi, kas nemainīja šā institūta būtību. Tiesas spriedumu vai lēmumu, kas stājies likumīgā spēkā, izskatīt uzraudzības kārtībā bija atļauts tikai pēc prokurora, tiesas priekšsēdētāja vai viņu vietnieku protesta, kam likums bija piešķīris šīs tiesības. Atbilstoši Kriminālprocesa kodeksa 376.panta otrajai daļai šādas tiesības bija Latvijas Republikas ģenerālprokuroram, Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētājam un viņu vietniekiem par ikvienas Latvijas Republikas tiesas spriedumu vai lēmumu, kas stājies likumīgā spēkā, bet ģenerālprokuroram un Augstākās tiesas priekšsēdētājam – arī par Augstākās tiesas Prezidija lēmumiem.

Protestus par rajonu (pilsētu) tiesu spriedumiem un lēmumiem, kas stājušies likumīgā spēkā, ja tie nebija izskatīti kasācijas kārtībā Augstākajā tiesā, izskatīja Augstākās tiesas Kriminālietu tiesas kolēģija, protestus par Augstākās tiesas Kriminālietu tiesas kolēģijas spriedumiem un lēmumiem izskatīja Augstākās tiesas Prezidijs, savukārt protestus par Augstākās tiesas Prezidija un Plēnuma lēmumiem – Augstākās tiesas Plēnums.

Likums paredzēja, ka „notiesājoša sprieduma un tiesas lēmuma jauna izskatīšana uzraudzības kārtībā sakarā ar nepieciešamību piemērot likumu par smagāku nozieģumu, sakarā ar soda mīkstumumu vai citiem apstākļiem, kas pasliktina notiesātā stāvokli, kā arī attaisnojoša sprieduma vai tiesas lēmuma par lietas izbeigšanu uzraudzības kārtībā pieļaujama tikai viena gada laikā pēc to stāšanās likumīgā spēkā”.

Likums noteica, ka, izskatījusi kriminālietu pēc protesta, Augstākās tiesas Kriminālietu tiesas kolēģija, Prezidijs vai Plēnums pieņem motivētu lēmumu, ar kuru var:

- 1) protestu noraidīt;
- 2) atcelt spriedumu un visus tam sekojošos tiesu lēmumus un lietu izbeigt vai nodot jaunai pirmstiesas izmeklēšanai vai iztiesāšanai;
- 3) atcelt kasācijas kārtībā pieņemto lēmumu, kā arī tam sekojošos tiesu lēmumus, ja tādi bijuši, un nodot lietu jaunai izskatīšanai kasācijas kārtībā;
- 4) atcelt lēmumus, kas pieņemti uzraudzības kārtībā, un ar grozījumiem vai bez grozījumiem atstāt spēkā tiesas spriedumu un kasācijas kārtībā pieņemto lēmumu;
- 5) izdarīt grozījumus tiesas spriedumā vai lēmumā.

Bija paredzēts, ka iemesli sprieduma atcelšanai vai grozīšanai var būt:

- 1) pirmstiesas vai tiesas izmeklēšanas vienpusība vai nepilnīgums;
- 2) spriedumā izteikto tiesas secinājumu neatbilstība lietas faktiskajiem apstākļiem;
- 3) Kriminālprocesa likuma svarīgs pārkāpums;
- 4) Krimināllikuma nepareiza piemērošana;
- 5) tiesas piespriedē soda neatbilstība nozieguma smagumam un notiesātā personībai.

Likums arī noteica, ka, izskatot lietu uzraudzības kārtībā, tiesa var mikstināt notiesātajam piespriedēto sodu vai piemērot likumu par vieglāku noziegumu, bet tai nav tiesības pastiprināt sodu vai piemērot likumu par smagāku noziegumu. Kriminālprocesa likuma normās nostiprinot apelācijas posmu tiesvedībā, uzraudzības instance tika izslēgta un līdz ar to nebija iespējams pārskatīt likumīgā spēkā stājušos tiesu nolēmumus.

Turklāt ne visi pirmās instances tiesas spriedumi tika izskatīti apelācijas un kasācijas kārtībā, līdz ar to pēc šādu nolēmumu stāšanās spēkā nebija iespējams novērst tiesas kļūdas. Šāda situācija saglabājās no 1995.gada 1.oktobra līdz 1997.gada 11.martam.

Ievērojot prakses prasības un kriminālprocesa dalībnieku tiesību un likumisko interešu reālas nodrošināšanas nepieciešamību un lai rastu iespēju novērst tiesas kļūdas arī pēc tam, kad nolēmumi stājušies spēkā, 1997.gada 20.februārī Saeimā pieņēma kārtējo likumu „Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā”. Tajā ietvertie pārejas noteikumi noteica, ka līdz jaunā Kriminālprocesa kodeksa spēkā stāšanās dienai protestu kriminālietās var iesniegt uzraudzības kārtībā un ka šāds protests iesniedzams un izskatāms saskaņā ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 31.nodaļas nosacījumiem un pārejas noteikumiem.⁵ Tātad tika atjaunota nosacīta uzraudzības kārtība.

Pārejas noteikumu 2.punktā tika uzskaitītas lietas, kurās var iesniegt protestu uzraudzības kārtībā, proti:

- 1) kriminālietās, kurās piemērojams Latvijas Republikas 1990.gada 3.augusta likums „Par nelikumīgi represēto personu rehabilitāciju”;
- 2) kriminālietās, kurās nolēmumi (spriedumi un lēmumi) stājušies likumīgā spēkā līdz 1995.gada 1.oktobrim, ja šīs kriminālietas nebija izskatītas likumā noteiktajās Latvijas uzraudzības instances tiesās;
- 3) kriminālietās, kurās nolēmumi (spriedumi un lēmumi) pieņemti un stājušies likumīgā spēkā pēc 1995.gada 1.oktobra, bet kuras nav izskatītas apelācijas vai kasācijas kārtībā, kā arī gadījumos, kad kriminālietas ir izskatītas apelācijas vai kasācijas kārtībā, bet

spriedums pamatots uz Krimināllikuma pārkāpuma vai kriminālprocesa pārkāpumu. Tā dēvētie absolūtie kasācijas iemesli.

Savukārt pārejas noteikumu 3.punkts noteica personas, kam ir tiesības iesniegt protestu uzraudzības kārtībā, proti, noteikumu 2.punkta 1.apakšpunktā noteiktajā gadījumā – Augstākās tiesas priekšsēdētājam un viņa vietniekam, bet 2. un 3.apakšpunktā noteiktajos gadījumos – ģenerālprokuroram un Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokuroram. Šie noteikumi arī paredzēja, ka uzraudzības instances tiesas ir Augstākās tiesas Kriminālietu tiesu palāta un Senāta Kriminālietu departaments.

Tātad valsts uzņēmās papildu saistības, ar likumu nosakot tās tiesu varas amatpersonas, kuras ir tiesīgas ierosināt pārskatīt spēkā stājušos tiesas nolēmumus, lai labotu acīmredzami nepareizu tiesas spriedumu, kura pamatā ir tiesas pieļauta kļūda.

Ņemot vērā, ka jaunā Latvijas Kriminālprocesa likuma izstrādāšana un pieņemšana kavējās, tika izstrādāts precīzāks regulējums lietu jaunai izskatīšanai uzraudzības kārtībā.

Ar Saeimas 2002.gada 20.jūnija likumu „Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā” kodekss tika papildināts ar jaunu – 32A. nodaļu „Lietu jauna izskatīšana sakarā ar būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumiem”.⁶ Dažreiz tā tiek dēvēta par nokavēto kasāciju.

Likums noteica, ka spēkā stājušos spriedumu un lēmumu var izskatīt no jauna, ja tie nav skatīti kasācijas kārtībā, respektīvi, par nolēmumiem, kas bija pieņemti pēc 1995.gada 1.oktobra.

Pirmo reizi likumā parādījās norma, kas paredzēja nolēmumu jaunu pārskatīšanu gadījumos, kad starptautiska tiesas institūcija atzinusi tiesas nolēmumu par neatbilstošu Latvijas Republikai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.

Tiesu praksē šīs normas daļa ir piemērota tikai vienā gadījumā – Laventa apsūdzības lietā, kad Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzina Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 5.panta 3. un 4.punkta pārkāpumu, kā arī 6.panta 1. un 2.punkta un 8.panta pārkāpumu.

Ar likumu tika noteikts to personu loks, kuras ir tiesīgas iesniegt pieteikumu vai protestu par nolēmuma jaunu izskatīšanu. Šīs personas bija zvērināts advokāts, ģenerālprokurors un Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokurors, kā arī atsevišķas kategorijas lietās – Augstākās tiesas priekšsēdētājs un viņa vietnieki.

Pieteikuma vai protesta iesniegšanas pamats pēc būtības bija tāds pats, kāds norādīts par iemeslu sprieduma izskatīšanai kasācijas kārtībā. Būtiskākā atšķirība starp kasācijas kārtībā skatītu lietu un lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumiem izpaužas attieksmē pret tiesājamo. Ja, skatot lietu kasācijas kārtībā, iespējama tiesājamās personas stāvokļa pasliktināšana, tad pieteikuma vai protesta par sprieduma vai lēmuma izskatīšana no jauna pieļaujama, nepasliktinot notiesātā stāvokli.

Atsevišķi likumā izdalīts pieteikuma vai protesta pamats: tādi materiālo vai procesuālo tiesību normu pārkāpumi, kuri noveduši pie nelikumīgas tiesājamā stāvokļa pasliktināšanas. Līdz ar to šādu pieteikumu vai protestu iesniegšanai likums nav noteicis termiņa ierobežojumu.

Jāatzīmē, ka likumdevējs Augstākās tiesas Kriminālietu

departamentam devis tiesības atlikt un apturēt sprieduma vai lēmuma izpildi līdz to jaunai izskatīšanai.

Prakse pierādījusi, ka šī nosacīti apzīmētā uzraudzības procedūra ir darbojusies pietiekami veiksmīgi. Kopš 2002.gada 1.novembra, kad Kriminālprocesa kodeksa 32.A nodaļa stājās spēkā, līdz Kriminālprocesa likuma spēkā stāšanās dienai – 2005.gada 1.oktobrim – Senāta Krimināllietu departaments bija izskatījis iepriekšminētajā kārtībā ap astoņdesmit krimināllietām. Tādējādi, istenojot kriminālprocesa nostādnes, Senāts ir mēģinājis iedzīvināt taisnīguma principu kā krimināltiesībās, tā kriminālprocesā.

Gandrīz nemainīgas šīs nodaļas procesuālās normas tika pārņemtas jaunajā Kriminālprocesa likumā, kam veltīta 63.nodaļa „Spēkā esošo nolēmumu jauna izskatīšana sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu”.

Būtiskākā atšķirība starp Kriminālprocesa kodeksa 32.A nodaļu un Kriminālprocesa likuma 63.nodaļu ir tāda, ka starptautiskas tiesu institūcijas atzinums par to, ka Latvijas tiesas nolēmums, kas stājies spēkā un neatbilst Latvijai saistošiem starptautiskajiem normatīvajiem aktiem, ir pamats procesa atjaunošanai sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, bet tas nav uzskatāms par būtisku materiālo vai procesuālo normu pārkāpumu.

Otra būtiska atšķirība – Kriminālprocesa likumā to personu lokā, kurām ir tiesības iesniegt pieteikumu vai protestu, vairs nav iekļauts Augstākās tiesas priekšsēdētājs un viņa vietnieki, kas varēja iesniegt protestu lietās sakarā ar nelikumīgi represēto personu rehabilitāciju.

Praktiskā dzīve rāda, ka, neskatoties uz visām pārsūdzības iespējām un tiesnešu profesionalitāti, ir gadījumi, kad vēl pēc tiesas nolēmuma stāšanās likumīgā spēkā atklājas kāds fakts vai tiesas kļūda, kas ļoti būtiski ir ietekmējusi tiesas nolēmumu. Lai radītu iespēju šādas kļūdas novērst arī pēc tiesas sprieduma spēkā stāšanās, likumdevējs ir paredzējis īpašu procedūru, kura tikai un vienīgi paplašina iespēju pārskatīt likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu, – labot acimredzami nepareizu tiesas spriedumu, kura pamatā ir tiesas pieļauta kļūda.

Izdalot atsevišķi procesu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem no procesa uzraudzības kārtībā jeb „nokavētās kasācijas”, jāatzīst, ka pēdējais, kurš Rietumos nav izplatīts, atbilst tiesiskas valsts principi, kā arī Eiropas Cilvēktiesību konvencijai.

Desmit gadu laikā, kopš pieņemts Kriminālprocesa likums, kas nepārtraukti ticis grozīts un papildināts, 63.nodaļa „Spēkā esošo nolēmumu jauna izskatīšana sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu” ir pieredzējusi vismazāk izmaiņu.

Pirmie grozījumi ar 2006.gada 19.janvāra likumu⁷ skāra pieteikuma vai protesta iesniegšanas pamatus, kas minēti 665.pantā, norādot, ka par pamatu nevar būt fakts, ja lietu izspriedusi zemāka līmeņa tiesa.

Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2009.gada 12.marta likumu⁸, papildināts 663.pants ar trešo daļu, precizējot institūciju, kurā iesniedzams pieteikums vai protests par tiesas nolēmuma izskatīšanu no jauna. Praksē gan problēmas ar to nebija. Tos iesniedza Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamentā.

Vienlaikus 668.panta pirmajā daļā izslēdza Augstākās tiesas priekšsēdētāja kā amatpersonas tiesības izprasīt krimināllietu jebkurai tiesai, lai izlemtu jautājumu par pieteikuma vai prokurora protesta izskatīšanu. Šādas tiesības palika tikai senatoriem – Augstākās tiesas tiesnešiem.

Ar grozījumiem, kas tika izdarīti ar 2010.gada 21.oktobra likumu⁹, papildināja 670.pantu ar otro daļu. Likumdevējs akceptēja nostabilizējušos Krimināllietu departamenta praksi, ka pirms lietas izskatīšanas uzsākšanas tiesā iesniegtā pieteikuma vai protesta kopiju nosūta personām, kuru tiesības vai likumiskās intereses aizskartas.

Ar likumu „Grozījumi Kriminālprocesa likumā”¹⁰, kas stājās spēkā 2012.gada 1.jūlijā, krimināllietu iztiesāšanā tika ieviesta t.s. „tiro instanču sistēma”, paredzot, ka visas krimināllietas tiek izskatītas rajona (pilsētas) tiesā kā pirmās instances tiesā, apgabaltiesā kā apelācijas instances tiesā un Augstākajā tiesā kā kasācijas instances tiesā. Lai gan, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumu 57.punktu¹¹, Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta turpināja savu darbību līdz 2014.gada 31.decembrim.

Tā kā Augstākās tiesas sastāvā vairs nepalika citas struktūrvienības kā Senāta departamenti, likumdevējs, manuprāt, nepārdomāti atteicās no termina „Augstākās tiesas Senāts” un „senatori”. Šī atteikšanās radīja nevajadzīgus grozījumus Kriminālprocesa likumā, tajā skaitā 63.nodaļas 663.,668.,669.,670.pantā. Ar 2013.gada 19.decembra likumu¹² termins „Augstākās tiesas Senāts” tika aizstāts ar terminu „Augstākā tiesa” un vārds „senators” aizstāts ar vārdu „Augstākās tiesas tiesnesis”.

Cik zināms, šīs izmaiņas ilgi nesaglabāsies. Tomēr jāatzīst, ka Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas normas atšķirībā no citām nodaļām likumdevējs ir vismazāk mainījis vai papildinājis.

Jāpiekrit teicienam, ka liels likumu skaits valsti ir tas pats, kas liels dziednieku skaits – slimības un bezspēcības pazīme. Pārfrāzējot franču filozofu Ž.Ž.Ruso, gribētu aicināt – nepadarīsim likumus smieklīgus, tos vairojot kvantitatē – daudzumā! Nepārvērtīsim likumus sīkās instrukcijās! Ļausim likuma piemērotājam domāt arī pašam!

*Raksts publicēts monogrāfijā –
rakstu krājumā „Kriminālprocesa likumam – 10.
Pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi”, 2015*

¹ Meikališa Ā. Kriminālprocesa tiesības. Vispārīgā daļa. 1.grāmata. RaKa, 2000, 381.lpp.

² Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdisības Ziņotājs, Nr.35/36 (317), 1991.

³ Latvijas Vēstnesis, Nr.80, 1994.

⁴ Liede A. Kriminālprocess. Tiesvedības norise krimināllietās. Rīga: Zvaigzne, 1973, 244.lpp.

⁵ Latvijas Vēstnesis, Nr. 69, 1997.

⁶ Latvijas Vēstnesis, Nr.104, 2002.

⁷ Latvijas Vēstnesis, Nr.17, 2006.

⁸ Latvijas Vēstnesis, Nr. 51, 2009.

⁹ Latvijas Vēstnesis, Nr.178, 2010.

¹⁰ Latvijas Vēstnesis, Nr.92, 2012.

¹¹ Latvijas Vēstnesis, Nr.128, 2013.

¹² Latvijas Vēstnesis, Nr.252, 2013.

Dr. iur. Rihards GULBIS

Augstākās tiesas Civillietu departamenta
zinātniski analītiskais padomnieks

KASĀCIJAS INSTANCES NOZĪME LATVIJAS TIESU IEKĀRTĀ

Atbilstoši likuma „Par tiesu varu” 43.panta otrajai daļai Augstākā tiesa ir kasācijas instance, ja likumā nav noteikts citādi¹. Pretstatā starpkaru posmā Latvijā spēkā esošajam Tiesu iekārtas likumam, kurā bija konkrētizēta kasācijas instances funkcionālā loma tiesu iekārtā², mūsdienu likumdevējs šo jautājumu ir atturējies tiešā un vienotā veidā noregulēt³. Kasācijas tiesvedības funkcionālā nozīme lielā mērā atklāta procesuālajos likumos, taču tajos nav atrodams kasācijas instances tiesas darbības mērķa un galveno uzdevumu vispārīgs regulējums.

Šī raksta mērķis ir atklāt kasācijas instances tiesas darbības mērķus⁴, to savstarpējo mijiedarbību un ietekmi uz kasācijas instances kompetenci civillietu izskatīšanā, kā arī sniegt atsevišķus civilprocesuālā regulējuma grozījumu priekšlikumus kasācijas tiesvedības paātrināšanai un kasācijas instances resursu iespējami lietderīgākam izmantojumam.

I. KASĀCIJAS PRINCIPA IZPRATNE UN NOŠKIRŠANA NO REVĪZIJAS PRINCIPA – VĒSTURISKAIS SKATUPUNKTS

Kasācijas⁵ principu – tiesas sprieduma atcelšanu saistībā ar nepareizi piemērotu likumu – jau pirms Lielās franču revolūcijas, absolūtās monarhijas laikā, attīstīja Karaļa padome⁶. Ar 1790.gada 27.novembra (1.decembra) dekrētu Francijā tika izveidots Kasācijas tribunāls (*Tribunal de cassation*), kura uzdevums bija nodrošināt pareizu un tādējādi vienotu visu likumu piemērošanu.⁷ Tomēr Kasācijas tribunāla uzdevumos neietilpa normatīvo aktu iztulkošana. Kasācijas instances sākotnējais darbības mērķis, kas balstījās valsts varas dalīšanas principā, bija nodrošināt, lai zemāku instanču tiesneši

nepārsniegtu savas pilnvaras, piemērojot likumus, kuri, kā tika uzskatīts Likumdošanas sapulcē, tikai izņēmuma kārtā varētu būt neskaidri vai nepilnīgi. Neskaidrību un nepilnību novēršana bija veicama leģislatīvā veidā, nevis tiesas darbības rezultātā.⁸ Ja tiesas spriedumu vienā un tajā pašā lietā atcēla otro reizi, tad jautājums par likuma pareizu piemērošanu vai tā grozījumu veikšanu īpašā procedūrā bija uzdots Likumdošanas sapulcei.⁹ Minētā procedūra tika atcelta Napoleona valdīšanas laikā, nosakot, ka attiecīgo tiesību jautājumu izlemj Kasācijas tiesas (*Cour de cassation*)¹⁰ palātu apvienotajā sapulcē.¹¹ Salīdzinoši ātri bija notikusi kasācijas instances darbības mērķu maiņa, atkāpjoties no valsts varas dalīšanas principā balstītā mērķa par labu mērķim nodrošināt vienotu tiesisko kārtību¹². Kasācijas tiesas kompetences robežas tika noteiktas, stingri nošķirot uzraudzību pār likuma pareizu piemērošanu, kas bija kasācijas instances tiesas kompetencē, no lietas izspriešanas pēc būtības, kuru bija tiesīgas veikt tikai zemāko instanču tiesas.¹³

Francijas kasācijas instances tiesas modelis kalpoja par pamatu trešās instances tiesu veidošanai Itālijā, Beļģijā, Bulgārijā, Spānijā, Polijā, cariskajā Krievijā un virknē citu valstu¹⁴, tostarp arī Latvijā¹⁵, kur Senāts tika organizēts pēc cariskās Krievijas kasācijas tiesas parauga¹⁶. Kasācijas instances tiesas lomas noskaidrošanai cariskajā Krievijā un Latvijā starpkaru periodā vēra ņemama Krievijas Senāta Civilkasācijas departamenta atziņa, ka „tiesāšana kasācijas instancē nav tiesu iestādēs uzsāktas lietas izspriešanas turpinājums, un [tā] iekārtota ne tik daudz prāvnieku interešu aizsardzībai kā nolūkā uzturēt likuma spēku un likuma pareizu iztulkošanu un piemērošanu. Senāta kasācijas departaments neizspriež prāvnieku strīdu par civiltiesībām, bet gan jautājumu par likuma īsto nozīmi un pareizu piemērošanu tiesu iestāžu

¹ Līdz 2016.gada 31.decembrim darbu vēl turpina Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta, kas izskata civillietas pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzībām un apelācijas protestiem par apgabaltiesu kā pirmās instances tiesu spriedumiem. Sk. likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumu 57.punktu.

² „Senāts kā augstākā kasācijas tiesa, neizspriežams vispārējā tiesāšanas kārtībā lietas pēc būtības, uzrauga, lai likumu piemēro pareizi un izpilda vienādi visas tiesu iestādes valstī” – Tiesu iekārtas likuma 5.pants. Sk. Tiesu iekārta. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1936.

³ Par šādu tiesu un vienotu regulējumu nav pamata atzīt arī likuma „Par tiesu varu” 47.pantu („Senāts un tā kompetence”) pirms tā izslēgšanas ar 2013.gada 13.jūnija likumu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu””. Minētā likuma norma neatklāja kasācijas instances funkcionālo būtību.

⁴ Rakstā tiek apskatīta kasācijas instances nozīme civilprocesā.

⁵ Termins „kasācija” cēlies no latīņu termina quassare (arī: cassare, cassatio), kas nozīmē ‘atcelt’.

⁶ del Frate P. A., Ascheri M., Baumann A. et. al. European Supreme Courts. A Portrait through History. London: Third Millenium Pub Ltd, 2013, p.66. Sk. arī: Pagasts J. Civiltiesu trešā instance. Novilkums no „Jurists” Nr.4 (106), Rīga: a/s „Rota”, 1940, 10.lpp.

⁷ Frate P. A., Ascheri M., Baumann A. et. al. European Supreme Courts. A Portrait through History. London: Third Millenium Pub Ltd, 2013, p.76.

⁸ Schwinge E. Grundlagen des Revisionsrechts. 2. neubearbeitete Auflage, Bonn: Emil Semmel Verlag, 1960, S.44.

⁹ del Frate P. A., Ascheri M., Baumann A. et. al. European Supreme Courts. A Portrait through History. London: Third Millenium Pub Ltd, 2013, p.76.

¹⁰ Napoleona valdīšanas laikā Kasācijas tribunāls tika pārdēvēts par Kasācijas tiesu. Šo nosaukumu tā saglabājusī līdz pat mūsdienām.

¹¹ del Frate P. A., Ascheri M., Baumann A. et. al. European Supreme Courts. A Portrait through History. London: Third Millenium Pub Ltd, 2013, p.76.

¹² Schwinge E. Grundlagen des Revisionsrechts. 2. neubearbeitete Auflage, Bonn: Emil Semmel Verlag, 1960, S.43–44.

¹³ del Frate P. A., Ascheri M., Baumann A. et. al. European Supreme Courts. A Portrait through History. London: Third Millenium Pub Ltd, 2013, p.78; Pagasts J. Civiltiesu trešā instance. Novilkums no „Jurists” Nr.4 (106), Rīga: a/s „Rota”, 1940, 11.lpp.

¹⁴ Pagasts J. Civiltiesu trešā instance. Novilkums no „Jurists” Nr.4 (106), Rīga: a/s „Rota”, 1940, 13.lpp.

¹⁵ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 462.lpp.

¹⁶ Mincs P. Senāta izskaidrojošā darbība. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, Nr.1, 1920, 7.lpp.

noskaidrotiem lietas apstākļiem, un lietas būtībai pieskaras tikai tiktāl, ciktāl tas vajadzīgs, lai pārbaudītu sūdzētāja uzdotos kasācijas iemeslus¹⁷. Minētā atziņa norāda uz kasācijas instances tiesas īpašo nozīmi civilprocesā, par dominējošo atzīstot tās pienesumu publiski tiesisko interešu aizsardzībai. Vienlaikus citētajā atziņā netiek pilnībā noliegta kasācijas instances tiesas loma prāvnieku interešu aizsardzībā. Juridiskajā literatūrā sastopamais secinājums, ka kasācijas instances tiesa pēc būtības nav tiesa, jo tā nekad neizšķir prāvnieku strīdus¹⁸, turpretim nav pamatots, jo kasācijas instances tiesa neskata tiesību jautājumus abstrakti, bet gan tikai tad, kad tie izriet no konkrētās civillietas un ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus.

Pretstatā kasācijas principam revīzijas princips paredz augstākās instances tiesai tiesības taisīt spriedumu pēc būtības, noslēdzot lietas izskatīšanu minētajā tiesu instancē. Revīzijas instance ir radusies Prūsijā franču kasācijas idejas ietekmē¹⁹ un juridiskajā literatūrā ir tikusi dēvēta par „kasācijas tiesu ar paplašinātām tiesībām”²⁰. Papildus kasācijas instances tiesas kompetencei revīzijas instances tiesa jau sākotnēji bija tiesīga taisīt lietā spriedumu pēc būtības. Tieši šīs tiesas tiesības esamība tiek norādīta kā atšķirība starp kasācijas un revīzijas principiem²¹. Citviet juridiskajā literatūrā tiek pausts uzskats, ka atšķirības starp kasācijas un revīzijas instancēm ir pietiekami nozīmīgas, un pamatojumam tiek norādīts uz atšķirīgiem tiesvedības ierosināšanas pamatiem un atšķirīgu attieksmi pret lietas apstākļu un pierādījumu pārbaudi.²² Šādam viedoklim nav pamats piekrist turpmāk norādīto apsvērumu dēļ. Uzskaitītie kasācijas pamati – likumu noteikumu pārkāpumi, tiesai ar likumu piešķirto varas robežu pārkāpumi, pretrunīgu spriedumu taisīšana dažādās otrās instances tiesās vienā un tajā pašā lietā starp vieniem un tiem pašiem prāvniekiem, likumā īpaši uzskaitītu svarīgu tiesāšanās kārtības noteikumu pārkāpumi²³ – ir pakārtojami vispārīgajam kasācijas instances tiesas uzdevumam – nodrošināt pareizu un vienotu likuma piemērošanu, kas, kā minēts iepriekš, jau sākotnēji bija kasācijas instances tiesas galvenais uzdevums. Lidz ar to nevar secināt, ka minētais uzdevums ir pretnostatāms revīzijas tiesas pienākumam „pašai taisīt spriedumu pēc būtības, ja pie pareizi noskaidrotiem lietas apstākļiem tiesa nepareizi piemērojusi likumu (kā materiālo, tā arī procesuālo)”²⁴. Kompetences robežas attiecībā uz zemākas instances tiesas sprieduma pārbaudi gan kasācijas, gan revīzijas

instancē tiek noteiktas ar uzlikto pienākumu nodrošināt likuma pareizu un vienveidīgu piemērošanu. Atšķirība pastāv jau minētajā apstākļi, ka revīzijas instances tiesa konkrētajā lietā, pastāvot noteiktiem priekšnosacījumiem, likumu var piemērot pareizi pati, nevis norādīt zemākas instances tiesai uz likuma piemērošanas kļūdām un tā pareizu izpratni.

Attiecībā uz lietas apstākļu un pierādījumu izvērtēšanas nepieciešamību tiek pretstatīts²⁵ tas, ka kasācijas tiesa nepārbauda ne lietas apstākļus, ne pierādījumus, bet uz lietā esošo materiālu pamata noskaidro, vai tiesa pareizi izpratusi un piemērojusi materiālās un procesuālās tiesību normas²⁶, vai arī lietas būtībai pieskaras tiktāl, cik tas ir nepieciešams, lai pārbaudītu norādītos kasācijas iemeslus²⁷, no vienas puses, un revīzijas instances tiesas uzdevums – ne tik daudz konkrētā kasatora interešu vai taisnības aizsardzība, cik vispārīgas intereses aizsardzība²⁸ –, no otras puses. Šādu pretnostatījumu nevar atzīt par pamatotu, jo, pirmkārt, kasācijas tiesas kompetences robežas attiecībā uz lietas apstākļu un pierādījumu izvērtējumu jāpretstata attiecīgajām revīzijas instances tiesas kompetences robežām, lai varētu izdarīt secinājumu par to atšķirīgo tvērumu. Šajā jautājumā nav konstatējama būtiski atšķirīga pieeja, jo vispārīgais noteikums ir, ka gan kasācijas, gan revīzijas tiesvedību kārtībā skata tiesību jautājumus, bet neskata fakta jautājumus. Otrkārt, tieši izpratnē par kasācijas tiesvedības būtību juridiskajā literatūrā nepārtraukti ir dominējis uzskats, ka minētā tiesvedība ir versta uz publiski tiesisko interešu aizsardzību²⁹ pretstatā izpratnei par revīzijas tiesvedību, attiecībā uz kuru juridiskajā literatūrā pastāvēja un arvien pastāv³⁰ atšķirīgi uzskati par publiski tiesisko interešu aizsardzības prioritāti vai tās trūkumu attiecībā pret prāvnieku interešu aizsardzību.

Vērtējot kasācijas un revīzijas instanču atšķirības vēsturiskā perspektīvā, secināms, ka minētās atšķirības ir bijušas salīdzinoši nebūtiskas un laika gaitā ir mazinājušās. Ja starpkaru periodā V.Bukovskis norāda, ka revīzijas instances tiesa ne vien atceļ pārsūdzēto spriedumu, bet biežāk „pati arī atcēlta vietā taisa jaunu spriedumu pēc būtības”³¹, tad mūsdienu juridiskajā literatūrā tiek norādīts, ka Vācijas Federālā tiesa (BGH) taisa jaunu spriedumu pēc būtības izņēmuma kārtā³². Turpretim agrākais kategoriskais secinājums, ka „kasācijas tiesa nekad netaisa spriedumu pēc lietas

¹⁷ Krievijas Senāta civilkasācijas departamenta 1873.gada 719.spriedums. Citēts pēc: Pagasts J. Civiltiesu trešā instance. Novilkums no „Jurists” Nr.4 (106), Rīga: a/s „Rota”, 1940, 16.lpp.

¹⁸ Думашевский А.О. О пределах власти кассационного суда при кассации решений по делам гражданским. Журнал Министерства юстиции. С.-Пб. Тип. Правит. Сената, 1867, Н.8, с.222.; tādu pašu uzskatu, vērsoties pret kasācijas instances ieviešanu Prūsijā, pāuda Prūsijas tieslietu ministrs A. Leonhards. Sk. Schwinge E. Grundlagen des Revisionsrechts. 2. neubearbeitete Auflage, Bonn: Emil Semmel Verlag, 1960, S.40.

¹⁹ Schwinge E. Grundlagen des Revisionsrechts. 2. neubearbeitete Auflage, Bonn: Emil Semmel Verlag, 1960, S.9–11, 25.

²⁰ Pagasts J. Civiltiesu trešā instance. Novilkums no „Jurists” Nr.4 (106), Rīga: a/s „Rota”, 1940, 9.lpp.

²¹ Turpat, 25.lpp.

²² Bitāns A. Senāta loma Civillikuma 5.panta piemērošanā. Jurista Vārds, 2004. 27.jūlijs, Nr.28, 4.lpp.

²³ Turpat; sk. arī: Pagasts J. Civiltiesu trešā instance. Novilkums no „Jurists” Nr.4 (106), Rīga: a/s „Rota”, 1940, 12.lpp.

²⁴ Bitāns A. Senāta loma Civillikuma 5.panta piemērošanā. Jurista Vārds, 2004. 27.jūlijs, Nr.28, 4.lpp.

²⁵ Turpat, 4.–5.lpp.

²⁶ Pagasts J. Civiltiesu trešā instance. Novilkums no „Jurists” Nr.4 (106), Rīga: a/s „Rota”, 1940, 12.lpp.

²⁷ Krievijas Senāta civilkasācijas departamenta 1873.gada 719.spriedums. Citēts pēc: Pagasts J. Civiltiesu trešā instance. Novilkums no „Jurists” Nr.4 (106), Rīga: a/s „Rota”, 1940, 16.lpp.

²⁸ Bitāns A. Senāta loma Civillikuma 5.panta piemērošanā. Jurista Vārds, 2004. 27.jūlijs, Nr.28, 4.–5.lpp.

²⁹ Schwinge E. Grundlagen des Revisionsrechts. 2. neubearbeitete Auflage, Bonn: Emil Semmel Verlag, 1960, S.42.

³⁰ Rupprecht W. Gründe für die Zulassung der Revision in deutschen Prozessordnungen. Ein Vergleich von Zivilprozessordnung, Verwaltungsgerichtsordnung, Finanzgerichtsordnung, Arbeitsgerichtsgesetz und Sozialgerichtsgesetz. Europäische Hochschulschriften. Reihe 2: Rechtswissenschaft. Bd. 5713. Frankfurt am Main: PL Academic Research, 2015, S.5. Sk. arī: Schwinge E. Grundlagen des Revisionsrechts. 2. neubearbeitete Auflage, Bonn: Emil Semmel Verlag, 1960, S.27.

³¹ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 462.lpp.

³² Rosenberg / Schwab / Gottwald. Zivilprozessrecht. 17.Auflage, München: Verlag C.H.Beck, 2010, S.843.

būtības³³ normatīvā līmenī zaudējis savu sākotnējo nozīmi pat kasācijas instances pamatlīcēja valstī Francijā, jo atbilstoši Francijas Civilprocesa kodeksa 627.pantam kasācijas instances tiesa ir tiesīga atcelt pārsūdzēto spriedumu un izbeigt strīdu pati, ja tiesas, kas izsprieda lietu pēc būtības, nodibinātie un novērtētie fakti ļauj piemērot atbilstošu likumu.³⁴

II. KASĀCIJAS INSTANCES TIESAS DARBĪBAS MĒRĶI UN TO IETEKME UZ TIESAS KOMPETENCES ROBEŽĀM

Jautājumā par kasācijas instances tiesas darbības mērķiem un lomu Latvijas tiesu iekārtā mūsdienās juridiskajā literatūrā tiek gan norādīts, ka kasācijas instances darbības pamatā ir publiski tiesiskās intereses³⁵, gan ka uzraudzība par vienveidīgu likumu piemērošanu ir Latvijas augstākās tiesu instances papildu specifisks uzdevums³⁶.

Satversmes tiesa, atsaucoties uz V.Bukovska atziņām³⁷, ir secinājusi, ka „Latvijā tagad pastāvošā kasācijas institūta būtiska iezīme ir tā, ka kasācijas instancē izšķirošā nozīme ir nevis pušu interesēm, kas pietiekami aizsargātas, lietu pēc būtības caurlūkojot pirmajās divās instancēs, bet gan publiski tiesiskajām interesēm. Kasācijas instancē tiek skatīti tikai *quaestiones iuris*, proti, jautājumi par materiālo un procesuālo normu piemērošanas pareizību. Kasācijas principam ir publiski tiesisks raksturs, jo tas ir vērstš uz tiesību normu vienveidīgu piemērošanu un iztulkošanu visā valstī³⁸. Minētā Satversmes tiesas atziņa saistīta ar nedaudz pārveidotā veidā³⁹ ir ietverta daudzos Augstākās tiesas Civillietu departamenta lēmumos par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību.⁴⁰

Kasācijas tiesvedības ierosināšanas, izbeigšanas un tiesvedības robežu kontekstā būtisks ir jautājums par to, vai un cik lielā mērā būtu aizsargājamas prāvnieku tiesības uz konkrētā civilstrīda taisnīgu noregulējumu un trešās instances pieejamību. Iepriekš minētās Satversmes tiesas un Augstākās tiesas Civillietu departamenta atziņas neļauj secināt, ka kasācijas tiesvedībā aizsargājamas vienīgi publiski tiesiskās intereses un ka „civiltiesu trešajai instancē ir tikai viens uzdevums – rūpēties par likuma noteikumu pareizu

un vienādu izpratni un piemērošanu visās valsts tiesās izspriežamām civillietām⁴¹. Šādu secinājumu nepieļauj arī Civilprocesa likumā ietvertais kasācijas pamatu un kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikumu pamatu regulējums. Atbilstoši Civilprocesa likuma 450.panta trešajai daļai par kasācijas pamatu var kalpot materiālo tiesību normas nepareiza piemērošana, procesuālās tiesību normas pārkāpums vai tiesas kompetences robežu pārsniegšana⁴². Attiecībā uz procesuālo tiesību normas pārkāpumu likumdevējs ir uzsvēris, ka tas ir pamats sprieduma pārsūdzēšanai kasācijas kārtībā, ja attiecīgais pārkāpums novedis vai varēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas⁴³. Iepriekš minētie kasācijas ierosināšanas pamati vienlīdz var kalpot publiski tiesisko un privāttiesisko interešu aizsardzībai.

Izvērtējot kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikumu papildu pamatus, kas noteikti Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrajā daļā, turpmāk norādīto apsvērumu rezultātā var secināt, ka likumdevējs minētajā likuma normā ir devis priekšroku publiski tiesisko interešu aizsardzībai, vienlaikus saglabājot salīdzinoši plašas garantijas prāvnieku interešu aizsardzībai. Atbilstoši Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 1.punktam Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu kolēģija var atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību arī tad, ja kasācijas sūdzība atbilst formālajām prasībām un nav konstatējami absolūtie kasācijas pamati⁴⁴, bet par kasācijas sūdzībā norādīto tiesību normu piemērošanas jautājumu jau pastāv Augstākās tiesas judikatūra un pārsūdzētais spriedums⁴⁵ tai atbilst. Minētais kasācijas tiesvedības ierosināšanas pamats skaidrojams ar atziņu, ka, ievērojot tiesiskās noteiktības principu, sagaidāms, ka Augstākā tiesa sekos savām iepriekš izteiktajām atziņām un kasācijas sūdzības izskatīšana nekādu pienesumu tiesību sistēmai nesniegs⁴⁶. Vienlaikus šāds regulējums nenonāk pretrunā ar prāvnieku interešu pienācīgu aizsardzību, jo pārsūdzētā spriedumu atbilstībai iepriekšējai Augstākās tiesas judikatūrai prezumē tā tiesiskumu arī konkrētajā civillietā. Ja konkrētās civillietas faktiskiem apstākļiem būtu jāpiemēro cits tiesiskais risinājums, tiesnešu kolēģija nav tiesīga atteikt kasācijas tiesvedības ierosināšanu, pamatojoties uz iepriekšējās judikatūras esamību.⁴⁷

Praksē ievērojami lielāka nozīme ir Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 2.punktā noteiktajam

³³ Pagasts J. Civiltiesu trešā instance. Novilkums no „Jurists” Nr.4 (106), Rīga: a/s „Rota”, 1940, 12.lpp.

³⁴ Code de procédure civile. Pieejams: www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070716&dateTexte=20050514 (aplūkots 14.03.2016.).

³⁵ Laviņš A. Daži jautājumi par kasācijas instances kompetenci. Jurista Vārds, 2012. 24.aprīlis, Nr.7/18, 7.lpp.; Sal. Jonikāns V. Izmaiņas tiesas darbu reglamentējošajās tiesību normās. Jurista Vārds, 2008. 1.jūlijs, Nr.24, 6.lpp.

³⁶ Bitāns A. Senāta loma Civillikuma 5.panta piemērošanā. Jurista Vārds, 2004. 3.augusts, Nr.29, 9.lpp.

³⁷ Sk. Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 461.–464.lpp.

³⁸ Satversmes tiesas 2003.gada 27.jūnija spriedums lietā Nr.2003-04-01. Latvijas Vēstnesis, 01.07.2003., Nr.97. Sprieduma secinājumu daļas 2.1.punkts; Satversmes tiesas 2008.gada 2.jūnija spriedums lietā Nr.2007-22-01. Latvijas Vēstnesis, 10.06.2008., Nr.89. Sprieduma 18.2.punkts; Satversmes tiesas 2013.gada 21.oktobra spriedums lietā Nr.2013-02-01. Latvijas Vēstnesis, 23.10.2013., Nr.207. Sprieduma 10.1.punkts.

³⁹ „Latvijā pastāvošā kasācijas institūta būtiska iezīme ir tā, ka kasācijas instancē izšķirošā nozīme ir nevis pušu interesēm, kas ir pietiekami aizsargātas, civillietu pēc būtības caurlūkojot pirmajās divās tiesu instancēs, bet gan publiski tiesiskajām interesēm. Kasācijas instancē tiek skatīti tikai *quaestiones iuris*, proti, jautājumi par materiālo tiesību normu piemērošanas un interpretācijas pareizību, kā arī par procesuālo tiesību normu pārkāpumiem.”

⁴⁰ Tikai 2016.gada pirmajos divos mēnešos vien minētā atziņa ietverta 27 Augstākās tiesas Civillietu departamenta lēmumos, ar kuriem atteikta kasācijas tiesvedības ierosināšana.

⁴¹ Pagasts J. Civiltiesu trešā instance. Novilkums no „Jurists” Nr.4 (106), Rīga: a/s „Rota”, 1940, 5.lpp.

⁴² Pēc būtības tiesas kompetences robežu pārsniegšana notiek, tiesai pārkāpjot konkrētu procesuālo tiesību normu (kasācijas sūdzības bieži tiek minēts Civilprocesa likuma 192. un 426.panta pārkāpumi – sk. Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60.1.nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 758.lpp.). Līdz ar to atsevišķa norāde Civilprocesa likuma 450.pantā uz minēto pamatu līdzās norādei uz procesuālo tiesību normas pārkāpumu kā kasācijas pamatu nav objektīvi nepieciešama.

⁴³ Civilprocesa likuma 452.panta otrā daļa.

⁴⁴ Civilprocesa likuma 452.panta trešajā daļā norādītie procesuālo normu pārkāpumi.

⁴⁵ Likuma normā tiek neprecīzi lietots apzīmējums „apelācijas instances spriedums”. Atbilstoši Civilprocesa likuma 450.panta pirmajai daļai kasācijas kārtībā var pārsūdzēt arī pirmās instances tiesas spriedumu, kas tālris, piemērojot Civilprocesa likuma 30.4.nodaļas noteikumus.

⁴⁶ Laviņš A. Pārdomas par Senāta darbības efektivitāti. Jurista Vārds, 2013, 7.maijs, Nr.18, 7.lpp.

⁴⁷ Sal. Jonikāns V. Izmaiņas tiesas darbu reglamentējošajās tiesību normās. Jurista Vārds, 2008. 1.jūlijs, Nr.24, 7.lpp.

kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikuma pamatam⁴⁸, proti, Augstākās tiesas tiesnešu kolēģijas tiesībām atteikt kasācijas tiesvedības ierosināšanu arī tad, ja tiesnešu kolēģijai nerodas šaubas par pārsūdzētā sprieduma tiesiskumu un izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā.

Raugoties no aizsargājamo interešu skatupunkta, secināms, ka prāvnieku intereses tiek aizsargātas ar to, ka ikvienā gadījumā, kad tiesnešu kolēģijai (vismaz vienam tās tiesnesim) pastāv šaubas par pārsūdzētā sprieduma tiesiskumu, kasācijas tiesvedība ir ierosinājama neatkarīgi no tā, vai lietai ir nozīme judikatūras veidošanā. Izvērtējot, vai šāds regulējums kalpo tikai prāvnieku interešu aizsardzībai, atbildams noliedzoshi. Ikvienš prettiesisks spriedums kaitē vienotas tiesu prakses nodrošināšanai⁴⁹, kas savukārt nozīmē, ka, ierosinot kasācijas tiesvedību lietās gadījumā, kad ir šaubas par pārsūdzētā sprieduma tiesiskumu, tiek aizsargāta arī publiski tiesiskā interese. Tieši šādā aspektā vērtējams jautājums, vai Augstākās tiesas tiesnešu kolēģijai ir pienākums ierosināt kasācijas tiesvedību gadījumos, kad tai nav šaubu, ka pārsūdzētajā spriedumā lieta attiecībā uz tās iznākumu izspriesta pareizi, bet sprieduma motīvu daļā konstatējama tiesību normu nepareiza piemērošana. Respektīvi, vai šādu neesamību par pārsūdzētā sprieduma tiesiskumu nozīmē arī šādu neesamību par tiesību normu pareizu piemērošanu sprieduma motīvu daļā. Juridiskajā literatūrā ir norādīts, ka, „faktiski jau secinot, ka senatoru kolēģijai⁵⁰ nerodas šaubas par pārsūdzētā sprieduma tiesiskumu, tiek apstiprināts, ka senatoru kolēģija piekrīt pārsūdzētā sprieduma motīviem⁵¹. Minēto atziņu par pamatotu atzinusi arī Satversmes tiesa⁵². Tomēr minētais secinājums nesniedz atbildi uz jautājumu, vai prāvniekiem ir tiesības uz tiesību normu pareizu piemērošanu *per se*, proti, neatkarīgi no tā, vai lietas iznākums ir pareizs. Ņemot vērā, ka personas tiesības uz tiesas aizsardzību atbilstoši Civilprocesa likuma 1.panta pirmajai daļai tiek nodrošinātas, lai personu aizsargātu pret tās civilo tiesību un ar likumu aizsargāto interešu aizskārumu vai apstrīdējumu, personas tiesību ievērošanu parasti nodrošina arī tāds spriedums, kurā ir konstatējamas tiesību normu piemērošanas kļūdas, bet lieta attiecībā uz tās iznākumu izspriesta pareizi. Tādējādi sprieduma motīvu daļas pareizības nodrošināšana primāri kalpo publiski tiesiskajām interesēm – vienotas tiesu prakses nodrošināšanai. Tāpat sprieduma tiesiskums, tostarp pamatotība, ir būtiska, lai nodrošinātu augstu tiesu darbības lēģitimitātes līmeni.

⁴⁸ Piemēram, 2016.gada pirmajos divos mēnešos nav pieņemts neviens lēmums par atteikumu ierosināt kasācijas tiesvedību, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 464.1 panta otrās daļas 1.punktu. Turpretim, balstoties uz minētās panta daļas 2.punktā ietvertu pamatu, norādītajā laika posmā atteikts ierosināt vairāk nekā 170 kasācijas tiesvedību. Šāda būtiska atšķirība visdrīzāk skaidrojama ar salīdzinoši sarežģītu izvērtēšanas procesu gadījumā, kad jākonstatē, vai pārsūdzētais spriedums atbilst Augstākās tiesas iepriekšējai judikatūrai, kas ietver nepieciešamību konstatēt, ka par konkrēto tiesību jautājumu pastāv judikatūra un ka attiecīgo lietu faktiskie apstākļi ir salīdzināmi, proti, ka ir pamatota tiesību normu vienāda piemērošana.

⁴⁹ Sk. BGH 27.03.2003. lēmumu lietā Nr.V ZR 291/02. Pieejams: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=25958&pos=0&anz=1> (aplūkots 14.03.2016.).

⁵⁰ Šobrid – Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu kolēģija.

⁵¹ Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60.1 nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 820.lpp.

⁵² Satversmes tiesas 2013.gada 21.oktobra spriedums lietā Nr.2013-02-01. Latvijas Vēstnesis, 23.10.2013., Nr.207. Sprieduma 13.punkts.

Pretstatā iepriekš minētajam kritērijam, tam apstāklim, vai lietai ir nozīme judikatūras veidošanā, ir nozīme vienīgi publiski tiesisko interešu nodrošināšanā. Ņemot vērā, ka abi Civilprocesa likuma 464.1 panta otrās daļas 2.punktā ietvertie kritēriji⁵³ ir kumulatīvi, kasācijas tiesvedība ir ierosinājama, pat ja pārsūdzētais spriedums ir tiesisks, bet lietai ir nozīme judikatūras veidošanā.⁵⁴ Šādā gadījumā lietas dalībnieku interese pēc iespējas ātri pabeigt tiesvedību konkrētajā lietā tiek pakārtota kasācijas tiesvedības publiski tiesiskajiem mērķiem – nodrošināt vienotu tiesu praksi un tiesību tālākveidošanu.

Publiski tiesisko interešu aizsardzības prevalešana pār prāvnieku likumisko interešu aizsardzību, izlemjot jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, Latvijas civilprocesaālajā regulējumā nav tik izteikta, kā to ir noteicis, piemēram, Vācijas likumdevējs. Atbilstoši Vācijas civilprocesaālajam regulējumam atļauja⁵⁵ vērsties revīzijas instances tiesā jāsniedz tikai tajos gadījumos, kad lietai ir principiāla nozīme (*grundsätzliche Bedeutung*) vai kad revīzijas instances tiesas nolēmums nepieciešams tiesību tālākveidošanai vai vienotas tiesu prakses nodrošināšanai⁵⁶. Vācijas Federālā tiesa ir norādījusi, ka [materiālo] tiesību piemērošanas vai procesuālās kārtības kļūdas smagums un acīmredzamība atsevišķā lietā nekalpo par pamatu atļaujai izskatīt lietu revīzijas kārtībā.⁵⁷ Šādu atziņu apstiprinājusi arī Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa (*Bundesverfassungsgericht*)⁵⁸, un tā atbilst Vācijas juridiskajā literatūrā norādītajam, ka revīzijas tiesvedībā „pušu intereses tiek ņemtas vērā tiktāl, cik ar tām saistīta publiskā interese”⁵⁹.

Iepriekš minētais salīdzinājums ar Vācijas civilprocesaālo regulējumu liecina par to, ka revīzijas tiesvedības principu ieviešana vai attīstīšana pati par sevi nenozīmē prāvnieku interešu aizsardzības augstāku līmeni nekā kasācijas tiesvedībā ar to izņēmumu, ka revīzijas princips var sekmēt lietas ātrāku pabeigšanu gadījumos, kad lietas apstākļi ir nodibināti un pierādījumi iegūti. Secinājums, ka „precīza likumdevēja uzliktās revīzijas tipa tiesas pienākumu izpilde nodrošinātu likuma ievērošanu, pareizu un vienādu izpratni”⁶⁰ vienlīdz attiecināms uz precīzu kasācijas tipa tiesas pienākumu izpildi.

Publiski tiesisko interešu aizsardzības robežas gan kasācijas tiesvedības ierosināšanas posmā, gan

⁵³ Sprieduma tiesiskuma kritērijs un lietas nozīmes judikatūras veidošanā kritērijs.

⁵⁴ Sal. Laviņš A. Pārdomas par Senāta darbības efektivitāti. Jurista Vārds, 2013, 7.maijs, Nr.18, 7.lpp.; Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60.1 nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 820.lpp.

⁵⁵ Vācijā ir t.s. revīzijas atļaujas sistēma (*Zulassungsrevision*) – revīzijas tiesvedība tiek pieļauta tikai tajos gadījumos, kad to atļāvis apelācijas instances tiesa vai, pamatojoties uz sūdzību par šādas atļaujas nesniegšanu (*Nichtzulassungsbeschwerde*), atļāvis revīzijas instances tiesa. Sk. Vācijas civilprocesa likuma (*Zivilprozessordnung*) 543.parágrāfa pirmo daļu. Pieejams: https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/_543.html (aplūkots 14.03.2016.).

⁵⁶ Sk. Vācijas civilprocesa likuma (*Zivilprozessordnung*) 543.parágrāfa otro daļu. Pieejams: https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/_543.html (aplūkots 14.03.2016.).

⁵⁷ BGH 01.10.2002. lēmums lietā Nr.XIZR71/02. Pieejams: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=24394&pos=0&anz=1> (aplūkots 14.03.2016.).

⁵⁸ BVerfG 26.07.2005. lēmums lietā Nr.BvR 85/04. Sk. lēmuma 15.–16. rindkopu. Pieejams: <https://www.jurion.de/Urteile/BVerfG/2005-07-26/1-BvR-85-04> (aplūkots 14.03.2016.). Kritiski: ZPO Kommentar. 7. Auflage. Prütting H. (Hrsg.), Gehrlein M. (Hrsg.). Köln: Luchterhand Verlag, 2015, S.1493–1494.

⁵⁹ Schwinge E. Grundlagen des Revisionsrechts. 2. neubearbeitete Auflage, Bonn: Emil Semmel Verlag, 1960, S.28.

⁶⁰ Bitāns A. Senāta loma Civillikuma 5.panta piemērošanā. Jurista Vārds, 2004, 3. augusts, Nr.29, 9.lpp.

tiesvedības laikā pamatā ir ierobežotas ar kasācijas sūdzības argumentu tvērumu⁶¹. Atbilstoši Civilprocesa likuma 473.panta pirmajai daļai kasācijas instances tiesai ir jāpārbauda pārsūdzētā sprieduma likumība attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā. Arī Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 1.punktā ir tieši norādīts uz kasācijas sūdzības saturu kā pārbaudāmo tiesību jautājumu tvērumu noteicošu apstākli. Šādas tiesas norādes trūkums Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 2.punktā nedod pamatu secinājumam, ka Augstākās tiesas tiesnešu kolēģijai būtu pienākums minētās likuma normas piemērošanā ņemt vērā tādus apsvērumus, kas neizriet no kasācijas sūdzības argumentiem.

Jautājumā par kasācijas tiesvedības izbeigšanu, līdzīgi kā jautājumā par kasācijas tiesvedības robežām, publiski tiesisko interešu aizsardzība nav absolūta. Juridiskajā literatūrā tiek atzīts, ka publiski tiesisko interešu nodrošināšanu kasācijas instance var īstenot tiktāl, cik tai ir kāda nozīme attiecībā uz lietā iesaistīto dalībnieku tiesībām.⁶² Līdz ar to gadījumā, kad kasācijas sūdzības iesniedzējs ir miris un strīdus tiesiskā attiecība nepieļauj tiesību pārņemšanu, kasācijas instances tiesai, nerisīnot jautājumu par sprieduma atcelšanu, ir tiesības lietā izbeigt tiesvedību, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 223. pantu.⁶³ Tāpat atbilstoši Civilprocesa likuma 462.panta otrajai daļai kasācijas tiesvedība izbeidzama gadījumā, kad kasācijas sūdzības iesniedzējs atsauc kasācijas sūdzību. Tam apstāklim, ka izskatāmajai lietai varētu būt nozīme vienotas tiesu prakses nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā, šajā gadījumā nav nozīmes.

III. CIVILPROCESUĀLĀ REGULĒJUMA PILNVEIDOŠANA

Kasācijas instances īpašā nozīme publiski tiesisko interešu aizsardzībā stiprināma normatīvi tiesiskajā līmenī. Tiesu politikai jābūt vērīgai uz to, lai prāvnieki saņem taisnīgu sava strīda risinājumu pirmajās divās tiesu instancēs, bet trešā instance nodrošinātu principiālu un visai tiesību sistēmā nozīmīgu jautājumu atrisināšanu, veidojot attiecīgu judikatūru.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka „lai kasācijas instances tiesa varētu pienācīgi veikt savu darbu, proti, izlemt principiālus materiālo un procesuālo normu piemērošanas jautājumus, likumdevējam iespēju robežās tā ir jāatslogo no nepamatotu sūdzību izskatīšanas (sk. Satversmes tiesas 2003.gada 27.jūnija sprieduma lietā Nr.2003-04-01 secinājumu daļas 2.1.punktu un 2006.gada 14.marta sprieduma lietā Nr.2005-18-01 13.1.punktu). Atslogojot Senātu no nepamatotu sūdzību izskatīšanas, tiek nodrošināta Senāta darbības efektivitāte, t.i., iespēja novirzīt ierobežotos resursus to lietu izskatīšanai, kurās konstatējami procesuālo vai materiālo normu piemērošanas pārkāpumi un kurām ir nozīme judikatūras tālākveidošanā”⁶⁴. Tāpat jāņem vērā, ka Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības

konvencijas 6.pants, kas atzīst indivīda tiesības uz taisnīgu tiesu, negarantē tiesības uz sprieduma pārsūdzēšanu.⁶⁵ Tādas tiesības negarantē arī Latvijas Republikas Satversmes 92.pants.⁶⁶

Starpkaru posma juridiskajā literatūrā ir atzīts, ka valsts rūpes par augstākās instances tiesnešu slodzes ierobežošanu izpaužas tādejādi, ka „izspriežamo lietu skaitam pieaugot, vai nu palielina tiesnešu skaitu, vai ierobežo lietu pieplūšanu”⁶⁷. Minētā atziņa raksturo divas galvenās metodes kasācijas instances darbības efektivitātes palielināšanai⁶⁸ – tiesnešu skaita palielināšanu un kasācijas tiesvedības ierosināšanas ierobežojumu (t.s. kasācijas filtru) ieviešanu. Abas metodes nav vienlīdz plaši izmantojamas, jo tiesnešu skaita palielināšanu ierobežo augstākās instances tiesas specifiskā būtība, savukārt kasācijas tiesvedības ierobežojumu ieviešanu – indivīda tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanas apsvērumi.

Kasācijas instances tiesnešu skaita palielināšana praksē saistīta ar grūtībām nodrošināt vienotu kasācijas instances tiesu praksi. Turklāt, ja attiecībā uz zemāko instanču tiesu neviendabīgo praksi normatīvajā regulējumā ir paredzēti tiesiski instrumenti prakses vienādošanai, attiecībā uz pašas augstākās instances tiesas prakses viendabības nodrošināšanu normatīvi instrumenti ir salīdzinoši mazāk efektīvi. Jau Vispārējais Prūsijas Augstākais tribunāls savā 1832.gada 10.novembra ziņojumā par pēdējās instances reformu atzina, ka „kolēģijas locekļu skaita palielināšanai ir robežas. Vēl vairāk sadalīt [tiesu] senātos neatļauj augstākās tiesas daba”⁶⁹. Līdzīgi arī palātu skaita palielināšana Francijas Kasācijas tiesā 1952.gadā un 1967.gadā raisīja bažas par risku, ka palielināsies nekonsekvence minētās tiesas praksē, kas nonāktu pretrunā tās primārajam mērķim nodrošināt tiesu prakses vienveidību.⁷⁰ Arī Vācijas Federālās tiesas praksē ir gadījumi, kad dažādi tās senāti vienu un to pašu tiesību jautājumu izlemj atšķirīgi.⁷¹ Minētie piemēri liecina, ka saistībā ar kasācijas instances tiesas darbības efektivitātes nodrošināšanu priekšroka dodama kasācijas tiesvedības ierosināšanas ierobežojumiem, nevis tiesnešu skaita palielināšanai.

⁶⁵ Article 6: the Right to a Fair Trial. Grām.: Law of the European Convention on Human Rights. Third edition. D.J.Harris, M.O' Boyle, E.Bates and others. New York: Oxford University Press Inc., 2014, p.459. Vienlaikus, ja apelācijas vai kasācijas instances tiesas ir izveidotas, tām savā darbībā jāievēro konvencijas 6.pants. Sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumus lietās: 21920/93 Levages Prestations Services v. France, para. 44.; 31819/96, 33293/96 Annoni di Gussola and Others v. France, para. 54. Pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/> (aplūkots 14.03.2016.).

⁶⁶ Sk. Satversmes tiesas 2013.gada 21.oktobra spriedumu lietā Nr.2013-02-01. Latvijas Vēstnesis, 23.10.2013., Nr.207. Sprieduma 10.3.punkts.

⁶⁷ Pagasts J. Civiltiesu trešā instance. Novilkums no „Jurists” Nr.4 (106), Rīga: a/s „Rota”, 1940, 8.–9.lpp.

⁶⁸ Par pasākumiem tiesvedības paātrināšanai sk., piemēram: OECD (2013), “What makes civil justice effective?”, OECD Economics Department Policy Notes, No.18, June 2013.

⁶⁹ Vispārējā Prūsijas Augstākā tribunāla 1832.gada 10.novembra ziņojums par pēdējās instances reformu (Acta generalia des Justiz-Min., Geh. Preuf. Staatsarchiv R. 84 XIV, IV). Citēts pēc: Schwinge E. Grundlagen des Revisionsrechts. 2. neubearbeitete Auflage, Bonn: Emil Semmler Verlag, 1960, S.33.

⁷⁰ del Frate P. A., Ascheri M., Baumann A. et. al. European Supreme Courts. A Portrait through History. London: Third Millennium Pub Ltd, 2013, p.81.

⁷¹ Sk., piemēram, Rupperecht W. Gründe für die Zulassung der Revision in deutschen Prozessordnungen. Ein Vergleich von Zivilprozessordnung, Verwaltungsgerichtsordnung, Finanzgerichtsordnung, Arbeitsgerichtsgesetz und Sozialgerichtsgesetz. Europäische Hochschulschriften. Reihe 2: Rechtswissenschaft. Bd.5713. Frankfurt am Main: PL Academic Research, 2015, S.22–23.

⁶¹ Tāpat kasācijas robežas ar Civilprocesa likumā paredzētiem un tiesību doktrīnā atzītiem izņēmumiem nosaka kasatora griba pārsūdzēt spriedumu noteiktā daļā un pārsūdzētā sprieduma tiesiskums attiecībā uz kasatoru, personu, kas pievienojusies kasācijas sūdzībai vai iesniegusi pretsūdzību.

⁶² Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60.1 nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 851.lpp.

⁶³ Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60.1 nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 851.lpp.

⁶⁴ Satversmes tiesas 2013.gada 21.oktobra spriedums lietā Nr.2013-02-01. Latvijas Vēstnesis, 23.10.2013., Nr.207. Sprieduma 10.1.punkts.

Kasācijas tiesvedības ierosināšanas ierobežojumi pamatā iedalāmi t.s. monetārajos ierobežojumos, kad tiesvedības ierosināšana tiek padarīta atkarīga no noteiktas prasījuma summas vai strīdus summas sasniegšanas, un saturiskajiem ierobežojumiem⁷². Monetārie ierobežojumi tradicionāli ir bijuši plašu un kontroversiālu diskusiju priekšmets.⁷³ Par labu šādu ierobežojumu ieviešanai minams tas, ka tie atslēgo augstākās instances tiesu no salīdzinoši maznozīmīgām lietām un ir salīdzinoši viegli piemērojami. Vienlaikus jāņem vērā risks, ka šādu ierobežojumu ieviešana var radīt sociālo netaisnību, nepamatoti ierobežot tiesas pieejamību, kā arī nenodrošināt vienotu tiesu praksi un tiesību tālākveidošanu lietās ar salīdzinoši nelielām prasījuma vai strīdus summām. Tomēr līdzsvarots normatīvs risinājums, kad kasācijas tiesvedības ierosināšana nevar tikt atteikta arī tajos gadījumos, kad samērīgi noteiktas summas sliksnis netiek sasniegts, bet lietas izskatīšana ir pamatota ar publiski tiesisko interešu aizsardzību (nodrošināt vienotu tiesu praksi un tiesību tālākveidošanu), būtu vērtējams pozitīvi, jo sniegtu savu artavu kasācijas instances atslēgšanai no maznozīmīgām lietām, kuru taisnīga izspriešana pēc būtības jānodrošina pirmajā un otrajā instancē⁷⁴.

Attiecībā uz saturiskajiem kasācijas tiesvedības ierosināšanas ierobežojumiem ilgtermiņa tiesībspolitiskajam mērķim jābūt nodrošināt, ka kasācijas tiesvedībā tiek skatīti tikai tādi tiesību jautājumi, kuru izspriešanai ir nozīme ārpus konkrētās civillietas, proti, citu civillietu izskatīšanā. Minētais mērķis īstenojams kopsakarā ar indivīda tiesību uz taisnīgu tiesu pienācīgu nodrošināšanu, it īpaši izskatot lietu pēc būtības.

Jau šobrīd būtu pamatoti precīzāk noteikt publiski tiesisko interešu aizsardzību, veicot grozījumus Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 2.punktā. Pirmkārt, būtu atbalstāma mērķorientēta pieeja, nosakot, ka kasācijas tiesvedības ierosināšana var tikt atteikta, ja lietai nav nozīmes vienotas tiesu prakses nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā. Juridiski nozīmīgu atziņu veidošana nav kasācijas instances pašmērķis, bet gan līdzeklis neviendabīgas tiesu prakses novēršanai un tiesību tālākveidošanai. Otrkārt, kasācijas tiesvedībā jānodrošina tādu tiesību jautājumu izskatīšana, kuriem ir būtiska nozīme minētā mērķa sasniegšanā. Ikvien nepareizs tiesas spriedums zināmā mērā mazina tiesu prakses vienotību un uzticēšanos tiesām, taču kasācijas instances tiesas resursi ir primāri jānovirza principiālu tiesību jautājumu risināšanai un tādu spriedumu pārskatīšanai, kas apdraud uzticēšanos tiesu sistēmai kopumā. Visbeidzot, būtu skaidri nosakāms, ka kasācijas tiesvedība nav obligāti jārosina, ja pārsūdzētajā spriedumā

ietvertais lietas iznākums ir pareizs⁷⁵ un sprieduma motīvu daļā konstatējamo kļūdu izvērtēšanai kasācijas instances tiesas spriedumā nav būtiskas nozīmes vienotas tiesu prakses nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā.

KOPSAVILKUMS

1. Kasācijas instances tiesas darbības mērķi Latvijas civilprocesā ir divējādas dabas – publiski tiesiskajām interesēm kalpo mērķis nodrošināt vienotu tiesu praksi un tiesību tālākveidošanu, bet prāvnieku likumiskajām interesēm – nodrošināt tiesības uz taisnīgu konkrētās civillietas izspriešanu. Civilprocesa likums dod priekšroku publiski tiesisko interešu aizsardzībai, vienlaikus saglabājot salīdzinoši plašas garantijas prāvnieku likumisko interešu aizsardzībai.

2. Ikvien prettiesisks spriedums kaitē vienotas tiesu prakses nodrošināšanai. Ierosinot kasācijas tiesvedību lietā gadījumā, kad ir šaubas par pārsūdzētā sprieduma tiesiskumu (Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 2.punkts), tiek aizsargāta arī publiski tiesiskā interese.

3. Prāvnieku likumīgās intereses uz lietas taisnīgu izspriešanu ir aizsargājamas attiecībā uz lietas iznākuma pareizību, bet ne sprieduma motīvu daļas neklūdigumu. Sprieduma motīvu daļas pareizības nodrošināšana primāri kalpo publiski tiesiskajām interesēm – vienotas tiesu prakses nodrošināšanai. Tāpat sprieduma tiesiskums, tostarp pamatotība, ir būtisks, lai nodrošinātu augstu tiesu darbības leģitimitātes līmeni.

4. Revīzijas un kasācijas instanču atšķirība ir nebūtiska, un tā turpina mazināties. Nav pamata secināt, ka Augstākā tiesa civillietās darbotos kā revīzijas instances tiesa.

5. Ilgtermiņa tiesībspolitiskajam mērķim jābūt nodrošināt, ka kasācijas instances tiesā skata tikai tādas lietas, kurās jārisina tiesību jautājumi, kam ir nozīme ārpus konkrētās lietas.

6. Tiesnešu skaita palielināšanu ierobežo augstākās instances tiesas specifiskā būtība, savukārt kasācijas tiesvedības ierobežojumu ieviešanu – indivīda tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanas apsvērumi. Saistībā ar kasācijas instances tiesas darbības efektivitātes nodrošināšanu priekšroka dodama kasācijas tiesvedības ierosināšanas ierobežojumiem, nevis tiesnešu skaita palielināšanai.

7. Lai nodrošinātu kasācijas instances tiesas efektīvāku darbu un kasācijas tiesvedības norisi saprātīgā laikā, ieviešams fakultatīvs monetārais ierobežojums kasācijas tiesvedības ierosināšanai, kā arī precīzējams kasācijas tiesvedības atteikuma pamats, kas ietverts Civilprocesa likuma 464.¹ panta otrās daļas 2.punktā, paredzot, ka kasācijas tiesvedības ierosināšanu var atteikt, ja nav acīmredzama pamata uzskatīt, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs un ka izskatāmajai lietai ir būtiska nozīme vienotas tiesu prakses nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā.

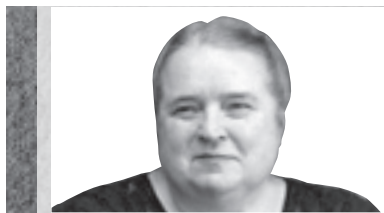
Raksta pamatā ir referāts, kas nolasīts Latvijas Universitātes 74.konferences sekcijas sēdē „Vides un civilprocesa tiesību aktuālās problēmas” 2016.gada 11.februārī

⁷² Saturiskos ierobežojumus tiesvedības ierobežošanai augstākā instancē nereti dēvē par pārsūdzības atļaujām (leave to appeal).

⁷³ Sk. Schwinge E. Grundlagen des Revisionsrechts. 2. nebearbeitete Auflage, Bonn: Emil Semmel Verlag, 1960, S.226–228.

⁷⁴ Monetārais ierobežojums bija noteikts ne vien starpkaru perioda civilprocesa regulējumā („netiek pielaiestas kasācijas par apgabaltiesas kā otrās instances spriedumiem lietās, kuru prasības vērtība nepārsniedz 100 latus” (C. Pr. N.283. (186. p.)), bet arī ir sastopams virknē mūsdienu ārvalstu civilprocesa regulējumos. Sk., piemēram, Igaunijas Civilprocesa kodeksa 679.panta ceturto daļu. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513122013001/consolide> (aplūkots 14.03.2016.); Austrijas Civilprocesa kodeksa 502.paragrāfu. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513122013001/consolide> (aplūkots 14.03.2016.).

⁷⁵ Līdzīgs regulējums noteikts Vācijas civilprocesa likuma 561.paragrāfā. Pieejams: https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/_561.html (aplūkots 14.03.2016.).

Mg iur., phil. Zinaida INDRŪNA

Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante likumu piemērošanas jautājumos

LIKUMU DOŠANA UN LIKUMU IZTULKOŠANA

LIKUMU DOŠANA

Klasisko demokrātisko tradīciju aizsācēja Grieķija par augstāko likumdevēju pasludināja tautu, t.i., katrs tās pilsonis var piedalīties likumu pieņemšanas procesā, par to balsojot tautas sapulcē vai, kā šodien teiktu, tautas aptaujā – referendumā. Šī likumu došanas forma arī mūsdienās plaši tiek izmantota, piemēram, Šveicē.

Pakāpeniski valstij svarīgus lēmumus, tostarp arī likumus, sāka pieņemt tautas pilnvaroti pārstāvji. Saglabājusies Romas juristu atziņa, ka pricepa lēmumam ir likuma spēks, jo tauta ar savu karalisko lēmumu nodeva viņam visu savu augstāko varu un spēku (D.1, 4, 1)¹. Nākošo vēstures attīstības posmā šajā jomā raksturo atziņa – neapšaubāmi, ka senātam ir tiesības radīt likumus (D.1, 3, 9)², bet monarha varu raksturo atziņa, ka tas, ko imperators pēc lietas izskatīšanas uzrakstījis un parakstījis vai ierosinājis, vai teicis, vai paudis ediktā, ir likums (D.1, 4, 1, § 1.)³. Eiropas valstīs pēc vēstures likločiem likumu došana pamatā nodota tautas izvēlētu priekšstāvju – parlamentāriešu – rokās. Kā 1790.gadā atzina Francijas Satversmes sapulce – likumdevējs ir suverens, neatkarīgs no tiesu varas un atbildīgs tikai „tautas priekšā”⁴.

LIKUMU IZTULKOŠANA

Šodien pierasti un pašsaprotami skan savulaik 19.gadsimta sākumā Ž.M.Portāla (*J.-É.-M. Portalis*) teiktais, ka likumi nevar aptvert visus iespējamus gadījumus, pietiek, lai tie būtu attiecināmi uz gadījumu vairākumu⁵. Ļoti līdzīgu atziņu fiksējuši Senās Romas tiesību zinātnāji (D.1, 3, 10)⁶. Lielos vilcienos likuma uzdevums ir regulēt vispārējo, nevis atsevišķo. Kā zināms, iepriekšējie likumi ietekmē sekojošos (D.1, 3, 26)⁷. To pilnībā var attiecināt uz Latvijas Republikas Civillikumu, kas vienlaikus atbilst arī tā dēvētai pēctecības digestai – arī sekojošie likumi ir saistīti ar iepriekšējiem likumiem, ciktāl tie nav ar to pretrunā (D. 1, 3, 28)⁸, jo, kā zināms, 1937.gada Latvijas Republikas Civillikums tapa⁹ uz pārstrādātiem 1864.gada Baltijas Civillikumu

pamatiem¹⁰. Šo digesta atziņu nereti izmanto jaundibinātas valstis, kad pašas uzreiz nevar radīt apjomīgu normatīvo regulējumu un par efektīvāko risinājumu izvēlas pārņemt citas valsts tiesisko regulējumu, ciktāl tas nav pretrunā ar jaunizveidotās valsts sabiedrisko kārtību. Tā jaundibinātā Latvijas valsts pārņēma Krievijas likumus¹¹, bet pagājušā gadsimta nogalē, atjaunojot Latvijas Republiku, atstāja spēkā iepriekšējos likumus, līdz rada to vietā pašas veidotu regulējumu, piemēram, Latvijas Civilprocesa kodeksa vietā izstrādājot Civilprocesa likumu¹², kurā tika saglabāta daļa no Civillikodeksa, kas regulēja administratīvo lietu izskatīšanu līdz Administratīvā procesa likuma izstrādei. Bet digesta arī saka, ka minimāli maināms tas, kam pastāvīgi (ilgstoši) ir viena interpretācija (D.1, 3, 23)¹³. Par stabilitāti liecina, piemēram, Vācijas un it īpaši Francijas civillikumu gadsimtos mērāmā spēkā esība.

Uz likumu došanas jaunradi var attiecināt priekšnoteikumu, ka, radot ko jaunu, ir jābūt uzskatāmai acimredzamībai, ka jaunais noteikums ir lietderīgs, lai atkāptos no iepriekšējās tiesības, kuru ilgi atzina par taisnīgu (D.1, 4, 2)¹⁴. Protams, tā ir tikai neliela daļa no digestām, kas joprojām tiek izmantotas likumu jaunradē, mūsdienās nereti tās tiek uztvertas kā pamatprincipi.

Likuma tvērumu var atklāt tikai iztulkošanas procesā, jo, kā teicis Juliāns, pirmreizējo konstitūcijas tvērumu nosaka iztulkojumā (*interpretatione*) vai pricepa konstitūcijā (D.1, 3, 11)¹⁵, kas tādējādi norāda, ka iztulkošana ir likumdevēja priekšrocība, jo tam ir tiesības sniegt skaidrojumus vai precizēt jau esošu redakciju, tā tiek uzskatīta par autentisku likuma tulkošanu.

Likuma autentiskam tulkojumam ir būtiska atšķirība no likuma papildinājuma, jo pirmajā gadījumā tas ir spēkā jau no likuma pirmatnējās redakcijas spēkā esības, otrajā – tikai no grozījumu spēkā nākšanas. Latvijas Senāta Apvienotajai sapulcei 1931.gadā¹⁶ tika vaicāts – vai 1928.gada 16.maijā izdotā Karaklausības likuma 24.panta piezīme uzskatāma kā minētā panta autentisks tulkojums ar atpakaļejošu spēku vai kā minētā panta papildinājums ar patstāvīgu nozīmi un spēku no izsludināšanas dienas tikai uz nākošo laiku? Šajā gadījumā atbilde izpalika, jo Senāta Apvienotā sapulce norādīja, ka Karaklausības likuma 24. panta un tā piezīmes piemērošana ietilpst nevis kara ministra, bet nodokļu komisiju kompetencē.

¹ Julianus D. 1, 3, 10. Ši un turpmākās digestas no Дигесты Юстиниана. Перевод с латинского; отв. ред. Л.А.Кофанов. – М., Статут, 2002, с.113. Aiz fragmenta autora ir Justiniana kodifikācijas Digestu daļas apzīmējums D., kam seko grāmatas, titula, fragmenta un dažkārt paragrāfa numurs.

² Дигесты Юстиниана, с.109.

³ Ibid., с.117.

⁴ Беляцкий С. Проблемы Суда. (Суд и Парламент). Закон и суд: Вестник Русского юридического общества, 1929-1938: 2.сēj. 1931: Nr. 1-2, 685.sleja. – Rīga: Latvijas Juristu biedrība, Senatora Augusta Lēbera fonds, 2000, 424.lpp.

⁵ Citēts pēc Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) = Code civil des Français (Code Napoléon). Пер. с фр. [Захватаева В.Н.], М.: Инфоргопик Медиа, 2012, с.334. J.-E.-M. Portalis Discours préliminaire au projet du Code civil // P.A.Fenet. Recueil complet des travaux préparatoires du Code civil, Paris: 1836, 1.s., 474. l.

⁶ Дигесты Юстиниана, с.109.

⁷ Ibid., с.113.

⁸ Ibid., с.113.

⁹ Kalniņš V. Romiešu tiesību nozīme mūsu laikos. Jurists, 1939, Nr.7/8, 151.-166.sleja.

¹⁰ Kalniņš E. Vietējo civillikumu kopojuma „romiešu tiesību daļas” izstrādāšanas metode. Jurista Vārds, 11.11.2014., Nr.44/45 (846/847), 25.-28.lpp.

¹¹ Piem., 06.12.1918. Pagaidu nolikums par Latvijas tiesām un tiesāšanās kārtību. Grām.: Kučs A., Kusiņš G., Lazdiņš J., Pleps J. Latvijas valsts tiesību avoti. R., Tiesu namu aģentūra, 2015, 302.-305.lpp.

¹² Latvijas Vēstnesis, 326/330 (1387/1391), 03.11.1998., Ziņotājs, 03.12.1998.

¹³ Дигесты Юстиниана, с.111.

¹⁴ Ibid., с.113.

¹⁵ Ibid., с.109.

¹⁶ Senāta Apvienotās sapulces 1931.g. 13.marta spriedums lietā Nr.15. LVVA 1733.fonds, 1.apraksts, 634.lieta, 158.-159.lp.

Likumu interpretācija nepieciešama, lai izprastu likumdevēja gribu, saprastu šī regulējuma jēgu, jeb kā teicis Celss – zināt likumu nozīmē nevis uztvert tā vārdus, bet gan tā saturu un jēgu (D.1, 3, 17)¹⁷. Interpretācijas procesa rezultāta kritēriju noteicis Julians – tam, kas noteikts pretēji tiesību jēgai, mēs nevaram sekot kā tiesiskam noteikumam (D.1, 3, 15)¹⁸, t.i., interpretācijas rezultātā nedrīkst nonākt pie prettiesiskas atziņas.

Jēgas noskaidrošana ir būtiska arī likuma varas noskaidrošanai, tostarp uz ko attiecīgais regulējuma attiecas, jeb, kā mūsdienās saka, kas ir attiecīgā likuma subjekts. Jo kā teicis Ulpjans – ja ar likumu ir ieviests viens vai otrs noteikums, tad tas ir piemērots gadījums, lai ar iztulkojumu vai ar tiesu praksi aizpildītu līdzīgu vajadzību (D.1, 3, 13)¹⁹, vai kā savukārt sacījis Julians – katru atsevišķu gadījumu nevar paredzēt likumā vai senātkonsultā, bet kad to jēga ir skaidra, ar juridiskiju apveltītais var tos piemērot līdzīgos apstākļos un izejot no tā taisīt lēmumu (D.1, 3, 12)²⁰.

Pāvils savulaik esot rakstījis – ja runājam par likumu iztulkošanu, tad vispirms jānoskaidro, kādas tiesības līdz šim tika izmantotas, jo paraša ir labākais likuma tulks (*interpres consuetudo*) (D.1, 3, 37)²¹. Tādējādi likuma piemērošanas praksē pakāpeniski veidojas atziņu kopums, kas atkārtotas izmantošanas gadījumā nostiprinās tautas apziņā kā attiecīgā regulējuma neatņemama sastāvdaļa, kā šī regulējuma paraša. Tādēļ Julians varēja secināt, ka vispārpieņemta paraša (*consuetudo*) pamatoti tiek piemērota kā likums un šīs tiesības tiek dēvētas par parašu tiesībām. Ja likumi mūs saista tikai tāpēc, ka tos pieņēmusi tauta, tad pamatoti visus saista arī tas, ko tauta ir pieņēmusi nerakstītā veidā. Jo kāda gan nozīme ir tam, vai tauta likumu pieņēmusi nobalsošanā vai isteno to savā darbībā (D.1, 3, 32, 1.§)²².

Ja tiesas radītā paraša (jeb stabila tiesu prakse) ir tautas apziņā pieņemts attiecīgā regulējuma praktisks izpaudums, tad publisko un privāto interešu saskaņošanai un nostiprināšanai nepieciešams šo regulējumu iekļaut likumā. Jo imperators Severs noteicis – kad likumu piemērošana rada šaubas, vajag, lai paraša vai patstāvīgi līdzīgi iztiesātu lietu autoritāte (spriedums, atzinums) (*judicatarum auctoritatem*) iegūst likuma spēku (D.1, 3, 38)²³, t.i., līdzīgi iztiesātu nolēmumu kopas pielīdzināmas likumam.

JURIDISKU JAUTĀJUMU UZDOŠANA

Aizvien pieaugot iztulkošanas lomai, sabiedrības pieprasījumam pēc juristu skaidrojumiem un tiesu atziņām, tās sāka pakāpeniski atšķirties, bet reizēm pat nonākt savstarpējās pretrunās. Kā viens no mehānismiem šo neskaidrību vai pretrunu novēršanai sākumā tika piedāvāts, bet imperatoru laikā arī noteikts ar likumu par pienākumu, bija juridisku jautājumu uzdošana likumu devējam. Šo skaidrojumu uzdevums bija aizpildīt arī tā sauktos „likumu robus”, kas neizbēgami radās mainīgajā sabiedrības attīstībā, kad normatīvais regulējums vairs neatbilda izmaiņām tajā vai vispār izpalika. Šādā veidā tika nostiprināts atgriezeniskais mehānisms, lai pārliecinātos par tiesiskā regulējuma efektivitāti, un nepieciešamības gadījumā likuma devējs varēja veikt tā korekcijas likumu

grozījumu veidā. Tomēr ikreizēja jautājumu uzdošana, atbilžu sagatavošana ar laiku kļuva par smagnēju, ilgstošu procesu un zaudēja vēlamu iedarbību. Ar laiku tiesas atteicās no tā un sāka uzskatīt pašas izveidotās tiesu parašas par likumu, tādējādi nereti vietējais regulējums nonāca pat pretrunā ar likumu.

Būtiskas izmaiņas notika 18.gadsimta beigās Francijā. Parīzes parlaments tika uzskatīts par patstāvīgu suverenu tiesu – *cours souveraines*, kurai bija tiesības aizpildīt likumu robus un kura varēja izdot savdabīgus ediktus *arrêts, généraux, Edits de règlements*, kuri bija saistoši visā šī Parlamenta darbības teritorijā²⁴. Lai izbeigtu sadrumstaloto departamentu atšķirīgo un pretrunīgo tiesu praksi, Francijas tiesu darbības organizācija tika izmainīta, tostarp nosakot, ka šaubu gadījumā tiesu prakses vienveidīgošanas nolūkā tiesām ir pienākums (*référé obligatoire*) ar juridisku jautājumu vērsties pie likumdevēja.

Likumdevējs ātri vien saprata, ka ar tādu juridisku jautājumu apjomu tas netiks galā, tādēļ tika izveidota, kā raksta D.Grims, savdabīga likumu devēja emanācijas forma – kasācijas tribunāls²⁵. Līdzīgi šo institūciju raksturo arī bijušais Francijas Kasācijas tiesas pirmais priekšsēdētājs Gijs Kanivē (*Guy Canivet*) – Kasācijas tiesa tika dibināta, lai uzraudzītu, kā tiesneši ievēro likumu Monteskjē stingrā varas sadalījuma sistēmā, taču tā tika veidota arī kā likumdevējas varas daļa, lai unificēti piemērotu tiesību aktus, pamatojoties tikai uz likumdevēja interpretāciju. Tādēļ Kasācijas tiesai bija liegta tiesības gan interpretēt likumus, gan pasludināt spriedumus. Struktūra ar ierobežotu mērķi, kas izveidota tiesību sistēmā ar vienīgo nolūku unificēt likuma interpretēšanu.²⁶ Tomēr šāda regulējuma kontrproduktivitāte izpaudās ļoti drīz, tāpēc šī institūcija pakāpeniski sāka virzīties tiesu varas virzienā.

Francijas Satversmes sapulces 1790.gada 16./24.augusta lēmums par varas dalīšanu rada izpausmi 1804.gada Franču Civillikuma (Napoleona kodeksa) 5.pantā, kas nosaka, ka tiesnesim nav tiesības risināt tiesvedībā esošu lietu, konstitūējot vispārsaistošu regulējumu.²⁷

Tomēr, neraugoties uz šo normu, Kanivē norāda, ka 19.gadsimtu raksturoja virkne būtisku lēmumu, tostarp Tiesas skaidrojošā jeb tā saucamā normatīvā funkcija, lai visbeidzot noteiktu, ka tiesu prakse ir tiesību avots, kas patstāvīgi regulē lielu daļu no tieslietu jomas.²⁸

Iespēja uzdot juridiskus jautājumus pakāpeniski tika iekļauta arī citu Eiropas valstu normatīvajā regulējumā,

²⁴ Гримм Д. А. Участие суда в правотворчестве. Закон и суд. Вестник Русского юридического общества, 1929-1938: 1931/20, колонка 639; citēts no – Latvijas Juristu biedrības un Senatora Augusta Lēbera fonda izdevuma, 2.sēj. Rīga: 2000, 399.lpp.

²⁵ Ibid., 400.lpp.

²⁶ Cavinet G. Vision prospective de la Cour de cassation 6., 7.p., Conférence à l'Académie des sciences morales et politiques, 13 novembre 2006, piejams arī: www.courdecassation.fr/jurisprudence_publications_documentation_2/autres_publications_discours_2039/discours_2202/2006_2203/sciences_morales_9. [Aplūkots 06.03.2016.]

²⁷ Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) = Code civil des Français (Code Napoléon) / пер. с фр. [Захватаева В.Н.] - М.: Инфотропик Медиа, 2012, с.5.-6. Austrijas 1811.g. Civillikuma 12.§ nosaka, ka tiesu nolēmumiem atsevišķās lietās nekad nav likuma spēka, tie nevar tikt attiecināti uz citiem kāzasiem vai citām personām. Общее гражданское уложение Австрийской Республики (Allgemeines Bürgerliches Gezetzguch): Пер. с нем. / Под ред. А.Шарингера и А.Шпехта. – М.: Статут, 2013, с.48.

²⁸ Cavinet G. Vision prospective de la Cour de cassation 8. p., Conférence à l'Académie des sciences morales et politiques, 13 novembre 2006, piejams arī: www.courdecassation.fr/jurisprudence_publications_documentation_2/autres_publications_discours_2039/discours_2202/2006_2203/sciences_morales_9. [Aplūkots 06.03.2016.]

¹⁷ Дигесты Юстиниана, с.111.

¹⁸ Ibid., с.109.

¹⁹ Ibid., с.111.

²⁰ Ibid., с.109.

²¹ Ibid., с.113.

²² Ibid.

²³ Ibid.

piemēram, 1877.gadā Vācijas Tiesu iekārtas likuma 137.§²⁹.

Savdabīga jautājumu uzdošanas forma bija iestrādāta Krievijas Senāta iekārtas likumā, kura pēc 1864.gada Tiesu reformas bija saistoša arī Krievijas kasācijas instancei. Senāta iekārtas likums paredzēja tieslietu ministram tiesības iesniegt Senātu departamentiem jautājumus par tiesību regulējumu, kurus dažādas tiesas iztulkoja atšķirīgi, bez attiecīgās lietas uzrādīšanas. Arī Tiesu nolikumu 259.¹panta³⁰ 1914.gada redakcija noteica, ka kasācijas tiesas atbildes uz šādiem jautājumiem publicējamas, neuzrādot konkrēto lietu, no kuras izrietēja jautājums. Šāda kārtība raisīja kasācijas departamentu pretestību, līdz 1916.gada 28.decembra likuma grozījumi ieviesa būtiskas izmaiņas, nosakot, ka šādi atzinumi publicējami, norādot konkrēto lietu³¹, t.i., ka tie ir saistoši tikai šajā izskatāmajā lietā.

Senāta iekārtas 1916.gadā grozītā 33.¹ un 74.¹panta redakcija³² liedza ministriem tiesības uzdot jautājumus ārpus lietas, bet departamenti, pamatojoties uz konkrētu lietu, varēja juridiskus jautājumus uzdot Apvienotajai sapulcei, t.i., departamentu kopsapulcei. Tie ir būtiski grozījumi, šo regulējumu 1918.gadā pārņēma Latvija un atbilstoši tai tika organizēta Latvijas Senāta darbība. Pārņemtie Tiesu nolikumi Latvijā tika pārdēvēti par Tiesu iekārtu, bet bijušais 259.¹pants kļuva par 185.pantu³³.

Jautājumā, vai tiesa var izšķirt juridisku jautājumu, nestādot priekšā lietu, Latvijas Senāta Apvienotā sapulce savu atzinumu sniedza 1925.gada 3.apriļa spriedumā lietā Nr.32³⁴. Apvienotā sapulce atgādināja, ka „Senāts neuzskata par absolūti vadošiem savus spriedumus ārpus Civilprocesa likuma 813.panta un Kriminālprocesa likuma 930. panta atzīmētām lietām”. Šī atziņa piemērojama arī Senāta kasācijas departamentu vai Apvienotās sapulces Tiesu iekārtas likuma 185.panta kārtībā taisītiem lēmumiem, kurus Senāts atzīst par saistošiem tikai tajā pašā kontekstā lietā, kurā tie taisīti. Tādēļ Senātam jāpieņem izšķiršanai priekšā liktie jautājumi tikai tad, ja pie tiem iesniegts attiecīgais faktiskais materiāls, sakarā ar kuru uzcēlušies jautājumi.³⁵

Juridisku jautājumu uzdošanas (*procedure d'avis*) prakse 1919.gadā tika atrunāta arī Tautu Savienības likuma

14.panta³⁶ kā viena no pastāvīgās Starptautiskās tiesas kompetencēm. Latvijas pārstāvis šajā tiesā Kārlis Ducmanis salīdzina šo tiesas kompetenci ar Latvijas Senāta Apvienotās sapulces kompetenci. „Pēc Tautu Savienības Satversmes 14.panta Tautu Savienības Padome un Asambleja ir vienīgās iestādes, kas var ierosināt Pastāvīgā Starptautiskā Tiesā tās savdabīgo konsultatīvo funkciju, kura zināmā mērā atgādina to Latvijas Senāta funkciju, kas tam uzlikta ar Tiesu iekārtas likuma 185.pantu: „Tieslietu ministram ir tiesība likt priekšā Senāta kasācijas departamentiem un Apvienotai sapulcei viņam zināmus jautājumus, kurus pārvaldības vai tiesu iestādes izšķir nevienādi, vai kuri, likumus piemērojot, rada šaubas ...” Tepat pieder senās Romas juristu *responsa prudentium*, ko deva Romas ķeizaru laikmetā kā atbildi uz tiesiskiem jautājumiem.³⁷ Arī mūsdienās uz jautājumu par atzinuma sniegšanu, ja nav attiecīgās lietas, no kuras šis jautājums izriet, Eiropas Savienības Tiesa lietā C-350/13³⁸ atbildeja – atbilstīgi pastāvīgai judikatūrai no LESD 267.panta formulējuma un sistēmas vienlaicīgi izriet, ka prejudiciālā nolēmuma procedūras priekšnoteikums ir strīda faktiskā izskatīšana valstu tiesās, kā ietvaros tām ir jāpieņem nolēmums, kurā var tikt ņemts vērā prejudiciālais spriedums. Ja tiesa vairs neizskata tai iesniegto strīdu, tad šajā lietā uzdotie jautājumi ir kļuvuši hipotētiski.

Netieši tiesu par savdabīgu likumu devēju vairākos spriedumos atzinusi arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa, norādot uz nevienveidīgu tiesu praksi konkrētās valsts tiesību sistēmā kā Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pirmās daļas pārkāpumu³⁹. ECT uzsverusi, ka atšķirīgos nolēmumus nevar uzskatīt par tiesu prakses attīstību, ja tajos nav norādes, ka notiek atkāpšanās no līdzšinējās tiesu prakses, un tai atbilstošs pamatojums.⁴⁰ Tādējādi stabila tiesu prakse, t.i., līdzīgi iztiesātu lietu autoritāte (*judicatarum auctoritatem*), ieguvusi likuma spēku.

KOPSAVILKUMS

1. Atsevišķs tiesas nolēmums neveido vispārsaistošu normatīvu regulējumu, bet līdzīgi iztiesātu stabilam vienveidīgu nolēmumu kopumam var būt normatīva regulējuma spēks.

2. Stabila tiesu prakse var būt potenciāls likumu avots.

3. Gadu simtos juridisku jautājumu uzdošana par tiesību normu interpretāciju un atbildes uz tiem apliecinājusi savu efektivitāti stabilas tiesu prakses izveidē.

*Referāts nolasīts Latvijas Universitātes
74.zinātniskajā konferencē 2016.gada 19.februārī*

²⁹ Gerichtsverfassungsgesetz vom 27. Januar 1877, Neuter Titel. Bundesgerichtshof, Paragraf 137. Pieejams <http://lexetius.com/GVG/137,7> [Aplūkots 06.03.2016.]

³⁰ Статья 2591 в изд.1914 г. гласит: „министру юстиции предоставлено право предлагать на обсуждение кассационных департаментов, прав. сената и общих оных собраний, а также общего собрания первого и кассационных департаментов о доходящих до его сведения вопросах, разрешаемых неоднобразно в разных судебных местах, или же возбуждающих на практике сомнения. Те из состоявшихся в сем порядке решений кассационных департаментов, напечатание которых прав. сенат признает полезным, публикуются на общем основании, но без указания дела, по коему возник разрешенный сенатом вопрос”. Citēts no Гримм Д.Д. Реформа Сената. Статья вторая. Вестник гражданского права 1917 г., № 2, февраль, с. 26.

³¹ Savinet G. Vision prospective de la Cour de cassation 8.p., Conférence à l'Académie des sciences morales et politiques, 13 novembre 2006, pieejams arī: www.courdecassation.fr/jurisprudence_publications_documentation_2/autres_publications_discours_2039/discours_2202/2006_2203/sciences_morales_9. [Aplūkots 06.03.2016.]

³² Закон „О некоторых изменениях в устройстве и в порядке производства дел департаментов Правящего Сената” от 26 декабря 1916 года (Собр. Уз.1917 г. № 11, ст.68) citēts pēc Гримм Д.Д. Реформа Сената. Статья первая. Вестник гражданского права. 1917 г., № 1, январь, с.13.

³³ Tiesu iekārta. Kučs A., Kusiņš G., Lazdiņš J., Pleps J. Latvijas valsts tiesību avoti. R., Tiesu namu aģentūra, 2015, 344.lpp.

³⁴ LVVA 1533.fonda, 1.papraksts, 634.lieta, 32.-33.lp. Pieejams: <http://www.archiv.org.lv/senats/index.php?id=51> [Aplūkots 07.03.2016.]

³⁵ Turpat.

³⁶ Article 14. The Council shall formulate and submit to the Members of the League for adoption plans for the establishment of a Permanent Court of International Justice. The Court shall be competent to hear and determine any dispute of an international character which the parties thereto submit to it. The Court may also give an advisory opinion upon any dispute or question referred to it by the Council or by the Assembly. The Covenant of the League of Nations, adopted: April 28, 1919, in force since: Jan.10, 1920. Pieejams: http://www.worldcourts.com/pcij/eng/documents/1919.08.28_covenant.htm [Aplūkots 07.03.2016.]

³⁷ Ducmanis K. Starptautiskās tiesas spriedumi un konsultatīvi atzinumi. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1937., Nr.1, 119.lpp.

³⁸ Eiropas Savienības Tiesas 2014.gada 5.jūnija rīkojums *Antonio Gramsci Shipping Corp. un citi pret Aivaru Lembergu*, C-350/13, ECLI:EU:C:2014:1516. 10.punkts.

³⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015.gada 30.jūlija spriedums *Ferreira Santos Pardal pret Portugāli*, Nr.30123/10; 2009.gada 24.marta spriedums lietā *Tudor Tudor pret Rumāniju*, Nr.21911/03; 2008.gada 20.maija spriedums lietā *Santos Pinto pret Portugāli*, Nr.39005/04; 2006.gada 14.novembra spriedums lietā *Gregório de Andrade pret Portugāli*, Nr.41537/02.

⁴⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 27.janvāra spriedums lietā *Ştefan un Ştef pret Rumāniju*, Nr.24428/03 un 26977/03, 35.punkts.

Veronika KRŪMIŅA

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

TIESU NOLĒMUMI – VALSTS JURIDISKAIS TĒLS

*„Tiesnesim nav arī jāaizmirst, ka katrs lietas dalībnieks tieši savu lietu, lai cik šķietami necīga tā tiesnesim arī neliktos, vienmēr uzskata par svarīgāko no visām citām un cilvēks sajutis lielāko rūgtumu un neapmierinātību, ja novēros, ka tiesnesis viņa lietu ir izspriedis nevērīgi vai pavirši.”
(Jānis Balodis, Latvijas Senāta senators)¹*

Lai gan ir vērojama pozitīva tendence, joprojām Latvijas tiesu sistēma saskaras ar dažādām problēmām, tostarp ar salīdzinoši zemu uzticēšanos tiesām, ko ietekmē arī lietu izskatīšanas un tiesu nolēmumu kvalitāte. Viens no tiesību uz taisnīgu tiesu aspektiem ir tiesības uz tādu tiesas nolēmumu, kas ir skaidrs un saprotams gan no valodas, gan satura viedokļa.

Šā raksta mērķis nav vērtēt minēto aspektu konkrētos tiesu nolēmos vai nolēmumos kopumā, bet gan akcentēt galvenos jautājumus saistībā ar tiesu nolēmumu kvalitāti, kuri ir svarīgi sabiedrības uzticēšanās veicināšanai.

Tiesu nolēmumi ir viens no elementiem, kas veido sabiedrības uzticēšanos ne tikai tiesām, bet valstij kopumā. Kvalitatīvi spriedumi vairo sabiedrības uzticēšanos tiesām un valstij, savukārt nesaprotami spriedumi to mazina. Līdzīgi kā rokasspiedienu rada iespaidu par cilvēku, tiesas nolēmums rada priekšstatu par konkrētu tiesnesi, tiesu un tiesu sistēmu kopumā. Vēl vairāk – tas rada priekšstatu par valsti, tās tiesiskumu un saskarsmes kultūru attiecībā ar saviem iedzīvotājiem. Kvalitatīvs spriedums apliecina tiesas cieņu pret prāvniekiem.

Tiesu nolēmumu kvalitāte lielā mērā ir atkarīga no nolēmumu rakstu kultūras, nolēmumu valodas kvalitātes, kā arī argumentācijas pilnīguma un saprotamības.

TIESU NOLĒMUMU RAKSTU KULTŪRA

Pirmo iespaidu par tiesas nolēmumu rada tieši nolēmuma rakstu kultūra, kas aptver dažādus tehniskus jautājumus, sākot ar vienotu nolēmumu noformēšanas standartu, beidzot ar pareizu saīsinājumu, atsauču uz normatīvajiem aktiem, tehnisko izcēlumu u.c. elementu lietošanu tekstā.

Dažkārt jautājumi, kas attiecas uz rakstu kultūru nolēmos, tiek sasaistīti ar tiesnešu neatkarību, norādot uz tiesneša brīvību rakstu kultūras ievērošanā vai neievērošanā. Taču ne tiesu nolēmumu teksta noformēšana, ne juridiskajiem tekstiem izvirzīto prasību ievērošana nav saistāma ar tiesnešu neatkarību. Tiesnesis ir neatkarīgs tiesas (lietas) spriešanā, respektīvi, procesā, kurā tiesnesim ir jāizvērtē, kuras no strīdā iesaistītajām interesēm ir tiesiski aizsargājamas. Savukārt tiesu nolēmumu teksta noformēšana vai juridiskajiem tekstiem izvirzīto prasību ievērošana ir tiesas juridiskās kultūras jautājums.

Saistībā ar rakstu kultūras ievērošanu tiesu nolēmos dažkārt tiek norādīts uz šā jautājuma mazsvarīgumu. Taču tieši nolēmuma rakstu kultūra ir pirmais, ko saredz procesa dalībnieki un sabiedrība, lasot nolēmumu, tādejādi izjūtot vai nu tiesas cieņu pret sevi, vai arī, gluži otrādi, nevērību. Tiesu nolēmumi ir viens no elementiem, kas veido sabiedrības uzticēšanos ne tikai tiesām, bet valstij kopumā.

Tiesu nolēmos pasludina nevis tiesnesis personiski, bet tiesa valsts vai tautas vārdā. Tiesas nolēmuma pasludināšana ir viena no izpausmēm valsts saskarsmei ar tās iedzīvotājiem. Tāpēc šajā saskarsmē valstij tiesas personā ir svarīgi ievērot un respektēt sabiedrībā atzītās rakstu kultūras vērtības. Būtu veicināms, ka visās tiesās tiktu ievērots vienots nolēmumu noformēšanas standarts un juridiskajiem tekstiem izvirzītās prasības.

TIESU NOLĒMUMU VALODAS KVALITĀTE UN STRUKTŪRA

Tiesu nolēmumu tekstam jābūt viegli lasāmam, tā jēgai – viegli uztveramai un izprotamai ne tikai juristam, bet ikvienam lasītājam.

Tiesu nolēmuma tekstam arī jābūt uzrakstītam labā, latviešu valodas gramatikas normām atbilstošā valodā, kā arī tam jābūt nepārprotamam un viennozīmīgi saprotamam no lietotās valodas viedokļa.

Tiesu nolēmos tiek lietots lietišķo rakstu valodas stils. Šā stila pazīmes ir neitrāli izteiksmes līdzekļi, lietišķums, izteiksmes lakonisms, izteiksmes līdzekļu standartizācija, terminu lietojums, vienkārši teikumi. Attiecībā uz tiesu nolēmumiem kā raksturīgu stila pazīmi var minēt atsauces uz tiesību avotiem un palīgavotiem. Nolēmumā valodai jābūt precīzai, skaidrai, vienkāršai, lakoniskai, stilistiski vienotai, vairoties no liekvārdības un sarežģītām izteiksmēm.

Viens no elementiem, kas nodrošina teksta uztveramību un saprotamību, ir teksta strukturēšana. Ir vispārzināms, ka liels nestrukturizēta teksta daudzums ir grūtāk lasāms un uztverams, jo tas ir haotisks. Teksta strukturēšana palīdz izklāstīto materiālu sakārtot loģiskā secībā, kur iepriekš minētais pamato un palīdz izprast tālāk norādīto. Turklāt teksta strukturēšana palīdz koncentrēt gan paša rakstītāja domu, veidojot pabeigtu argumentu, gan lasītāja uztveri.

ARGUMENTU KVALITĀTE TIESU NOLĒMUMOS

No tiesībām uz taisnīgu tiesu izriet arī tiesas pienākums argumentēt savu nolēmumu tā, lai gan procesa dalībnieki, gan interesenti no sabiedrības varētu saprast, kā tiesa nonākusi tieši pie tāda un ne citāda lietas rezultāta.² Nolēmumam jāatspoguļo domāšanas darbības, kuras novedušas pie lietas risinājuma.³ Tiesas argumentiem nolēmumā jāpārliecinoši jāparāda, ka tiesa lietas apstākļus ir izvērtējusi vispusīgi un objektīvi.⁴

Saprotamam, argumentētam un tiesībās pamatotam tiesas nolēmumam ir būtiska loma no vairākiem aspektiem. Šādi tiesu nolēmumi ceļ tiesas prestižu un vairo sabiedrības uzticēšanos. Šādu tiesas nolēmumu iespaidā mazinās runas par tiesneša ieinteresētību, jo strīdā zaudējušais procesa dalībnieks saprot un atzīst, ka tiesa lietu ir izskatījusi objektīvi. Šādi tiesu nolēmumi palīdz arī sabiedrības locekļiem mācīties no citu pieredzes un veidot tiesībām atbilstošu uzvedības modeli.

Parasti tiesa un tiesnesis tiek uztverti kā konflikta izšķirēji. Taču arvien biežāk tiek norādīts uz tiesu un tiesnešiem nevis kā konflikta izšķirēju, bet gan konflikta atrisinātāju lomu, panākot saprašanos starp procesa dalībniekiem.⁵ Taču saprašanās nav iespējama, ja procesa dalībnieki nesaprot vai nespēj uztvert tiesas norādīto. Lai panāktu saprašanos starp procesa dalībniekiem, argumentācijas kvalitātei nolēmumos jāpievērš īpaša uzmanība. Jāpiebilst, ka argumentu skaitam nav izšķirošas nozīmes, jo argumentu spēku nosaka to kvalitāte, nevis daudzums. Proti, argumenti tiek svērti, nevis skaitīti (*argumenta ponderantur, non numerantur* – latīņu val.).⁶ Vērā ņemams, ka tiesas nolēmuma kvalitāti nosaka nevis tā apjoms, bet gan iepriekš minēto kvalitātes rādītāju kopums.

NOSLĒGUMĀ

Saprotamam, argumentētam un tiesībās pamatotam tiesas nolēmumam ir būtiska loma no vairākiem aspektiem. Šādi tiesu nolēmumi ceļ tiesas prestižu un vairo sabiedrības uzticēšanos. Šādu tiesas nolēmumu iespaidā

mazinās runas par tiesneša ieinteresētību, jo strīdā zaudējušais procesa dalībnieks saprot un atzīst, ka tiesa lietu ir izskatījusi objektīvi. Šādi tiesu nolēmumi palīdz arī sabiedrības locekļiem mācīties no citu pieredzes un veidot tiesībām atbilstošu uzvedības modeli. Rezultātā ar laiku tiesās varētu samazināties līdzīgu lietu skaits, un tas jau būtu ekonomiski novērtējams ieguvums gan valstij, gan arī tās iedzīvotājiem. Tāpat labi uzrakstīti, saprotami un argumentēti spriedumi palīdz veidot vienotu tiesu praksi un mazīna tiesu neprognozējamību.

Tomēr labi uzrakstīta, saprotama, argumentēta un tiesībās pamatota tiesas nolēmuma tapšana nav atkarīga tikai un vienīgi no tiesneša labās gribas. To ietekmē arī lielā tiesnešu slodze kontekstā ar „spiedošiem” termiņiem lietu izskatīšanā. Šis jau ilgstoši ir sasāpējis jautājums, kura risināšana ir tiesībspolitikas virzītāju rokās. Līdz šim tiesnešu lielās noslodzes mazināšanai ir sperti atsevišķi soļi, kuri tomēr nav devuši gaidīto rezultātu. Tiesneši cenšas līdzsvarot prasību pēc tiesas nolēmumu kvalitātes ar spiedienu pēc kvantitātes, tomēr ne vienmēr tas izdodas. Tiesas un tiesneša uzdevums primāri ir lietas kvalitatīva izskatīšana un kvalitatīva nolēmuma sastādīšana. Problēmas, kas saistītas ar tiesās saņemto lielo lietu daudzumu un šo lietu izskatīšanas efektivitāti (ātrumu), būtu risināmas tiesībspolitikā līmenī.

Publicēts žurnālā „Jurista Vārds”, 23.02.2016.

¹ Balodis J. Pie jautājuma par tiesnešu darbu. Grām.: Darbam un tiesībām. Rīga: Latvijas krimināltiesību biedrība, 1939.

² Briede J., Višķere I., Litvins G., Bitāns A., Danovskis E. 92. panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Latvijas Vēstnesis, 2011, 140.lpp.

³ Bārdiņš G. 9.panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Zin. red. J.Briede, Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 161.lpp.

⁴ Briede J., Višķere I., Litvins G., Bitāns A., Danovskis E. 92.panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Latvijas Vēstnesis, 2011, 140.lpp.

⁵ Skat.: Bārdiņš G. Dialoga loma tiesas spriešanā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016.

⁶ Vedins I. Loģika. Rīga: Avots, 2000, 472.lpp.

Veronika KRŪMIŅA

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

PERSONAS TIESĪBU UZ TAISNĪGU TIESU ASPEKTI ADMINISTRATĪVAJĀ TIESVEDĪBĀ

Jautājumu loks, kas attiecas uz personas tiesībām uz taisnīgu tiesu, ir plašs. Taču atbilstoši Tiesībsarga biroja lūgumam esmu to sašaurinājusi pamatā uz diviem jautājumiem:

- lietu izskatīšanas ilgums administratīvajā tiesā un
- valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības nepieciešamība administratīvajā procesā.

I. PAR LIETU IZSKATĪŠANAS ILGUMU ADMINISTRATĪVAJĀ TIESĀ

Vidējais lietu izskatīšanas ilgums 2015.gadā: Administratīvajā rajona tiesā – 6,3 mēneši, Administratīvajā

apgabaltiesā – 15,1 mēnesis; savukārt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā – 3,2 mēneši.

Kā redzams, lietu izskatīšanas ilgums Administratīvajā rajona tiesā un Administratīvo lietu departamentā kopumā vērtējams pozitīvi. Arī kopējais vidējais administratīvās lietas izskatīšanas ilgums visās trijās instancēs – apmēram 24 mēneši – ir samērīgs.

Vienlaikus saistībā ar lietu izskatīšanas ilgumu vērā ņemama ir tendence, ka Administratīvajā rajona tiesā ienākošo lietu skaits kopš 2012.gada samazinās – 2015. gada 11 mēnešos Administratīvajā rajona tiesā bija ienākušas 2200 lietas, kas ir par apmēram 45% mazāk

nekā 2012.gadā (2012.gadā – 3989 lietas, 2013.gadā – 2789 lietas, 2014.gadā – 2386 lietas).

Savukārt ienākošo lietu skaits Administratīvo lietu departamentā kopš 2012.gada palielinās – 2015.gada 11 mēnešos bija ienācis par 25% vairāk lietu nekā 2012.gadā kopā (2012.gadā – 917 lietas, 2013.gadā – 1001 lieta, 2014.gadā – 1163 lietas).

Lietas izskatīšana prasa laiku. Analizējot lietu izskatīšanas ilgumu, jāņem vērā, ka lietas sagatavošana izskatīšanai, izskatīšana un sprieduma projekta sagatavošana prasa laiku. Ja lietā ir liels skaits procesa dalībnieku, tad laiku prasa kaut vai tas, lai visiem procesa dalībniekiem vienlīdzīgi tiktu nodrošināta procesuālo tiesību īstenošana.

Vienmēr ir jāatrod līdzsvars starp lietas izskatīšanas ātrumu un izskatīšanas kvalitāti. Tie abi ir tiesību uz taisnīgu tiesu elementi. Ne vienmēr lietas izskatīšanas ātrums un tās izskatīšanas kvalitāte iet rokrokā. Tāpēc ir jāvērtē, vai uz lietas izskatīšanas ātruma rēķina netiek zaudēta kvalitāte, tādējādi pārkāpjot personas tiesības uz taisnīgu tiesu. Piemēram, diez vai var runāt par tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanu, ja vienā laikā vai laikā ar desmit minūšu intervālu ir nozīmētas vairākas lietas, ja procesa dalībnieks redz (jūt), ka tiesnesis viņu mudina ātrāk runāt, ātrāk izteikties, lai ātrāk pabeigtu tiesas sēdi, ja redz, ka tiesnesi nemaz neinteresē viņa paskaidrojumi, ja tiesnesis strupi pārtrauc pusvārdā (šeit nav domāti atsevišķi gadījumi, kad procesa dalībnieks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības). Procesā dalībniekam ir tiesības uz tiesas laiku, proti, uz to, ka viņa lieta tiks izskatīta pienācīgi, procesā, kurā katrai procesuālajai darbībai tiek dots tik ilgs laiks, cik nepieciešams. Šis procesa dalībnieka tiesības aptveras ar tiesībām uz taisnīgu tiesu.

Atsevišķi soļi procesa efektīvizācijā devuši rezultātu. Ar Administratīvā procesa likuma grozījumiem pēdējo gadu laikā ieviestie administratīvā procesa efektīvizēšanas pasākumi kopumā ir atstājuši pozitīvu iespaidu uz lietu izskatīšanas ilgumu. Var minēt rakstveida procesa plašāku ieviešanu un videokonferenču sniegto iespēju izmantošanu (piemēram, 2015.gada 11 mēnešos Administratīvajā rajona tiesā notikušas 306 videokonferences).

Vienlaikus vairāki no pēdējiem grozījumiem Administratīvā procesa likumā, neraugoties uz to pozitīvo iespaidu uz tiesvedības procesu kopumā, līdz ar pastāvīgi pieaugošo lietu skaitu ir atstājuši negatīvu ietekmi uz lietu izskatīšanas ilgumu tieši Administratīvo lietu departamentā. Tie ir grozījumi, kas noteic, ka par kasācijas sūdzību un blakus sūdzību virzību lemj Administratīvo lietu departaments, nevis zemāku instanču tiesas, kā tas bija iepriekš.

Lai risinātu ar lietu izskatīšanas ilgumu saistītos jautājumus Administratīvo lietu departamentā, Tieslietu padome ir pieņēmusi lēmumu no 2016.gada 1.janvāra par vienu tiesnesi palielināt tiesnešu skaitu Administratīvo lietu departamentā.

Profesionāls un labi atalgots atbalstošais personāls. Svarīgi ir ne tikai palielināt tiesnešu skaitu, bet arī veidot profesionālu, augsti kvalificētu atbalstošo personālu.

Augstākā tiesa ir spējusi vairākus soļus, lai stiprinātu tiesnešu atbalsta personāla korpusu. Kvalificēti un motivēti tiesnešu palīgi un pārējais atbalsta personāls ir

gan labs resurss lietu izskatīšanas ilguma samazināšanai un nolēmumu kvalitātes paaugstināšanai, gan labs „rezervistu soliņš” tiesnešu korpusam. Vērā ņemams, ka augsti kvalificēta tiesnešu atbalsta personāla izveide ir iespējama, ja rokrokā iet augsti personāla atlases kritēriji un konkurētspējīgs atalgojums.

Tiesnesim jānodarbojas ar tiesiskā strīda izšķiršanu, nevis tehniskiem jautājumiem, tāpēc pašlaik ir īstais brīdis, lai plašāk runātu tieši par profesionāla atbalstošā personāla korpusa veidošanu un nostiprināšanu.

Sabiedrības tiesiskās apziņas celšana. Visbeidzot jāpiemin arī tas, ka lietu izskatīšanas ilgumu ievērojami ietekmē arī Latvijā novērojamā tiesāšanās kultūra. Nereti tiesāšanās ir vērsta nevis uz būtisku jautājumu risināšanu, bet gan ir nepamatota un sikumainīga vai arī ar mērķi „apiet” tiesību normas vai piemērot tās formāli. Procesā dalībnieki nav gatavi uz sarunu un kompromisi. Minētais ietekmē lietu daudzumu tiesās un līdz ar to arī paildzina tiesvedību ilgumu lietās, kurās tiesas kontrole patiešām ir nepieciešama.

II. PAR VALSTS NODROŠINĀTĀS JURIDISKĀS PALĪDZĪBAS NEPIECIEŠAMĪBU ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

Ņemot vērā objektīvās izmeklēšanas principu, pārstāvju sniegtajai juridiskajai palīdzībai administratīvajās lietās parasti nav izšķirošas nozīmes. Turklāt juridiskās palīdzības kvalitāte administratīvajās lietās mēdz būt atšķirīga un ne vienmēr sevi attaisno. Vienlaikus var būt atsevišķas lietas, kurās, ņemot vērā lietas sarežģītību, personai var būt nepieciešama juridiskā palīdzība.

Administratīvā procesa likums (18.panta ceturtdaļa) jau tagad paredz alternatīvu mehānismu valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības sniegšanai. Likumā paredzēta iespēja administratīvajās lietās, kas adresētam ir sarežģītas, pēc iestādes vai tiesas lēmuma, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, tās pārstāvim izmaksāt atlīdzību no valsts budžeta. Taču sabiedrība par to acīmredzot nav pietiekami informēta, un praksē šis mehānisms faktiski netiek piemērots.

Ņemot vērā minēto, ir atbalstāmi izstrādātie grozījumi Administratīvā procesa likumā, kuros paredzēta valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršana administratīvajās lietās, ievērojot lietas sarežģītību un fiziskās personas mantisko stāvokli. Lietas sarežģītība būtu vērtējama katrā konkrētajā gadījumā, ievērojot personas individuālās īpašības (piemēram, vecumu, izglītību u.tml.) kopsakarā ar konkrētās lietas būtību un apstākļiem.

Lai gan nevar apgalvot, ka ir saskatāma ārpakalpojuma (pārstāvība tiesā) izmantošanas no iestādes puses ietekme uz privātpersonu tiesībām uz taisnīgu tiesu, taču šāda ārpakalpojuma izmantošana tērē valsts budžeta resursus, kas varētu tikt izmantoti valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības pakalpojuma paplašināšanai. Turklāt bieži vien šis ārpakalpojums vispār nedod nekādu piensumu tiesvedības procesam.

Pamatā iestādes pozīciju tiesā būtu jāpārstāv kvalificētam iestādes juristam, kurš specializējas tiesvedības jautājumos. Vienīgi izņēmuma gadījumā, kad tiek izskatīta sevišķi sarežģīta lieta, būtu pieļaujams iestādei piesaistīt ārējos juridisko pakalpojumu sniedzējus.

Vienlaikus nav pieņemama tāda iestādes pārstāvja piedalīšanās procesā, kurš spēj formāli iebilst, pamatojoties tikai uz administratīvā aktā iekļauto argumentāciju, bet nespēj kvalitatīvi atspēkot privātpersonas iebildumus vai arī diskutēt par tiesu prakses kļūdām.

III. NEPĀRDOMĀTS TIESISKĀS AIZSARDZĪBAS LĪMEŅA SAMAZINĀJUMS PRIVĀTPERSONĀM

Tiesību uz taisnīgu tiesu kontekstā kritiski vērtējamas ieceres samazināt tiesiskās aizsardzības līmeni atsevišķās lietu kategorijās, piemēram, advokātiem, notāriem un

tiesu izpildītājiem disciplinārlietās samazinot pārsūdzības iespējas. Virzot projektu, ar kuru šo lietu iztiesāšana tiek nodota tikai vienai instancei, turklāt kuras specializācija nav disciplinārā atbildība kopumā, bet tikai tiesnešu disciplinārā atbildība, tiek būtiski ierobežota advokātu, notāru un tiesu izpildītāju tiesiskā aizsardzība. Īsāks lietu izskatīšanas ilgums nevar būt pašmērķis ne šajās lietās, ne vispār, it īpaši ja uz to rēķina tiek samazinātas procesuālās garantijas (piemēram, pārsūdzības iespējas).

Uzruna Tiesībsarga ikgadējā cilvēktiesību un labas pārvaldības konferencē 2015. gada 9. decembrī

Aleksandrs POTAČUKS

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas
zinātniski analītiskais padomnieks

Eva VĪKSNA

Administratīvo lietu departamenta tiesneša palīdze

PERSONAS TIESĪBAS UZ LIETAS IZSKATĪŠANU SAPRĀTĪGĀ TERMIŅĀ – ADMINISTRATĪVAJĀM LIETĀM PIEMĒROJAMIE PRINCIPI

1. IEVADS

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Eiropas Cilvēktiesību konvencija) 6.panta 1.punkts uzliek konvencijas dalībvalstīm starptautisku pienākumu nodrošināt ikvienam tiesības, nosakot civilo tiesību un pienākumu vai viņam izvirzītās apsūdzības pamatotību, uz lietas savlaicīgu izskatīšanu tiesā. No minētās cilvēktiesības izriet valsts pienākums organizēt savu tiesu sistēmu tādā veidā, lai tiesas varētu nodrošināt personas tiesības uz lietas savlaicīgu izskatīšanu jeb lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā.¹

Tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgos termiņos kā fundamentāla cilvēktiesība nostiprināta arī vairākos citos starptautiskos dokumentos, piemēram, Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 14.panta 3.punkta „c” apakšpunktā noteiktas tiesības tikt sodītam bez nepamatotas novilcināšanās, ja tiek izskatīta pret šo personu uzrādīta kriminālapsūdzība, Amerikas Cilvēktiesību konvencijas 8.panta 1.punktā ir noteiktas tiesības uz kriminālapsūdzībā ietvertā pamatojuma pārbaudi vai civiltiesiska rakstura strīda izšķiršanu tiesā saprātīgā termiņā, Āfrikas Cilvēktiesību un tautu tiesību hartas 7.panta 1.punkta „d” apakšpunktā ir noteiktas tiesības uz lietas iztiesāšanu saprātīgā termiņā neatkarīgā tiesā vai tribunālā. Arī Eiropas Savienībā līdz ar Lisabonas līguma spēkā stāšanos 2009.gada 1.decembrī par

juridiski saistošu² kļuva Eiropas Savienības Pamattiesību harta, kuras 47.panta otrajā daļā noteikts, ka ikvienai personai ir tiesības uz taisnīgu, atklātu un laikus veiktu lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā, tiesību aktos noteiktā tiesā. Tādējādi attiecībā uz Eiropas Savienības dalībvalstīm ir piemērojama gan Eiropas Savienības Pamattiesību harta, gan Eiropas Cilvēktiesību konvencija.

Atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.panta 1.punktam lietas Eiropas Cilvēktiesību tiesā iedalās civillietās un krimināllietās. Tomēr šāds iedalījums nenozīmē, ka uz administratīvajām lietām netiek attiecināts Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.panta 1.punkts. Eiropas Cilvēktiesību tiesa vārdus „civiltās tiesības un pienākumi” (franču valodā – *droits et obligations de caractère civil*, angļu valodā – *civil rights and obligations*) un „izvirzītā apsūdzība” (franču valodā – *d'accusation en matière pénale*, angļu valodā – *criminal charge*) iztulko autonomi, tas ir, neatkarīgi no konvencijas dalībvalstu izpratnes par to, ko nozīmē civillietā vai krimināllietā.³ Tādējādi administratīvās lietas Latvijas Republikas izpratnē Eiropas Cilvēktiesību tiesas priekšā var tikt uzskatītas attiecīgi vai nu par civillietām vai krimināllietām, ņemot vērā šo lietu raksturu.

Ievērojot minēto, rakstā tiek sniegts kodolīgs pārskats par galvenajiem principiem, kas tiek piemēroti

¹ ECT 2006.gada 29.marta spriedums lietā Scordino pret Itāliju, 36813/97, 224.punkts, 1999.gada 28.jūlija spriedums lietā *Bottazzi pret Itāliju*, 34884/97, 22.punkts.

² Eiropas Savienības Pamattiesību hartas juridisko spēku un līdzvērtību Eiropas Savienības primārajām tiesībām nosaka Līguma par Eiropas Savienību 6.panta pirmā daļa, kurā noteikts, ka „šai Hartai ir tāds pats juridiskais spēks kā Līgumiem”.

³ ECT 1997.gada 29.maija spriedums lietā *Georgiadis pret Grieķiju*, 21522/93, 34.punkts, 2002.gada 23.jūlija spriedums lietā *Janosevic pret Zviedriju*, 34619/97, 65.punkts, 1982.gada 26.marta spriedums lietā *Adolf pret Austriju*, 8269/78, 30.punkts.

administratīvajām lietām (Latvijas Republikas izpratnē), vērtējot to, vai attiecīgā lieta ir tikusi izskatīta atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.pantā ietvertajām prasībām attiecībā uz lietas izskatīšanas ilgumu, proti, ir tikusi izskatīta saprātīgā termiņā.

2. IZVĒRTĒJAMĀ LAIKA POSMA NOTEIKŠANA UN KRITĒRIJI LIETAS IZSKATĪŠANAS TERMIŅĀ SAPRĀTĪGUMA IZVĒRTĒŠANAI

Eiropas Cilvēktiesību konvencijā nav ietverti konkrēti lietu izskatīšanas termiņi, tāpat nav noteikti vispārēji standarti tam, cik ilgi tiesas drīkst izskatīt tās tiesvedībā esošas lietas.⁴ Tas, vai attiecīgā lieta ir izskatīta saprātīgā termiņā, tiek noteikts, novērtējot vispusīgi visus lietas īpašos apstākļus.⁵ Lietas īpašo apstākļu novērtēšana notiek divās pakāpēs:

1) nosakot kopējo lietas izskatīšanas laiku jeb kopējo izvērtēšanas laiku (*šā raksta 2.1.punkts*);

2) izvērtējot, vai kopējais lietas izskatīšanas laiks ir bijis saprātīgs, ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas izstrādātos kritērijus – lietas sarežģītība, pieteicēja rīcība, atbildīgo valsts varas institūciju rīcība⁶ (*šā raksta 2.2.punkts*).

2.1. Izvērtējamais laika posms

2.1.1 Termiņa sākums

Eiropas Cilvēktiesību tiesa, vērtējot to, vai lieta ir tikusi izskatīta saprātīgā termiņā, parasti ņem vērā laika posmu no personas vērsšanās tiesā līdz brīdim, kad šī persona ir saņēmusi tiesvedības procesa noslēguma nolēmumu. Tomēr, ja personai ir obligāta lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtība, termiņš sākas ar dienu, kad persona iesniegusi attiecīgajā iestādē iesniegumu vai sūdzību.⁷ Šāds termiņa skaitīšanas atskaites punkts ir tieši saistīts ar personas ekspektācijām uz tiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu rašanās brīdi. Ņemot vērā, ka Administratīvā procesa likumā attiecīgajai lietu kategorijai likumā noteiktā lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtības neievērošana ir pamats pieteikuma nepieņemšanai (191.panta pirmās daļas 5.punkts) un līdz ar to šīs kārtības ievērošana ir obligāta, lielākajā daļā administratīvo lietu termiņš sāksies ar dienu, kad persona ir vērsusies iestādē.

Ja process iestādē norisinās ar kriminālprocesam raksturīgām izmeklēšanas darbībām, bet visa procesa noslēgumā tiek pieņemts administratīvais akts, kā tas var būt, piemēram, konkurences lietās,⁸ termiņš var sākties ar brīdi, kad ir veikta kratīšana.⁹ Nodokļu lietās termiņš parasti

sākas ar brīdi, kad personai uzrādīts nodokļu audīts, kura rezultātā tiek uzlikts pienākums samaksāt nodokli.¹⁰

2.1.2. Termiņa izbeigšanās

Vispārīgi lietas izskatīšanas termiņš beidzas ar brīdi, kad persona ir saņēmusi tiesvedības procesa noslēguma nolēmumu, ar kuru tiesiskais strīds ir izšķirts.¹¹ Tomēr jāņem vērā, ka atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas pastāvīgajai judikatūrai visiem lietas izskatīšanas posmiem ir jābūt īstenotiem saprātīgos termiņos, neizslēdzot tos lietas izskatīšanas posmus, kuri ir pēc lietas izskatīšanas pabeigšanas.¹² Piemēram, strīds par tiesāšanās izdevumiem, kas netika izlemts ar tiesvedības noslēguma nolēmumu, var pagarināt izvērtējamo laika posmu.¹³ Tāpat arī tiesas nolēmuma novēlota izpilde var pagarināt izvērtējamo laika posmu, jo nolēmuma izpilde ir tiesisko attiecību noregulējuma neatņemama daļa.¹⁴

2.1.3. No kopējā izvērtējamā laika izslēdzamie laika posmi

Atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrai no kopējā izvērtējamā lietas izskatīšanas laika izslēdzami laika posmi, kas ir pirms Eiropas Cilvēktiesību konvencijas spēkā stāšanās attiecīgajā valstī,¹⁵ laiks, kurā tiesvedība bija apturēta lietā, pamatojoties uz jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai,¹⁶ kā arī laiks, kurā tiesa izlemj pieteikumu par lietas jaunu izskatīšanu pēc sprieduma vai lēmuma stāšanās spēkā.¹⁷ Savukārt laiks, kad lieta tika izskatīta konstitucionālajā tiesā, netiek izslēgts no kopējā izvērtējamā laika.¹⁸

2.1.4. Kavēšanās atsevišķās lietas izskatīšanas stadijās

Lai arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa parasti novērtē, vai lietas izskatīšanas kopējais ilgums ir bijis saprātīgs, par patstāvīgu Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6.panta 1.punkta pārkāpumu var tikt atzīta arī kavēšanās atsevišķās lietas izskatīšanas stadijās vai procesuālo darbību veikšanā, neraugoties uz to, ka kopējais lietas izskatīšanas ilgums ir bijis saprātīgs.¹⁹ Par šādiem pārkāpumiem ir atzīta pārmērīgi ilgstoša lietas izskatīšana vienā tiesu instancē,²⁰ ilgstoša lietas izskatīšana valsts augstākajā tiesu instancē,²¹ pārmērīgi ilgstoša lietas materiālu pārsūtīšana no vienas tiesu

⁴ Izņēmums tam ir atbildzinājuma pieteikums par lietas nesavlaicīgu izskatīšanu. Skatīt šā raksta 2.2.4.punktu.

⁵ ECT 1992.gada 12.oktobra spriedums lietā *Boddaert pret Beļģiju*, 12919/87, 36.punkts.

⁶ sk. ECT 2014.gada 28.janvāra spriedumu lietā *Veiss pret Latviju*, 15152/12, 77.punkts, 2012.gada 2.oktobra spriedumu *Jurijis Dmitrijevs pret Latviju*, 37467/04, 77.punkts, 2004.gada 17.decembra spriedumu lietā *Pedersen un Baadsgaard pret Dāniju*, 49017/99, 45.punkts.

⁷ ECT 2014.gada 2.decembra spriedums lietā *Siermiński pret Poliju*, 53339/09, 65.punkts, 2007.gada 19.aprīļa spriedums lietā *Vilho Eskelinen un citi pret Somiju*, 63235/00, 65.–66.punkts, 1994.gada 9.decembra spriedums lietā *Schouten un Meldrum pret Nīderlandi*, 19005/91, 62.punkts.

⁸ ECT 2011.gada 27.decembra spriedums lietā *A. Menarini Diagnostics S.R.L. pret Itāliju*, 43509/08.

⁹ ECT 2008.gada 13.novembra spriedums lietā *Ommer pret Vāciju*, 26073/03, 69.punkts.

¹⁰ ECT 2002.gada 23.jūlija spriedums lietā *Janosevic pret Zviedriju*, 34619/97, 92.punkts.

¹¹ ECT 1987.gada 23.aprīļa spriedums lietā *Poiss pret Austriju*, 9816/82, 50.punkts.

¹² ECT 1997.gada 23.septembra spriedums lietā *Robins pret Apvienoto Karalisti*, 22410/93, 28.punkts.

¹³ Turpat, 29.punkts.

¹⁴ ECT 1996.gada 26.septembra spriedums lietā *Di Pede pret Itāliju*, 15797/89, 24.punkts, 1988.gada 26.oktobra spriedums lietā *Martins Moreira pret Portugāli*, 11371/85, 44.punkts.

¹⁵ ECT 2015.gada 10.marta spriedums *Bujković pret Melnkalni*, 40080/08, 40.punkts.

¹⁶ ECT 2015.gada 14.decembra spriedums lietā *Satakunnan Markkinapörssi Oy un Satamedia Oy pret Somiju*, 9311/13, 86.punkts (nav stājies spēkā), 1998.gada 26.februāra spriedums lietā *Pafitis un citi pret Grieķiju*, 20323/92, 95.punkts.

¹⁷ ECT 2015.gada 10.marta spriedums lietā *Bujković pret Melnkalni*, 40080/08, 43.punkts, 2015.gada 15.februāra spriedums lietā *Bochan pret Ukrainu*, 22251/08, 44.punkts.

¹⁸ ECT 2012.gada 6.marta spriedums lietā *Hall pret Austriju*, 5455/06, 42.punkts, 1993.gada 23.jūnija spriedums lietā *Ruiz-Mateos pret Spāniju*, 12952/87, 35.punkts.

¹⁹ ECT 1998.gada 19.februāra spriedums lietā *Paulsen-Medalen un Svensson pret Zviedriju*, 16817/90, 42.punkts.

²⁰ ECT 2015.gada 6.oktobra spriedums lietā *Stasik pret Poliju*, 21823/12, 107.punkts.

²¹ ECT 2014.gada 1.aprīļa spriedums lietā *Luli un citi pret Albāniju*, 12874/10, 94.punkts, 1998.gada 19.februāra spriedums lietā *Paulsen-Medalen un Svensson pret Zviedriju*, 16817/90, 42.punkts.

instances uz citu,²² kā arī pārmērīgi ilga lietas izskatīšana iestādē (pirmstiesas procesa ietvaros).²³

2.2. Kritēriji lietas izskatīšanas termiņa samērīguma izvērtēšanai

Katrs ilgstošs lietas izskatīšanas gadījums ir vērtējams individuāli, ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus, līdz ar to šķietami līdzīgi laika periodi kādā lietā var tikt uzskatīti par saprātīgiem, bet citā – nē. Tāpat arī ļoti svarīga ir tālāk minēto kritēriju mijiedarbība, proti, lietas sarežģītība, pieteicēja rīcība, atbildīgo valsts institūciju rīcība un lietā skartās sūdzības iesniedzēja intereses.²⁴

2.2.1. Lietas sarežģītība

Lietas sarežģītība ir kritērijs, kas vērtējams katrā lietā individuāli. Vienlaikus Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē ir atzīti daži apstākļi, kas var norādīt uz lietas sarežģītību. Piemēram, par to var liecināt liels lietas dalībnieku skaits,²⁵ nepieciešamība savākt daudz pierādījumu²⁶ vai savākt tos ārvalstīs,²⁷ atsavināto īpašumu skaits,²⁸ sarežģīti juridiski jautājumi,²⁹ piemēram, konstitucionalitātes vērtēšana.³⁰ Lietas sarežģītība var atklāties arī tikai izpildes stadijā.³¹

2.2.2. Pieteicēja rīcība

Pieteicējam ir pienākums izrādīt rūpību, istenojot savas procesuālās tiesības, un izmantot pieejamos tiesiskās aizsardzības līdzekļus, lai saīsinātu lietas izskatīšanas laiku, piemēram, lūdzot atjaunot tiesvedību, ja tā ir apturēta.³² Latvijas gadījumā papildus norādāms, ka Administratīvā procesa likuma 50.pants paredz lietas dalībniekiem arī procesuālo mehānismu gadījumam, ja pati tiesa neievēro tai likumā noteikto termiņu – iespēju iesniegt tiesas priekšsēdētājam sūdzību par tiesai noteiktā termiņa neievērošanu. Pamatotas sūdzības gadījumā tiesas priekšsēdētājs var uzdot tiesnesim izpildīt attiecīgo procesuālo darbību, nosakot konkrētu termiņu.

Pieteicējs atbild arī pats par savām kļūdām, piemēram, iesniedzot pieteikumu tiesā, kurai nav jurisdikcijas šajā jautājumā.³³ Tomēr pieteicēju nevar vainot par to, ka viņš izmanto visus likumā paredzētos procesuālos mehānismus sevis aizstāvēšanai,³⁴ proti, pieteicējam

jebkurā gadījumā ir tiesības izmantot visus procesuālos līdzekļus, kas paredzēti nacionālajās tiesībās viņa interešu aizsardzībai.³⁵ Turklāt arī pušu attieksme pret lietas izskatīšanu, piemēram, pieteicēja rīcība, vairākkārt pieprasot lietas izskatīšanas atlikšanu, vai atbildētāja pusē pieaicinātās iestādes rīcība, neierodoties uz tiesas sēdi, neatbrīvo tiesu no pienākuma ievērot saprātīgus termiņus.³⁶

Gadījumā, ja lietas izskatīšanas kavēšanos izraisījis tikai paša pieteicēja rīcība, nevis atbildīgo valsts institūciju darbība, nevar uzskatīt, ka valsts būtu pārkāpusi pieteicēja tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgos termiņos.³⁷

2.2.3. Atbildīgo valsts varas institūciju rīcība

Valstij ir jāorganizē tiesu sistēmas darbs tādējādi, lai novērstu dažādus procesuālus kavēkļus lietu izskatīšanas ātrumam, piemēram, palielinot tiesnešu skaitu, ieviešot laika limitus noteiktu darbību izpildei vai ar citām metodēm pēc valsts izvēles.³⁸ Turklāt valsts ir atbildīga ne tikai par tiesu sistēmas orgāniem, bet par visu valsts institūciju darbību (piemēram, ja tiesvedības kavēšanos izraisījis institūcijas nespēja laicīgi sagatavot atzinumu).³⁹

Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmos tiesneša ilgstoša prombūtne slimības un atvaļinājumu dēļ netiek uzskatīts par objektīvu attaisnojumu termiņa kavējumiem,⁴⁰ tāpat arī liela tiesas noslodze vai lietu uzkrājums netiek atzīts par attaisnojumu ilgstošai lietas izskatīšanai.⁴¹

Tiesai ir jāuzrauga, lai lietas dalībnieki nekavē procesu (piemēram, valsts būtu atbildīga par tiesas uzraudzīto ekspertu kavēšanos⁴²), un nepieciešamības gadījumā lietas dalībnieki jādisciplinē.⁴³ Gadījumos, kad tiesvedība ir ļoti ilga, tiesai rūpīgi jāapsver sava rīcība, piemēram, vai tiešām ir nepieciešams apturēt tiesvedību, lai sagaidītu konstitucionālas tiesas nolēmumu.⁴⁴

Arī tas, ka lieta tiek vairākkārtīgi atdota atpakaļ zemākas instances tiesai lietas atkārtotai izskatīšanai, atspoguļo būtiskas problēmas attiecīgās valsts tiesu sistēmā, tādēļ atbildība par lietas ilgstošu izskatīšanu, kas ir radusies sakarā ar zemākas instances tiesas nolēmumu vairākkārtīgu atcelšanu, ir jāuzņemas attiecīgajai valstij.⁴⁵

No Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumiem kopumā izriet uzskats, ka tiesu vara, izpildvara un likumdevējvara veido vienu valsti, un visām trīs varām, kopīgi

²² ECT 1993.gada 26.maija spriedums lietā *Bunkate pret Nīderlandi*, 13645/88, 22.–23.punkts, 1992.gada 25.novembra spriedums lietā *Abdoella pret Nīderlandi*, 12728/87, 18.–25.punkts.

²³ ECT 2007.gada 19.apriļa spriedums lietā *Vilho Eskelinen un citi pret Somiju*, 63235/00, 69.–71.punkts.

²⁴ ECT 2016.gada 18.februāra spriedums lietā *Fateykenov un citi pret Krieviju*, 44099/04, 16.punkts

²⁵ ECT 1987.gada 8.jūlija spriedums lietā *H. pret Apvienoto Karalisti*, 9580/81, 72.punkts.

²⁶ ECT 1999.gada 15.oktobra spriedums lietā *Humen pret Poliju*, 26614/95, 63.punkts.

²⁷ ECT 1991.gada 19.februāra spriedums lietā *Giulia Manzoni pret Itāliju*, 11804/85, 18.punkts.

²⁸ ECT 1999.gada 25.marta spriedums lietā *Papachelas pret Grieķiju*, 31423/96, 39.punkts.

²⁹ ECT 1992.gada 27.februāra spriedums lietā *Lorenzi, Bernardini and Gritti pret Itāliju*, 13301/87, 16.punkts.

³⁰ ECT 1992.gada 26.novembra spriedums lietā *Giancarlo Lombardo pret Itāliju*, 12490/86, 21.punkts.

³¹ ECT 2000.gada 27.jūnija spriedums lietā *Nuutinen pret Somiju*, 32842/96, 111.punkts.

³² ECT 1989.gada 7.jūlija spriedums lietā *Unión Alimentaria Sanders S.A. pret Spāniju*, 11681/85, 35.punkts; 2010.gada 23.septembra spriedums lietā *Antyushina pret Krieviju*, 23204/03, 54.–55.punkts.

³³ ECT 1994.gada 24.novembra spriedums lietā *Beaumontin pret Franciju*, 15287/89, 33.punkts.

³⁴ ECT 2006.gada 19.oktobra spriedums lietā *Arsov pret Maķedoniju*, 44208/02, 42.punkts.

³⁵ ECT 1995.gadā 8.jūnija spriedums lietā *Yaçcı un Sargın pret Turciju*, 16419/90 un 16426/90, 66.punkts.

³⁶ ECT 2010.gada 7.oktobra spriedums lietā *Utyuzhnikova pret Krieviju*, 25957/03, 42.punkts.

³⁷ ECT 1999.gada 15.oktobra spriedums lietā *Humen pret Poliju*, 26614/95, 66.punkts.

³⁸ ECT 2010.gada 25.februāra spriedums lietā *Kupriny pret Krieviju*, 24827/06, 44.punkts.

³⁹ ECT 1990.gada 23.oktobra spriedums lietā *Moreira de Azevedo pret Portugāli*, 11296/84, 73.punkts.

⁴⁰ ECT 2010.gada 7.oktobra spriedums lietā *Utyuzhnikova pret Krieviju*, 25957/03, 41.punkts.

⁴¹ ECT 1987.gada 26.jūnija spriedums lietā *Baggetta pret Itāliju*, 10256/83, 22.punkts.

⁴² ECT 1987.gada 25.jūnija spriedums lietā *Capuano pret Itāliju*, 9381/81, 32.punkts.

⁴³ ECT 2015.gada 6.oktobra spriedums lietā *Stasik pret Poliju*, 21823/12, 107.punkts, 2015.gada 11.jūnija spriedums lietā *Tychko pret Krieviju*, 56097/07, 68.punkts.

⁴⁴ ECT 2015.gada 3.septembra spriedums lietā *Bekerman pret Lihtenšteinu*, 34459/10, 91.punkts.

⁴⁵ ECT 2012.gada 13.novembra spriedums lietā *E.M.B. pret Rumāniju*, 4488/03, 35.punkts, 2015.gada 10.marta spriedums lietā *Bujković pret Melnkalni*, 40080/08, 44.punkts.

IV TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS

sadarbojoties, ir jāorganizē savu tiesu sistēmu tādā veidā, lai tiesas varētu nodrošināt personas tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā.

2.2.4. Lietā skartās sūdzības iesniedzēja intereses

Gadījumos, kad lietā tiek skartas pieteicēja īpaši svarīgas intereses, arī atbildīgo valsts iestāžu rīcībai jābūt īpaši rūpīgai saprātīgu termiņu ievērošanā. Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē par šādām īpašām interesēm atzītas, piemēram, bērna un vecāka savstarpējo attiecību intereses,⁴⁶ personas tiesības uz izglītību,⁴⁷ personas pamatvajadzību apmierināšanas nodrošināšana,⁴⁸ tāpat arī visu veidu nodarbinātības jautājumi, iekļaujot strīdus par personas atbrīvošanu no darba (dienesta), profesionālās kvalifikācijas noteikšanu, pensijas aprēķināšanu, bērna kopšanas atvaļinājumiem.⁴⁹ Jāņem vērā arī dalībnieku ievērojama vecums⁵⁰ vai arī nopietna saslimšana.⁵¹

Arī gadījumā, ja vispārējās jurisdikcijas tiesa izskata pieteikumu par lietas izskatīšanu nesaprātīgā termiņā, šī lieta būtu izskatāma prioritāri. Proti, tiesām ir jāvelta īpaša rūpība tām lietām, kurās tiek izskatīts atļūdzinājuma pieteikums par lietas izskatīšanu nesaprātīgā termiņā.⁵² Eiropas Cilvēktiesību tiesa savos nolūmos ir atzinusi, ka principā šādām tiesvedībām nebūtu jābūt ilgākām par diviem gadiem divu instanču tiesās, ja vien lietas īpašie apstākļi neattaisno šīs lietas ilgāku izskatīšanu.⁵³

3. EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAS PRAKSE

Arī Eiropas Savienības Tiesas praksē ir vērtēts tiesas procesa ilgums tieši pašas Eiropas Savienības Tiesas procesā. Tiesa izmantojusi šādus lietas izskatīšanas saprātīgā termiņā izvērtēšanas kritērijus: lietas sarežģītība un lietas dalībnieku rīcība. Tomēr šajā sakarā tiesa precizējusi, ka minēto kritēriju uzskaitījums nav izsmēlošs un ka lietas izskatīšanas ilguma saprātīguma izvērtēšanai nav vajadzīga sistemātiska lietas apstākļu pārbaude, ņemot vērā katru no kritērijiem, ja procesa ilgums šķiet attaisnojams attiecībā uz vienu no tiem. Tā ir iespējams atsaukties uz lietas sarežģītību vai pieteicēja laiku novilcinošu rīcību, lai attaisnotu pirmajā brīdī šķietami nesaprātīgu izskatīšanas ilgumu.⁵⁴ Eiropas Savienības Tiesa, atzīstot lietas izskatīšanas nesaprātīgos termiņos pārkāpumu, ir norādījusi uz šādiem tiesību aizskāruma atļūdzinājuma mehānismiem – zemākas

instances sprieduma atcelšana, piemēram, samazinot soda naudu,⁵⁵ vai vērsšanās Vispārējā tiesā ar zaudējumu atļūdzības prasību, ja persona nepierāda, ka tiesvedības ilgums ietekmē lietas rezultātu.⁵⁶

4. PĀRSKATS PAR ADMINISTRATĪVAJĀM LIETĀM, KURĀS VĒRTĒTS LIETAS IZSKATĪŠANAS SAVLAICĪGUMS

Lietā, Nr.	Izskatīšanas ilgums	ECT vērtējums	Piezīmes
Gassner pret Austriju (2012), 38314/06	3 gadi 2 mēneši	Nav 6.panta 1.punkta pārkāpums	
İhsan Ay pret Turciju (2014), 34288/04	4 gadi 4 mēneši	6.panta 1.punkta pārkāpums	
Mennitto pret Itāliju (2000), 33804/96	4 gadi 5 mēneši	6.panta 1.punkta pārkāpums	
Eriksson pret Zviedriju (2012), 60437/08	5 gadi	Nav 6.panta 1.punkta pārkāpums	
Wurzer pret Austriju (2012), 5335/07	6 gadi 6 mēneši	6.panta 1.punkta pārkāpums	
Rafael Ahlskog pret Somiju (2008), 23667/06	6 gadi 11 mēneši	6.panta 1.punkta pārkāpums	
Vilho Eskelinen un citi pret Somiju (2007), 63235/00	7 gadi	6.panta 1.punkta un 13.panta pārkāpums kopā	Iestāde izskatīja sūdzību 4 gadus
Ercan Bozkurt pret Turciju (2015), 20620/10	7 gadi 2 mēneši	6.panta 1.punkta pārkāpums	Lietā bija AT 6 gadus
Hall pret Austriju (2012), 5455/06	7 gadi 7 mēneši	6.panta 1.punkta pārkāpums	Ietver konstitucio- nālo tiesu
Frydlander pret Franciju (2000), 30979/96	9 gadi 8 mēneši	6.panta 1.punkta pārkāpums	
Mitkova pret Maķedoniju (2015), 48386/09	11 gadi 10 mēneši	6.panta 1.punkta pārkāpums	
Ioannis Anastasiadis un citi pret Grieķiju (2013), 45823/08	12 gadi 5 mēneši	6.panta 1.punkta un 13.panta pārkāpums	
Siermiński pret Poliju (2014), 53339/09	18 gadi +	6.panta 1.punkta pārkāpums	

⁴⁶ ECT 2000.gada 27.jūnija spriedums lietā *Nuutinen pret Somiju*, 32842/96, 119.punkts.

⁴⁷ ECT 2010.gada 16.marta spriedums lietā *Oršuš un citi pret Horvātiju*, 15766/03, 109.punkts.

⁴⁸ ECT 2000.gada 4.aprīļa spriedums lietā *Dewicka pret Poliju*, 38670/97, 55.punkts.

⁴⁹ ECT 2015.gada 21.maija spriedums lietā *Hajrudinović pret Slovēniju*, 69319/12, 44.punkts; 2007.gada 20.decembra spriedums lietā *Kocsis pret Rumāniju*, 10395/02, 90.punkts.

⁵⁰ ECT 2004.gada 9.marta spriedums lietā *Jablonksa pret Poliju*, 60225/00, 43.punkts.

⁵¹ ECT 1992.gada 31.marta spriedums lietā *X pret Franciju*, 18020/91, 47.–48.punkts.

⁵² ECT 2015.gada 21.maija spriedums lietā *Hajrudinović pret Slovēniju*, 69319/12, 50.punkts.

⁵³ ECT 2015.gada 21.maija spriedums lietā *Hajrudinović pret Slovēniju*, 69319/12, 51.punkts, 2011.gada 27.decembra spriedums lietā *CE.DI.SA Fortore S.N.C. Diagnostica Medica Chirurgica pret Itāliju*, 41107/02, 39.punkts; 2013.gada 26.novembra spriedums lietā *Francesco Quattrone pret Itāliju*, 13431/07, 33.punkts.

⁵⁴ EST 2013.gada 26.novembra spriedums lietā *C-58/12 P Groupe Gascogne SA*, 85.–86.punkts.

⁵⁵ EST 1998.gada 17.decembra spriedums lietā *Nr.C-185/95 P Baustahlgewebe GmbH*, 48.punkts.

⁵⁶ EST 2009.gada 16.jūlija spriedums lietā *Nr.C-385/07 Der Grüne Punkt*, 190.–196.punkts, 2013.gada 26.novembra spriedums lietā *C-58/12 P Groupe Gascogne SA*, 73.–83.punkts.

Prof., Dr. iur. Jautrīte BRIEDE

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnese

TIESISKĀ PAĻĀVĪBA ADMINISTRATĪVAJĀS TIESĪBĀS

IEVADS

Tiesiskās palāvības aizsardzības princips (normatīvajos aktos un judikatūrā vārds „aizsardzības” nereti tiek izlaists un princips tiek dēvēts vienkārši par tiesiskās palāvības principu) un tiesiskās drošības princips jebkura valsts pārvaldes lēmuma sagatavošanas procesā liek izvērtēt tā ietekmi uz privātpersonu jau iegūtajām tiesībām un nepieciešamību šo situāciju mainīt. Šajā rakstā tiesiskā palāvība aplūkota no administratīvā procesa tiesību (regulē publiski tiesiskās attiecības starp valsti un individu) skatu punkta. Proti, kādā mērā privātpersona var atsaukties uz savu tiesisko palāvību gadījumos, kad tiek izdots viņu ietekmējošs administratīvais akts.

Tiesiskās palāvības aizsardzības princips ir attīstījies no taisnīguma principa, kas tāpat kā citi demokrātiskas un tiesiskas valsts principi ir jāievēro administratīvajā procesā. Tas sakņojas arī konstitucionālajā tiesiskas valsts principā, kas attiecībās ar privātpersonām no pārvaldes prasa konsekvenci, paredzamību un noteiktību.¹ Starp tiesiskās palāvības aizsardzības un citiem administratīvā procesa principiem nereti rodas kolīzija. Visbiežāk tiesiskās palāvības princips saduras ar tiesiskuma principu. Tas rodas situācijā, kad atklājas, ka izdotais privātpersonai labvēlīgais administratīvais akts vai izdotā uzziņa ir prettiesiska, bet ir arī gadījumi, kad personas tiesiskā palāvība jāizvērtē arī tiesiska administratīvā akta vai uzziņas gadījumā, kad nav pieļauta iestādes kļūda, bet ir būtiski mainījušies tiesiskie vai faktiskie apstākļi. Šāda principu kolīzija atrisināma ar *svēršanas un salīdzināšanas metodes palīdzību*, iegūstot labāko iespējamo kompromisu.² Tiesiskuma princips ne vienmēr ir noteicošais.

Tiesiskās palāvības aizsardzības principa izpratnes vadlīnijas likumdevējs ir devis Administratīvā procesa likuma³ 10.pantā, nosakot, ka privātpersona var palauties, ka iestādes rīcība ir tiesiska un konsekvanta, bet iestādes kļūda, kuras pieļaušanā privātpersona nav vainojama, nedrīkst radīt privātpersonai nelabvēlīgas sekas. Citiem vārdiem, princips ļauj administratīvā akta adresātam un arī trešajai personai rēķināties ar no administratīvā akta izrietošo tiesisko noregulējumu pat

tad, ja iestāde ir kļūdiļusies. Praktiski no administratīvā procesa viedokļa tiesiskās palāvības aizsardzības principam vislielākā nozīme ir gadījumos, kad iestādei ir jālemj par privātpersonai (administratīvā akta adresātam vai trešajai personai) labvēlīga administratīvā akta atcelšanu. Administratīvā procesa likuma 85. un 86.pantā ir paredzēti vairāki privātpersonai labvēlīga administratīvā akta atcelšanas gadījumi. Dažos no tiem paredzēti gadījumi, kad palāvība uz situācijas nemainīgumu privātpersonai nevar rasties vai, pat ja tā tomēr radusies, tā nav leģitīma un nav tiesiski aizsargājama. Piemēram, ja adresāts administratīvo aktu panācis ar apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu vai citām prettiesiskām darbībām, ja administratīvā akta prettiesiskums ir acīmredzams un adresātam to vajadzēja apzināties. Palāvība šādos gadījumos netiek aizsargāta, jo, izmantojot Eiropas Padomes dokumentos lietoto terminoloģiju, tā nav aizsardzības vērtā.⁴ Administratīvais akts šādos gadījumos ir atceļams, nevērtējot adresāta palāvību jeb cerību, ka prettiesiskais akts paliks spēkā.

Eiropas Savienības Tiesa norādījusi, ka atsaukties uz tiesiskās palāvības aizsardzības principu nevar arī tad, ja uzmanīgs apdomīgs saimnieciskās darbības subjekts var paredzēt, ka konkrētā lietā var tikt veiktas papildu pārbaudes vai kāda cita iemesla dēļ grozīta tiesiskā situācija. Vienīgi tādas kļūdas, ko pieļāvušas iestādes ar aktīvu rīcību un kuras privātpersona nav veicinājusi vai apzinājusies, nedrīkst radīt personai nelabvēlīgas sekas.⁵

TIESISKĀS PAĻĀVĪBAS VĒRTĒŠANA TIESISKA ADMINISTRATĪVĀ AKTA ATCELŠANAS GADĪJUMĀ

Ja izdotais administratīvais akts ir tiesisks un iestādē aktualizējas jautājums par tā atcelšanu (tiesiska administratīvā akta atcelšana galvenokārt kalpo tam, lai administratīvo aktu pielāgotu apstākļu maiņai⁶) pretēji adresāta interesēm, gandrīz vienmēr ir izdarāmi ar tiesiskās palāvības principu saistīti apsvērumi, jo adresāts vai trešā persona (ja administratīvais akts aizsargā tieši trešās personas intereses) palaujas uz

¹ De Smith S.A. Judicial review of Administrative Action, 1995, 417. Citēts pēc: Künnecke M. Tradition and Change in Administrative Law. An Anglo-German Comparison. – Berlin, Heidelberg, New York: Springer, 2007, p.105.

² Sk., piemēram, Rezevska D. Administratīvā procesa likuma 4.panta komentārs.

³ Administratīvā procesa likums: 25.10.2001.likums.

⁴ Principles of Administrative Law Concerning the Relations Between Administrative Authorities and Private Persons. A Handbook. Directorate of Legal Affairs. – Strasbourg, 1996, pp.17.–18.

⁵ Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 10.decembra spriedums lietā C-427/14 *Veloserviss*.

⁶ Paine F.J. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas administratīvā procesa likums. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2002, 287.lpp.

to, ka administratīvais akts turpinās pastāvēt. Šādi apsvērumi nav izdarāmi tikai tad, ja administratīvā akta adresātam tiesiskā palāvība uz administratīvā akta pastāvīgumu nevarēja rasties vai nu tāpēc, ka likumā paredzēti šāda akta atcelšanas gadījumi, vai tāpēc, ka pašā administratīvajā aktā ir iekļauti nosacījumi, kuriem iestājoties, šis akts var tikt atcelts.⁷

Piemēram, atbilstoši Būvniecības likuma⁸ 17.panta sestajai daļai būvatļauju var atcelt, ja pasūtītājs neievēro būvniecību regulējošos normatīvajos aktos noteikto. Tātad, ja būvatļauja tiek anulēta būvniecības noteikumu pārkāpšanas dēļ, būvatļaujas saņēmējs nevar atsaukties uz to, ka palāvijs uz būvatļaujas spēkā esību. Tāpat, ja iestāde izdevusi restorāna atvēršanas atļauju ar atrunu (nosacījumu), ka tā var tikt atcelta, ja apkārtējie iedzīvotāji sūdzēsies par troksni, un atļauja tiek atcelta tieši iedzīvotāju sūdzību dēļ, atļaujas saņēmējs nevar atsaukties uz tiesisko palāvību, jo ar administratīvajā aktā iekļauto nosacījumu ir bijis brīdināts par šādu iznākumu.

Ja tiesiska administratīvā akta adresāts ar tiesību normu vai nosacījumu nav brīdināts par akta iespējamu atcelšanu, to var atcelt, ja būtiski ir izmainījušies fakti un apstākļi, kas tika ņemti vērā, izdodot administratīvo aktu, turklāt sabiedrības intereses, lai akts tiktu atcelts, pārsniedz adresāta tiesības un intereses.⁹ Šādā gadījumā vienmēr ir jāizvērtē adresāta (un/vai trešās personas) tiesiskā palāvība uz administratīvā akta pastāvīgumu un sabiedrības (un/vai trešo personu) tiesiskā interese, lai administratīvais akts tiktu atcelts. Faktisko vai tiesisko apstākļu maiņai ir jābūt tādai, ka, ja šie apstākļi būtu pastāvējuši administratīvā akta izdošanas brīdī, iestāde šādu administratīvo aktu nebūtu izdevusi.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 85.panta trešajai daļai, ja tiesisku administratīvo aktu atceļ sakarā ar faktisko vai tiesisko apstākļu maiņu, attiecīgā publisko tiesību juridiskā persona atlīdzina adresātam zaudējumus un personisko kaitējumu, kas tam radies sakarā ar administratīvā akta atcelšanu (tiesiskās palāvības principa aizskārums). Lemjot par atlīdzinājumu, jāvērtē personas tiesiskās palāvības līmenis. Kā norādīts Vācijas administratīvā procesa likuma¹⁰ 48.panta trešajā daļā, iestāde uz iesnieguma pamata atlīdzina materiālo kaitējumu, kas radies tādēļ, ka viņa palāvās uz administratīvā akta patstāvīgumu, ja viņas palāvība salīdzinājumā ar sabiedrības interesēm ir aizsargāšanas vērtā. Atlīdzinājuma kopsumma tomēr nevar būt lielāka kā personas palāvība uz administratīvā akta pastāvīgumu. Atlīdzināmi ir tikai tie zaudējumi, kas personai citādi (ja atceltais administratīvais akts vispār nebūtu izdots) nebūtu radušies. Tie var būt gan tādi, kas jau ir radušies, gan tādi, kas nākotnē nepārprotami radīsies sakarā ar administratīvā akta atcelšanu.¹¹

TIESISKĀS PALĀVĪBAS VĒRTĒŠANA PRETTIESISKĀ ADMINISTRATĪVĀ AKTA GADĪJUMĀ

Tiesiskās palāvības aizsardzības princips aizsargā arī prettiesisku administratīvo aktu, ja tā saņēmējs nav vainojams pie prettiesiskuma un to nevarēja apzināties. To regulē Administratīvā procesa likuma 86.panta otrā daļa, kurā paredzēti prettiesiska labvēlīga administratīvā akta atcelšanas gadījumi. Tātad, šāds akts nav atceļams vienmēr, kad atklājas, ka tas ir prettiesisks, bet gan: 1) ja adresāts vēl to nav izmantojis, 2) ja tiesību norma paredz atcelšanas gadījumus un tādi ir iestājušies, 3) ja administratīvā aktā iekļauts nosacījums, brīdinot adresātu par atcelšanas iespējām, 4) ja administratīvā akta palikšana spēkā skar būtiskas sabiedrības intereses. Par tiesiskās palāvības apsvērumiem var runāt tikai pirmajā un pēdējā gadījumā. Turklāt pēdējā gadījumā, tāpat kā tiesiska administratīvā akta gadījumā, adresātam ir tiesības uz atlīdzinājumu.

Arī prettiesiska administratīvā akta atcelšana parasti ir rīcības brīvības jautājums. Tas nozīmē, ka, pieņemot šādu lēmumu, iestādei jāizdara rīcības brīvības apsvērumi atbilstoši Administratīvā procesa likuma 66.pantam. Lemjot par to, vai atcelt prettiesisku, bet labvēlīgu administratīvo aktu, vienmēr jāizvērtē *prettiesiskuma intensitāte*, kā arī jāsamēro sabiedrības intereses, kas prasa tiesiskuma ievērošanu, un privātās intereses, kas prasa tiesiskās palāvības aizsardzību. Pirmās ne vienmēr ir noteicošas.¹² Administratīvo aktu nevar atcelt, ja labuma guvējs pamatoti ir palāvijs uz administratīvā akta pastāvīgumu un viņa palāušānās, samērojot atcelšanas publisko interesi, ir aizsardzības vērtā. Tādējādi, lemjot par labvēlīga administratīvā akta atcelšanu, vienmēr ir jāvērtē: 1) vai personai ir radies tiesiskā palāvība, 2) vai tā ir aizsardzības vērtā, 3) vai administratīvā akta atcelšanas interese ir lielāka nekā personas tiesiskā palāvība. Tas, vai iestāde ir pareizi veikusi šo apstākļu izvērtējumu, pilnībā ir pakļauts arī tiesas kontrolei.¹³

Piemēram, kādā lietā administratīvā tiesa vērtēja, vai privātpersona varēja palāuties uz Zemes komisijas lēmumu par zemes piešķiršanu, un secināja, ka šai personai vajadzēja ņemt vērā apstākli, ka lēmumu nebija iespējams izpildīt, tas savukārt liecināja, ka šī persona varēja un viņai arī vajadzēja apzināties, ka ar konkrēto zemesgabalu ir kādas problēmas. Tādējādi tiesa secināja, ka personas tiesiskā palāvība nevarēja turpināties un tā nepelna aizsardzību.¹⁴

Vērtējot tiesisko palāvību, jāņem vērā: 1) administratīvā procesa veids (piemēram, kā attiecīgajā procesā sadalās pierādījumu nasta), 2) cik ilgs laiks ir pagājis no sākotnējā administratīvā akta izdošanas (jo ilgāks laiks, jo augstāka tiesiskā palāvība), 3) administratīvā akta spēkā palikšanas ietekme uz sabiedrības interesēm (jo necīgāka, jo augstāka tiesiskā

⁷ To regulē Administratīvā procesa likuma 85.panta otrās daļas 1. un 2.punkts.

⁸ Būvniecības likums: 09.07.2013.likums.

⁹ To regulē Administratīvā procesa likuma 85.panta otrās daļas 3. un 4.punkts.

¹⁰ Paine F.J. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas administratīvā procesa likums. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2002, 471.lpp.

¹¹ Аэлмаа А., Лопман Э., Паррест Н., Пилвинг И., Вэне Э. Руководство по административному производству. – Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с.448.

¹² Craig P., De Burca G. EU Law. Text, cases and materials. Third edition. Oxford: University Press, 2003, p.387.

¹³ Sal.: Wolf H.A., Decker A. Verwaltungsgesetzordnung (VwGo), Verwaltungsverfahrensgesetz (VwVfG).–Studienkommentar. München: Verlag C.H.Beck, 2005, S.691 Ibid, S.691.

¹⁴ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 2.septembra spriedums lietā SKA-370/2011.

paļāvība), 4) cik viegli ir novērst ar administratīvo aktu radītās sekas.¹⁵

Turklāt tiesiskās noteiktības princips ierobežo iespēju apšaubīt privātpersonas tiesisko situāciju bezgalīgi. Jo ilgāks laiks kopš administratīvā akta izdošanas ir pagājis, jo tiesiskā paļāvība ir vairāk aizsargājama.¹⁶ Ja likumdevējs nav noteicis noilguma termiņu administratīvā akta atcelšanai, valsts pārvaldei ir rīcības brīvība, taču tai ir jāievēro saprātīga termiņa robežas. Saprātīgs termiņš interpretējams, ņemot vērā sabiedrības intereses, kas prasa administratīvā akta atcelšanu, un privātpersonas intereses, lai administratīvais akta paliktu spēkā.

TIESISKĀ PAĻĀVĪBA APSTRĪDĒŠANAS UN PROCESA UZSĀKŠANAS NO JAUNA STADIJĀ

Tiesiskās paļāvības aizsardzības princips aizsargā tikai neapstrīdamu administratīvo aktu. Apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas laikā adresātam vai trešajai personai (ja tas ir administratīvais akts ar dubultu iedarību), ir jārēķinās ar to, ka kāda persona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts aizskar, šo administratīvo aktu var apstrīdēt (attieciģi arī pārsūdzēt). Tiesiskās paļāvības princips administratīvā akta apstrīdēšanas procesā ir jāievēro tikai tad, ja attiecīgajā procesā ir vairākas privātpersonas ar atšķirīgām interesēm un jautājums tiek izlemts vēlāk nekā vienu mēnesi pēc administratīvā akta spēkā stāšanās dienas. Proti, ja iestādei iesniegts lūgums par nokavētā apstrīdēšanas termiņa atjaunošanu, iestādei, no vienas puses, jāņem vērā privātpersonas tiesību ievērošanas princips, no otras – tiesiskās noteiktības (drošības) princips. Ja administratīvo aktu apstrīd nevis adresāts, bet cita persona, iestādei jāsamēro iesniedzēja tiesiskā interese atjaunot termiņu un adresāta tiesiskā paļāvība, ka viņam labvēlīgais administratīvais akts kļuvis neapstrīdams. Jo ilgāks laiks ir pagājis no brīža, kad administratīvais akts ir neapstrīdams, jo lielāka nozīme piešķirama adresāta tiesiskajai paļāvībai.

Tiesiskās paļāvības princips administratīvajā procesā saistīts arī ar procesa uzsākšanu no jauna (regulē Administratīvā procesa likuma 87. un 88.pantus). No tiesiskās drošības jeb noteiktības principa izriet, ka ar administratīvo aktu starp privātpersonu un publisko tiesību subjektu nodibinātām konkrētām publiski tiesiskām attiecībām vispārīgi nevajadzētu tikt pārskatītām, jo administratīvajam aktam, kas kļuvis neapstrīdams, piemīt galīgā noregulējuma raksturs. Nodibinātās tiesiskās attiecības var tikt pārskatītas, tikai pastāvot konkrētiem likumā paredzētiem priekšnoteikumiem. Procesa uzsākšana no jauna ietekmē tiesisko drošību (noteiktību), lai nodrošinātu konkrēta individuāla gadījuma tiesisku atrisinājumu. Tāpēc administratīvā procesa uzsākšana no jauna ir tiesību aizsardzības *izņēmuma* līdzeklis. Šajā procesā iestāde vēlreiz pēc būtības uzsāk administratīvo procesu, kas noslēdzies ar neapstrīdamu, tas ir, pēc apstrīdēšanas (pārsūdzēšanas) termiņa beigām spēkā stājušos

¹⁵ Wolf H.A., Decker A. *Verwaltungsgerichtsordnung (VwGO), Verwaltungsverfahrensgesetz (VwVfG)*. – Studienkommentar. München: Verlag C.H.Beck, 2005, S.691 Ibid., S.691.

¹⁶ The administration and you. A handbook. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p.32.

administratīvo aktu, pārbauda noteiktus jautājumus un lemj par administratīvā akta atcelšanu vai grozišanu, attieciģi atkāpjoties no iepriekšējā administratīvā akta pastāvīgās spēkā esības.¹⁷

Tiesiskās paļāvības princips no materiālā aspekta jeb tiesiskās noteiktības princips ir radniecisks vienlīdzības principam. Tomēr tas, ka persona var paļauties, ka attiecībā uz viņu tiks izdots tāds pats administratīvais akts vai veikta tāda pati faktiskā rīcība kā kādam citam tādā pašā situācijā, vairāk attiecināms uz vienlīdzības principu, nevis tiesiskās paļāvības principu.¹⁸

TIESISKĀ PAĻĀVĪBA UZ SOLĪJUMIEM UN UZZIŅU

Tiesiskās paļāvības princips attiecas ne tikai uz jau izdotu administratīvo aktu, bet arī uz solījumiem un norādēm. Tiesiskās paļāvības princips tiek piemērots gadījumā, kad „iestāde ir modinājusi individuāli pamatotas cerības” uz kādām tiesībām vai citu leģitīmu pozīciju. Par garantijām, kas var radīt šādas cerības, lai arī kāda būtu forma, kurā tās ir paziņotas, ir uzskatāma precīza, beznosacījumu un saskaņota informācija no pilnvarotiem un ticamiem avotiem.¹⁹ Ja personas paļāvība uz to, ka iestāde veiks noteiktas darbības vai pieņems attieciģu lēmumu, ir bijusi leģitīma, personas paļāvība tiek aizsargāta, jo īpaši tad, ja bez attieciģā solījuma vai norādēm persona kaut ko nebūtu darījusi vai būtu darījusi citādi.²⁰ Taču nav iespējams apgalvot, ka šis princips ir pārākts, ja iestāde nav devusi konkrētus solījumus.²¹

Administratīvā procesa likuma 98.pantā iestrādāts īpašs uzziņas institūts, kura galvenais mērķis ir dot iespēju personai uzzināt kompetentās iestādes viedokli attieciģajā jautājumā, pirms valsts nodibinājusi publiski tiesiskās attieciģības administratīvā akta veidā.²² Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 101.panta otrajai daļai, ja uzziņas adresāts ir rīkojies atbilstoši tam izsniegtajai uzziņai, tad iestādes vēlāk izdots administratīvais akts, kas attiecas uz jautājumu, par kuru uzziņa sniegta, nevar būt adresātam nelabvēlīgāks arī tad, ja iestāde vēlāk konstatē, ka uzziņa nav bijusi pareiza.

Tomēr praksē un tiesību literatūrā atzīts, ka tiesiskā paļāvība uz uzziņu nav absolūta. Proti, ir iespējami gadījumi, kad kļūdaina uzziņa nepasargā individu no tam adresēta administratīvā akta izdošanas, kurš ir nelabvēlīgāks nekā sniegtā uzziņa. Ja iestāde, konstatējot uzziņas tiesisku kļūdainumu, tomēr vēlāk izdos administratīvo aktu atbilstoši uzziņā teiktajam, tā rīkosies pretēji tiesību normām. Tātad katrā šādā gadījumā saduras divi tiesību principi: tiesiskās paļāvības

¹⁷ Kristine Aperāne. 87.panta komentārs. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs. Dr.iur.J.Briedes zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 870.–871.lpp.

¹⁸ Sal. Martina Künnecke *Tradition and Change in Administrative Law. An Anglo-German Comparison*. Berlin, Heidelberg, New York: Springer, 2007, p.130.

¹⁹ Sk., piemēram, 2011.gada 17.marta spriedumu lietā C-221/09 71.–72.punktu.

²⁰ Van Wijk Hoofdstukken van Administratief Recht. Citēts pēc: *Principles of Administrative Law Concerning the Relations Between Administrative Authorities and Private Persons. A Handbook*. Directorate of Legal Affairs. Strasbourg, 1996., p.180.

²¹ Sk. iepriekš minētā sprieduma 72.punktu.

²² Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2008.gada 14.februāra spriedums lietā SKA-34/2008. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 40.lpp.

princips un tiesiskuma princips. To, kuram principam ir dodama priekšroka, izlemj katrā konkrētajā gadījumā.²³ Tomēr, to vērtējot, jāņem vērā, ka gadījumos, kad sniegta uzziņa, tiesiskai palāvībai ir īpaša nozīme. Tādējādi, lai tiesiskuma principam dotu priekšroku, administratīvajam aktam, ja to izdotu, ievērojot uzziņā norādīto, būtu jābūt būtiski prettiesiskam vai sabiedrības interesēm būtiski aizskartām.²⁴

KOPSAVILKUMS

Tiesiskās palāvības aizsardzības princips no administratīvā procesa tiesību viedokļa aizsargā privātpersonai ar administratīvo aktu piešķirtu labumu, kā arī ar iestādes uzziņu radītu pārliecību par tiesiskās situācijas vērtējumu.

²³ Turpat, 41.lpp.

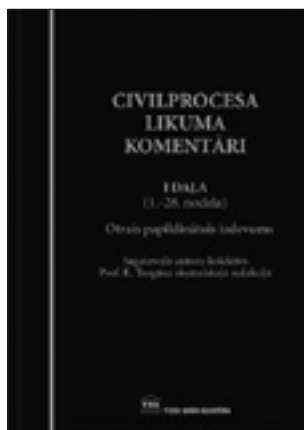
²⁴ Vairāk sk. J.Bogdanovs, J.Briede. 101.panta komentārs. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs. Dr.iur.J.Briedes zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 972.–976.lpp.

Ja likumdevējs nav noteicis noilguma termiņu administratīvā akta atcelšanai, valsts pārvaldei ir rīcības brīvība, taču tai ir jāievēro saprātīga termiņa robežas. Saprātīgs termiņš interpretējams, ņemot vērā sabiedrības intereses, kas prasa administratīvā akta atcelšanu, un privātpersonas intereses, lai administratīvais akts paliktu spēkā.

Tiesiskās palāvības princips administratīvā akta apstrīdēšanas procesā ir jāievēro tikai tad, ja attiecīgajā procesā ir vairākas privātpersonas ar atšķirīgām interesēm un jautājums tiek izlemts vēlāk nekā vienu mēnesi pēc administratīvā akta spēkā stāšanās dienas.

Ņemot vērā tiesiskās palāvības principu, labvēlīga administratīvā akta atcelšana pat tad, ja tā ir tiesiska un pamatota, var radīt privātpersonai tiesības uz zaudējumu atlīdzināšanu.

JURIDISKĀS LITERATŪRAS JAUNUMI

**Civilprocesa likuma komentāri.
I daļa (1.–28.nodaļa).
Otrās papildinātās izdevums**

Civilprocesa likuma komentāru I daļas otro, papildināto izdevumu Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesora, Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķa Dr.habil.iur. Kalvja Torgāna vadībā sagatavojis pieredzējis autoru kolektīvs – Gunārs Aigars, Gunvaldis Davidovičs, Daina Ose, Martins Osis.

Civilprocesa likuma 1.–28.nodaļas komentāri atsevišķā grāmatā pirmo reizi tika izdoti 2011.gadā un izpelnījās plašu lasītāju interesi. Pēc šīs grāmatas izdošanas Civilprocesa likumā izdarīti grozījumi ar 24 likumiem. Arī Satversmes tiesa vairākās lietās ir vērtējusi Civilprocesa likuma normu, tostarp šajā komentāru daļā ietvertu normu, atbilstību Satversmei. Tāpat 5 gadu laikā attīstījusies civilprocesuālo tiesību normu piemērošanas prakse, arī tiesību zinātne devusi būtisku pienesumu gan Satversmes un citu likumu normu piemērošanai, gan starptautisko tiesību un Eiropas Savienības tiesību normu satura izpratnes veicināšanā. Bija svarīgi šīs pārmaiņas atspoguļot jaunā izdevumā un sagatavot jaunu komentāru izdevumu.

Grāmatas izdevējs – Tiesu namu aģentūra.

**Gata Bārdiņš.
Dialoga loma tiesas spriešanā**

Latvijas sabiedrība, arī tiesneši, tiesu pamatā uztver kā konfliktu izšķiršanas instrumentu. Dr.iur. Gata Bārdiņa monogrāfija „Dialoga nozīme tiesas spriešanā” ir pirmais zinātniskais darbs Latvijā, kurā norādīts uz daudz būtiskāku tiesas lomu, proti, konflikta atrisinātājas lomu, kad procesa dalībnieku starpā tiek panākta saprašanās. Monogrāfijas pamatā ir 2015.gadā aizstāvētais promocijas darbs. Darba izstrāde sakrita ar laiku, kad autors strādāja Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā par senatora palīgu. Vairākas atziņas, par kurām rakstīts grāmatā, šajā laikā tika apobētas praksē. Tādējādi monogrāfija balstīta ne tikai uz teorētiskiem apsvērumiem, bet arī uz reālu praktiskā darba pieredzi. Autors norāda, ka dialogam ir galvenā loma kvalitatīvā tiesas spriešanā, tostarp lietas risinājuma pamatošanā. Dialogam jāraisās jau pirms tiesas, iespējami vairāk izmantojot mediāciju. Savukārt lietu skatot, tiesnesim jāveido dialogs gan ar lietas dalībniekiem, gan sabiedrību. Veidojot pilnīgāku un kvalitatīvāku dialogu, tiesai būtu jāatsakās no tradīcijas neizpaust savu nostāju lietas izskatīšanas gaitā. Tiesas spriešanas kvalitāte iegūtu, ja tiesa savu pozīciju paustu atklātāk.

Grāmatas izdevējs – Tiesu namu aģentūra.

V

LATVIJAS TIESNEŠU KONFERENCE

TIESNEŠU KONFERENCĒ AKTUALIZĒ TIESU KOMUNIKĀCIJAS NOZĪMI

Tiesnešu konferencē skan Latvijas Valsts himna

2015.gada 13.novembra Latvijas tiesnešu konferences viens no pamata jautājumiem bija tiesu komunikācija ar sabiedrību – Tieslietu padomes apstiprinātās Tiesu komunikācijas stratēģijas iedzīvināšana praktiskā darbībā. Šim jautājumam bija veltītas gan uzrunas un ziņojumi, gan praktiskā daļa ar komunikācijas profesionāļu ieteikumiem un tiesnešu dališanās līdzšinējā pieredzē.

Tiesnešu konferences viesis bija Valsts prezidents Raimonds Vējonis. Uzrunājot tiesnešus, Valsts prezidents vērsa uzmanību uz to, ka tiesu varai un katram tiesnesim ir būtiska loma, lai Latvijas iedzīvotāji varētu justies droši savā valstī, kā arī aicināja tiesu varu aktīvāk skaidrot notiekošo tiesu sistēmā.

Tieslietu padomes priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs pārskatā par padomes darbu akcentēja vēl divus tiesu

sistēmai būtiskus Tieslietu padomes iniciētus un atbalstītus jautājumus – Tieslietu padomes funkciju un lomas paplašināšanu tiesnešu karjeras jautājumos un tiesnešu un darbinieku atalgojuma līdzsvarošanu vienotajā valsts pārvaldes atalgojuma sistēmā.

Par tiesu sistēmas aktualitātēm ziņojumu konferencē sniedza tieslietu ministrs Dzintars Rasnačs, bet Tiesu administrācijas vadītājs Edvīns Balševics informēja par Eiropas Sociālā fonda finansēto mācību projektu tiesnešiem un tiesu darbiniekiem.

13.novembra konferencē piedalījās 348 no 576 Latvijas tiesnešiem. Šajā „Augstākās Tiesas Biļetenā” publicējam Tiesnešu konferences materiālus – amatpersonu uzrunas un ziņojumus, kā arī tiesnešu pašpārvaldes institūciju informāciju.

TIESAS DARBS NEBEIDZAS AR TAISNĪGI IZLEMTU LIETU UN TIESAS NOLĒMUMU

Latvijas Valsts prezidenta
Raimonda VĒJONA uzruna

Man ir patīess prieks šodien būt kopā ar Jums – Latvijas Republikas tiesnešiem. Sirsnīgi pateicos Tieslietu padomes priekšsēdētājam par uzaicinājumu Jūs uzrunāt tiesnešu konferencē.

Mēs esam mūsu valsts svētku nedēļas vidū – starp Lāčplēša dienu un Latvijas Republikas proklamēšanas dienu. Valsts svētki ir iespēja ikdienas darbu steigā atrast laiku pārdomām par mūsu kopīgo valsti, par mūsu sasniegumiem un lietām, kuras nākotnē būtu pilnveidojamas un labojamas. Stājoties Valsts prezidenta amatā, savā uzrunā

Saeimai es teicu, ka mana darba prioritāte būs drošība. Ne tikai valsts militārā drošība, bet arī katra Latvijas valsts iedzīvotāja drošība par savu dzīvi un savas ģimenes nākotni Latvijā. Ikviens vēlas justies drošs par sevi un savu ģimeni un pasargāts savā valstī. Latvijas valstij tas ir jānodrošina.

Es redzu būtisku tiesu varas lomu tajā, lai mūsu valsts iedzīvotāji varētu justies droši savā valstī. Mēs nevaram iedomāties savu ikdienas dzīvi bez tiesībām. Tiesības reglamentē teju ikvienu cilvēka dzīves jomu, un cilvēks, saskaroties ar valsti, visbiežāk saskaras ar tiesību normās paredzētām tiesībām, pienākumiem vai aizliegumiem. Taču tiesību normas ir abstraktas, bezpersoniskas un bieži vien cilvēkam tālas un neizprotamas. Starp tiesību normu un konkrēta cilvēka dzīvi tiesiskā valstī atrodas tiesnesis. Tiesnesis piešķir tiesību normām to konkrētību, kas tieši un personiski skar ikvienu. Tiesnesis var radīt pārliecību, ka Latvijā valda viens likums un viena taisnība visiem, un tiesnesis var sagraut cilvēka ticību taisnīgumam. No tiesneša darba, viņa godaprāta un personības ir atkarīgs tas, cik ļoti cilvēki uzticēsies valstij un tās likumiem.

Dāmas un kungi!

Tiesneša darbs un viņa pieņemtie lēmumi nereti ir pakļauti rūpīgai plašsaziņas līdzekļu un sabiedrības uzmanībai. Sabiedrību interesē, kādus lēmumus pieņēmusi tiesu vara un kāpēc pieņemtais lēmums ir tieši tāds. Sabiedrībai tiesas lemtais ir jāskaidro. Atvērtība sarunai ar sabiedrību stiprinās uzticību tiesu varai un mazinās sabiedrības aizdomas par tiesu lemto.

Mani priecē, ka Tieslietu padome ir apzinājusies sarunas ar sabiedrību nepieciešamību un izstrādājusi tiesu sistēmas komunikācijas stratēģiju. Šodien Jums ir paredzēti ziņojumi par tiesu sistēmas komunikācijas stratēģiju. Es ceru, ka šodienas darba augļi Jums palīdzēs to iedzīvināt un veidot sekmīgu sarunu ar sabiedrību.

Sabiedrībai vajadzīga tai saprotama un uzticama informācija par notiekošo tiesu sistēmā. Tiesas darbs nebeidzas ar taisnīgi izlemtu lietu un juridiski precīzi sagatavotu tiesas nolēmumu. Tiesas nolēmums, kurš rakstīts tikai juristiem saprotamā valodā, ir vienkārši un pārliecinoši jāizskaidro arī tiem, kuriem nav speciālu juridisko zināšanu. Daudzi pārpratumi vai neuzticēšanās tiesu lemtajam rodas tādēļ, ka tiesa uzskata, ka viss jau ir pateikts tās nolēmumā. Savukārt sabiedrībai ir nepieciešams vēl viens solis – īss un tai saprotams skaidrojums par tiesas lemto.

Esmu ticis ar tieslietu ministru Dzintaru Rasnaču, Augstākās tiesas priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču un Satversmes tiesas tiesnešiem. Šajās sarunās man ir bijusi iespēja gūt pārliecību, ka tiesu sistēmā notiek būtiskas pārmaiņas. Šīs pārmaiņas ir vērstas uz to, lai efektīvizētu un paātrinātu tiesvedības procesus un tiesu praksi padarītu vienveidīgāku. Tiesu sistēmā ir nepieciešamas pārmaiņas. Tās stiprinās sabiedrības uzticēšanos tiesu varai.

Pārmaiņas tiesu sistēmā nav tikai pašas tiesu varas uzdevums. Visai valsts varai ir jāstrādā un jārūpējas, lai Latvijā būtu stipra un sabiedrības uzticību baudošā tiesu vara, lai Latvijā ikvienam būtu pieejama taisnīga tiesa saprātīgos termiņos, lai ikvienam būtu pārliecība, ka tiesa ir spriesta taisnīgi un pareizi.

Tiesiskās vides kvalitāte un tiesu varas attīstība ir arī mana prioritāte, kurai sekošu līdzīgi regulāri. Esmu izveidojis Tiesiskās vides pilnveides komisiju, kurai lūdzu veikt analīzi un sniegt priekšlikumus par iespējam uzlabot tiesisko vidi.

Ceru, ka mums, visiem kopīgi strādājot, izdosies nostiprināt tiesu varas autoritāti un sekmēt iedzīvotāju uzticību tiesu varai! Novēlu sekmīgu konferenci – un darīsim savu darbu tā, lai varētu lepoties ar tiesu varu Latvijā un lai sabiedrība uzticētos mūsu tiesnešiem!

TIESLIETU PADOMES REDZESLOKĀ – FUNKCIJU PAPLAŠINĀŠANA, KOMUNIKĀCIJA, TIESNEŠU UN DARBINIEKU ATALGOJUMS

**Tieslietu padomes priekšsēdētāja
Ivara BIČKOVIČA ziņojums**

Šis ir būtisku strukturālu reformu gads Latvijas tiesu sistēmā. Pirmoreiz atjaunotās Latvijas tiesu sistēmas 20 gadu vēsturē ir uzsākta reforma, Latvijas tiesu sistēmai pārejot uz tīro trīs instanču tiesu sistēmu, un bija jālemj par tiesnešu turpmāko karjeru, tostarp sakarā ar Augstākās tiesas reorganizāciju un tiesu palātu likvidēšanu. Otra ne mazāk būtiska un vēsturiska ir uzsāktā reforma saistībā ar tiesu namu koncepciju pirmās instances tiesām.

Savā pārskatā nekavēšos pie visiem Tieslietu padomes sēdēs risinātajiem jautājumiem un neuzskaitīšu visus pieņemtos lēmumus. Savā ziņojumā akcentēšu trīs, manuprāt, tiesnešiem un tiesu sistēmai šobrīd būtiskus jautājumus, kurus Tieslietu padome šī gada laikā ir iniciējusi, pētījusi, analizējusi un virzījusi to risināšanu. Tie ir:

- 1) Tieslietu padomes funkciju un lomas paplašināšana;
- 2) Tiesu komunikācijas attīstība un pilnveidošana;
- 3) Tiesnešu un tiesu darbinieku atalgojuma līdzsvarošana vienotajā valsts pārvaldes atalgojuma sistēmā.

TIESLIETU PADOMES FUNKCIJU UN LOMAS PAPLAŠINĀŠANA

Šobrīd Saeimā izskatīšanai komisijās atrodas likumprojekts grozījumiem likumā „Par tiesu varu”, kas paredz Tieslietu padomes funkciju paplašināšanu. Tiek plānots:

- 1) Tieslietu padomes kompetencē nodot tiesnešu karjeras virzības jautājumus, paredzot, ka Saeima par tiesnesi lemj tikai vienreiz – apstiprinot tiesneša amatā. Tālākā virzība karjerā būtu Tieslietu padomes ziņā, protams, balstoties uz Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas atzinumiem;
- 2) Tieslietu padomei būtu noteicošā loma rajona (pilsētu) un apgabaltiesu priekšsēdētāju iecelšanā un atcelšanā.

Tie ir Tieslietu padomes iniciēti un atbalstīti priekšlikumi.

Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 84.pantu Saeima lemj tikai par personas apstiprināšanu tiesneša amatā. Tālāk par tiesneša faktiskās darba vietas vai karjeras jautājumiem tiesu varas pamatnormās nav norādes. Vēsturiski daļu jautājumu izlēma Saeima (piemēram, par noteikta līmeņa tiesas tiesneša pienākumu pildīšanu), daļa jautājumu tika izlemti, iesaistot Tiesu administrāciju, tieslietu ministru, Augstākās tiesas priekšsēdētāju, vēlāk arī Tieslietu padomi. Ar šobrīd virzītajiem grozījumiem likumā „Par tiesu varu” tiek piedāvāts pārskatīt priekšlikumu izvirzīšanas un lēmumu pieņemšanas kārtību. Arī Eiropas Padomes Pretkorupcijas starpvalstu grupas Latvijas novērtēšanas ziņojumā ir ieteikts veicināt Tieslietu padomes un Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas iesaisti tiesneša karjeras jautājumu izlemšanā, vienlaikus atstājot Saeimai tikai pašu būtiskāko lēmumu – atbilstoši Satversmei lemt par tiesneša apstiprināšanu amatā. Šajā jautājumā saskatāma zināma konsekvence arī ar tiesnešu karjeras jautājumiem pēc Augstākās tiesas reformas – Saeima, akcentējot, ka tiesnesis amatā jau ir apstiprināts, norādīja, ka Tieslietu padomei jālemj par tā karjeras virzību un jānosaka tiesa, kurā viņš turpinās pildīt tiesneša pienākumus pēc tiesu palātas likvidācijas.

Karjeras jautājumi saistāmi arī ar otru tiesu varas funkcionālu jautājumu, kas ir ietverts minētajos likuma grozījumos – Tieslietu padomei nodotās pilnvaras noteikt tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības kārtību. Līdz šim šos jautājumus regulēja Ministru kabineta noteikumi. Ierosinājums paplašināt Tieslietu padomes kompetenci ir loģisks darba uzdevumu sadalījums. Jau pirms iestāšanās Eiropas Savienībā ANO Attīstības programmas projekta ietvaros Latvijai bija norādīts par tiesnešu karjeras attīstības problemātiku, uzsverot, ka tiesnešu kandidātu atlases un amatā iecelšanas procedūras jānošķir no Tieslietu ministrijas un jānodod tiesu varai, lai veicinātu sabiedrības uztveri par tiesu varas neatkarību no politiskās ietekmes un partiju politikas. Tagad piedāvātās izmaiņas ir iespējamas, jo izveidota un sekmīgi darbu uzsākusi Tieslietu padome.

Tāpat arī attiecībā uz tiesu priekšsēdētāju iecelšanu amatā likumprojektā paredzētais, ka to veiks Tieslietu padome pēc tieslietu ministra priekšlikuma, nebūtu jāuztver kā pārlieku radikāls priekšlikums, jo šobrīd priekšsēdētājus amatā ieceļ tieslietu ministrs, saskaņojot ar Tieslietu padomi. Izmainītā kārtība atbilstu tiesu varas un izpildvaras norobežošanas procesam. Protams, tiesu darba tehniskā nodrošināšana joprojām ir Tiesu administrācijas pienākums un sistēmiski tajā iesaistās arī tieslietu ministrs, tāpēc tikai likumsakarīgi, ka tieslietu ministrs sagatavos priekšlikumu, kuru izskatīs Tieslietu padome.

Tiesu priekšsēdētājiem šobrīd likums ir noteicis papildu pienākumus tiesas darba organizācijā un tiesnešu darba uzraudzībā. Persona, izvēloties tiesneša karjeru, visticamāk nedomā par administratīva vadītāja pienākumiem. Tiesas faktiskā vadīšana tiesnesim ir papildu izaicinājums, ar kuru ne visi vēlas nodarboties un ne visi var tikt galā. Tāpēc likumā šobrīd noteiktais divu 5 gadu pilnvaru termiņš diez vai attaisnosies, jo labs vadītājs ir ilgstošs prasmju apguves process. Tādēļ atbalstāms, ka Saeima vēlreiz aicināta vērtēt šo regulējumu un neierobežot rajona tiesas un apgabaltiesas priekšsēdētāja pilnvaru termiņu skaitu.

TIESU KOMUNIKĀCIJA

Jautājums par tiesu komunikāciju ar sabiedrību aktuāls bijis vienmēr. Tikai tad, ja sabiedrība izprot tiesas darbu, tā arī respektē un uzticas tiesas spriedumiem un lēmumiem. Tiesas taisnīgumam jābūt redzamam.

Tiesas nekad nav bijušas slēgtas iestādes, atklātums kā viens no lietu izskatīšanas pamatprincipiem ir noteikts gan likumā „Par tiesu varu”, gan procesuālajos likumos. Likums „Par tiesu varu” papildināts gan ar informācijas pieejamības sadaļu, gan ar nosacījumu, ka visi atklātā tiesas sēdē pieņemti spriedumi tiek publicēti internetā.

Taču ar to šodien vairs nepietiek – gan tādēļ, ka mainījies sabiedrības informācijas galvenais avots – mediji, to formas, ātrums un tieslietās specializējušos žurnālistu nepietiekamība, gan mainījušies tiesu procesi, iveriešot rakstveida procesu, saīsinātos spriedumus, atteikumus pieņemt lietas izskatīšanai utt. Sabiedrība saņem ātru, bet ne vienmēr pilnīgu informāciju, lasa skaļus virsrakstus, bet neatrod skaidrojumu. Cilvēkam nav saprotams, kāpēc tiesa nav rikojusies tā, kā šķietamais taisnīgums prasa, toties ir skaidra atbilde par neuzticēšanos tiesām, kad to vaicā dažādu aptauju veicēji. Rezultāti un to interpretācija ir tiesām visai negatīva, kas savukārt veicina šī stereotipa par neuzticēšanos tālāku attīstību.

Kā izklūt no šī neuzticības loka? Šodien nepakavēšos pie Tieslietu padomes iniciētā korupcijas uztveres pētījuma, kura secinājumi un profesionāļu ieteikumi lika Tieslietu padomei pievērsties tiesu sistēmas komunikācijas jautājumam. Svarīgākie secinājumi bija divi:

1) tiesu sistēma nav tikai tiesas – tādēļ jābūt vienotai komunikācijai visai tiesu sistēmai;

2) komunikācijai jābūt tiesas darba sastāvdaļai – tādēļ vajadzīga tiesu komunikācijas stratēģija.

Tieslietu padome izveidoja darba grupu, kurā aicināja strādāt pārstāvjus no Tiesnešu ētikas komisijas, Augstākās tiesas un Tieslietu ministrijas, un piesaistīja komunikācijas speciālistu.

Nonācām pie atziņas, ka komunikācijas procesam jāveido trīs atsevišķi dokumenti:

1) Tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijas – ar tiesu sistēmu saprotot visas tās iestādes un nozares, kas pārstāvētas Tieslietu padomē;

2) Tiesu komunikācijas stratēģija – konkrētāku rīcību dokuments tieši tiesām;

3) Komunikācijas rokasgrāmata – praktisks palīglīdzeklis komunikācijas procesā.

Šobrīd Tieslietu padome ir apstiprinājusi jau divus no šiem dokumentiem – Tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijas un Tiesu komunikācijas stratēģiju. Kādas ir

turpmākās darbības, lai šos dokumentus ieviestu dzīvē?

Komunikācijas vadlīnijām:

1) tiek izstrādāts plāns, kā koordinēt kopējo komunikācijas procesu (jo iesaistīts daudz tiesu sistēmas institūciju);

2) tiek izstrādātas krīzes komunikācijas vadlīnijas.

Lai mūsu rīcības būtu profesionālas un sasniegtu cerēto mērķi, šī procesa vadībai un konsultācijām ir pieaicināti šīs jomas speciālisti.

Komunikācijas stratēģijai:

1) tā tiek skaidrota un diskutēta ar tiesnešiem. Jūnijā Tieslietu padome un Tiesnešu ētikas komisija aicināja uz kopīgu sanākumi par šo jautājumu tiesu priekšsēdētājus. Tiesnešu ētikas komisija izbraukuma sēdēs tiekas ar tiesnešiem un pārrunā komunikācijas problēmjautājumus;

2) tiek izstrādāta Komunikācijas rokasgrāmata. Šī dokumenta sagatavošana uzticēta Tieslietu ministrijas komunikācijas speciālistiem, un ceram, ka vēl šogad saņemsim Rokasgrāmatas projektu.

Tiesu komunikācijas praktiskākiem jautājumiem ir veltīta šodienas konferences otrā daļa. Es šo jautājumu noslēgšu ar trīs akcentiem.

Pirmkārt, jau pieminētais uzdevums – komunikācijai ir jābūt tiesas ikdienas darba sastāvdaļai. Tātad tiesas priekšsēdētājs ir atbildīgs par šo procesu savā tiesā tikpat lielā mērā kā par citiem darba organizācijas jautājumiem. Un ikviena tiesneša pienākums ir atbalstīt komunikācijas procesu – ne katram obligāti jāklūst par Runas personu un jārunā televīzijas kameru priekšā, bet sniegt konstruktīvu atbalstu šim Runas personām gan ir jāvar un jāgrib.

Otrkārt, īpaši pārdomātai komunikācijai jābūt dažādos pārmaiņu procesos. Turklāt nedrīkst aizmirst, ka tikpat svarīga kā komunikācija ar sabiedrību ir arī iekšējā komunikācija starp tiesnešiem un tiesu darbiniekiem. Ne visai veiksmīga šajā ziņā bijusi līdzšinējā komunikācija rajona tiesu reorganizācijas procesā, par ko liecina satraukums un protesti, kas pausti vēstulēs, ko Tieslietu padome saņēmusi gan no tiesām, gan novadu pašvaldībām. Apstiprinot Tieslietu ministrijas sagatavoto Latgales tiesu apgabala rajona tiesu reorganizācijas plānu, Tieslietu padome vienlaikus norādīja uz komunikācijas nepieciešamību ar reorganizējamo tiesu tiesnešiem un darbiniekiem un reformas gaitas un rezultātu izskaidrojumu sabiedrībai.

Treškārt, tiesu komunikācijas stratēģija tiek attiecināta arī uz tiesnešu pašpārvaldes institūcijām un Disciplinārtiesu. Arī šīm institūcijām jābūt savam komunikācijas plānam, kā normatīvā regulējuma ietvaros klūt pietiekami atvērtām un saprotamām sabiedrībai.

TIESNEŠU UN TIESU DARBINIEKU ATALGOJUMS

Tieslietu padomei nav likumdošanas iniciatīvas tiesību, taču mūsu iespēja ir aktualizēt kādu jautājumu ar pētījumiem, analīzi, padomes lēmumiem un vērsanos pie attiecīgajām amatpersonām un institūcijām. Tādā veidā Tieslietu padomei ir izdevies pievērst uzmanību nepilnībām valsts pārvaldes vienotajā atalgojuma sistēmā, proti, būtisko atšķirību starp izpildvaras juristu un tiesnešu atalgojumu. Par līdzvērtīgām uzskatītās algas tiesnešiem šobrīd var būt pat par 50% zemākas nekā algas izpildvarā.

Tieslietu padome veica analīzi par reālo atalgojumu un vērsa uzmanību uz problēmu, ka, iekļaujot tiesnešus un prokurorus vienotajā atalgojuma sistēmā, plānotais līdzsvars ir izjaukts, atceļot piemaksu un prēmiju ierobežojumus valsts pārvaldē, bet saglabājot tos tiesnešiem un prokuroriem.

Vairākkārt šo jautājumu aktualizējusi padomes sēdes un sarakstēs ar Finanšu ministriju, Tieslietu padome vērsās tieši pie Ministru prezidentes, norādot, ka šobrīd tiesnešu atalgojums neatbilst tiesnešu neatkarības principam un nenodrošina tiesnešiem atbilstošu atlīdzību. Tieslietu padome aicināja novērst radušos situāciju un izdarīt grozījumus normatīvajos aktos, grozījumu sagatavošanā iesaistot arī padomi.

Tieslietu padome uzskata – lai līdzsvarotu tiesnešu un prokuroru un valsts pārvaldes ierēdņu atalgojumu, tiesnešu atalgojums jāpiesaista Centrālās statistikas pārvaldes oficiāli publicētajam aizpagājušā gada mēneša vidējās darba samaksas apmēram valstī, piemērojot attiecīgu koeficientu. Tas nozīmē atteikties no tiesnešu atalgojuma sasaistes ar valsts pārvaldes ierēdņu 12.mēnešalgu grupu, kā tas ir šobrīd.

Ministru prezidentes uzdevumā Tieslietu ministrija sadarbībā ar Finanšu ministriju izstrādāja vairākus variantus tiesnešu un tai piesaistītajai prokuroru atalgojuma sistēmas maiņai. Tieslietu padome ir akceptējusi risinājumu, ka tiesneša atalgojums tiek pietuvināts izpildvaras iestāžu juridisko dienestu augstāk atalgoto vadītāju atalgojuma līmenim, nosakot rajona tiesneša mēnešalgas aprēķina koeficientu 4,31. Turklāt atalgojuma līdzsvarošanai noteikt trīs gadu periodu no 2017.gada.

Arī tiesu darbinieku atalgojums ir Tieslietu padomes uzmanības lokā. Skatot jautājumu par apgabaltiesu un rajona tiesu un Augstākās tiesas budžetu pieprasījumu 2016.gadam, Tieslietu padome aktualizēja faktu, ka nākamā gada budžetā nav paredzēts palielināt atalgojumu tiesu darbiniekiem. Tiesu darbinieku atalgojums šobrīd ir neadekvāti zems darba kvalifikācijai un apjomam, kā arī tas nav konkurētspējīgs valsts pārvaldē. Līdz ar to tiesu personāla mainība pārsniedz pat 40% gadā, kas nepašaubāmi mazina tiesu darba efektivitāti un kvalitāti un var ietekmēt arī personu tiesības uz taisnīgu tiesu. Tieslietu padome aicināja Tieslietu ministriju aktualizēt šo problēmu un vērst uz to Ministru kabineta uzmanību.

Šobrīd ir saņemta Ministru prezidentes rezolūcija, kurā valdības vadītāja lūdz tieslietu ministram un finanšu ministram ņemt vērā sniegtos priekšlikumus par tiesnešu un prokuroru atalgojuma sistēmu un tiesu sistēmas darbinieku atalgojumiem, izstrādājot valsts budžeta projektu 2017.gadam.

Tieslietu padomes tuvākās **NĀKOTNES JAUTĀJUMI** būs tie, par ko diskusijas jau bijušas un kas tiks turpinātas pēc viedokļu aptaujām, izvērtējuma un, iespējams, jaunu risinājumu piedāvājuma.

Viens no aktuālākajiem neapšaubāmi būs **rajona tiesu namu koncepcijas tālāka attīstība**. Turpmāki soļi šajā reformā būtu sperami tikai pēc objektīvas līdzšīņejo pārskatījumu ieguvumu un zaudējumu analīzes un, kā

jau iepriekš minēju, – nodrošinot pietiekamu informāciju un komunikāciju gan ar tiesnešiem, gan pašvaldībām, gan sabiedrību.

Tieslietu padomei nāksies atgriezties arī pie jautājuma par iespējamu **tiesnešu un prokuroru imunitātes atcelšanu administratīvo pārkāpumu lietās**, kā to rekomendējusi Eiropas Padomes Starpvalstu pretkorupcijas grupa (GRECO). Tieslietu padome lēmumu nepieņēma, jo viedokļi par šo jautājumu darba grupās un tiesnešu aptaujās bijuši konceptuāli atšķirīgi. Tieslietu padome uzskata par nepieciešamu noskaidrot plašāku tiesnešu viedokli par šo jautājumu, tādēļ tas ir viens no jautājumiem aptaujas anketā konferences dalībniekiem. Diskutējot par šo jautājumu, Tieslietu padome norādīja, ka, pirms lemt par imunitātes atcelšanu tiesnešiem un prokuroriem, būtu jāpārskata normatīvo regulējumu administratīvo pārkāpumu procesā.

Visbeidzot – jautājums par **tiesu sistēmas disciplinārtibības reformu**, kas paredz vienotu apelācijas instanci visu tiesu sistēmai piederīgo amatpersonu disciplinārlietās. Tieslietu padome Augstākās tiesas plēnuma iebildumu pret Disciplinārtiesas kā vienotas apelācijas instances noteikšanu uzskatīja par vērā ņemamu argumentu, lai atgrieztos pie diskusijām par šo jautājumu.

Augstākā tiesa neatbalsta, ka šī funkcija tiek uzlikta Disciplinārtiesai, kura tika veidota tikai tiesnešu disciplinārlietu lēmumu pārsūdzībai, lai novērstu tiesnešu tiesību iespējamu aizskārumu. Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumi nebija pārsūdzami, turpretī citu tiesu sistēmas amatpersonu lēmumu pārsūdzība iespējama Administratīvā procesa likuma noteiktā kārtībā. Augstākā tiesa norādīja, ka ierosinājums par Disciplinārtiesas kompetences paplašināšanu ir kritiski vērtējams no vairākiem aspektiem – sistēmiskā, procesuālā, funkcionālā un arī no nelietderīga budžeta līdzekļu izlietojuma. Tiesu sistēmai piederīgo personu disciplinārlietas ir klasiskas administratīvās lietas un administratīvās tiesas nodrošina vienotus standartus un judikatūru disciplinārlietu izskatīšanā. Katra lieta, ko likumdevējs nodod Augstākajai tiesai izskatīšanai kā apelācijas instancē, kā tas būtu šajā gadījumā, paildzina citu – kasācijas tiesvedībā esošu – lietu izskatīšanas ilgumu. No procesuālā aspekta vērā ņemams, ka tiktu būtiski samazināts pie disciplinārās atbildības saukto advokātu, notāru un tiesu izpildītāju procesuālo tiesību apjoms. Savukārt no funkcionālā aspekta vērā ņemams, ka Disciplinārtiesai ir ierobežota kapacitāte, paplašinot tās kompetenci, nepieciešami papildu finanšu un cilvēku resursi.

NOBEIGUMĀ izteikšu pateicību augsti godāmajam Valsts prezidentam par ieinteresētību tiesiskuma stiprināšanā valstī, ieklausoties arī tiesu varas viedokli. Tam apliecinājums ir Valsts prezidenta personiska klatbūtne pirmajā tiesnešu konferencē pēc stāšanās prezidenta amatā, kā arī Tiesiskās vides pilnveides komisijas izveide. Esam gandarīti, ka Valsts prezidenta izveidotā komisija ir novērtējusi Tieslietu padomes nozīmi tiesu varas pārstāvēšanā un Tieslietu padomes lomas stiprināšana ir viens no pirmajiem jautājumiem, pie kura komisija strādā.

Mūsu visu mērķis ir viens – tiesiska Latvijas valsts, taisnīga un neatkarīga tiesu vara.

PĀRSKATS PAR TIESLIETU PADOMES DARBĪBU

2014.GADA 5.SEPTEMBRIS – 2015.GADA 13.NOVEMBRIS

- Notikušas 24 Tieslietu padomes sēdes: 14 klātienē un 10 rakstveida procesā
- Pieņemti 138 lēmumi
- Organizētas 3 tiesnešu e-konferences un e-vēlēšanas

TIESU SISTĒMAS POLITIKA UN STRATĒGIJA

1. Budžets un atalgojums tiesu sistēmā

- Izvērtēti tiesu budžeta pieprasījumi 2015. un 2016.gadam. Atbalstot tiesu budžeta projektu 2016.gadam, Tieslietu padome atzina par nepietiekamu finansējumu tiesu darbinieku konkurētspējīgam atalgojumam un vērsa uzmanību uz lielo personāla mainību tiesās. Tieslietu padome aicināja Tieslietu ministriju aktualizēt šo problēmu un vērst uz to Ministru prezidentes uzmanību.
- Veikts pētījums par faktisko atalgojumu valsts pārvaldē un par izjaukto līdzsvaru starp tiesnešu un valsts pārvaldes ierēdņu atalgojumu informēta Ministru prezidente.
- Iniciēts un virzīts priekšlikums par tiesnešu un prokuroru atalgojuma sistēmas maiņu no 2017. gada, kas novērstu valsts pārvaldes vienotā atalgojuma sistēmas radīto būtisko atšķirību starp izpildvaras juristu un tiesnešu atalgojumu.

2. Tiesu namu koncepcija

- Izvērtēti un atbalstīti grozījumi likumā „Par tiesu varu”, kuri nosaka regulējumu ar tiesu namu koncepta ieviešanu saistītajām reformām tiesu organizatoriskajā struktūrā.
- Apstiprināti Siguldas, Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas, Jūrmalas tiesas un Latgales tiesu apgabala esošo rajona tiesu reorganizācijas plāni.
- Izstrādāta un apstiprināta kārtība, kādā tiek sagatavots un izskatīts priekšlikums par tiesneša pārcelšanu darbā citā tiesā.
- Pārdalītas tiesnešu amata vietas starp rajona tiesām sakarā ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas, Siguldas un Jūrmalas tiesu reorganizāciju.

3. Tieslietu padomes kompetence

- Konceptuāli atbalstīta Tieslietu padomes funkciju palielināšana, paredzot Tieslietu padomes kompetences palielināšanu tiesnešu karjeras virzības jautājumos: rajona tiesas un apgabaltiesas priekšsēdētāja iecelšanā un atbrīvošanā no amata, tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtošanas kārtības noteikšanā un tiesneša pārcelšanā uz vakanto tiesneša amatu augstāka vai zemāka līmeņa tiesā.

4. Tiesu sistēmas amatpersonu disciplinārā atbildība

- Turpināts strādāt pie tiesnešu disciplinārās atbildības procedūru pilnveidošanas un attīstības – darba procesā joprojām ir jautājums par vienotas apelācijas instances izveides lietderību visām tiesu sistēmas amatpersonām; administratīvās imunitātes iespējamā atcelšana tiesnešiem un prokuroriem administratīvo pārkāpumu lietās.
- Atbalstīti Tiesnešu disciplinārās atbildības

likuma grozījumi, kas paredz, ka Tiesnešu disciplinārkolēģijas sastāvā ir viens no Augstākās tiesas departamentu priekšsēdētājiem, kurš ir arī Tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs.

5. Komunikācijas pilnveidošana

- Izstrādātas Tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijas visām Tieslietu padomē pārstāvētajām institūcijām un komunikācijas stratēģija tiesām.
- Sanākums tiesu priekšsēdētājiem par komunikācijas stratēģijas ieviešanu; organizētas Tieslietu padomē pārstāvēto institūciju komunikatoru regulāras tikšanās.
- Uzklusaita un izvērtēta Rīgas Ekonomikas augstskolas Ilgtspējīgā biznesa centra direktora Arņa Saukas informācija par metodoloģiju, kā tiek veidots Globālās konkurētspējas indeksa ziņojums par Latvijas tieslietu sistēmas un tiesiskuma novērtējumu.

TIESU SISTĒMAS DARBA ORGANIZĀCIJA

1. Augstāko amatpersonu kandidatūru izvērtēšana

- Izvērtēta un atbalstīta Daigas Rezevskas kandidatūra Satversmes tiesas tiesneša amatam.
- Sniegts pozitīvs saskaņojums Augstākās tiesas priekšsēdētāja izvirzītajam ģenerālprokurora amata kandidatam.
- Izvērtētas Augstākās tiesas priekšsēdētāja amata kandidatūras.

2. Tiesneša amata vietu pārdale

- Apgabaltiesu tiesnešu skaits palielināts par 4 vietām.
- Pārdalītas Augstākās tiesas tiesnešu amata vietas starp departamentiem – 2 vietas no Krimināllietu departamenta pārdalītas Civillietu departamentam.
- Divas zemesgrāmatu tiesnešu amata vietas pārdalītas uz rajonu tiesām.

3. Tiesnešu karjeras jautājumi

- Izvērtēta un atbalstīta 12 tiesu priekšsēdētāju un priekšsēdētāju vietnieku iecelšana amatā.
- 3 tiesneši izvirzīti Goda tiesneša nosaukuma saņemšanai (Kalvis Torgāns, Gunārs Aigars, Astrīda Bērziņa).
- Pieņemti 70 lēmumi tiesnešu karjeras jautājumos.

4. Darba efektivitātes uzlabošana

- Apstiprinātas Vadlīnijas organizējot tiesvedībā pieņemtas lietas nodošanu citai tiesai lietas ātrākai izskatīšanai.
- Konceptuāli atbalstīta E-lietas projekta īstenošana Eiropas Savienības 2014.–2020.gada struktūrfondu plānošanas periodā.
- Atbalstīts tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku apmācības projekts, kas tiks realizēts ar Eiropas Sociālā fonda līdzfinansējumu. Akceptētas tiesnešu un prokuroru mācību prioritātes 2015.–2020.gadam.
- Mainīta Tiesnešu konferences nolikuma 19.punktā noteiktā tiesnešu pašpārvaldes institūciju vēlēšanu rezultātu noteikšanas kārtība.

AKTUALITĀTES TIESLIETU SISTĒMĀ

Tieslietu ministra Dzintara RASNAČA prezentācija

TIESU SISTĒMAS REFORMAS NOVĒRTĒJUMS

2015.gada 27.oktobrī publicētajā Pasaules Bankas pētījumā „Doing Business” **189 valstu konkurencē Latvija ierindota 22.vietā.**

Latvija novērtēta kā viena no TOP 30 valstīm, kas veikušas nozīmīgas reformas uzņēmējdarbības uzlabošanā un alternatīvās strīdu risināšanas metodes ieviešanā.

Pasaules Banka ir pozitīvi novērtējusi:

- **Šķīrējtiesu likuma pieņemšanu**, kas ar 2015. gadu stājies spēkā un nodrošina civiltiesisku strīdu efektīvu un taisnīgu izšķiršanu šķīrējtiesā, kas atzīts kā labās prakses piemērs alternatīvā strīdu risināšanas mehānisma ieviešanā;
- **Mediācijas likuma pieņemšanu** 2014. gadā, kas paredz konfliktu risināšanu ārpus tiesas procesā un ieņem arvien svarīgāku lomu dažāda veida domstarpību gadījumos.

ALTERNATĪVĀS STRĪDU RISINĀŠANAS METODES

Šķīrējtiesu likums. Rezultāti – 83 patstāvīgās šķīrējtiesas no 213 (dati uz oktobra vidu).

Mediācijas likums. Rezultāti 2015.gadā:

- vairāk nekā 250 sertificētu mediatoru konsultācijas gan strīdu pusēm, gan citiem interesentiem par mediācijas iespējām un mediācijas izmantošanas kārtību;
- uzsākti vairāk nekā 60 mediācijas procesi, gandrīz puse no tiem pabeigti ar pilnīgu vai vismaz daļēju vienošanos;
- lielākā daļa – ap 40 mediācijas gadījumus – ir ģimenes lietās, bet pamazām pieaug mediācijas pieprasījums arī citos strīdos, piemēram, strīdos par nekustamo īpašumu vai zemi, īres un apsaimniekošanas jautājumos, mantojuma strīdos, komercstrīdos un darba strīdos;
- darbs turpinās – Saeimā likumu grozījumi, kas ļautu vadīt mediāciju zvērinātiem tiesu izpildītājiem un zvērinātiem notāriem, ja ir iegūts mediators sertifikāts.

LIETU IZSKATĪŠANAS KVALITĀTES CELŠANA

Turpināts ieviest tiesas specializāciju (paredzēta lietu piekritība vienai konkrētai tiesai):

- lietās par rūpnieciskā īpašuma tiesībām (patenti, dizainparaugi, pusvadītāju izstrādājumi, preču zīmes, u.c.) (no 2015.gada 1.janvāra – Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa);
- lietās par bērna prettiesisku pārvietošanu pāri robežai vai aizturēšanu ārvalstī (no 2015.gada 1.marta – Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa).

Papildus esošajai tiesu sistēmai piederīgo personu apmācību sistēmai plānots īstenot arī **apjomīgas apmācības**, piesaistot Eiropas Sociālā fonda finansējumu:

- apstiprināts Tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāns 2015.–2020.gadam;
- finansējums 11,8 miljoni *euro*, īstenošanas laiks – no 2016.gada līdz 2022.gadam.

BŪTISKĀKĀS IZMAIŅAS CIVILPROCESA LIKUMA REGULĒJUMĀ

Spēkā no 2015.gada 26.maija.

Patiesības paušanas pienākums. Likumā noteikts, ka puses, trešās personas un pārstāvji pārstāvam vārdā sniedz tiesai patiesas ziņas par faktiem un lietas apstākļiem.

Procesuālo sankciju ieviešana civilprocesā. Par lietas dalībnieku negodprātīgu tiesību izmantošanu, necieņu pret tiesu paredzētās sankcijas:

- ja lietas dalībnieks negodprātīgi izmanto savas tiesības vai negodprātīgi pilda savus pienākumus, tiesnesis izsaka lietas dalībniekam brīdinājumu vai uzliek naudas sodu;
- par necieņu pret tiesu tiesa var uzlikt lietas dalībniekam naudas sodu.

Mazināta iespēja lietas dalībniekiem novilcināt tiesvedības procesu. Ar mērķi veicināt efektīvāku un ātrāku civilprocesu, ieviesta iespēja tiesai atteikt pieņem:

- neparakstītus un bez pilnvarojuma iesniegtus dokumentus;
- sūdzību, kad nav veikta valsts nodevas samaksa par blakus sūdzības iesniegšanu vai drošības naudas iemaksa par kasācijas sūdzības sniegšanu. Valsts nodevas summas šajos gadījumos ir skaidras un nav sarežģīti aprēķināmas.

BŪTISKĀKĀS IZMAIŅAS MAKSĀTNESPĒJAS JOMĀ

2015.gada 1.martā spēkā stājās apjomīgi grozījumi Maksātnespējas likumā:

- ieviesta administratoru uzraudzības reforma (amatpersonas statuss, vienotā rinda);
- stiprināta kreditora un parādnieka tiesību aizsardzība (risināta fiktīvo kreditoru problēma).

No 2016.gada 1.janvāra maksātnespējas procesā tiks ieviestas E-izsoles (piespiedu izpildes procesā E-izsoles ieviestas no 2015.gada 1.jūlija).

KOMUNIKĀCIJA AR SABIEDRĪBU

Pilnveidota tiesu (tiesnešu) komunikācija ar sabiedrību. Paši tiesneši skaidro pieņemtos nolēmumus un lietas apstākļus tik tālu, cik to pieļauj likums.

Uzlabota Tieslietu ministrijas padotības iestāžu komunikācija ar sabiedrību. Iestādes nodrošina ikkatra sabiedrības locekļa Satversmē garantētās tiesības zināt savas tiesības personai pieejamā un saprotamā veidā (klātienē iestādē, elektroniski, sociālajos tīklos).

TIESU DARBĪBAS TERITORIJU REFORMA

Ricības virziens, regulējums, mērķi

Tiesu darbības teritoriju reformu atbalstījusi gan Tieslietu padome, gan Ministru kabinets. Reforma paredz pakāpenisku apgabaltiesu darbības teritorijā esošo rajonu (pilsētu) tiesu teritoriju apvienošanu, sākotnēji reformu ieviešot Rīgas tiesu apgabalā.

2015.gada 18.jūnija likums „Grozījumi likumā „Par tiesu varu”” noteic vispārējo reorganizācijas tiesisko pamatu un kārtību, akcentējot Tieslietu padomes lomu.

Mērķi:

- nodrošināt tiesnešu specializāciju;
- nodrošināt lietu sadales nejausību;
- novērst nevienmērīgu tiesu noslodzi;
- samazināt tiesvedības termiņus;
- paaugstināt tiesas spriešanas kvalitāti;
- veicināt tiesu prakses vienveidīgu un paredzamību;
- optimizēt citus tiesu resursus.

Paveiktais – plānotais: reorganizētās tiesas:

- Siguldas un Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas (ar 01.03.2015.);
- Jūrmalas pilsētas tiesa (ar 01.08.2015.);
- Krāslavas rajona, Preiļu rajona, Balvu rajona un Ludzas rajona tiesas (ar 01.02.2016.).

Novērtējums

- Efektīvs tiesas priekšsēdētāja rīcībā esošs instruments, efektīva sadarbība ar iesaistītajām pusēm.
- Tiesnešu un tiesu darbinieku atbalsts un vēlme piedalīties reformas nodrošināšanas procesā.
- Pastāv iespēja no resursu ietaupījumiem attīstīt moderno tehnoloģiju (videokonferenču) izmantošanu, kā arī nodrošināt tiesas ar transportu.
- Palielinās tiesas un zemesgrāmatu nodaļas pieejamība. Pieteikumus un nostiprinājuma lūgumus var iesniegt jebkurā tiesas un zemesgrāmatu nodaļas atrašanās vietā.

LIKUMPROJEKTS „GROZĪJUMI „LIKUMĀ PAR TIESU VARU””

Atbalstīts Ministru kabineta 2015.gada 20.oktobra sēdē.

Pamatojums – GRECO (Pretkorupcijas starpvalstu grupa) rekomendāciju ieviešana saistībā ar Latvijas IV kārtas novērtēšanas ziņojumu par korupcijas novērtēšanu tiesās, lai stiprinātu tiesu pašpārvaldes institūciju izšķirošo ietekmi tiesnešu iecelšanā, atkārtotā iecelšanā un karjeras virzībā.

Grozījumi paredz:

- Paplašināt Tieslietu padomes kompetenci: rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāja un apgabaltiesas priekšsēdētāja iecelšanā un atbrīvošanā no amata;

tiesneša pārcelšanā uz vakanto tiesneša amatu arī augstāka vai zemāka līmeņa tiesā; rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas un Augstākās tiesas tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības noteikšanā.

- Personai, uz kuru attiecas individuāla tiesību akta satura Tieslietu padomes lēmums, noteiktas tiesības to pārsūdzēt Disciplinārtiesā.
- Precizētas un strukturētas tiesneša amata kandidātam izvirzāmās prasības.
- Pēc Augstākās tiesas plēnuma lēmuma ierosināts atjaunot Latvijas Republikas augstākajai tiesu instancei tās vēsturisko nosaukumu „Senāts”. Paredzēts, ka Augstākās tiesas sastāvā būs Administratīvo lietu Senāts, Civillietu Senāts un Krimināllietu Senāts.
- Pārskatītas anonimizācijas prasības, paredzot noteiktu spriedumu publicēšanu neanonimizētā vai daļēji anonimizētā veidā.
- Pēc Tieslietu padomes un Latvijas Tiesnešu biedrības priekšlikuma plānots atcelt ierobežojumu rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētājam un apgabaltiesas priekšsēdētājam tikt ieceltam amatā ne vairāk kā divus termiņus pēc kārtas.

TIESNEŠU IMUNITĀTE ADMINISTRATĪVO PĀRKĀPUMU LIETĀS

GRECO rekomendācijas

IV novērtēšanas kārtas ziņojumā GRECO rekomendē Latvijai atcelt tiesnešu administratīvās imunitātes sistēmu. GRECO:

- izsaka nožēlu par bezdarbību šajā jomā, jo imunitātes jautājuma regulējums Latvijā pieņemts 1922.gadā un kopš tā laika nav grozīts;
- norāda, ka administratīvās imunitātes privilēģija ir pārāk plaša un bezjēdzīga šodienas Latvijas demokrātiskajai sabiedrībai.

GRECO plenārsēdē 2015.gada 23.–27.martā, pieņemot atbilstības ziņojumu par IV novērtēšanas kārtas rekomendāciju izpildi Latvijā, secina, ka rekomendācija – atcelt administratīvās imunitātes sistēmu – nav izpildīta.

Tiesnešu viedoklis

Tiesnešu aptaujā 2015.gada jūnijā piedalījās 69 tiesneši, no kuriem:

- aptuveni 1/3 (36,2%) uzskata, ka imunitāte saglabājama;
- aptuveni 2/3 (63,8%) uzskata, ka imunitāte pilnīgi vai daļēji atceļama, no tiem:
 - 29,0% uzskata, ka imunitāte pilnīgi atceļama;
 - 26,1% uzskata, ka imunitāte atceļama ar nosacījumu, ja kā soda veids par izdarīto administratīvo pārkāpumu netiek piemērots administratīvais arests;
 - 8,7% uzskata, ka imunitāte atceļama attiecībā uz atsevišķiem pārkāpumu veidiem. Viens no tiesnešiem papildus paudis viedokli, ka jāvērtē pēc sankciju smaguma, jo tikai smagas sankcijas draudi var ietekmēt tiesnesi, spriežot tiesu.

Tieslietu padomes 2015.gada 31.augusta sēdē notika diskusijas šajā jautājumā, bet tika uzskatīts, ka vēl nepieciešamas diskusijas darba grupas līmenī.

JAUNS REGULĒJUMS UZTURLĪDZEKĻU SAŅEMŠANAI

Procesa efektīvizācija: lai saņemtu uzturlīdzekļus minimālajā apmērā lietās, kurās nepastāv strīds, nav nepieciešams vērsties tiesā, bet lēmumu par pienākumu maksāt uzturlīdzekļus pieņem administratīvā procesa kārtībā.

Sasniedzamie mērķi:

- paātrināt uzturlīdzekļu saņemšanas procesu (vismaz par sešiem mēnešiem);
- samazināt tiesu noslodzi (t.sk. saistībā ar tiesas nolēmuma nodošanu izpildei ārvalsti);
- samazināt administratīvo slogu iesniedzējam (nav jāvēršas tiesā, pie zvērināta tiesu izpildītāja un Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācijā);
- samazināt piedziņas izmaksas un veicināt labprātīgu uzturlīdzekļu maksāšanu ārpusstiesas ceļā (slēdzot administratīvo līgumu).

Tiek saglabātas tiesības vērsties tiesā, ja pastāv strīds par aprūpi, uzturlīdzekļu apmēru vai persona vēlas saņemt uzturlīdzekļus lielākā apmērā par Ministru kabineta noteikto.

LATVIJAS TIESU SISTĒMAS NOVĒRTĒJUMS EIROPĀ

Eiropas Tieslietu tablo 2015: EK veikts dalībvalstu tiesu sistēmu salīdzinošais novērtējums 28 ES dalībvalstu vidū (*Justice Scoreboard 2015.gada ziņojums*)

- Latvijas tiesu sistēmai viens no zemākajiem finansējuma līmeņiem (22 euro uz 1 iedzīvotāju) – 23.vieta

- snieguma rādītāji – no reitinga vidusdaļas līdz pat 1.vietai ar maksimālo punktu skaitu
- administratīvo lietu pabeigšanas rādītājos (*clearance rate*) – 1.vieta; ar lietu pabeigšanas koeficientu 160%
- civillietu un komercietu pabeigšanas rādītājos (*clearance rate*) – 18.vieta
- 6.mazākais uzkrājumā esošo civillietu skaits pirmās instances tiesās (lietu skaits uz 100 iedzīvotājiem)
- 4. mazākais uzkrājumā esošo administratīvo lietu skaits pirmajā instancē (lietu skaits uz 100 iedzīvotājiem)
- maza apmēra prasību tiešsaistes procedūru salīdzinošajā novērtējumā – 5.vieta
- civillietu un komercietu spriedumu publicēšanas tiešsaistē prakses ziņā – 9. vieta
- administratīvo lietu spriedumu publicēšanā – 5.vieta
- novērtējums ar maksimālo punktu skaitu:
 - tiešsaistes informācijas par tiesu sistēmu pieejamība sabiedrībai;
 - piekļuves nodrošināšana publicētiem spriedumiem tiešsaistē (civillietās, komercietās un administratīvajās lietās visās instancēs);
 - tiesnešu apmācība par saziņu ar iesaistītajām pusēm un presi.

Pētījums pieejams:

http://ec.europa.eu/latvia/news/2015/20150309_lv.htm

TIESNEŠU PAŠPĀRVALDES INSTITŪCIJU ATSKAITES UN INFORMĀCIJA

TIESNEŠU ĒTIKAS KOMISIJA

Visvaldis SPRUDZĀNS,
Tiesnešu ētikas komisijas priekšsēdētājs

Sešiem no pašreizējiem Tiesnešu ētikas komisijas locekļiem 2016.gada maijā beigsies otrais pilnvaru termiņš, un tiesnešiem jau laikus vajadzētu izraudzīt jaunus kandidātus, kuri atjauninātā sastāvā turpinās Ētikas komisijas darbu.

Iepriekšējās konferencēs informēju, ka Tiesnešu ētikas komisija strādā pie vienotām vadlīnijām komunikācijai ar plašsaziņas līdzekļiem. 2015.gadā darbs ir rezultējies ar trim dokumentiem.

Viens no dokumentiem ir Tiesnešu ētikas komisijas, Latvijas Zvērinātu advokātu padomes Ētikas komisijas un Prokuroru atestācijas komisijas kopīgi izstrādātais skaidrojums par tiesnešu, zvērinātu advokātu un prokuroru profesionālās ētikas normām saziņā ar plašsaziņas līdzekļiem. Šī skaidrojuma nobeigumā uzskatījām par nepieciešamu norādīt, ka bez sadarbības ar plašsaziņas līdzekļiem nav iespējams nodrošināt skaidrojumā norādīto mērķu sasniegšanu, tāpēc aicinām plašsaziņas līdzekļus, darot zināmu tiesu varas pārstāvju sniegto informāciju, ievērot profesionālo ētiku, būt objektīviem, balstīties uz faktiskiem apstākļiem un pēc iespējas atspoguļot visu iesaistīto pušu viedokļus.

Savukārt Tieslietu padome 2015.gada 18.maijā apstiprināja Tiesu sistēmas vadlīnijas visām institūcijām, kas pārstāvētas Tieslietu padomē, un Tiesu komunikācijas stratēģiju, kuru izstrādi iniciēja un uzsāka Tiesnešu ētikas komisija, bet vēlāk izstrādē aktīvi iesaistījās arī Tieslietu padome un Tieslietu ministrija. Lai informētu par šiem dokumentiem un diskutētu par labākajiem veidiem, kā tiesu komunikācijas stratēģiju izmantot tiesu darbā, Tieslietu padome un Tieslietu ministrija aicināja tiesu priekšsēdētājus, vietniekus, tiesu kolēģiju priekšsēdētājus un tiesnešu pašpārvaldes institūciju vadītājus uz tikšanos – diskusiju, kurā piedalījās arī Tiesnešu ētikas komisijas pārstāvji.

Pārskata periodā (kopš iepriekšējās Tiesnešu konferences 2014.gadā) Tiesnešu ētikas komisija ir sniegusi 1 atzinumu (vēl viens atzinums pēc būtības bija ietverts lēmumā par disciplinārlietas ierosināšanu) un 3 skaidrojumus (neskaitot jau pieminētās vadlīnijas komunikācijai ar plašsaziņas līdzekļiem) (iepriekšējā pārskata periodā 4 atzinumi un 2 skaidrojumi).

Viens skaidrojums tapis sakarā ar tiesneša lūgumu skaidrot, vai saprātīgam vērotājam no malas varētu rasties šaubas par tiesneša objektivitāti, ja tiesnesis skatīs lietu, kurā pieteicējs ir Augstākās tiesas departamenta tiesnesis. Komisija secināja, ka saprātīgam vērotājam nav pamata šaubīties par tiesas objektivitāti tikai tā iemesla dēļ, ka tiesneši strādā vienā tiesu atzarā (nozarē) un tiesneša nolēmumus kolēģis vērtēs kā augstākas instances tiesas tiesnesis. Pretējā gadījumā nevienas rajona tiesas tiesnesis nevar izskatīt pieteicēja lietu, jo visi tiesneši atrodas līdzīgā situācijā. Ja lieta ir piekritīga konkrētajai tiesai un iedalīta konkrētajam tiesnesim, tiesnesim šī lieta jāskata, ja nepastāv citi iemesli sevis atstāšanai no lietas izskatīšanas.

Citā gadījumā komisija skaidroja, vai tiesnesis var būt pilnvarotais pārstāvis savam ģimenes loceklim tiesas procesā. Tiesnešu ētikas kodekss atļauj tiesnesim būt par pārstāvi, aizbildni, pilnvaroto vai citu uzticības personu savas ģimenes loceklim atsevišķos gadījumos ar nosacījumu, ka šāda darbība netraucēs tiesnesim godīgi veikt viņa pamatpienākumus. Tiesnešu ētikas komisija norāda, ka tiesnesim ir jābūt apdomīgam (piesardzīgam) attiecībā uz iesaistīšanos tiesas procesos. Pastāv risks, ka tiesneša dalība tiesas procesā lietas dalībnieka lomā var radīt iespaidu, ka tiesnesis izmanto savu amatu privāto interešu labā, kas mazinātu uzticēšanos tiesnesim un tiesu sistēmai kopumā. Komisijas ieskatā, katram pašam ir jāizvērtē, vai ārpus tiesas aktivitātes, pārstāvot ģimenes locekļus, netraucē tiesnesim viņa pamatpienākumu veikšanu, kas jebkurā gadījumā ir primāra un kam ir pakārtojamas pārējās aktivitātes. Tiesnešu ētikas komisijas ieskatā, ņemot vērā iekšējo taisnīguma sajūtu, morāles normas pret sev ļoti tuviem cilvēkiem, tāpat izvērtējot katru konkrēto situāciju un apstākļus, tiesnesis, ievērojot likumā noteiktos ierobežojumus, var būt pārstāvis tiesā ārkārtas situāciju gadījumos īpašos apstākļos ļoti tuviem savas ģimenes locekļiem vai citiem sev ļoti tuviem cilvēkiem.

Vēl komisija skaidroja, vai tiesneša rīcība, lietojot zvērīnātu advokātu birojam piederošu automašīnu, atbilst tiesnešu ētikas kodeksa normām. Komisija konceptuāli secināja, ka no profesionālās ētikas viedokļa nav pieņemama situācija, ka tiesnesis pastāvīgi lieto advokātu birojam piederošu automašīnu.

Tiesnešu ētikas komisijā vērsās Zvērinātu advokātu padome, kura lūdza gan Tiesnešu ētikas komisiju, gan Zvērinātu advokātu padomes Ētikas komisiju sniegt atzinumu saistībā ar tiesneša atrašanos vienlaikus arī zvērīnāta advokāta statusā, bet ar advokāta profesijā apturētu darbību.

Tiesnešu ētikas komisijas pārstāvji, pārrunājot problēmjautājumu ar Zvērinātu advokātu padomes Ētikas komisijas un Zvērinātu advokātu padomes pārstāvjiem, secināja, ka iemesls, kura dēļ advokāti, kas kļuvuši par tiesnešiem, izvēlas lūgt apturēt zvērīnāta advokāta profesionālo darbību, nevis atstāt advokāta profesiju, ir saistīts ar nepieciešamību no jauna kārtot advokāta eksāmenu gadījumā, ja tiesnesis atkal gribētu kļūt par advokātu. Līdz ar to labākais risinājums būtu atbilstoša regulējuma paredzēšana likumos, kas izslēgtu nepieciešamību šādos gadījumos lūgt apturēt zvērīnāta advokāta profesionālo darbību.

Komisija nosūtīja Zvērinātu advokātu padomei provizorisku viedokli ar ieskatu, ja persona ir apturējusi savu zvērīnāta advokāta profesionālo darbību, tad nevajadzētu veidoties interešu sadursmei starp tiesneša pienākumiem un zvērīnāta advokāta pienākumiem, jo persona faktiski nedarbojas kā zvērīnāts advokāts. Tomēr, ņemot vērā, ka no ētikas normām izriet, ka tiesneša amatam vajadzētu būt prioritāram, Tiesnešu ētikas komisijas ieskatā, tiesneša amats nebūtu ilgstoši savienojams ar zvērīnāta advokāta amatu pat tad, ja persona ir apturējusi savu zvērīnāta advokāta profesionālo darbību. Līdz ar to, komisijas ieskatā, no ētikas normu viedokļa būtu pieļaujama tiesneša amata savienošana ar zvērīnāta advokāta amatu, apturot zvērīnāta advokāta profesionālo darbību tikai laikā, kamēr tiesnesis ir iecelts tiesneša amatā uz noteiktu laiku.

Vienlaikus atzīmējams, ka šis jautājums, tāpat kā daži citi, vēl gaida konkrētāku risinājumu.

Pārskata periodā komisija izskatīja divas lietas par iespējamu ētikas normu pārkāpumu tiesnešu rīcībā.

Tiesnesis bija vērsies pašvaldības policijā ar lūgumu atcelt piemēroto administratīvo sodu par automašīnas novietošanu neatļautā vietā, norādot, ka tā novietota dienesta vajadzībām, kaut gan tas neatbilda patiesībai. Komisija secināja, ka minētajā situācijā tiesnesis izmantoja savu amatu personiskās interesēs, turklāt sniedza nepatiesu informāciju, kas tika atzīts par rupju tiesnešu ētikas normu pārkāpumu. Konkrētajā gadījumā gan disciplinārlietu pret tiesnesi komisija neierosināja, ņemot vērā īpašus apstākļus.

Otrā gadījumā komisijai nosūtītajos materiālos bija norādīts uz tiesneša netaktisku attieksmi pret citiem tiesas darbiniekiem (pazemojoša, agresīva komunikācija), nepamatotu rīcību (stāžieru izraidīšana no zāles, bez iemesla neļaujot tiem klausīties tiesas sēdes) un tiesas priekšsēdētāja rīkojumu nepildīšanu, rezolūcijas veidā atsakoties pieņemt izskatīšanā nodotas lietas, kā arī nesniedzot pieprasīto paskaidrojumu. Komisija konstatēja, ka tiesneša rīcība ir necienīga, traucē tiesneša darba pienākumu pildīšanu, vairo sabiedrības neuzticību tiesu varai un ir pretēja likumam. Komisija šādu rīcību atzina par rupju ētikas normu pārkāpumu un ierosināja pret tiesnesi disciplinārlietu.

Saskaņā ar Tiesnešu ētikas komisijas reglamenta 25.punktā noteikto komisijas sēdes tiek sasauktas pēc

nepieciešamības, bet ne retāk kā reizi 3 mēnešos. Pēc iepriekšējās klātienē Tiesnešu konferences, kas notika 2014.gada 5.septembrī, sasauktas 14 komisijas sēdes (iepriekšējā pārskata periodā 10).

Iepriekšējā konferencē informēju, ka komisija nolēma rīkot izbraukuma sēdes, lai tiktos un diskutētu ar tiesnešiem par ētikas jautājumiem. Šajā periodā četras no minētajām 14 komisijas sēdēm bija izbraukuma sēdes. Komisija viesojās Valmieras rajona tiesā un Latgales apgabaltiesā, kur uz sēdēm aicināja attiecīgi Vidzemes un Latgales tiesu apgabalu tiesnešus. Viesojāmies arī Administratīvajā apgabaltiesā, kur aicinājām uz sēdi Administratīvās apgabaltiesas, Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama, Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas un Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas tiesnešus. Savukārt Tiesu administrācijas telpās uz komisijas sēdi tika aicināti Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas zemesgrāmatu nodaļas un Rīgas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļas tiesneši. Komisija bija plānojusi rīkot izbraukumi sēdi arī Zemgales apgabaltiesas Aizkraukles tiesu namā, bet organizatorisku problēmu un tiesnešu atsaucības trūkuma dēļ izbraukuma sēde tika atcelta.

Izbraukuma sēdes komisijas dalībnieki ar tiesnešiem apmainījās viedokļiem par komunikācijas jautājumiem ar plašsaziņas līdzekļiem, par nepieciešamajiem grozījumiem Tiesnešu ētikas kodeksā, kā arī par citiem aktuāliem tiesnešu ētikas jautājumiem. Tiesnešiem bija iespēja arī pavērot komisijas darbu iesniegumu un sūdzību izskatīšanā. Šādu komunikācijas veidu ar tiesnešiem, rīkojot izbraukuma komisijas sēdes, turpināsim.

Pēc Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas priekšsēdētājas lūguma vairāki komisijas dalībnieki devās uz Zemgales priekšpilsētas tiesu, lai ar šīs tiesas tiesnešiem apspriestu gan konkrētas, gan teoretizētas situācijas saistībā ar tiesneša atstatišanās jautājumiem.

Jautājumi par atstatišanos vienmēr bijuši aktuāli, turklāt tiem risinājumi ne vienmēr ir vienkārši. Pārdomām citāts no ANO Ekonomisko un sociālo lietu padomes pieņemtajiem Tiesnešu uzvedības Bangaloras

principiem, konkrēti – 2.3.punktā norādītais saistībā ar objektivitātes principa piemērošanu – ciktāl iespējams, tiesnesis rīkojas tā, lai pēc iespējas samazinātu gadījumus, kad viņš būtu jāatstādina no noteiktu lietu izskatīšanas vai izlemšanas. Turklāt šajās uzvedības normās norādīts: jāņem vērā, ka tiesneša atcelšanu nevar pieprasīt, ja nav nevienas citas tiesas, kas var izskatīt attiecīgo lietu, vai pastāv ārkārtas apstākļi, kuru dēļ bezdarbība var būtiski apdraudēt tiesiskumu.

Tiesnešu ētikas komisija koncentrētā veidā apkopojusi atziņas no Tiesnešu ētikas komisijas dokumentiem, kas veltītas tiesnešu atstatišanās institūtam. Tuvākajā laikā tās tiks papildinātas un elektroniski nosūtītas visiem tiesnešiem.

Ētikas komisija ir apspriedusi un sniegusi rakstveida atbildes uz 42 privātpersonu iesniegumiem (iepriekšējā pārskata periodā 31), kur iesniedzēji pārsvarā sūdzējušies par viņuprāt nepareizi izlemtiem procesuāla rakstura jautājumiem.

Komisijas sēdēs tiek izskatīti visi iesniegumi un sūdzības. Ja tiek saskatītas pazīmes, kas norāda uz iespējamu konfliktu ar tiesnešu ētikas normām, lūdzam iesaistītās personas sniegt komisijai iesniegumā norādītās situācijas skaidrojumu, tomēr lielākoties tiesnešu ētikas kodeksa normu pārkāpumus nekonstatējam. Atbildēs iesniedzējiem šādos gadījumos esam norādījuši, ka mūsu kompetencē nav izskatīt privātpersonu iesniegumus, savukārt procesuāla rakstura jautājumi, ja netiek saskatīts iespējams ētikas normu pārkāpums, kuru ētikas komisija varētu izskatīt pēc savas iniciatīvas, ir risināmi atbilstošajos procesuālajos likumos paredzētajā kārtībā.

Tiesnešu ētikas komisijas anonimizēti atzinumi, skaidrojumi un lēmumi – atrodami un izlasāmi tiesu portālā www.tiesas.lv. Tur atrodamas arī visas nepieciešamās ziņas saistībā ar Tiesnešu ētikas komisiju: tās sastāvs, Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa teksts, manis pieminētie tiesnešu uzvedības Bangaloras principi, izraksts no likuma „Par tiesu varu”, Tiesnešu ētikas komisijas reglamenta teksts un kontakti – komisijas e-pasts un korespondences adrese.

TIESNEŠU DISCIPLINĀRKOLĒGIJA

2014. gadā izskatītas 17 disciplinārlietas

Kas ierosinājis	Par ko ierosināts	Pamats			
Tieslietu ministrs	9	Rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis	15	Rupja nolaidība lietas izskatīšanā	4
Apgabaltiesas priekšsēdētājs	2	Zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis	1	Tišs likuma pārkāpums	8
Rajona tiesas priekšsēdētājs	6	Apgabaltiesas tiesnesis	1	Administratīvais pārkāpums	4
				Tiesnešu ētikas normu rupjš pārkāpums	1

2015. gadā izskatītas 14 disciplinārlietas (līdz novembrim)

Kas ierosinājis	Par ko ierosināts	Pamats			
Tieslietu ministrs	8	Rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis	13	Tišs likuma pārkāpums	12
Rajona tiesas priekšsēdētājs	4	Augstākās tiesas priekšsēdētājs	1	Administratīvais pārkāpums	1
Augstākās tiesas priekšsēdētājs	1	Tiesnešu ētikas komisija	1	Tiesnešu ētikas normu rupjš pārkāpums	1

TIESNEŠU KVALIFIKĀCIJAS KOLĒGIJA

No 2014.gada 5.septembra līdz 2015.gada 13.novembrim notikušas 29 Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas sēdes, kurās izskatītas 263 lietas.

	Rajonu (pilsētas) tiesas	Apgabaltiesas	Augstākā tiesa	Kopā
Kārtējā novērtēšana				
pozitīvs atzinums	121	62	2	185
negatīvs atzinums	1			1
Atzinumi par iecelšanu amatā				
tiesnešu pienākumu izpildītāji citā tiesā	1	5	5	11
Tiesnešu amata kandidāti, kuri nokārtojuši tiesnešu kvalifikācijas eksāmenu	24			24
pārceļšana/ bez eksāmena	6		7	13
Apstiprināšana amatā bez pilnvaru termiņa ierobežojuma:				
dots pozitīvs atzinums	15			15
atkārtota iecelšana amatā uz diviem gadiem	1			1

Atskaites periodā Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija izvērtējusi 11 tiesnešu kandidatūras, kuri bija pieteikuši savu dalību Tiesu administrācijas izsludinātajos konkursos uz vakantajām tiesnešu amata vietām pirmās un apelācijas instances tiesā.

LATVIJAS TIESNEŠU MĀCĪBU CENTRA PREZENTĀCIJA

Latvijas Tiesnešu mācību centrs (LTMC) darbojas jau 20 gadus. Sākotnēji mācības LTMC nodrošināja tikai tiesnešiem un tiesu darbiniekiem, bet saprotot, cik nozīmīgi ir izglītot visus tiesu sistēmai piederošos juristus, šo gadu laikā izveidota veiksmīga sadarbība arī ar Latvijas Republikas Prokuratūru un Zvērinātu Advokātu padomi.

Bez Jums – tiesnešiem, kuri esat novērtējuši mūsu darbu un ieguldījumu, mēs nebūtu sasnieguši to satura kvalitāti un mācību vajadzību nodrošināšanas līmeni, kādu varam Jums piedāvāt šodien. Jūs esat LTMC virzītājspēks, kurš liek gan pilnveidot mācību programmas, gan attīstīt jaunas pieejas mācību procesā.

Šī gada jūnijā LTMC viesojās *Mary Noel Pepys*, kura bija viena no pirmajām konsultantēm, kas palīdzēja uzsākt darbu pie mācību organizēšanas tiesnešiem un tiesu darbiniekiem Latvijas tiesās. Viņa bija sajūsmināta, ka LTMC vēl joprojām pastāv un darbojas ar valsts atbalstu, bet tajā pašā laikā ir neatkarīgs no valsts pārvaldes, piesaista citus finansējuma avotus, izmanto arī jaunas mācību metodes, un tiek augstu vērtēts tiesnešu vidū.

Esam priecīgi un lepnī, ka 2014.gadā uzvarējām Tiesu administrācijas izsludinātajā konkursā par tiesībām nodrošināt tālākizglītības pasākumus tiesnešiem un tiesu darbiniekiem. Noslēgts līdzdarbības līgums, kurš paredz

ši valsts pārvaldes uzdevuma īstenošanu nākamos 10 gadus.

LTMC vienmēr ir bijusi svarīga pakalpojuma kvalitāte, ko apliecina iegūtais kvalitātes sertifikāts – ISO 9001:2008, kuru jau otro gadu pēc kārtas apstiprina kvalitātes sertifikācijas uzņēmums „Bureau Veritas”, veicot LTMC Kvalitātes sistēmas auditu.

LTMC DARBA PRINCIPI

Strādājam kopējas tiesu sistēmas attīstībai

- LTMC tieši tāpēc nodrošina seminārus gan tiesnešiem un tiesu darbiniekiem, gan prokuroriem, advokātiem, kā arī citiem juristiem. Starpdisciplinārā pieeja ļauj apskatīt problēmjautājumus no dažādiem profesiju skatpunktiem, kas veicina vienotu tiesu praksi un problēmjautājuma izpratni.

Atbalsts tiesnešiem – profesionālās supervīzijas, mentoringi

- LTMC uzsāka iepazīstināt tiesu sistēmu ar šim atbalsta formām pagājušajā gadā. Atsauksmes, ko esam saņēmuši šogad no tiesu priekšsēdētājiem, jaunajiem tiesnešiem un mentoriem, apstiprina mūsu sākotnējās ieceres. Tiesnešiem ir nepieciešams mentoringi un profesionālās

supervīzijas, kas palīdz kļūt par labāku kolēģi tiesā un par labāku tiesnesi tiesas zālē.

Starptautiskā sadarbība

- LTMC kā vienīgais Latvijas biedrs Eiropas Juridiskās tālākizglītības tīklā (EJTN) nodrošina tiesnešu un prokuroru dalību starptautiskajos pasākumos un apmaiņas programmās, ko piedāvā EJTN. Ar katru gadu piedāvājums aug un mēs aicinām Jūs izskatīt šo iespēju un aktīvāk iesaistīties tiesnešu īstermiņa vai ilgtermiņa apmaiņā un semināros.

Aktualitātes

- LTMC katru gadu piedāvā aktualitātes gan mācību tēmās, gan jaunas mācību pieejas. Ar 2016.gadu tiesnešiem būs iespējams apmeklēt padziļinātos seminārus, kuros viena tēma tiks apskatīta no dažādu tiesību nozaru skatpunkta – nacionālā regulējuma, cilvēktiesībām, ES tiesībām, juridiskās metodes, tiesu prakses u.c. Mācību informācijas sistēmā tiks ievietoti video ieraksti no video tiešraidēm, kā arī tiks nodrošināti vebināri (tiešsaistes semināri) gan tiesnešiem, gan tiesu darbiniekiem.

Tiesnesis ir sirds gudrs cilvēks

- Mēs ticam, ka labs tiesnesis ir ne tikai augsti kvalificēts jurists, bet arī sirds gudrs cilvēks, tāpēc nodrošinām mācības par emocionālo inteligenci, apzinātību, kā arī personīgo efektivitāti, uzstāšanās prasmēm, latviešu valodu juridiskajos dokumentos, u.c.

LTMC DARBA IZAICINĀJUMI TUVĀKAJAM LAIKAM

Kādi tiesneši ienāk sistēmā?

- Vai juridiskā izglītība ir tādā kvalitātē, kas nodrošina sistēmai augsti kvalificētu juristu, tiesnešu, prokuroru, advokātu skaitu?
- LTMC tic, ka, jo labāk sagatavots jaunais tiesnesis ienāk sistēmā, jo vairāk sistēma iegūst ilgtermiņā, tādēļ amata kandidātu mācības un jauno tiesnešu mācību nodrošināšana ir būtiska tiesu sistēmas kvalitātes zīme.

Kāds ir tiesas priekšsēdētāja statuss?

- Par tiesas priekšsēdētāju neapšaubāmi var kļūt tikai tiesnesis. Tomēr brīdī, kad tiesnesis kļūst pēc savas brīvas izvēles par tiesas priekšsēdētāju, viņš/a kļūst par vadītāju, kā arī par lideri šai tiesai.
- Tiesas priekšsēdētājs vada tiesu un cilvēkus, kas tajā strādā. Tieši tāpēc bez vadītāju zināšanām tiesas priekšsēdētājam ir jābūt arī sirds gudram kolēģim, kas pats ir stiprs un prot atbalstīt

arī citus. Izzinot vairāk sevi, ko nodrošina emocionālās inteligences semināri un supervīzijas, tiesas priekšsēdētājs kļūst arī labāks tiesnesis. Tiesu sistēmā viedoklis par tiesas priekšsēdētāja faktisko lomu un funkcijām, neatkarīgi no tā, ko nosaka likums „Par tiesu varu”, nav viennozīmīgs. Tiesas priekšsēdētāja loma un ietekmes robežas dažreiz tiek nepietiekami novērtētas.

Vai nepieciešamas juridiskās svešvalodas zināšanas?

- Šis ir aktuāls jautājums daudzās Eiropas Savienības valstu tiesu sistēmās. LTMC ir pārliecināts, ka svešvalodu zināšanas paver jaunas iespējas – iepazīties ar citu valstu tiesu sistēmām, aktuālo tiesu praksi, satikt kolēģus no citām valstīm.
- LTMC ir izsludinājis pieteikšanos EJTN apmaiņas programmā īstermiņā (2 nedēļas) un ilgtermiņā Eiropas Savienības Tiesā (6 mēneši) un stažēšanās ECT (1 gads).

Ko un cik daudz nodrošināt tiesu darbiniekiem?

- Jautājums ir risināms kopīgi – sistēmiski. Lai LTMC varētu veikt kvalitatīvu un sistemātisku tiesu darbinieku mācību organizēšanu, ir jāšak ar darbinieku lielās mainības un atalgojuma jautājumu risināšanu. 2016. gada programmā esam aicinājuši tiesu darbiniekus vairāk izmantot Mācību informācijas sistēmā (MIS) jau esošo informāciju.

IZSAKĀM LIELU PATEICĪBU

LTMC partneriem – Tiesu administrācijai, Tieslietu ministrijai, Latvijas Republikas Prokuratūrai, Zvērinātu Advokātu padomei, kas ir mūs uzklājusī un sapratuši un kas ir apzinājušies, cik nozīmīgs ieguldījums tiesu sistēmas attīstībai ir tālākizglītība.

Tiesnešiem, kuri ir LTMC galvenais atbalsts un bez kuriem LTMC nebūtu.

Tiesnešiem, kuri uzdrīkstējušies un bijuši LTMC lektori 2015.gadā: Andžāne Iveta, Ābele Madara, Amola Sandra, Balta Dzintra, Bernharde Santa, Blūmiņa Līga, Celmiņa Ilze, Čiževskis Voldemārs, Dundurs Zigmunds, Dzalbe Pēteris, Freimanis Juris, Jonikāns Valerijans, Kasakovska Adrija, Keišs Aivars, Kovaļevska Anita, Krūmiņa Veronika, Ķinis Uldis, Mertena Sandra, Mihailova Anna, Mita Dace, Neimane Ilga, Neimanis Jānis, Pētersone Zane, Senkāne Marika, Sniedzītis Aigars, Strence Sandra, Strupiņš Aigars, Stukāns Juris, Stūris Guntars, Terjuhana Marianna, Ungurs Gvido, Vazdiķis Valdis, Veita Agnese, Vīgante Iveta, Vilsone Daiga, Vinte-Korme Kristīne, Višķere Ieva, Zemmere Agnese, Ziemele Ineta.

VI TIESĪBU PRAKSE

SKAIDROJUMI

LIETAS JAUNA IZSKATĪŠANA SAKARĀ AR JAUNATKLĀTIEM APSTĀKĻIEM NAV ALTERNATĪVA APELĀCIJAI VAI KASĀCIJAI

Augstākās tiesas Civillietu departaments 2015.gadā atzinis par pamatotiem un apmierināmiem tikai četrus pieteikumus nodot lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, kaut gan saņemto pieteikumu skaits, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pieaudzis 3,4 reizes.

Izvērtējot trūkumus, kas pieļauti pieteikumos, Civillietu departaments secina – attiecīgais civilprocesuālais līdzeklis ne vienmēr tiek izmantots saskaņā ar tā jēgu un mērķi.

Civillietu departaments vērs uzmanību, ka pieteikums par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem iesniedzams tikai tad, ja lietas dalībniekam ir pamats uzskatīt, ka pastāv kāds no Civilprocesa likuma 479.pantā norādītajiem jaunatklātajiem apstākļiem. Pieteikums par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem nav uzskatāms par alternatīvu apelācijas vai kasācijas sūdzībai. Civillietu departaments secina, ka saņemtajos pieteikumos pieteicēji nereti lūdz no jauna izvērtēt pierādījumus, kurus jau vērtējusi tiesa, kas pieņēmusi apstrīdēto nolēmumu, vai arī tiek lūgts izvērtēt jaunus pierādījumus, kurus saskaņā ar Civilprocesa likuma 93.pantu lietas dalībnieki varēja un tiem vajadzēja iesniegt tiesai, skatot lietu pēc būtības. Tāpat lietas dalībnieki, saņemot Augstākās tiesas Civillietu departamenta atteikumu pieņemt viņu iesniegtās kasācijas sūdzības, lūgumu pārbaudīt materiālo tiesību normu piemērošanas pareizību vai iespējamo procesuālo tiesību normu pārkāpumu izsaka pieteikumā par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Šādā veidā lietas dalībnieki faktiski mēģina atkārtoti iesniegt kasācijas sūdzību par viņiem nelabvēlīgu zemākās instances tiesas spriedumu.

Pieteikumi par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem Civillietu departamentā bieži tiek iesniegti par tādiem tiesu nolēmumiem, kas nav apstrīdami ar šādu pieteikumu. Piemēram, pieteicēji ir snieguši pieteikumus par Augstākās tiesas Civillietu departamenta nolēmumiem, kas pieņemti kasācijas tiesvedības (tās ierosināšanas izvērtēšanas) ietvaros. Tāpat saņemti pieteikumi par zemāko instanču nolēmumiem, kuri nenoslēdz lietas izskatīšanu pēc būtības. Šādus pieteikumus Civillietu departaments atsaka pieņemt, jo pieteikumu par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem var iesniegt tikai par tādu tiesas lēmumu vai spriedumu, ar kuru noslēgta civillietas izskatīšana pēc būtības, piemēram, par apelācijas instances spriedumu.

Kasācijas instances tiesa pārbauda zemāko instanču tiesu spriedumu likumību, nevis izspriež lietu pēc būtības. Atbilstoši kasācijas instances tiesiskā regulējuma būtībai tās darbība ir vērsta uz publisko interešu aizsardzību, bet individa personīgās intereses kasācijas instancē tiek aizsargātas tikai tik tālu, cik tas kalpo publisko interešu aizsardzības mērķiem. Par šādiem mērķiem atzīstama vienotas tiesu prakses veidošana un tiesību tālākveidošana. Konkrētas lietas taisnīga atrisināšana (atrisināšana pēc būtības) ir pirmās un apelācijas instances uzdevums. Kasācijas instances galvenais uzdevums turpretim ir izspriest tāds juridiskus jautājumus, kuriem ir nozīme ne vien konkrētajā lietā, bet arī citās lietās.

Analizējot saņemtos pieteikumus, secināms, ka pieteikumu iesniedzēji nereti nenorāda vai norāda ļoti vispārīgi uz tiem apstākļiem, kuri pieteicēju ieskatā atzīstami par jaunatklātiem apstākļiem, kas var kalpot par pamatu lietas jaunai izskatīšanai. Efektīvai savu likumisko interešu aizsardzībai ieteicams pēc iespējas precīzi raksturot tos apstākļus, kas atbilstoši Civilprocesa likuma 479.pantam būtu atzīstami par jaunatklātiem apstākļiem.

Precīzi un pamatoti pieteikumi par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem sekmē ne vien pieteicēja likumisko interešu efektīvāku aizsardzību, bet arī samazina tiesu nepamatotu noslodzi. Tas savukārt veicina tiesvedību pabeigšanu saprātīgos termiņos un tiesību uz pieeju tiesai pienācīgu nodrošināšanu.

VALSTS NODROŠINĀS JURIDISKO PALĪDZĪBU BĀRIŅTIESU LĒMUMU PĀRSŪDZĒŠANAI ADMINISTRATĪVAJĀ TIESĀ

6.janvārī stājās spēkā grozījumi Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā, ar kuriem paplašināts to gadījumu loks, kad valsts nodrošina juridisko palīdzību administratīvajās lietās. Palīdzība paredzēta arī bāriņtiesu lēmumu pārsūdzēšanai administratīvajā tiesā.

Līdz šim administratīvajās lietās valsts juridisko palīdzību nodrošināja vienīgi apelācijas procedūrās patvēruma piešķiršanas procesa ietvaros un lēmumu par apstrīdēto izbraukšanas rīkojumu vai par piespiedu izraidīšanu pārsūdzēšanas ietvaros. Ar likuma grozījumiem papildus minētajiem gadījumiem valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība administratīvajās lietās paredzēta arī bāriņtiesas lēmuma par bērna tiesību un tiesisko interešu aizsardzību pārsūdzēšanas ietvaros.

Nemot vērā objektīvās izmeklēšanas principu, valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība nav nepieciešama visās administratīvajās lietās. Turklāt Administratīvā procesa likumā paredzēta iespēja lietās, kas adresātam ir sarežģītas, pēc iestādes vai tiesas lēmuma, ievērojot fiziskās personas

mantisko stāvokli, tās pārstāvim izmaksāt atlīdzību no valsts budžeta. Minētie likuma grozījumi paredzēti, ņemot vērā praksē konstatētās problēmas, kā arī to, ka bērni ir viena no mazaizsargātajām sabiedrības grupām, kuru tiesības un tiesiskās intereses ir īpaši jāaizsargā.

Ar grozījumiem Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta darbs netiks ietekmēts, jo saglabājas iepriekšējā lietu izskatīšanas procesuālā kārtība. Proti, lēmumus par juridiskās palīdzības piešķiršanu pieņem Juridiskās

palīdzības administrācija, un tās lēmumi pārsūdzami Administratīvajā rajona tiesā, kuras spriedums kasācijas kārtībā pārsūdzams Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā.

Vienlaikus paredzams, ka varētu palielināties Administratīvajā rajona tiesā, līdz ar to – arī Administratīvo lietu departamentā – izskatāmo lietu skaits, jo ar grozījumiem ir ieviesta jauna lietu kategorija, par kuru Juridiskās palīdzības administrācija turpmāk pieņems lēmumus, kas secīgi tiks pārsūdzēti tiesā.

KĀ SEKOT SAVAS LIETAS VIRZĪBAI?

www.tiesas.lv

1.VARIANTS NEREĢISTRĒJOTIES

Ikviens interesents

Tiesvedības gaitas pamatdati

- (kur lieta atrodas; kādi nolēmumi pieņemti; tiesnešu uzvārdi; vai nolēmums stājies spēkā)

www.tiesas.lv sadaļa
«E-pakalpojumi»

Apakšsadaļa
«Tiesvedības gaita»

2.VARIANTS PIEREĢISTRĒJOTIES

Tikai lietu dalībnieki

Tiesvedības gaita Lietas materiāli

www.tiesas.lv sāukmlapas
augšējā stūrī poga «Ienākt»

Reģistrējoties nokļūst sadaļā
«Manas lietas»

Ko redz?

Kur meklēt?

Kā piekļūt?

Jāievada lietas garo nemainīgo numuru (piem., C37057714, A420608711)

IEVĒRĪBAI!

Garais numurs lietai tiek piešķirts pirmajā

- instancē un tas nemainās apelācijas un kasācijas instancē

Otrais norādītais meklēšanas veids –

- pēc pavēstes – attiecas tikai uz pirmo un apelācijas instanci. Augstākās tiesas tiesvedībā var sekot tikai pēc lietas garā numura

Lai saņemtu Lietotāja vārdu un paroli – jāiesniedz iesniegums Tiesu administrācijā:

- Ūnijas ielā 8, k-9, Rīgā, LV-1084, vai elektroniski e-pastā kanceleja@ta.gov.lv (sagatavojot atbilstoši normatīvajiem aktiem par elektronisko dokumentu noformēšanu)
- iesniegumā jānorāda: vārds, uzvārds; personas kods; pamatojums piekļuves rekvizītu saņemšanai; vēlamais saņemšanas veids)

TIESU PRAKSES APKOPOJUMI

TIESU PRAKSES APKOPOJUMS LIETĀS PAT CIETSIRDĪBU UN VARDARBĪBU PRET NEPILNGADĪGAJIEM

*Apkopojuma secinājumi apspriesti un akceptēti
Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnešu
kopsapulcē 2015.gada 9.decembrī*

Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa sadarbībā ar juridisko zinātņu doktori Valentiju Liholaju veikusi tiesu prakses pētījumu krimināllietās par cietsirdību un vardarbību pret nepilngadīgajiem.

Pētījumā vērsta uzmanība, ka ar 2012.gada 13.decembra grozījumiem Krimināllikumā mainītas 174.pantā noteiktās sankcijas un līdz ar to arī tajā ietvertā noziedzīgā nodarījuma klasifikācija. Ja iepriekš kā panta pirmajā daļā, kas vērsta uz nepilngadīgo aizsardzību, tā arī tā otrajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums pret mazgadīgo tika klasificēts kā mazāk smags noziegums, tad pēc grozījumu izdarīšanas panta otrajā daļā ietvertais noziegums atzīstams par smagu.

Pētījumā analizēti 140 pirmās instances tiesas nolēmumi, pieņemti laikā no 2012.gada līdz 2015.gada jūlijam. Apelācijas kārtībā skatītas 19, kasācijas kārtībā – divas krimināllietas. 64 krimināllietas izskatītas, neizdarot pierādījumu pārbaudi, 17 krimināllietas izskatītas vienošanās procesā.

Analizētajās krimināllietās apsūdzētas 147 personas: 11 no tām Krimināllikuma 174.panta pirmajā daļā un 136 personas – panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. Atzītas par vainīgām un ar dažādiem soda veidiem notiesātas 134 personas, trīs personas attaisnotas, deviņi apsūdzētie atbrīvoti no kriminālatbildības sakarā ar izlīgumu ar cietušo vai viņa pārstāvi, izbeidzot kriminālprocesu, un viena persona atbrīvota no soda sakarā ar to, ka noziedzīgu nodarījumu izdarījusi, atrodoties ierobežotas pieskaitāmības stāvoklī.

*Pētījums izlasāms Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā
Judikatūra/ Tiesu prakses pētījumi/ Krimināltiesības*

SECINĀJUMI UN REKOMENDĀCIJAS

1. Krimināllikuma 174.pantā paredzētais noziegums objektīvi var izpausties kā cietsirdīga vai vardarbīga apiešanās ar nepilngadīgo vai mazgadīgo. Tie ir divi patstāvīgi, alternatīvi noziedzīgās rīcības izpausmes veidi, kas konkretizējami katrā noziedzīgā nodarījumā. Apsūdzot personas Krimināllikuma 174.pantā paredzētā nozieguma izdarīšanā, apsūdzības un tiesu nolēmumos precīzai jānorāda, kāda veida apiešanās ar cietušo – cietsirdīga vai vardarbīga, vai arī, iespējams, gan viena, gan otra veida apiešanās – ir konstatēta.

Analizējot nozieguma objektīvās puses izpausmes, jāņem vērā, ka:

1.1. vardarbība ir aktīva darbība, kas izpaužas kā cilvēka personiskās drošības prettiesisks apdraudējums, fiziski vai psihiski iedarbojoties uz cilvēka ķermeni (orgāniem, audiem, fizioloģiskajām funkcijām, psihi);

1.2. vardarbība tiek iedalīta **fiziskā vardarbībā**, kas izpaužas kā spēka pielietošana jebkāda veidā un

izmantojot jebkādas līdzekļus un paņēmienus, bērna veselībai un dzīvībai bīstams apzināts spēka pielietojums saskarsmē ar bērnu, tādējādi apdraudot cietušā fizisko drošību, un **psihiskā (emocionālā) vardarbībā** – bērna pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiska ietekmēšana (draudot viņam, lamājot, pazemojot viņu, bērna klātbūtnē vardarbīgi izturoties pret viņa tuviniekiem vai citādi kaitējot bērna emocionālajai attīstībai);

1.3. cietsirdīga apiešanās no objektīvās puses ir bezdarbība, ko raksturo nolaidīga izturēšanās pret bērnu – tā aprūpes un uzraudzības pienākumu nepildīšana, bērna pamešana novārtā, kad netiek ievērotas bērna medicīniskās, emocionālās, vides un fiziskās vajadzības.

2. Kriminālatbildības obligāts nosacījums ir fizisku vai psihisku ciešanu nodarīšana cietsirdīgas vai vardarbīgas apiešanās rezultātā. Apsūdzībā un tiesu nolēmumos precīzi jānorāda, kādas ciešanas un ar kādu apiešanās veidu ir nodarītas.

Izvērtējot nodarīto ciešanu raksturu, jāņem vērā, ka:

2.1. fiziskas ciešanas ir fiziskās vardarbības tiešas sekas, kas tiek saistītas ar ķermeņa sāpēm, ko izraisa fiziska spēka pielietošana – fiziskas sāpes, dažādi slimīgi simptomi, fiziskas traumas, ievainojumi, aptverot viegla miesas bojājuma nodarīšanu;

2.2. psihiskas ciešanas galvenokārt ir psihiskās (emocionālās) vardarbības vai arī pārciestās fiziskās vardarbības un cietsirdības rezultāts, kas izpaužas kā kaitīgas izmaiņas bērna emocionālajā sfērā negatīvu psihisku stāvokļu veidā un var novest pie psihisko procesu norises izmaiņām, emocionālajām novirzēm, darbības motivācijas sfēras transformācijas utt., tādējādi ietverot bērna sociālās, emocionālās, kognitīvās un intelektuālās attīstības traucēšanu. Psihisko ciešanu nodarīšanas fakts jāpamato ar ekspertīzes atzinumu vai ar psihologa atzinumu par cietušā psiholoģiskās izpētes rezultātiem.

3. Atbildība par cietsirdību un vardarbību pret bērnu tiek diferencēta atkarībā no cietušā bērna vecuma. Panta pirmajā daļā norādīts uz cietsirdīgu vai vardarbīgu apiešanos ar nepilngadīgo, tas ir, personu vecumā no četrpadsmit līdz astoņpadsmit gadiem, savukārt panta otrajā daļā cietušā mazgadība atzīta par apstākli, kas veido kvalificētu sastāvu. Apsūdzībās un tiesu nolēmumos jānorāda konkrēts cietušā vecums, neaprobežojoties tikai ar norādi uz nepilngadību vai mazgadību, jo minētajam apstāklim var būt nozīme, gan izvērtējot izdarītā noziedzīgā nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, gan nosakot soda veidu.

4. Lai personu atzītu par Krimināllikuma 174.pantā paredzētā nozieguma subjektu, bez pieskaitāmības un kriminālatbildības vecuma katrā gadījumā ir jākonstatē, ka tā ir persona, no kuras cietušais ir bijis materiāli vai citādi atkarīgs, kas prezumē gan atkarības fakta konstatēšanu, gan tā pamatošanu. Apsūdzībā un tiesu nolēmumos precīzi jānorāda konstatētās atkarības veids. Ja tiek konstatēta cietušā citāda atkarība no apsūdzētā, jāatklāj tās saturs.

Izvērtējot un pamatojot šo obligāto nozieguma subjektu raksturojošo pazīmi, jāņem vērā, ka:

4.1. likumdevējs Krimināllikuma 174.pantā norādījis uz to, ka cietušā atkarība (kā atrašanās kāda varā, ietekmē, patstāvības trūkums) no vainīgās personas var būt dažāda

veida, proti, gan materiāla, gan arī cita veida atkarība;

4.2. ar materiālu atkarību saprot tādas attiecības starp vainīgo un cietušo, kad vainīgajam ir bijis pienākums sniegt cietušajam būtisku materiālu palīdzību vai cietušais atradies vainīgā pilnīgā apgādībā;

4.3. ar cita veida atkarību krimināltiesībās saprot militāras, dienesta, darba attiecības, attiecības starp pedagogu un skolēnu, medicīnas darbinieku un pacientu, fiziski nespējīgu vai psihiski slimu un tā kopēju, atkarību, kas izriet no radniecības, laulības utt.;

4.4. lai personu atzītu par Krimināllikuma 174.pantā paredzētā nozieguma subjektu, ir pietiekami konstatēt cietušā materiālo atkarību vai kādu no iepriekš minētajiem vai vēl kādiem citiem atkarības veidiem, jo likumdevējs neprasa konstatēt gan materiālo, gan vēl kādu citu atkarību. Nozieguma kvalifikācijai ir pilnīgi pietiekama tikai viena atkarības veida konstatācija.

5. Subjektīvā puse ir obligāts noziedzīga nodarījuma sastāva elements, un nav pieļaujama tā ignorēšana noziedzīga nodarījuma juridiskās izvērtēšanas procesā. Izvērtējot subjektīvās puses esamību Krimināllikuma 174.pantā paredzētajā noziegumā, jāņem vērā, ka:

5.1. no subjektīvās puses Krimināllikuma 174.pantā paredzētais noziegums ir tišs un to raksturo tiešs nodoms, jo vainīgais apzinās savas rīcības (darbības vai bezdarbības) kaitīgumu un apzināti to veic. Subjektīvā attieksme pret fizisku vai psihisku ciešanu nodarīšanu var izpausties netieša nodoma veidā, taču tas neietekmē noziedzīgā nodarījuma subjektīvās puses raksturojumu kopumā;

5.2. jākonstatē tas, ka vainīgais apzinājies cietušā vecumu.

6. Izlemjot jautājumu par kriminālprocesa izbeigšanu un personas atbrīvošanu no kriminālatbildības, pamatojoties uz nepilngadīgā cietušā pārstāvja un apsūdzētā izlīgumu, jāņem vērā, ka:

6.1. izlīgums ir tikai priekšnosacījums, lai lemtu par Krimināllikuma 58.panta otrās daļas un Kriminālprocesa likuma 379.panta pirmās daļas 2.punkta piemērošanu;

6.2. kriminālprocesos par noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti pret nepilngadīgajiem, nepieciešama īpaši rūpīga visu lietas materiālu analīze. Kriminālprocesa izbeigšana un personas, kuras nodarījums bijis tieši vērstas pret nepilngadīgo, atbrīvošana no kriminālatbildības pieļaujama tikai tad, ja tas ir nepilngadīgā interesēs un tiesai ir pilnīga pārlicība, ka tās turpmāk netiks apdraudētas;

6.3. par cietušā pārstāvi nevar būt persona, kura tieši vai netieši ieinteresēta lietas izlemšanā par labu kaitējumu radījušajai personai.

TIESU PRAKSE LIETĀS PAR ĀRVALSTĪS NOTEIKTO KRIMINĀLSODU IZPILDĪŠANU LATVIJĀ

Asprieests Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnešu kopsapulcē 2015. gada 11.novembrī

Pētījumā analizēta Latvijas tiesu prakse jautājumos par ārvalstīs kriminālprocesa ietvaros noteikto sodu atzīšanu un izpildīšanu Latvijā. Mērķis ir konstatēt starptautisko tiesisko instrumentu un Kriminālprocesa

likuma praktiskās piemērošanas problēmas un piedāvāt iespējamus risinājumus to novēršanai.

Latvijas tiesiskais regulējums attiecībā uz savstarpējās atzīšanas principu krimināllietās ir jauns – tikai ar 2012. gada 24.maija grozījumiem Kriminālprocesa likumā Latvijā tika ieviesti Eiropas Savienības (ES) Padomes pamatlēmumu noteikumi, kas paredz ES dalībvalstīs vienādu tiesisko regulējumu attiecībā uz citā dalībvalstī piespriesto sodu izpildīšanu. Turklāt lielās migrācijas dēļ palielinās Latvijas valsts piederīgo personu notiesāšanas gadījumu skaits ārvalstīs un līdz ar to krietni pieaudzis ārvalsts kompetento iestāžu lūgumu skaits par piespriesto sodu izpildīšanu Latvijā. Ja 2012. gadā no ārvalstīm, tostarp ES dalībvalstīm, bija saņemti 79 lūgumi par tādu spriedumu atzīšanu un izpildīšanu Latvijā, ar kuriem noteikti kriminālsodi, tad 2014.gadā saņemts 161 šāds lūgums.

Pētījuma autori analizējuši 213 lietas, kas Latvijas tiesās izskatītas laikā no 2012.gada janvāra līdz 2015. gada jūnijam. Lielākā daļa no tām ir lietas par ES dalībvalstīs pieņemto nolēmumu par mantiska rakstura piedziņu atzīšanu un izpildīšanu Latvijā – kompetentās iestādes ir nosūtījušas Latvijai izpildīšanai 180 šādus lūgumus. Atsaucoties uz lūgumiem par brīvības atņemšanas soda izpildi Latvijā, Latvijas tiesas ir ierosinājušas un izskatījušas 26 lietas, tās izskatījušas arī četrus lūgumus par alternatīvo sankciju izpildīšanu Latvijā un trīs ārvalsts lūgumus atzīt un izpildīt Latvijas teritorijā nolēmumus par mantas konfiskāciju.

Autori atgādina, ka ES pastāvošo tiesisko regulējumu krimināltiesiskās sadarbības jomā piemēro tikai un vienīgi ES dalībvalstu starpā. Vairākos gadījumos Latvijas tiesneši nav saskatījuši ārvalstu starptautiskā tiesiskā regulējuma atšķirību no ES tiesiskā regulējuma un joprojām turpina piemērot starptautiskos tiesību aktus attiecībā uz tiesisko sadarbību ES dalībvalstu ietvaros un otrādi – piemēro ES tiesību aktus, lemjot par to ārvalstu, kuras nav ES dalībvalstis, kompetento iestāžu lūgumiem par kriminālspriedumos noteikto sodu atzīšanu un izpildīšanu Latvijā.

Pētījumu sadarbībā ar Augstākās tiesas Judikatūras nodaļu veica Mg.iur. Jūlija Muraru-Kļučica un Biznesa augstskolas „Turība” students Kaspars Kukmilks.

Pētījums izlasāms Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā Judikatūra/ Tiesu prakses pētījumi/ Krimināltiesības

TIESU PRAKSE LIETĀS PAR VALSTS DIENESTU

Aktualizējot administratīvo tiesu prakses apkopojumu lietās par valsts dienestu, Augstākā tiesa secina, ka pēdējo divu gadu laikā strīdu tematika ievērojami atšķiras no jautājumiem, kas tiesu praksē bija aktuāli 2007.–2013. gadā.

Pēdējo divu gadu laikā būtiski samazinājies tiesu lietu skaits par amatpersonu atbrīvošanu no amata sakarā ar amata likvidāciju vai amatpersonu skaita samazināšanu. Turpretim palielinājies pieteikumu skaits, kuros lūgts vērtēt lēmumus par ierēdņu iecelšanu amatā atklāta konkursa rezultātā.

Vairākos pieteikumos amatpersonas lūdz pārskatīt noteiktās mēnešalgas apmēra pareizību. Šajās lietās strīds parasti ir par to, vai amatpersonas gadskārtējais

darbības novērtējums ir bijis pamatots. Diezgan daudzi pieteikumi iesniegti arī par disciplinārsodu atcelšanu amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm.

Ņemot vērā lietu, kas saistītas ar valsts dienesta attiecībām, lielo skaitu un judikatūras atziņu nozīmību tajās, Augstākā tiesa veica tiesu prakses apkopojumu šīs kategorijas lietās 2007.–2013.gadā. Tagad pētījuma autors juridisko zinātņu doktors Edvīns Danovskis aktualizējis apkopojumu, izmantojot tiesu nolēmumus, kas pieņemti laikā no 2013.gada aprīļa līdz 2015.gada maijam.

Pētījuma autors norāda, ka tiesu prakses analīze apliecina iepriekšējā apkopojumā izklāstītās judikatūras stabilitāti un tās konsekventu pielietojumu. Tāpat tiesas sekmīgi veidojušas judikatūru arī par iepriekš nepiemērotām normām, kā arī vairākās lietās pašas centušās nolēmumus atspoguļot praksi līdzīgās lietās.

Apkopojums izlasāms Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā Judikatūra/ Tiesu prakses pētījumi/Administratīvās tiesības

KOPSAVILKUMS

(papildinātie punkti – kursīvā)

1. Diezgan plašā tiesu prakse par valsts dienesta attiecību izbeigšanu ir skaidrojama ne tikai ar amatpersonu skaita samazināšanu valsts pārvaldē 2008.–2010.gadā, bet arī ar nepietiekamu šā jautājuma reglamentāciju likumā.

2. Tiesas kontrolei nav pakļauti iestādes iekšēji lēmumi, piemēram, lēmums par amatpersonas novērtēšanu, komandēšanu, pārcelšanu citā amatā (izņemot gadījumu, ja pārcelšana būtiski skar cilvēktiesības), lēmums par iestādes likvidāciju vai reorganizāciju, lēmums par disciplinārlietas izbeigšanu, nepiemērojot disciplinārsodu, lēmums par amatpersonas atstādīšanu (izņemot gadījumu, kad iestādes vadītājs pēc savas iniciatīvas atstādina amatpersonu sakarā ar kriminālvajāšanas uzsākšanu) u.c.

3. Valsts civildienestā pastāv tā saucamais amatu dienesta modelis – jebkuru amatu, uz kuru rīkots atklāts konkurss, var ieņemt arī tāda persona, kas iepriekš nav dienējusi civildienestā. Turpretim drošības dienestā pastāv karjeras dienesta modelis – augstākos amatus var ieņemt tikai tādas personas, kuras jau kādu laiku dienējušas zemākos amatos.

4. Sakarā ar 2011.gada 8.septembra grozījumiem Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likumā Augstākās tiesas praksē attīstītais dienesta vienotības princips turpmāk nav piemērojams, proti, brīvu amata vietu esība amata likvidācijas vai samazināšanas ietvaros pārbaudāma tikai tās iestādes ietvaros, kurā amatpersona dienē, nevis visu Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes dienesta ietvaros. Tomēr tiesām jāievēro pārējās atšķirības starp valsts civildienesta un drošības dienesta regulējumu.

5. *Iestādei ir plaša rīcības brīvība noteikt atklātā konkursā aizpildāma amata prasības un pretendentu vērtēšanas kritērijus. Tiesa šos kritērijus var pārbaudīt tikai tiktāl, lai pārliecinātos, vai tie nav noteikti patvaļīgi. Prasība pēc iepriekšējās pieredzes valsts pārvaldē parasti ir pieļaujama.*

6. *Pretendentam uz ierēdņa amatu nav tiesības prasīt tiesā viņa iecelšanu ierēdņa amatā, bet tikai prasīt atcelt lēmumu, ar kuru amatā iecelts cits pretendents.*

7. Valsts dienesta attiecībās piemērojamas tikai tās Darba likuma normas, kuru piemērošana tieši paredzēta dienesta attiecības regulējošajos likumos, kā arī pēc analogijas citos gadījumos, kad konstatējams likuma robs. Dienesta attiecībās ir piemērojama Darba likuma 4.nodaļa par termiņiem, bet ne jebkura Darba likuma norma, kurā ir noteikts kāds termiņš.

8. Likuma „Par arodbiedrībām” 15.pantā noteiktais aizliegums atbrīvot no darba arodbiedrības biedru bez arodbiedrības piekrišanas nav piemērojams valsts dienesta attiecībās.

9. Ja valsts civildienestā vai drošības dienestā notiek amatpersonu skaita samazināšana, tad šajā procesā veicamas vairākas secīgas darbības:

- tiek pieņemts lēmums par likvidējamo amatu vai samazināmo amatpersonu skaitu, nosakot konkrētus amatus (bet ne cilvēkus), kuri tiks atbrīvoti;
- tiek noteikts salīdzināmo amatpersonu loks, lai vērtētu, kuri no līdzīgus pienākumus veicošajiem ir paturami dienestā;
- tiek noteikti salīdzināmo amatpersonu vērtēšanas kritēriji;
- tiek veikta amatpersonu salīdzināšana;
- tiek sagatavots un paziņots lēmums par salīdzināšanas rezultātiem un amatpersonām, ar kurām tiks izbeigtas dienesta attiecības.

10. Iestādes lēmums samazināt amatpersonu skaitu vai likvidēt amatus ir iekšējs lēmums un nav pakļauts tiesas kontrolei.

11. Salīdzināmo amatpersonu loks nosakāms iestādes ietvaros. Ja iestādei ir teritoriālas struktūrvienības un ierēdņu skaitu paredzēts samazināt tikai vienā no tām, tad salīdzinājums veicams tikai teritoriālās struktūrvienības ietvaros.

12. Ja tiek likvidēts amatpersonas amats un tā pienākumi tiek nodoti citai amatpersonai, tad likvidējamo amatu ieņemošā amatpersona salīdzināma ar amatpersonu, kuras amats tiek papildināts ar likvidējamā amata pienākumiem.

13. Ja viena institucionāla vienība (iestāde vai iestādes struktūrvienība) tiek pievienota citai, bet kopējais amatpersonu skaits ir samazināms, tad ir pieļaujami noteikt, ka priekšrocības palikt dienestā ir amatpersonām, kuras jau iepriekšējā institucionālajā vienībā veica attiecīgos pienākumus.

14. Salīdzināmas ir tikai tādas amatpersonas, kuru līdz šim veiktie vai nākotnē veicamie pienākumi būtiski pārklājas. To var noteikt, vienīgi analizējot konkrētās lietas aspektus. Svarīgi noteikt, kādi bijuši amatpersonas faktiskie pienākumi.

15. Ja tiek likvidētas viena vai vairākas amata vietas, kuru pienākumi pārcelti uz citu, no jauna radītu amatu, uz kuru netiek rīkots ārējs konkurss, tad atbrīvojamajām amatpersonām ir tiesības uz vienlīdzīgu piekļuvi šim amatam.

16. Salīdzinājums nav jāveic, ja tiek likvidēts amats un šā amata funkcijas iestādē turpmāk netiks veiktas.

17. Salīdzinājums ir veicams arī ar darbiniekiem, kuri veic ierēdņa pienākumus, bet ar kuriem prettiesiski nodibinātas darba tiesiskās attiecības, nevis dienesta attiecības.

18. Iestādei ir plaša rīcības brīvība, nosakot

amatpersonu vērtēšanas kritērijus. Praksē visbiežāk tiek izmantoti tādi vispārēji pamatkritēriji kā amatpersonas darba rezultāti un kvalifikācija. Salīdzināšanas kritērijiem jābūt objektīviem.

19. Ja amatpersona ilgstošas prombūtnes dēļ nav veikusi darba pienākumus un tiek vērtēti viņas darba rezultāti, tad salīdzinājumā var ņemt vērā amatpersonas darba rezultātus pirms prombūtnes.

20. Lēmumam par salīdzināšanas rezultātiem un dienesta attiecību izbeigšanu jāietver pamatojums, no kura lēmuma adresāts un tiesa var pārliecināties par novērtējuma norises un rezultāta tiesiskumu. Pamatojums var izrietēt no vairākiem dokumentiem.

21. Lēmumu par dienesta attiecību izbeigšanu var pieņemt arī pārejošas darbnespējas laikā.

22. Ja iestāde veic amatpersonu skaita samazināšanu, tad amatpersonai nav tiesību prasīt atbrīvošanu no amata ar konkrētu datumu, un iestādei nav pienākuma šādu lūgumu vērtēt.

23. *Ja ierēdnis ir sasniedzis likumā noteikto pensijas vecumu, tad tas ir patstāvīgs pamats, lai iestādes vadītājs bez papildu apsvērumu izdarīšanas būtu tiesīgs atbrīvot ierēdni no amata. Taču iestādes vadītājam nav pienākums pieņemt šādu lēmumu.*

24. Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums iestādes vadītājam paredz rīcības brīvību izvēloties, vai turpināt dienesta attiecības ar personu, kas sasniegusi 50 gadu vecumu. Ir pieļaujams noteikt, ka dienestā paturamas jaunākas amatpersonas. Tomēr, pieņemot lēmumu par dienesta attiecību izbeigšanu ar konkrētu amatpersonu, jāievēro objektīvi apsvērumi un vienlīdzības princips.

25. Ja konkurē karavīra atvaļināšanas pamats – liguma termiņa izbeigšanās, ja ligumu nepagarina – un atvaļināšanas pamats – nederīgums dienestam veselības stāvokļa dēļ, tad priekšroka dodama pēdējam.

26. No Militārā dienesta likuma neizriet iestādes pienākums reorganizācijas vai karavīru skaita samazināšanas gadījumā piedāvāt karavīram brīvas amata vietas, ja tādas ir.

27. Ar amata pienākumu pildīšanu saistītu jaunu prasību izvirzīšana karavīram nav uzskatāma par iestādes reorganizāciju.

28. Ja karavīrs faktiski turpina veikt dienesta pienākumus un saņemt atalgojumu arī pēc profesionālā dienesta liguma termiņa beigām, tad ligums nav uzskatāms par pagarinātu. Tomēr faktiski nodienēto laiku var ņemt vērā, nosakot izdienas stāžu.

29. Tiesai, nosakot atlīdzinājumu par nesaņemto darba samaksu personai, uz kuru attiecas Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums, jāņem vērā šā likuma 3.panta pirmajā daļā noteiktie atlīdzības veidi, tostarp piemaksas (darba samaksas komponents) un kompensācijas (sociālās garantijas komponents). Nesaņemtajā darba samaksā ietilpst tikai tādas atlīdzības, kuras persona noteikti būtu saņēmusi, bet ne atlīdzība, kas nav pietiekami skaidri prognozējama (piemēram, prēmijas, naudas balvas).

30. Lemjot par izmaksājamās zaudējumu summas apmēru, ir jāņem vērā ienākumi, kuri gūti tādās nodarbinātības attiecībās, kas uzsāktas pēc prettiesiskās atbrīvošanas. Ja amatpersonas ienākumi citā darba vietā ir

bijuši mazāki nekā dienestā, par attiecīgo laika periodu ir atlīdzināma darba samaksas starpība.

31. Atzīstot, ka personas atvaļināšana no dienesta ir bijusi prettiesiska, tiesa lemj par viņas atjaunošanu dienestā, nevis konkrētā amatā.

32. Ja tiesā iesniegts pieteikums par tāda lēmuma atcelšanu, ar kuru nodibinātas vai izbeigtas tiesiskās attiecības ar amatpersonu, tad tiesai šis pieteikums jāskata kā pieteikums par administratīvā akta atcelšanu (ja pieteicējs vēlas atrasties dienestā), nevis par administratīvā akta atzīšanu par prettiesisku. Lēmums par amatpersonas atbrīvošanu no dienesta nezaudē spēku ar personas faktiski atbrīvošanu no dienesta.

33. Tiesneša iecelšanas amatā procesā administratīvais akts ir tieslietu ministra lēmums nevirzīt pretendentu uz nākamo atlases posmu vai uz iecelšanu/apstiprināšanu amatā Saeimā. Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmums, ar kuru atzīts, ka persona nav piemērota tiesneša amatam, nav administratīvais akts.

34. Valsts civildienesta ierēdņu disciplinārbildības likuma 19.panta otrajā daļā noteiktais termiņš skaitāms no dienas, kad iestāde ir konstatējusi, ka konkrēts ierēdnis varētu būt izdarījis disciplinārpārkāpumu. Par disciplinārlietas ierosināšanas termiņu nav uzskatāma vispārīgas informācijas nonākšana iestādē.

35. Alkohola reibums, pildot dienesta pienākumus, pierādāms ar dažādiem pierādīšanas līdzekļiem, tostarp liecinieku liecībām.

36. Vienlīdzības un samērīguma principa ievērošana, piemērojot disciplinārsodu, pārbaudāma tikai attiecīgās iestādes, nevis visa dienesta ietvaros.

37. *Neuzmanība kā vainas forma disciplinārpārkāpumā iespējama tikai attiecībā uz pārkāpuma kaitīgajām sekām (ja tādas iestājušās), bet ne attiecībā uz prettiesisko darbību vai bezdarbību.*

38. *Normām, kas pastiprina amatpersonas disciplinārbildību vai ir citādi amatpersonai nelabvēlīgas, nav atpakaļejoša spēka.*

39. *Amatpersonai, kura ir atstādināta no amata, atstādināšanas laikā ir aizliegts atrasties darba vietā, ja vien iestāde nav noteikusi citādi.*

TIESU PRAKSE PUBLISKO IEPIRKUMU LIETĀS

Ņemot vērā ar iepirkumiem saistīto tiesu lietu skaita pieaugumu un arvien plašāku tajās aplūkoto tiesību jautājumu loku, Augstākā tiesa aktualizējusi 2014.gadā izveidoto tiesu prakses apkopojumu publisko iepirkumu lietās.

Iepriekšējā gada apkopojums, kurā ietverta tiesu prakse kopš 2004.gada, papildināts ar jaunām atziņām un secinājumiem un pārskatāmības nolūkā mainīta arī apkopojuma struktūra.

Ņemot vērā, ka laika posmā no 2004. gadam līdz 2015.gadam ir mainījies speciālais tiesiskais regulējums, atsevišķi nav aplūkoti tie nolēmumi, kuros paustās atziņas saistītas vienīgi ar regulējuma maiņu vai kuros piemērotās tiesību normas šobrīd vairs nav spēkā.

Apkopojumā izmantoti nolēmumi, kuri pieņemti saistībā ar sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumiem, ņemot vērā, ka līdz šim praksē paustās

atziņas attiecināmas uz tiesisko regulējumu, ciktāl tas gan sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumiem, gan valsts un pašvaldību iepirkumiem ir līdzīgs. Tāpat izmantoti arī nolēmumi, kuri pieņemti saistībā ar koncesijas procedūru, ja tajos pēc analogijas piemērotas Publisko iepirkumu likuma normas.

Tā kā Publisko iepirkumu likumā un Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumā iedzīvināts Eiropas Savienības tiesiskais regulējums, likumu normu interpretācijā un piemērošanā izmantojama arī Eiropas Savienības Tiesas judikatūra. Tādēļ apkopojums papildināts arī ar Eiropas Savienības Tiesas un Vispārējās tiesas atziņām.

Apkopojumu veikusi Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesneša palidze Mg.iur. Līva Skujiņa.

*Apkopojums izlasāms Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā
Judikatūra/ Tiesu prakses pētījumi/
Administratīvās tiesības*

KOPSAVILKUMS

1. Pārskatīšanas procedūras iepirkuma procedūras ietvaros ieinteresētajām personām ir pieejamas, sākot no brīža, kad pasūtītājs ir nolēmis rīkot procedūru un izvirzījis savas prasības, līdz brīdim, kad noslēgts publiskā iepirkuma līgums. Ja līgums noslēgts tieši vai pieļaujot citus būtiskus procedūras pārkāpumus, var iesniegt pieteikumu par līguma atzīšanu par spēkā neesošu. Šāda pieteikuma pieļaujamība nav atkarīga no tā, vai patiešām konkrētajā gadījumā ir iestājušies normās minētie apstākļi, kas var būt par pamatu līguma atzīšanai par spēkā neesošu.

2. Tiesas kontrolei nav pakļauta pasūtītāja izšķiršanās – sniegt funkciju izpildei vajadzīgos pakalpojumus paša spēkiem vai nodot tirgum. Tiesa nevar uzlikt pienākumu pasūtītājam izsludināt iepirkuma procedūru.

3. Vairāki iepirkuma procesā pieņemti lēmumi attiecībā pret vienu personu var būt starplēmumi, bet pret citu personu – lēmumi ar galīga noregulējuma raksturu. Starplēmumi ir pārsūdzami, ja tie būtiski skar personas tiesības vai tiesiskās intereses.

4. Tiesā ir pārsūdzams lēmums par procedūras pārtraukšanu vai izbeigšanu. Tiesai, vērtējot šāda lēmuma tiesiskumu, jāizvērtē procedūras pārtraukšanas pamatojums. Objektīvs iemesls procedūras pārtraukšanai var būt finansējuma trūkums. Tiesai vai Iepirkumu uzraudzības birojam atceļot minēto lēmumu, procedūra ir turpināma. Pārsūdzēt var arī Iepirkumu uzraudzības biroja lēmumu, ar kuru tas uzdevis pasūtītājam pārtraukt procedūru.

5. Administratīvā procesa kārtībā pārbaudāmi arī tādi sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumi, kuru paredzamā līgumcena nepārsniedz Ministru kabineta noteikto līgumcenas robežvērtību.

6. Pārskatīšanas procedūras ir pieejamas iespējami vai faktiski ieinteresētajai personai. Par šādu interesi var liecināt, piemēram, piedāvājuma iesniegšana, līdzīgu pakalpojumu sniegšana, tehnisko līdzekļu esība konkrētā līguma izpildei. Pieteikumu nevar iesniegt apakšuzņēmēji, atsevišķs personu apvienības biedrs, kā arī pasūtītājs.

7. Pasūtītājs lietā nevar uzstāties statusā, kas raksturīgs privātpersonām – kā pieteicējs vai kā trešā persona. Tomēr pasūtītājs vienmēr pieaicināms

piedalīties lietā vai nu kā otra iestāde atbildētājas – Latvijas Republikas – pusē, vai arī lietā iesaistāms vēl otrs atbildētājs – attiecīgā pašvaldība, kuras pusē pieaicināms pasūtītājs.

8. Par trešo personu administratīvajā procesā tiesā nevar būt persona, kura pati būtu varējusi pārsūdzēt neapmierinošo lēmumu.

9. Pagaidu aizsardzība, apturot iepirkuma procedūras tālāku norisi, iespējama līdz iepirkuma līguma noslēgšanai, ja vien pieteikums nav iesniegts par iepirkuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu, kas savukārt iespējams vien īpaši rupju pārkāpumu gadījumā.

10. Lemjot par pagaidu aizsardzības līdzekļa piemērošanu gadījumā, kad pieteikuma priekšmets ir iepirkuma līguma atzīšana par spēkā neesošu, jāņem vērā, ka tiesa pati izvēlas sprieduma veidu un dažkārt var būt ierobežota taisīt spriedumu tieši par līguma atzīšanu par spēkā neesošu, bet var lemt tikai par līguma termiņa saīsināšanu vai noteikumu grozīšanu.

11. Iespēja, ka persona vairs nevarēs piedalīties iepirkuma procedūrā, jo tā būs jau noslēgusies, liecina par subjektīvā kritērija istenošanos jeb par to, ka personai ir nepieciešamība pēc pagaidu aizsardzības. Būtiski arī tas, vai konkrētajai personai joprojām ir reālas iespējas veikt attiecīgo komercdarbību.

12. Ja sūdzības papildinājumi Iepirkumu uzraudzības birojam satur norādes uz sākotnējā sūdzībā neminētiem pārkāpumiem, uz tiem attiecināms sākotnējās sūdzības iesniegšanas termiņš.

13. Iepirkuma dokumentācijā izvirzītajām prasībām jābūt objektīvi pamatotām un samērīgām, tām jānodrošina vienādas iespējas visiem pretendentiem un tās nedrīkst radīt nepamatotus ierobežojumus konkurencei. Vienlaikus jāņem vērā, ka likums izslēdz tikai nepamatotus, nevis jebkurus ierobežojumus konkurencei. Tiesa nevērtē prasību efektivitāti, lietderību, iepirkuma ekonomisko izdevīgumu pretendentiem un pasūtītājam.

14. Ja pretendents nepiekrīt nolikuma prasībām, tās jāapstrīd likumā noteiktajā termiņā. Pretējā gadījumā pretendents jāgādā, lai piedāvājums atbilstu šīm prasībām. Izņēmums pieļaujams vienīgi tad, ja prasību patiesais saturs, ņemot vērā interpretāciju, atklājies vēlāk.

15. Prasības ir pakļautas interpretācijai, dodot priekšroku tiesību drošības un prognozējamības principam, kurš izteikuma adresāta interešu aizsardzības nolūkos liek uzskatīt, ka adresātam saistošs ir izteikums, kādu tas varēja saprast kā gribas izteicēja gribu.

16. Piedāvājuma neatbilstība prasībām neatkarīgi no tās būtiskuma, ir pamats piedāvājuma tālākai nevērtēšanai.

17. Pretendentu un piedāvājumu atbilstības pārbaudē būtiski izmantot likumā paredzēto iespēju iegūt no pretendenta skaidrojumu par piedāvājuma saturu jeb lūgt precizēt piedāvājumu. Tādējādi tiek samazināta iespēja izslēgt pretendentu (kandidātu) vienīgi formālas neatbilstības dēļ. Šāda precizēšana nošķirama no piedāvājuma grozīšanas.

18. Apliecinājums, ka pretendents var balstīties uz citas personas spējām sava finansiālā un saimnieciskā stāvokļa apliecināšanai, ir atbilstošs, ja no tā redzams, ka uzņēmuma saimnieciskā un finanšu kapacitāte varēs būt

lietderīga līguma izpildē vai kā citādi garantēs pasūtītāja drošību attiecībā uz līguma izpildi.

19. Finanšu piedāvājumā ir pieļaujams nenorādīt atsevišķas izmaksas, ja pretendents tās uzņemas segt pats. Nav pieļaujama atsevišķu izmaksu ietveršana citās izmaksu pozīcijās, ja tās prasīts norādīt atsevišķi.

20. Ja radušās bažas par to, ka pretendents varētu būt nepamatotas priekšrocības, kas neizriet no iepirkuma dokumentācijas, pirms tā izslēgšanas jādod pretendents iespēja pierādīt priekšrocību neesību.

21. Pretendenta veikta ziedojuma gadījumā jāpārbauda, vai interešu konfliktā nav atradušās tieši iepirkuma komisijas amatpersonas, kas pieņēmušas lēmumu, nevis iestāde, kura rīko iepirkumu.

22. Ja pasūtītājam radušās šaubas par to, ka piedāvātā cena varētu būt nepamatoti zema, tam ir pilnībā jāievēro Publisko iepirkumu likuma 48.pantā paredzētā procedūra – jālūdz paskaidrojumi par cenas veidošanos un jākonsultējas par to ar piedāvājuma iesniedzēju. Ja pasūtītājam nav radušās šaubas par piedāvātās cenas pamatotību, tiesa nevar iejaukties pasūtītāja novērtējuma brīvībā, bet tai ir jāpārbauda vienīgi tas, vai pasūtītāja rīcība, neveicot cenas pamatojuma pārbaudi, nav acimredzami kļūdaina.

23. Neraugoties uz to, ka tiesību normas detalizēti neregulē sarunu procedūras norisi, tajā jāievēro godīgas konkurences nosacījumi, nodrošinot pārskatāmu un objektīvu pieeju, lai visi pretendenti iegūtu vienādu informācijas daudzumu un lai netiktu pieļauta nepamatotu priekšrocību radīšana atsevišķiem pretendentiem. Sarunas rīkojamas ne tikai pēc formas, bet arī pēc satura.

24. Arī uz to pakalpojumu iepirkumiem, kas ietverti Publisko iepirkumu likuma 2.pielikuma B daļā, attiecināmi publisko iepirkumu tiesību principi.

25. Tādi apstākļi kā iepirkuma līguma noslēgšanas steidzamība vai jebkādi pasūtītāja likumā noteiktie pienākumi nevar attaisnot Publisko iepirkumu likuma normu ignorēšanu un faktiskajai situācijai atbilstošas iepirkuma procedūras neievērošanu.

26. Arī izpildītu iepirkuma līgumu tiesa var atzīt par spēkā neesošu no noslēgšanas brīža.

27. Ja tiesa kādu likumā noteiktu iemeslu dēļ nevar atzīt par spēkā neesošu noslēgto iepirkuma līgumu, spriedumā ietverams konstatējums par konkrētās pasūtītāja rīcības prettiesiskumu.

28. Lai noteiktu, vai no iepirkuma procedūras nepamatoti izslēgtajam pretendents pienākas zaudējumu atlīdzība (negūtā peļņa), ir jāvērtē, vai iepirkuma procedūras vispārīgi paredzamās attīstības gaitā šim pretendents būtu bijušas izredzes uzvarēt. Tiesai ir jāizvērtē iestādes pieļautā pārkāpuma ietekme uz iepirkuma procedūru kopumā, ņemot vērā pārkāpuma iespējamo ietekmi uz pārējiem pretendentiem. Attiecībā uz to tiesai ir jāvadās pēc objektīvās izmeklēšanas principa. Vienīgi pēc tam, kad ir noskaidrots, vai pieteicējs būtu varējis iepirkumā uzvarēt, ja nebūtu pieļautā pārkāpuma, var pievērsties jautājumam par to, vai un kādā apmērā pieteicējs iepirkuma līguma noslēgšanas rezultātā būtu guvis peļņu. Tas savukārt atbilstoši Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta otrajai daļai būtu jāpierāda pieteicējam.

2015.GADA JUDIKATŪRAS KOPSAVILKUMS AUGSTĀKĀS TIESAS DEPARTAMENTU NOLĒMUMU KRĀJUMĀ

Augstākās tiesas departamentu 2015.gada spriedumu un lēmumu krājums ir sagatavošanas procesā un, iespējams, pie lasītāja nonāks jau pirmajā pusgadā.

Grāmatas ievadā Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs norāda: katrs Augstākās tiesas spriedums un lēmums ir ne tikai konkrēta strīda izšķiršana, bet arī atbildes uz visai tiesību sistēmai principiāli nozīmīgiem jautājumiem, veidojot un attīstot judikatūru.

Augstākās tiesas 2015.gada nolēmumu krājumam atlasīti judikatūras attīstībai nozīmīgākie 25 nolēmumi no 1861 Civillietu departamentā izskatītās lietas, 25 lēmumi no 736 Krimināllietu departamentā izskatītajām lietām un 25 nolēmumi no 1060 Administratīvo lietu departamentā izskatītajām lietām.

Augstākā tiesa pateicas ilggadējam sadarbības partnerim un šī nolēmumu krājuma izdevējam – Tiesu namu aģentūrai. Viņu sapratne, ka grāmatas vērtība ir ne tikai tās šībrīža praktiskajā pielietojumā, bet arī kā Latvijas tiesībvēstures liecībai, dod iespēju Augstākajai tiesai saglabāt tradīciju un izdot nu jau divdesmito kasācijas instances spriedumu un lēmumu gadagrāmatu.

Krājuma vērtību palielina arī publicēto nolēmumu rādītāji – jēdzienu alfabētiskais rādītājs, tiesību aktu rādītājs, težu rādītājs, judikatūras, tiesu prakses un citu avotu rādītāji, uz kuriem publicētajos nolēmumos dotas atsauces.

Publicējam Augstākās tiesas departamentu nolēmumu krājuma visu departamentu nodaļu anotācijas, kas dos ieskatu 2015.gada judikatūras nozīmīgākajās tendencēs.

ADMINISTRĀTĪVO LIETU DEPARTAMENTA NOLĒMUMU DAĻAS ANOTĀCIJA

Krājumā apkopoti 25 Administratīvo lietu departamenta nolēmumi, kas attiecas uz šādiem tiesību aspektiem un lietu kategorijām: tiesas spriešana, bērnu un ģimenes tiesību aizsardzība, informācijas pieejamība, nodokļu lietas, konkurences lietas, Paziņošanas likuma piemērošana, citi jautājumi. Nolēmumi apkopoti septiņās nodaļās atbilstoši minētajiem tiesību jautājumiem.

Pirmajā nodaļā iekļauti nolēmumi, kuros risināti jautājumi par pašas tiesas darbību lietu izskatīšanā. Spriedumā lietā Nr.SKA-482/2015 aplūkota situācija,

kad viena un tā pati zemākas instances tiesa, dažādās lietās pārbaudot vairākām personām adresēta viena un tā paša administratīvā akta pamatojumu, nonākusi pie atšķirīgiem risinājumiem. Tiesa spriedumā šādu situāciju vērtējusi tiesību uz taisnīgu tiesu tiesiskās vienlīdzības principa kontekstā un sniegusi redzējumu par to, kā tiesai nepieciešamības gadījumā būtu iespējams sniegt no cita tiesas sastāva atšķirīgu vērtējumu līdzīgā lietā.

Savukārt lēmums lietā Nr.SKA-369/2015 ir nozīmīgs no privātpersonu tiesību ievērošanas principa viedokļa, uz kura pamata administratīvā tiesa mēdz pati precizēt personas pieteikumā iekļauto prasījumu tiesvedības gaitā. Iepriekš tiesu praksē bija akceptēta pieeja, ka gadījumā, kad iestāde atteikusies izdot personai labvēlīgu administratīvo aktu, lieta ierosināma un izskatāma tikai par attiecīgā labvēlīgā administratīvā akta izdošanu. Taču jauns pavērsiens judikatūrā norāda uz izņēmuma gadījumiem, kad tiesai ir pienākums pārbaudīt arī iestādes atteikuma izdot labvēlīgu administratīvo aktu tiesiskumu.

Otrā nodaļa veltīta jautājumiem, kas attiecas uz bērnu un ģimenes tiesībām. Tā ietver trīs nolēmumus, kuros risināts jautājums par bāriņtiesas kompetenci dažāda rakstura strīdos, un vienu spriedumu, kurā apskatīta labojumu dzimšanas reģistrā tiesiskā daba (lieta Nr.SKA-1181/2015).

Lietā Nr.SKA-1142/2015 aplūkota bāriņtiesas kompetence bērna nogādāšanai atpakaļ uz viņa dzīvesvietas valsti, kā arī šajā procesā vērā ņemamie apstākļi. Lietā Nr.SKA-236/2015 aplūkota bāriņtiesas kompetence lemt par bērna uzvārda maiņu, ņemot vērā apstākli, ka paralēli ritošā civilprocesuālā kārtībā joprojām galīgi nav izlemts jautājums par bērna dzīvesvietu. Savukārt lietā Nr.SKA-864/2015 apskatīta bāriņtiesas kompetence izšķirt vecāku strīdu par bērna attēlu publicēšanu. Šis jautājums ir īpaši aktuāls šobrīd, kad sabiedrība aktīvi izmanto interneta sniegtās iespējas, tostarp publicējot savu bērnu fotoattēlus. Tiesa šādā bērna attēlu publicēšanā saskatījusi potenciālu bērna drošības apdraudējumu un atzinusi, ka attiecīgā apdraudējuma novēršana iegulst vecāku aizgādības pienākumā, savukārt bāriņtiesas pienākums ir risināt vecāku domstarpības bērna aizgādības jautājumos.

Trešā nodaļa attiecas uz informācijas pieejamību, taču būtiski, ka 2015.gadā tiesa šo jautājumu risinājusi caur Advokatūras likumā paredzētajām zvērinātu advokātu tiesībām iegūt informāciju klientu aizstāvībai. Minētajā likumā paredzētās tiesības nereti saduras ar citos likumos ietvertajām normām, kuras izvirza augstus standartus konkrētas informācijas aizsardzībai. Piemēram, lietā Nr.SKA-237/2015 zvērināta advokāta tiesības iegūt informāciju aplūkotās kopsakarā ar Pacientu tiesību likuma normām, kuras izvirza prasību pēc pacienta īpašas piekrišanas šādas informācijas izsniegšanai. Savukārt lietā Nr.SKA-383/2015 akceptēts tāds ierobežotas pieejamības informācijas sniegšanas modelis, kurš paredz sabalansēt personas tiesības uz privāto dzīvi (tiesības uz personas datu aizsardzību), no vienas puses, un advokāta tiesības īstenot noteiktu aizstāvības pozīciju kriminālprocesā, no otras puses.

Ceturrtā nodaļa apjoma ziņā ir visplašākā. Tā attiecas uz nodokļu lietām, kas ir tiesā visizplatītākā administratīvo lietu kategorija. Pārskatāmības nolūkā izveidotas divas apakšnodaļas – pirmā attiecas tieši uz nodokļu administrēšanu, bet otrā risina procesuālus jautājumus.

Pievēršoties vispārīgiem nodokļu administrēšanas jautājumiem, vispirms jāuzsver būtiskākās judikatūras ievirzes attiecībā uz pierādīšanas pienākumu. Pirmkārt, tiesa ir identificējusi nodokļu maksātāja līdzdarbības pienākumu auditā, kas zināmā mērā ierobežo nodokļu maksātāju iespēju jebkurā administratīvā procesa stadijā iesniegt arvien jaunus pierādījumus (spriedums lietā Nr.SKA-801/2015). Otrkārt, tiesa atzinusi, ka pierādīšanas nastai jābūt reāli īstenojamai, proti, tiesa nedrīkst nonākt līdz tam, ka nekāds pierādījumu apjoms netiek uzskatīts par pietiekamu pieteicēja pozīcijas pierādīšanai (spriedums lietā Nr.SKA-102/2015).

Spriedums lietā Nr.SKA-102/2015 ir nozīmīgs arī no citiem aspektiem. Tajā uzmanība veltīta jautājumam par audita termiņa aprēķināšanu, ja auditā tiek pieprasīta informācija no ārvalstīm, kā arī ne tikai šajā lietu kategorijā nozīmīgam jautājumam par to, kādas sekas ir procesuālā termiņa nokavējumam, ko pieļāvusi iestāde (konkrētajā gadījumā – pārsniegtam audita termiņam). Minētais spriedums taisīts departamenta kopsēdē, un tajā atspoguļota nostāja, ka audita termiņā nav ieskaitāms laiks no informācijas pieprasīšanas ārvalstīm līdz atbildes saņemšanai, kā arī atzīts, ka audita termiņa nokavējuma gadījumā vērtējams šā procesuālā pārkāpuma būtiskums. Šajā jautājumā Administratīvo lietu departamenta tiesnešu domas acīmredzot dalījušas – lietā ir sastādītas trīs tiesnešu atsevišķās domas, kas ietvertas arī šajā krājumā.

2015.gadā arī viestas izmaiņas iepriekš iedibinātajā judikatūrā, atbilstoši kurai nodokļu maksātājs var paļauties, ka tematiskās pārbaudes secinājumi netiks pārskatīti. Tiesa spriedumā lietā Nr.SKA-86/2015 atkāpusies no šīs atziņas un secinājusi, ka likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmā daļa aizliedz veikt atkārtotu nodokļu saistības pārbaudi un pārskatīt noteiktās nodokļa saistības apmēru, taču neskar tematiskās pārbaudes.

Savukārt lietā Nr.SKA-95/2015 tiesa risinājusi jautājumu par to, kā kontekstā ar nodokļu administrācijas pienākumu palielināt atmaksājamās summas piemērojama likuma „Par nodokļiem un nodevām” 19.panta pirmā daļa un 28.panta pirmā un otrā daļa. Atzīts, ka jautājums par 28.panta pirmās un otrās daļas pāreizu piemērošanu pārbaudāms saistībā ar iestādes lēmuma par summas atmaksāšanu vai tiesas sprieduma izpildi. Spriedumā tiesa izmantojusi iespēju *obiter dictum* vērst uzmanību uz Eiropas Savienības Tiesas sniegto interpretāciju jautājumā par to, no kura brīža ir maksājama nokavējuma nauda nodokļa pārmaksas atmaksas gadījumā.

2015.gadā biežāk nekā iepriekš izgaismojies jautājums par pievienotās vērtības nodokļa atskaitīšanu darījumos starp saistītajām personām vai par labu tām. Lietā Nr.SKA-238/2015 aplūkota situācija, kad komercsabiedrība iegādājās pakalpojumus un atskaitīja saistībā ar tiem priekšnodokli, pamatojoties uz šo pakalpojumu izmantošanu sev piederošas komercsabiedrības darījumu nodrošināšanā. Tiesa vērsa uzmanību uz priekšnodokļa atskaitīšanas priekšnoteikumiem, kas paredz iegādāties preces vai pakalpojumus tieši savu apliekamo darījumu nodrošināšanai. Savukārt lietā Nr.SKA-508/2015 risināts jautājums par priekšnodokļa atskaitīšanas tiesībām, jo īpaši nodokļu maksātāja iespējām detalizēti pierādīt pakalpojumu saturu, iegādājoties visaptverošus pārvaldīšanas pakalpojumus uzņēmumu grupas ietvaros. Šajā lietā uzsvērtā attiecīgā saimniekošanas modeļa

pieļaujama un atzīts, ka tas ir respektējams lietas apstākļu novērtējumā.

Vēl kādā lietā saistībā ar pievienotās vērtības nodokli atzīts, ka tā izkrāpšanu pieļaujams konstatēt ne tikai auditā, bet arī datu atbilstības pārbaudē, saglabājot nodokļu maksātāja tiesības iesniegt papildu pierādījumus (lieta Nr.SKA-355/2015).

Savukārt spriedums lietā Nr.SKA-119/2015 ienesis jaunas vēsmas uzņēmumu tiesībās saņemt ienākuma nodokļa atlaidi par ziedojumu. Ar spriedumu mainīta iepriekš paustā pozīcija, ka nav pamata atzīt ziedojumu daļā, uz kuru neattiecas saņēmējam noteiktais pretpienākums veikt atbildības rakstura darbības. Taču šobrīd Administratīvo lietu departaments kopsēdē atzinis, ka par ziedojumu nav uzskatāma vienīgi summa pretpienākuma apjomā. Vienlaikus arī sadalīta pierādīšanas nasta, nosakot, ka tieši nodokļu maksātājam jānodrošinās, ka ir iespējams noteikt konkrētu pretpienākuma apjomu.

Spriedumā risināts arī jautājums par iespēju ziedojumu nodot tālāk sporta federācijas biedriem, kā arī atzīts, ka ziedojums valsts pārvaldes iestādes darbinieku veselības apdrošināšanai ir vērst uz iestādes nolikumā noteikto mērķu sasniegšanu.

Otrā apakšnodaļa ietver nolējumus, kuros analizēta atsevišķu ar nodokļu administrēšanu saistītu lēmumu tiesiskā daba. Tiesa atzinusi, ka lēmums, ar kuru nodokļu administrācija precizē personas nodokļu deklarāciju, kā arī lēmums par nodokļu parāda dzēšanu (atšķirībā no nodokļu pārmaksas dzēšanas) ir administratīvais akts (sk. attiecīgi lietu Nr.SKA-1015/2015 un Nr.SKA-1054/2015). Savukārt lietā Nr.SKA-576/2015 tiesa kopsēdē noraidīja iespēju pārsūdzēt tiesā lēmumu, ar kuru pašvaldība nosaka būvei vidi degradējošas, sagruvušas vai cilvēku drošību apdraudošas būves statusu nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas vajadzībām, atzīstot to par starplēmumu.

Piektā nodaļa satur divus nolējumus konkurences tiesību jomā. Lietā Nr.SKA-407/2015 risināts jautājums par juridiskas personas likvidācijas ietekmi uz atbildību par konkurences tiesību pārkāpumiem. Būtībā spriedums orientēts uz to, ka tiesā pārkāpēja juridiskās identitātes maiņa (restrukturizācija, atsavināšana, citas izmaiņas) nedrīkst radīt iespēju tirgus dalībniekam izvairīties no atbildības.

Savukārt lietā Nr.SKA-8/2015, balstoties uz Eiropas Savienības Tiesas atziņām, izsmeloši skaidrots jautājums par konkurences ierobežojumu „pēc mērķa” un „pēc sekām”, kā arī par vērtējamajiem aspektiem aizliegtas vienošanās konstatēšanā saskaņā ar Konkurences likuma 11.panta pirmo daļu. Lietā šie aspekti aplūkoti specifiskas vienošanās kontekstā, aplūkojot vienošanos starp tirdzniecības platību iznomātāju un tā saukto enkurnomnieku (viens ikdienas patēriņa preču lielveikals, kas parasti aizņem lielāko vai būtisko daļu no tirdzniecības centra platības) par to, ka brīvās platības trešajām personām tiks iznomātas, tikai saskaņojot ar enkurnomnieku.

Krājuma sestajā nodaļā ietverti divi nolēmumi, kuros papildinoši risināti dokumentu paziņošanas tiesiskie aspekti (lieta Nr.SKA-1023/2015 un Nr.SKA-848/2015). Šajos nolējumos aplūkots gan adresāta līdzdarbības pienākums un tā nepildīšanas sekas, kā arī tiesas tiesības un pienākums izmantot personas norādīto adresi un saziņas veidu.

Visbeidzot krājuma septītā nodaļa apvieno divus savstarpēji tematiski nesaistītus, taču būtiskus tiesību jautājumus risinošus nolējumus. Pirmais ir spriedums lietā Nr.SKA-380/2015, kurā aplūkota tā saukto trauksmes celāju identitātes aizsardzība. Savukārt otrs ir spriedums lietā Nr.SKA-6/2015, kurā, balstoties uz Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, interpretēta Noguldījumu garantiju likuma norma, kas ierobežo atsevišķu personu tiesības uz atlīdzību no noguldījumu garantiju fonda.

Administratīvo lietu departamenta tiesneša palīdzē

Mg.iur. Līva Skujiņa

CIVILLIETU DEPARTAMENTA NOLĒMUMU DAĻAS ANOTĀCIJA

1. No Civillietu departamenta 2015.gadā izskatītās 1861 lietas kopkrājumā ir 25 nolēmumi, kurus 17 departamenta tiesneši atzinuši par ievietojamiem Augstākās tiesas mājaslapā un ar nelielām redakcionālām un stilistiskām izmaiņām – arī šajā krājumā.

2. Paplašinātā tiesnešu sastāvā skatītā lietā Nr.SKC-2885/2015 par bērna uzturlīdzekļu saņemšanas tiesību realizēšanu, kad apgādājama ir sasniedzis 18 gadu vecumu, departaments atzina, ka līdz ar bērna pilngadību, izbeidzoties vecāku likumiskai pārstāvībai, pilngadīgai rīcībspējīgai personai pašai jālemj, vai un kā izmantot tiesības saņemt uzturlīdzekļus, ja viņa pati nespēj sevi apgādāt. Turklāt pēc bērna 18 gadu vecuma sasniegšanas uzturlīdzekļu apmērs nav limitēts un ir atkarīgs tikai no uzturlīdzekļu sniedzēja mantas stāvokļa.

3. Tāpat kā 2014.gadā, arī 2015.gadā izskatītas 15 lietas, kas izriet no mantojuma tiesībām. Lietā Nr.SKC-102/2015 atgādināts, ka Civillikuma 782.pantā ir skaidra norāde par secību, kāda ir jāievēro gadījumā, ja testamentārais mantinieks ir atraidījis viņam piekritušo mantojumu un ka „jaunais mantinieks” šo statusu iegūst tikai pēc atraidījuma, tādējādi šim likumiskajam mantiniekam nav jāizsaka sava griba par mantojuma pieņemšanu uzaicinājumā noteiktajā termiņā.

4. No 2015.gada 11 intelektuālā īpašuma tiesību lietām paplašinātā sastāvā izskatītajā lietā Nr.SKC-96/2015 par preču zīmju nelikumīgas izmantošanas pārtraukšanu departaments analizē Eiropas Savienības dalībvalstu tiesību normu interpretāciju pēc direktīvas ieviešanai noteiktā beigu termiņa līdz tās iestrādei nacionālajā regulējumā. Atsaucoties uz Līguma par Eiropas Savienības darbību 288.panta trešo daļu un Eiropas Savienības Tiesas atziņām, tiesa secina, ka pēc dienas, kad beidzas direktīvas ieviešanai noteiktais termiņš, dalībvalsts tiesību sistēmā novēloti ieviesta direktīva ir netieši iedarbīga, tostarp arī lietās, kurās nacionālās tiesas izskata strīdus starp divām privātpersonām tādā tiesību jautājumā, kas ietilpst Eiropas Savienības tiesību piemērošanas jomā.

5. Apdrošināšanas tiesību jomā departaments turpināja lietas (Nr.SKC-1/2015) izskatīšanu pēc Satversmes tiesas 2014.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr.2014-06-03 par Ministru kabineta 2005.gada 17.maija noteikumu Nr.331 „Noteikumi par apdrošināšanas atlīdzības apmēru un aprēķināšanas kārtību par personai nodarītiem nemateriālajiem zaudējumiem” 7.punkta neatbilstību Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 15.panta pirmās daļas 1.punktam un atzina par nepamatotu apelācijas

tiesas spriedumu par morālā kaitējuma kompensācijas noraidījumu, jo lietā nav panākts taisnīgs risinājums.

Joprojām aktuāli ir procentu par kapitāla lietošanu un procentos izteikta līgumsoda nošķiršanas un tiesiskā regulējuma jautājumi. Departaments spriedumā lietā Nr.SK-98/2015 atgādina, ka Civillikums šiem diviem tiesību institūtiem paredz atšķirīgu regulējumu. Tostarp tiesai ir pienākums izvērtēt patērētāja noslēgtā līguma noteikumu atbilstību labticīguma prasībām un tos nepiemērot, ja šādi noteikumi ir netaisnīgi no patērētāju tiesību viedokļa, turklāt neatkarīgi no tā, vai patērētājs cēlis kādus konkrētus iebildumus.

Spriedumā lietā Nr.SK-229/2015 tiesa analizējusi priekšnoteikumus Konvencijas par kravu starptautisko autopārvadājumu līgumu un cita normatīvā regulējuma piemērošanai, ja pārvadājumu veic uz vairāku līgumu pamata, no kuriem katrs attiecas uz kādu ceļojuma daļu, un par pavadzīmes nozīmi secīgu pārvadājumu gadījumā.

Gan spriedumā lietā Nr.SK-89/2015, gan lietā Nr.SK-326/2015 tiesa analizē Civillikuma 2304.panta normas tvērumu saistībā ar pilnvarnieka atbildību par pilnvarojumā iegūto un dabūto.

6. Lietu skaits, kas izriet no darba līguma attiecībām, pietuvojies 2013.gada limenim (2013. – 142, 2014. – 131, 2015. – 139), no tām atcelti 24 apelācijas instances spriedumi. Spriedumā lietā Nr.SK-925/2015 turpinās jau iepriekš aizsāktā „darbinieka nosūtīšanas” jēdziena konkretizācija atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas 2015. gada 12.februāra spriedumam lietā Nr.C-396/13 un par norikoto darbinieku minimālo algū.

Spriedumā lietā Nr.SK-1650/2015 departaments atzina, ka Ministru kabinetam Izglītības likuma 14.panta 16. un 22.punktā dotais deleģējums noteikt pedagogu darba samaksu aptver visas izglītības iestādes, tostarp augstskolas, neatkarīgi no tā, kas attiecīgo izglītības iestādi dibinājis un finansē, kā arī visus pedagogus (augstskolās – akadēmisko personālu). Bet lietā Nr.SK-1840/2015 par darba devēja tiesībām uzteikt darba līgumu tiek diferencētas sekas, kas iestājas, ja darbinieka darbnespēja beidzas ar atveseļošanu vai ar invaliditātes noteikšanu.

7. Izskatījusi protestu lietā Nr.SP-3/2015, tiesa norāda uz to, ka maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšana notiek sevišķās tiesāšanas kārtībā, tādēļ Maksātnespējas likuma 57.panta pirmās daļas 2.punktā un Civilprocesa likuma 363.¹³panta devītajā daļā lietotais jēdziens „pamatoti iebildumi” ir iztulkojams šaurāk, nekā tas būtu darāms, izskatot strīdu par prasījuma pamatotību prasības tiesvedības kārtībā.

8. Lēmumā lietā Nr.SK-2052/2015 tiesa atzīmē, ka Zemesgrāmatu likuma 45.panta 1.punkta noteikums par maksātnespējas atzīmes ierakstīšanu ir attiecināms arī uz fizisko personu, kura nav maksātnespējīga, taču ir maksātnespējīgas zemnieku saimniecības īpašniece.

9. Departaments 2015.gadā izskatīja vairākas lietas par pārmaksāto sociālās apdrošināšanas pabalstu summu atgūšanu, kā arī šo strīdu pakļautību un atzina, ka Valsts sociālā apdrošināšana ir publisko tiesību joma – likums paredz šo summu atgūšanu administratīvā procesa kārtībā (lieta Nr.SK-71/2015).

Ārvalsts tiesas nolēmuma atziņas un izpildes kontekstā (lieta Nr.SK-1427/2015) mantas pārvaldītāju statuss nav pretrunā Latvijas tiesību sistēmai, tādēļ nepastāv šķēršļi pieteicējiem iegūt nepieciešamo

informāciju un dokumentāciju par atbildētājam piederošajiem aktīviem, ievērojot Latvijas Republikā esošos normatīvos aktus, tostarp Kredītiestāžu likuma normas.

Krājumam atlasīts viens no vairākiem rīcības sēdes lēmumiem (lieta Nr.SK-2034/2015), kurā atzīts, ka kasācijas sūdzību iesniegusi persona, kura nav tam pilnvarota, un kasācijas tiesvedības ierosināšana ir atsakāma atbilstoši Civilprocesa likuma 464.¹panta pirmajai daļai, ja kasācijas sūdzību juridiskas personas vārdā nav parakstījusi tās amatpersona, kas darbojas likumā, statūtos vai nolikumā piešķirto pilnvaru ietvaros, vai zvērināts advokāts.

Kolizijas gadījumā starp Regulas Nr.1393/2007 „Par tiesas un ārpustiesas civillietu vai komercietu dokumentu izsniegšanu dalībvalstī” 8.panta 1.punkta a apakšpunkta noteikumu no vienas puses un Valsts valodas likuma 3.panta pirmās daļas, 2.panta otrās daļas, Dokumentu juridiskā spēka likuma 1.panta otrās daļas noteikumiem no otras puses, piemērojams minētais Regulas noteikums kā augstāka juridiskā spēka norma – lēmums lietā Nr.SK-2344/2015.

Gan spriedumā lietā Nr.SK-187/2015, gan paplašinātā tiesas sastāvā tapušajā lēmumā lietā Nr.SK-2391/2015 norādīts uz ordera nepieciešamību advokāta statusa apliecinājumam Civillietu departamentā.

10. Spriedumā (lieta Nr.SK-2778/2015), kas izriet no komercietībām, izskaidrots, ka Komerclikuma 217.panta dispozitivitāte jāsaprot tādējādi, ka tiesai šīs normas piemērošanai ir jākonstatē ne vien sapulces sasaukšanas un lēmuma pieņemšanas procedūras pārkāpuma formāla esamība, bet arī tas, vai ar šo pārkāpumu ir aizskartas aizsargājamas tiesiskās intereses. Civillietu departaments arī atgādina, ka tiesa uzticību zaudējušo valdes locekli nevar uzspiest sabiedrībai un tās dalībniekiem pretēji viņu gribai, tādēļ atsauktajam valdes loceklim nav prasījuma tiesību atjaunot viņu amatu.

11. Pedējā spriedumā tiesa atgādina kopš kasācijas tiesas izveides arvien aktuālo atziņu, ka lai gan tiesai judikatūra ir jāņem vērā, tiesa ir neatkarīga un tādēļ nav absolūti saistīta ar to: tā var no judikatūras atkāpties, ja tam ir pamatoti iemesli, tomēr šādos gadījumos tiesai atkāpšanās ir jāmotivē.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākos spriedumos norādījusi uz nevienveidīgu tiesu praksi konkrētās valsts tiesību sistēmā kā Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pirmās daļas pārkāpumu¹ un uzsvērusi, ka atšķirīgos nolēmumus nevar uzskatīt par tiesu prakses attīstību, ja tajos nav norādes, ka notiek atkāpšanās no līdzšinējās tiesu prakses un tai atbilstošs pamatojums.²

*Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante likumu piemērošanas jautājumos
Mg.iur., phil. Zinaida Indrūna*

¹ 2015.gada 30.jūlija spriedums *Ferreira Santos Pardal pret Portugāli*, Nr.30123/10; 2009.gada 24.marta spriedums lietā *Tudor Tudor pret Rumāniju*, Nr.21911/03; 2008.gada 20.maija spriedums lietā *Santos Pinto pret Portugāli*, Nr. 39005/04; 2006.gada 14.novembra spriedums lietā *Gregório de Andrade pret Portugāli*, Nr.41537/02

² 2009.gada 27.janvāra spriedums lietā *Ştefan un Ştef pret Rumāniju*, Nr. 24428/03 un 26977/03.

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTA LĒMUMU DAĻAS ANOTĀCIJA

1. Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta kā kasācijas instances tiesas kompetence izriet no Kriminālprocesa likuma 569.panta, kurā noteikts, ka pārsūdzēšana kasācijas kārtībā ir rakstveida kasācijas protesta vai sūdzības iesniegšana Augstākajā tiesā par tāda apelācijas instances tiesas nolēmuma tiesiskumu, kurš vēl nav stājies spēkā, nolūkā panākt tā atcelšanu pilnībā vai kādā tā daļā vai tā grozīšanu juridisku iemeslu dēļ. Šādā kārtībā un nolūkā var pārsūdzēt arī spēkā nestājušos pirmās instances tiesas nolēmumu, kas pieņemts vienošanās procesā. No Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas nosacījumiem izriet, ka Kriminālietu departaments no jauna izskata arī spēkā stājušos tiesas nolēmumus sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu. Turklāt atbilstoši Kriminālprocesa likuma 659.pantam Kriminālietu departaments izskata prokurora atzinumu lietās sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Kriminālietu departamentā 2015.gadā izskatītas vairāk nekā 700 lietas.

2. Šajā krājumā ievietota daļa no 2015.gadā departamentā pieņemtajiem lēmumiem, tostarp tādās lietās, kas skatītas tiesas sēdē mutvārdu procesā. Krājumā ietverti 25 Kriminālietu departamenta lēmumi, kas sadalīti trīs nodaļās:

- Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos;
- Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos;
- Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos.

Ievietotajiem lēmumiem papildus pievienots Jēdzienu alfabētiskais rādītājs, Tiesību aktu rādītājs, Težu rādītājs, Judikatūras un tiesu prakses rādītājs, Citu avotu rādītājs, Publicēto lēmumu rādītājs pēc lietu numuriem.

3. Nodaļā „Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos” ievietots lēmums, kas attiecas uz piespiedu darba piemērošanu. Kriminālietu departamenta 2015.gada 27.februāra lēmumā lietā Nr.SKK-48/2015 vēsta uzmanība, ka piespiedu darbs nav piemērojams darbnespējīgām personām. Lai gan Krimināllikumā nav konkrēti paskaidrots, kādas personas atzīstamas par darbnespējīgām, atbilstoši judikatūrā un juridiskajā literatūrā noteiktajam darbnespējīgas personas ir invalīdi, pensionāri, grūtnieces u.c.

4. Nodaļā „Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos” ievietotie lēmumi skar jautājumus par Krimināllikuma Sevišķajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāva pazīmju izpratni, kurai ir nozīme, kvalificējot noziedzīgo nodarījumu.

2015.gada 14.maija lēmumā lietā Nr.SKK-58/2015 attiecībā uz cigarešu kontrabandas priekšmeta vērtības noteikšanu Kriminālietu departaments norādīja, ka nošķirami jēdzieni „noziedzīga nodarījuma priekšmeta vērtība” un „nodokļu administrēšana”. Jautājumiem, kas saistīti ar nodokļu administrēšanu, var būt nozīme kaitējuma kompensācijas izlemšanā. Cigarešu kontrabandas gadījumā noziedzīga nodarījuma priekšmeta vērtību noteic likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 20.pants, un to atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem veido cigarešu muitas vērtība, muitas nodoklis, akcīzes

nodoklis, pievienotās vērtības nodoklis. Likums nav paredzējis labvēlības principu cigarešu kontrabandai salīdzinājumā ar citiem noziedzīgajiem nodarījumiem ar šo pašu noziedzīgā nodarījuma priekšmetu.

2015.gada 26.novembra lēmumā lietā Nr.SKK-32/2015 (lieta kasācijas instances tiesā skatīta mutvārdu procesā) Kriminālietu departaments, interpretējot Krimināllikuma 21.pantu un Krimināllikuma Sevišķās daļas normās paredzētos noziedzīga nodarījuma sastāvus, norādīja, ka jautājums par nodarījuma kvalificēšanu saskaņā ar Krimināllikuma Sevišķās daļas pantos norādīto kvalificējošo pazīmi – nodarījumu izdarījusi organizēta grupa – aplūkojams kopsakarā ar Krimināllikuma 21.pantu, kurā sniegtas organizētas grupas pazīmes un norādīti gadījumi, kādos personai iestājas atbildība par nozieguma izdarīšanu organizētā grupā. Papildus šajā lēmumā kasācijas instances tiesa arī vērsa uzmanību, ka, lai personu sauktu pie atbildības pēc Krimināllikuma 318.panta pirmās vai otrās daļas, ievērojot 2012.gada 13.decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā” (stājās spēkā 2013.gada 1.aprīlī), papildus nepieciešams konstatēt noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīmi – būtisku kaitējumu.

2015.gada 26.novembra lēmumā lietā Nr.SKK-389/2015 (lieta kasācijas instances tiesā skatīta mutvārdu procesā) kasācijas instances tiesa mainīja pastāvošo judikatūru un atzina, ka Krimināllikuma 296.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse izpaužas kā tiesas sprieduma vai lēmuma vai prokurora priekšraksta par sodu tiša neizpildīšana vai izpildes kavēšana. Ar tiesas spriedumiem un lēmumiem Krimināllikuma 296.panta izpratnē jāsaprot tiesneša (tiesnešu) nolēmumi, kuri pieņemti, īstenojot tiesas funkcijas. Izmeklēšanas tiesnesis savas kompetences ietvaros īsteno izmeklēšanas tiesneša, nevis tiesas funkcijas, līdz ar to izmeklēšanas tiesneša lēmumi nav atzīstami par tiesas lēmumiem.

Kriminālietu departaments arī 2015.gadā turpinājis pilnveidot tiesu praksi Krimināllikuma 275.panta piemērošanā. 2015.gada 27.oktobra lēmumā lietā Nr.SKK-488/2015 kasācijas instances tiesa norādīja, ka dokumenti Krimināllikuma 275.panta izpratnē var būt gan publisko, gan privāto tiesību jomā. Dokumenta juridiskā spēka likums ir vispārējs normatīvs akts, izņēmumi no kura var būt ietverti citos likumos, kas ir speciālie normatīvie akti, piemēram, Civillikumā.

Papildus 2015.gada 10.marta lēmumā lietā Nr.SKK-33/2015 kasācijas instances tiesa vērsa uzmanību, ka Krimināllikuma 152.pantā ir ietverts noziedzīgs nodarījums ar formālu sastāvu un tas uzskatāms par pabeigtu ar brīdi, kad personai faktiski atņemta brīvība, tāpēc Krimināllikuma 152.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva esamība vai neesamība nav saistāma ar nelikumīgas brīvības atņemšanas ilgumu.

5. Vairāk nekā puse Kriminālietu departamenta lēmumu ietverti krājuma sadaļas trešajā nodaļā „Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos”.

Kriminālietu departamenta lēmumos ir skaidroti jautājumi par tiesībām uz taisnīgu tiesu un apsūdzētā atteikšanās no aizstāvja iemeslu noskaidrošanu, tiesas sprieduma vienošanās procesā rezolutīvo daļu, par pierādījumu nepieļaujāmību, ja ziņas par faktiem

iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus, par poligrāfa ekspertīzes izvērtēšanu, par operatīvajā un speciālajā izmeklēšanas eksperimentā iegūto pierādījumu izmantošanas pieļaujamību pierādīšanā, par personām, kuras var tikt atzītas par cietušo Kriminālprocesa likuma 95.panta trešās daļas izpratnē u.c.

Kasācijas instances tiesa izteikusi viedokli par apelācijas instances tiesas kompetenci, skatot lietu atkārtoti, ja iepriekšējais apelācijas instances tiesas nolēmums kasācijas instances tiesā atcelts. 2015.gada 26.februāra lēmumā lietā Nr.SKK-29/2015 Krimināllietu departaments norādījis, ka no Kriminālprocesa likuma 591.panta otrās daļas izriet, ka soda pastiprināšana vai likuma piemērošana par smagāku noziedzīgu nodarījumu, izskatot lietu no jauna, pieļaujama tikai tad, ja spriedums atcelts soda mīkstuma dēļ vai sakarā ar to, ka pēc prokurora protesta vai pēc cietušā sūdzības bija nepieciešams piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu. Ja spriedums daļā par apsūdzētajiem piespriesto sodu atcelts tādēļ, ka apsūdzētajiem piespriests tāds soda veids, kāds nebija paredzēts Krimināllikuma panta attiecīgās daļas sankcijā, tad nav pamats atzīt, ka spriedums atcelts soda mīkstuma dēļ vai sakarā ar to, ka pēc prokurora protesta vai pēc cietušā sūdzības bija nepieciešams piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu. Savukārt 2015.gada 30.septembra lēmumā lietā Nr.SKK-318/2015 kasācijas instances tiesa atzina, ka pirmās instances tiesas spriedums, atkārtoti skatot lietu apelācijas instances tiesā, nevar tikt atcelts vai grozīts daļā, kurā lieta jau ir iztiesāta apelācijas kārtībā, un apelācijas instances tiesas nolēmums šajā daļā ar kasācijas instances tiesas lēmumu atstāts negrozīts, jo kasācijas instances tiesas lēmums stājas spēkā tā paskaidrošanas brīdī.

Attiecībā uz Kriminālprocesa likuma 257.pantā paredzēto drošības līdzekli – drošības naudu – kasācijas instances tiesa norādīja, ka Kriminālprocesa likuma 257.panta piektajā daļā norādītais nosacījums drošības naudas zaudēšanai – izdara jaunu tišu noziedzīgu nodarījumu – iestājas gadījumos, kad personas vainīgums jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanā ir konstatēts Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā (2015.gada 15.oktobra lēmums lietā Nr.SKK-358/2015).

2015.gada 28.maija lēmumā lietā Nr.SKK-74/2015 kasācijas instances tiesa, vērtējot krimināllietas iztiesāšanas apsūdzētā prombūtnē iespējamību saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 465.pantu, vērsa uzmanību uz to, ka likums tieši nenorāda apstākļus, kādos apsūdzētā ierašanos tiesā nav iespējams nodrošināt. Lemjot par apstākļu esamību, pie kuriem apsūdzētā ierašanos tiesā nav iespējams nodrošināt, tiesai ir jāizmēģina visi Kriminālprocesa likumā paredzētie līdzekļi, kas saistīti ar procesa virzību, piespiedu līdzekļi un sankcijas, tehniskie līdzekļi, ievērojot kriminālprocesa pamatprincipus un nepiešķirot kādam no tiem prioritāti bez to izvērtēšanas, lai sasniegtu Kriminālprocesa likuma 1.pantā definēto likuma mērķi.

Attiecībā uz tiesas kompetenci labot pārrakstīšanās un matemātiska aprēķina kļūdas, kasācijas instances tiesa norādīja, ka Kriminālprocesa likuma 474.pantā noteiktā

pārrakstīšanās un matemātiskā aprēķina kļūdu labošana nav attiecināma uz tiesas nolēmuma rezolūtivajā daļā noteiktā soda grozīšanu vai papildināšanu (2015.gada 9.aprīļa lēmums lietā Nr.SKK-199/2015).

2015.gada 23.jūlija lēmumā lietā Nr.SKK-345/2015 kasācijas instances tiesa attiecībā uz tiesas apspriedes istabas noslēpuma pārkāpumu atzina, ka Kriminālprocesa likums neatļauj laikā, kad tiesa atrodas apspriedes istabā sprieduma taisīšanā, šim pašam tiesas sastāvam vai tiesnesim piedalīties arī citas lietas izskatīšanā, un darbības, kas ietvertas Kriminālprocesa likuma 513.panta trešajā daļā, bez papildus argumentācijas atzīstamas par tiesas apspriedes istabas noslēpuma pārkāpumu. Tiesas apspriedes pārtraukšana, lai izskatītu citu lietu atzīstama par Kriminālprocesa likuma 575.panta pirmās daļas 7.punktā noteikto pārkāpumu. Pārkāpjot apspriedes istabas noslēpumu, tiesa pārkāpj arī Kriminālprocesa likuma 15. un 18.pantā noteiktos kriminālprocesa pamatprincipus, tas ir, ikviena tiesības uz lietas izskatīšanu objektīvā tiesā un procesuālo pilnvaru līdzvērtību. Tiesai vai tiesnesim, izskatot lietu, jāievēro likumā noteiktās tiesības un pienākumi. To neievērošana var radīt šaubas par tiesas vai tiesneša objektivitāti.

Attiecībā uz Kriminālprocesa likuma 508.panta piemērošanu Krimināllietu departaments atzinis – ja apsūdzētais nepārprotami informējis tiesu par savu vēlmi īstenot tiesības uz pēdējo vārdu un norādījis iemeslu, kas viņam liedz to darīt konkrētajā brīdī, tiesai, nodrošinot apsūdzētā procesuālo tiesību īstenošanas iespēju, jāizvērtē, vai apsūdzētā norādītie iemesli atzīstami par pamatotiem, un pozitīva atzinuma gadījumā jāpasludina lietā pārtraukums, dodot apsūdzētajam laiku sagatavoties pēdējam vārdam (2015.gada 30.janvāra lēmums lietā Nr.SKK-3/2015).

6. Krājumā ievietotie Krimināllietu departamenta lēmumi apskata arī citus ar Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma tiesību normu piemērošanu saistītus jautājumus.

7. Sakarā ar jaunu tiesību normu pieņemšanu vai esošo tiesību normu grozīšanu Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā var rasties nepieciešamība citādi interpretēt un piemērot šos likumus.

Krājumā ievietotie lēmumi papildina Krimināllietu departamenta judikatūru, kas ar katru gadu arvien paplašinās. Šiem lēmumiem ir nozīmīga loma judikatūras veidošanā krimināltiesību un kriminālprocesa tiesību izpratnē, piemērošanā un attīstībā. Juridiski nozīmīgākie Krimināllietu departamenta lēmumi tiek publicēti Augstākās tiesas mājaslapā, kā arī sistematizēti un ievietoti Tiesu informatīvās sistēmas judikatūras datubāzē. Daļa no Krimināllietu departamenta nolēmumiem publicēta žurnālā „Jurista Vārds”. Kopš 2013.gada 1.septembra Augstākās tiesas Civillietu departamenta un Administratīvo lietu departamenta spriedumi un Krimināllietu departamenta lēmumi tiek anonimizēti un ir pieejami portālā www.tiesas.lv.

Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja palīdzē
*Mg. iur. **Nora Magone***

AUGSTĀKĀS TIESAS MĀJASLAPĀ PUBLICĒTO 2015. GADA JUDIKATŪRAS NOLĒMUMU RĀDĪTĀJI

ADMINISTRATĪVO
LIETU
DEPARTAMENTS

KLASIFIKATORS
PĒC LIETU KATEGORIJĀM
2015.GADS

1. Administratīvais process

- 1.1. Administratīvais akts; faktiskā rīcība; publisko tiesību līgums
- 1.2. Tiesību jomu nošķiršana
- 1.3. Tiesību principi
- 1.4. Tiesību normu piemērošana
- 1.5. Dalībnieki
- 1.6. Termiņi administratīvajā procesā
- 1.7. Personas subjektīvās tiesības
- 1.8. Administratīvais process iestādē
- 1.9. Administratīvais process tiesā
 - 1.9.1. Juridiskā palīdzība
 - 1.9.2. Pierādījumi
- 1.10. Izpilde administratīvajā procesā

2. Administratīvo pārkāpumu lietas

3. Atlīdzinājums administratīvajā procesā

4. Bērnu tiesības

5. Būvniecības tiesības

6. Cilvēktiesības

7. Konkurences tiesības

8. Naturalizācija, pilsonības piešķiršana, uzturēšanās atļauju piešķiršana

9. Nodokļu tiesības

- 9.1. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
- 9.2. Nekustamā īpašuma nodoklis
- 9.3. Pievienotās vērtības nodoklis
- 9.4. Uzņēmuma ienākuma nodoklis

10. Nolēmumi par reglamentēto profesiju pārstāvju darbību

11. Publiskie iepirkumi

12. Publisko lietu tiesības

13. Sociālās tiesības

- 13.1. Tiesības uz palīdzību dzīvokļu jautājumu risināšanā
- 13.2. Tiesības uz pensijām un pabalstiem

14. Tiesības uz informāciju/ tiesības uz atbildi pēc būtības

15. Valsts dienests

16. Vides tiesības

17. Citi

1. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS

1.1. ADMINISTRATĪVAIS AKTS; FAKTISKĀ RĪCĪBA; PUBLISKO TIESĪBU LĪGUMS

14.10.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-576/2015

Lēmuma par būves klasificēšanu kā cilvēku drošību apdraudošu un vidi degradējošu tiesiskā daba

07.10.2015. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-1054/2015

Valsts ieņēmumu dienesta lēmuma par nodokļu parāda dzēšanu tiesiskā daba

20.11.2015. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-1427/2015

Līguma par kapavietas nomu tiesiskā daba

23.12.2015. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-1527/2015

Personas reģistrēšanas nodokļu (nodevu) parādnieku reģistrā tiesiskā daba

1.2. TIESĪBU JOMU NOŠĶIRŠANA

20.11.2015. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-1427/2015

Līguma par kapavietas nomu tiesiskā daba

1.3. TIESĪBU PRINCIPI

06.11.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-482/2015*
Tiesiskās vienlīdzības principa ievērošana tiesas spriešanā

1.4. TIESĪBU NORMU PIEMĒROŠANA

15.04.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-429/2015*
Pašvaldības tiesības noteikt lielāku zaudējumu atlīdzinājuma apmēru patvaļīgas koku ciršanas gadījumā

1.5. DALĪBNIEKI

11.03.2015. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-622/2015*
Komersanta tiesības prasīt piešķirt trešās personas statusu lietā komercnoslēpuma aizsardzībai

1.6. TERMIŅI ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

05.06.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-102/2015 un tiesnešu Daces Mitas, Vēsmas Kakstes un Rudītes Vidušas atsevišķās domas*
Nodokļu maksātāja pienākums nodrošināt pierādījumus par skaidras naudas uzkrājumiem; audita termiņa aprēķināšana un tā nokavējuma sekas

1.7. PERSONAS SUBJEKTĪVĀS TIESĪBAS

16.02.2015. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-441/2015*
Ierēdņa amata pretendenta tiesības

26.06.2015. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-862/2015*
Personas subjektīvās tiesības pārsūdzēt lēmumu, ar kuru tā izslēgta no dalības pretendentu atlasē

1.8. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS IESTĀDĒ

06.05.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-241/2015*
Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes pienākums dot personai norādījumus un ieteikumus termiņuzturēšanās atļaujas pieprasīšanas procesā

28.12.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-380/2015*
Trauksmes cēlāju identitātes aizsardzība

08.06.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-642/2015*
Administratīvā akta izdošanas termiņa kavējuma sekas

25.06.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-848/2015*
Dokumentu paziņošanas prezumpcija; dokumenta tiesiska un faktiskā saņemšana

1.9. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS TIESĀ

12.03.2015. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-369/2015*
Tiesas pienākums lemt par iestādes atteikuma izdot labvēlīgu administratīvo aktu prettiesiskumu

03.03.2015. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-407/2015*
Juridiskās personas izbeigšanās ietekme uz administratīvo procesu un Konkurences padomes lēmuma izpildi

06.11.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-482/2015*
Tiesiskās vienlīdzības principa ievērošana tiesas spriešanā

13.08.2015. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-1023/2015*
Personas pienākums būt sasniedzamai

1.9.1. JURIDISKĀ PALĪDZĪBA

26.10.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-51/2015*
Lēmuma par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanu izpildes kontrole

1.9.2. PIERĀDĪJUMI

05.06.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-102/2015 un tiesnešu Daces Mitas, Vēsmas Kakstes un Rudītes Vidušas atsevišķās domas*

Nodokļu maksātāja pienākums nodrošināt pierādījumus par skaidras naudas uzkrājumiem; audita termiņa aprēķināšana un tā nokavējuma sekas

01.06.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-355/2015*

Pievienotās vērtības nodokļa izkrāpšanas konstatēšana datu atbilstības pārbaudē; tiesības iesniegt un iegūt pierādījumus

25.06.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-801/2015*

Nodokļu maksātāja līdzdarbības pienākums auditā

1.10. IZPILDE ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

26.10.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-51/2015*
Lēmuma par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanu izpildes kontrole

23.12.2015. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-1527/2015*
Personas reģistrēšanas nodokļu (nodevu) parādnieku reģistrā tiesiskā daba

2. ADMINISTRATĪVO PĀRKĀPUMU LIETAS

15.04.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-429/2015*
Pašvaldības tiesības noteikt lielāku zaudējumu atlīdzinājuma apmēru patvaļīgas koku ciršanas gadījumā

3. ATLĪDZINĀJUMS ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

21.08.2015. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-567/2015*
Pašvaldības pienākums uzturēt autoceļu braukšanai atbilstošā kārtībā un personas tiesības prasīt atlīdzināt zaudējumus, kas radušies tās īpašumtiesību aizskāruma dēļ

4. BĒRNU TIESĪBAS

07.12.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-236/2015*
Bāriņtiesas kompetence jautājuma izlemšanā par bērna uzvārda maiņu; civillietas par bērna dzīvesvietas noteikšanu ietekme uz administratīvo lietu par bērna uzvārda maiņu

25.06.2015. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-864/2015*
Bāriņtiesas pienākums izšķirt vecāku strīdu par bērna fotogrāfiju publicēšanu

27.11.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-1142/2015*
Bērna piespiedu nodošanas process nogādāšanai atpakaļ uz viņa dzīvesvietas valsti

30.12.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-1181/2015*
Labojumu dzimšanas reģistrā tiesiskā daba

5. BŪVNICĪBAS TIESĪBAS

05.03.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-22/2015*
Ministru kabineta kompetence, lemjot par būvniecību Rīgas jūras līča krasta kāpu aizsargjoslā

29.04.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-77/2015*
Tiesiskās palāgības principa piemērošana, lemjot par būvatļaujas pagarināšanu

6. CILVĒKTIESĪBAS

29.05.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-237/2015*
Advokāta tiesības pieprasīt ziņas par klienta veselības stāvokli

06.05.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-241/2015*
Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes pienākums dot personai norādījumus un ieteikumus termiņuzturēšanās atļaujas pieprasīšanas procesā

7. KONKURENCES TIESĪBAS

29.12.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-8/2015*
Nolīguma mērķa ierobežot konkurenci konstatēšana

03.03.2015. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-407/2015*
Juridiskās personas izbeigšanās ietekme uz administratīvo procesu un Konkurences padomes lēmuma izpildi

08.06.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-642/2015*
Administratīvā akta izdošanas termiņa kavējuma sekas

8. NATURALIZĀCIJA, PILSONĪBAS PIEŠĶIRŠANA, UZTURĒŠANĀS ATĻAUJU PIEŠĶIRŠANA

06.05.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-241/2015*
Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes pienākums dot personai norādījumus un ieteikumus termiņuzturēšanās atļaujas pieprasīšanas procesā

9. NODOKĻU TIESĪBAS

31.03.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-75/2015*
Nodokļu parāda dzēšana gadījumā, ja nav pieņemts lēmums par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu

21.01.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-86/2015 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)*
Nodokļu administrācijas tiesības veikt atkārtotu tematisko pārbaudi un nodokļu auditu

05.06.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-102/2015 un tiesnešu Daces Mītas, Vēsmas Kakstes un Rudītes Vidušas atsevišķās domas*
Nodokļu maksātāja pienākums nodrošināt pierādījumus par skaidras naudas uzkrājumiem; audita termiņa aprēķināšana un tā nokavējuma sekas

01.06.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-355/2015*
Pievienotās vērtības nodokļa izkrāpšanas konstatēšana datu atbilstības pārbaudē; tiesības iesniegt un iegūt pierādījumus

25.06.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-801/2015

Nodokļu maksātāja līdzdarbības pienākums auditā

07.10.2015. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-1054/2015

Valsts ieņēmumu dienesta lēmums par nodokļu parāda dzēšanu tiesiskā daba

23.12.2015. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-1527/2015

Personas reģistrēšanas nodokļu (nodevu) parādnieku reģistrā tiesiskā daba

9.1. IEDZĪVOTĀJU IENĀKUMA NODOKLIS

30.03.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-26/2015

Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 33.punkta piemērošana; dāvināta nekustamā īpašuma vērtības noteikšana, ja tā nav norādīta dāvinājuma ligumā

05.06.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-102/2015 un tiesnešu Daces Mitas, Vēsmas Kakstes un Rudītes Vidušas atsevišķās domas

Nodokļu maksātāja pienākums nodrošināt pierādījumus par skaidras naudas uzkrājumiem; audita termiņa aprēķināšana un tā nokavējuma sekas

29.09.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-431/2015

Personas pienākums maksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli no ieķīlāta nekustamā īpašuma pārdošanas darījumā gūtajiem ienākumiem

13.08.2015. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-1015/2015

Personas tiesības pārsūdzēt nodokļu revīzijas (audita) atzinumu

9.2. NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA NODOKLIS

02.07.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-123/2015

Nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšana atbilstoši noteiktajam zemes lietošanas mērķim

23.12.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-448/2015

Nekustamā īpašuma nodokļa maksāšanas paziņojuma apstrīdēšanas termiņš

14.10.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-576/2015

Lēmuma par būves klasificēšanu kā cilvēku drošību apdraudošu un vidi degradējošu tiesiskā daba

9.3. PIEVIENOTĀS VĒRTĪBAS NODOKLIS

26.03.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-16/2015

Pievienotās vērtības nodokļa maksātāja rīcība, ja pirms pakalpojuma saņemšanas veikti maksājumi un atskaitīts priekšnodoklis par pakalpojumu, kurš tomēr vēlāk nav ticis sniegts

21.01.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-86/2015 (JUDIKATŪRAS MAINĀ)

Nodokļu administrācijas tiesības veikt atkārtotu tematisko pārbaudi un nodokļu auditu

07.12.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr. SKA-95/2015

Nodokļu maksātāja tiesības uz atmaksājamās pievienotās vērtības nodokļa pārmaksas palielinājumu no pārmaksātā pievienotās vērtības nodokļa atmaksāšanai paredzētā parastā termiņa

14.08.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-238/2015

Tiesības atskaitīt priekšnodokli par darījumiem saistīto uzņēmumu starpā

24.11.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-508/2015

Priekšnodokļa atskaitīšanas pamatojuma dokumentu vērtēšana

9.4. UZŅĒMUMA IENĀKUMA NODOKLIS

11.12.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-119/2015 (JUDIKATŪRAS MAINĀ)

Uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide par ziedojumiem sabiedriskā labuma organizācijām un valsts iestādēm

10. NOLĒMUMI PAR REGLAMENTĒTO PROFESIJU PĀRSTĀVJU DARBĪBU

10.07.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-171/2015

Notariāta likuma 164.panta tulkojums

29.05.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-237/2015

Advokāta tiesības pieprasīt ziņas par klienta veselības stāvokli

30.09.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-302/2015

Zvērināta advokāta pienākums uzrādīt Latvijas Zvērinātu advokātu padomei pieprasītos dokumentus

26.03.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-383/2015

Personas datu izsniegšana zvērinātam advokātam saistībā ar tā pienākumiem aizstāvības īstenošanai kriminālprocesā

11. PUBLISKIE IEPIRKUMI

14.05.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-18/2015

Pasūtītāja statuss Publisko iepirkumu likuma izpratnē

06.11.2015. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-748/2015

Lēmuma par iepirkuma procedūras pārtraukšanu vērtēšana tiesā

12.08.2015. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-1045/2015*
Pieteikuma priekšmets lietā par lēmumu par iepirkuma procedūras pārtraukšanu

12. PUBLISKO LIETU TIESĪBAS

21.08.2015. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-567/2015*
Pašvaldības pienākums uzturēt autoceļu braukšanai atbilstošā kārtībā un personas tiesības prasīt atbildzināt zaudējumus, kas radušies tās īpašumtiesību aizskāruma dēļ

20.11.2015. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-1427/2015*
Līguma par kapavietas nomu tiesiskā daba

13. SOCIĀLĀS TIESĪBAS

13.1. TIESĪBAS UZ PALĪDZĪBU DZĪVOKĻU JAUTĀJUMU RISINĀŠANĀ

08.09.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-756/2015*
Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 28.panta trešās daļas interpretācija

13.2. TIESĪBAS UZ PENSIJĀM UN PABALSTIEM

16.03.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-106/2015*
Atbildības par darbspēju zaudējumu apmēra aprēķināšana

26.06.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-395/2015*
Izdienas pensiju likuma 3.panta pirmās daļas 10.punkta interpretācija

14. TIESĪBAS UZ INFORMĀCIJU/ TIESĪBAS UZ ATBILDI PĒC BŪTĪBAS

28.12.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-380/2015*
Trauksmes cēlāju identitātes aizsardzība

26.03.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-383/2015*
Personas datu izsniegšana zvērinātam advokātam saistībā ar tā pienākumiem aizstāvības īstenošanai kriminālprocesā

15. VALSTS DIENESTS

26.06.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-395/2015*
Izdienas pensiju likuma 3.panta pirmās daļas 10.punkta interpretācija

16.02.2015. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-441/2015*
Ierēdņa amata pretendenta tiesības

26.06.2015. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā nr.SKA-862/2015*
Personas subjektīvās tiesības pārsūdzēt lēmumu, ar kuru tā izslēgta no dalības pretendentu atlasē

16. VIDES TIESĪBAS

05.03.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-22/2015*
Ministru kabineta kompetence, lemjot par būvniecību Rīgas jūras līča krasta kāpu aizsargjoslā

29.04.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-77/2015*
Tiesiskās palāvības principa piemērošana, lemjot par būvatļaujas pagarināšanu

15.04.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-429/2015*
Pašvaldības tiesības noteikt lielāku zaudējumu atbildzinājuma apmēru patvaļīgas koku ciršanas gadījumā

17. CITI

23.12.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-6/2015*
Noguldījumu garantijas sistēmas attiecināšana uz kredītiestādes vadītāju; jēdziena vadītājs interpretācija

06.05.2015. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā nr.SKA-241/2015*
Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes pienākums dot personai norādījumus un ieteikumus termiņuzturēšanās atļaujas pieprasīšanas procesā

KRIMINĀLLIETU
DEPARTAMENTSKLASIFIKATORS
PĒC LIKUMU NORMĀM
2015.GADS**KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA**

II nodaļa. Noziedzīgs nodarījums

IV nodaļa. Sods

V nodaļa. Soda noteikšana

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

XV nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret personas brīvību, godu un cieņu

XVIII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu

XIX nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā

XX nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību

XXII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldības kārtību

XXIII nodaļa. Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju

GROZĪJUMI KRIMINĀLLIKUMĀ**KRIMINĀLPROCESA LIKUMS**

2.nodaļa. Kriminālprocesa pamatprincipi (6.–25.pants)

5.nodaļa. Personas, kuras isteno aizstāvību (59.–94.pants)

6.nodaļa. Cietušais un viņa pārstāvība (95.–108.pants)

9.nodaļa. Pierādīšana un pierādījumi (123.–137.pants)

10.nodaļa. Izmeklēšanas darbības (138.–209.pants)

11.nodaļa. Speciālās izmeklēšanas darbības (210.–234.pants)

14.nodaļa. Ar brīvības atņemšanu nesaistīti piespiedu līdzekļi (250.–287.pants)

29.nodaļa. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana (367.–368.pants)

30.nodaļa. Kriminālprocesa uzsākšana un izbeigšana (369.–383.pants)

42.nodaļa. Krimināllietas iztiesāšanas vispārīgie noteikumi (449.–474.pants)

46.nodaļa. Iztiesāšana (493.–510.pants)

47.nodaļa. Spriedums (511.–535.pants)

49.nodaļa. Tiesvedības ipatnības attiecībā uz pirmstiesas procesā slēgtu vienošanos (539.–543.pants)

52.nodaļa. Lietas sagatavošana iztiesāšanai apelācijas instances tiesā (549.–559.pants)

53.nodaļa. Lietas iztiesāšana apelācijas kārtībā (560.–568.pants)

54.nodaļa. Lietas izskatīšana kasācijas kārtībā (569.–591.pants)

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

II nodaļa. NOZIEDZĪGS NODARĪJUMS26.11.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-32/2015***Noziedzīgā nodarījuma kvalificēšana saskaņā ar kvalificējošo pazīmi – nodarījumu izdarījusi organizēta grupa; noziedzīgā nodarījuma kvalificēšana pēc Krimināllikuma 318.panta pirmās vai otrās daļas****IV nodaļa. SODS**27.02.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-48/2015***Piespiedu darba piemērošanas neiespējamība darbnespējīgām personām****V nodaļa. SODA NOTEIKŠANA**09.01.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-13/2015***Maksimālais pamatsoda – piespiedu darbs – laiks, nosakot sodu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem**14.04.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-89/2015***Soda noteikšanas par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem neiespējamība apelācijas instances tiesā, ja pirmās instances tiesas spriedums atcelts daļā par vienu no noziedzīgajiem nodarījumiem**09.12.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-720/2015***Pamatsoda – piespiedu darbs – patstāvīga izpildīšana, ja pamatsods – brīvības atņemšana – nepārsniedz trīs gadus**21.12.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-743/2015***Nosacītas notiesāšanas piemērošanas apstākļu izvērtējums**

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

XV nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET PERSONAS BRĪVĪBU, GODU UN CIĒŅU

10.03.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-33/2015*

Krimināllikuma 152.pantā paredzēts noziedzīgā nodarījuma sastāvs; tā esamība nav saistāma ar nelikumīgas brīvības atņemšanas ilgumu

XVIII nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET ĪPAŠUMU

12.02.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-12/2015*

Krāpšanas nodalīšana no izvairīšanās no nodokļu nomaksas

17.09.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-265/2015*

Piesavināšanās, mantas neatdošanas īpašais nolūks

16.11.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-542/2015*

Kredīta izkrāpšana, nelikumīgi izmantojot svešu maksāšanas līdzekli – ar internetbankas palīdzību

XIX nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI TAUTSAIMNIECĪBĀ

12.02.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-12/2015*

Krāpšanas nodalīšana no izvairīšanās no nodokļu nomaksas

26.11.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-32/2015*

Noziedzīgā nodarījuma kvalificēšana saskaņā ar kvalificējošo pazīmi – nodarījumu izdarījusi organizēta grupa; noziedzīgā nodarījuma kvalificēšana pēc Krimināllikuma 318.panta pirmās vai otrās daļas

14.05.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-58/2015*

Cigarešu kontrabandas priekšmeta vērtības noteikšana

27.05.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-144/2015*

Kontrabandas preces vērtības noteikšana

16.11.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-542/2015*

Kredīta izkrāpšana, nelikumīgi izmantojot svešu maksāšanas līdzekli – ar internetbankas palīdzību

XX nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET VISPĀRĒJO DROŠĪBU UN SABIEDRISKO KĀRTĪBU

04.06.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-246/2015*

Saujamierocū glabāšana

10.11.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-466/2015*

Par transportlīdzekļa turētāju nav uzskatāma persona, kas transportlīdzekli lieto uz dienesta vai darba tiesisko attiecību pamata

XXII nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET PĀRVALDĪBAS KĀRTĪBU

29.05.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-113/2015*

Meža zemes transformācija

12.06.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-215/2015*

Dokumenta oriģināla neesamība krimināllietas materiālos

27.05.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-234/2015*

Viltota dokumenta izmantošana

07.07.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-322/2015*

Patvarība, šā noziedzīgā nodarījuma apraksts

08.10.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-351/2015*

Uzbrukuma rezultātā varas pārstāvim nodarīti vidēja smaguma miesas bojājumi veido noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību

27.10.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-488/2015*

Dokumenti Krimināllikuma 275.panta izpratnē var būt gan publisko, gan privāto tiesību jomā

30.10.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-653/2015*

Personas identitātes slēpšana, uzrādot svešu vadītāja apliecību

XXIII nodaļa. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET JURISDIKCIJU

27.01.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-23/2015*

Nepatiesa liecība

26.11.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-389/2015 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)*

Tiesas spriedums un lēmums Krimināllikuma 296.panta izpratnē

GROZĪJUMI KRIMINĀLLIKUMĀ

12.01.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-6/2015*

2012.gada 13.decembra likuma „Grozījumi Krimināllikumā” pārejas noteikumu 4. un 5.punkta piemērošanas nosacījumi

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

2.nodaļa. KRIMINĀLPROCESA PAMATPRINCIPI (6.–25.pants)

23.07.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-345/2015*

Tiesas apspriedes istabas noslēpuma pārkāpums

28.12.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-549/2015*

Pierādījumu nepieļaujamība, ja ziņas par faktiem iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus

15.10.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-572/2015*

Tiesības uz taisnīgu tiesu un apsūdzētā atteikšanās no aizstāvja iemeslu noskaidrošana

5.nodaļa. PERSONAS, KURAS ĪSTENO AIZSTĀVĪBU (59.–94.pants)

15.10.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-J-572/2015*

Tiesības uz taisnīgu tiesu un apsūdzētā atteikšanās no aizstāvja iemeslu noskaidrošana

06.11.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-659/2015*

Obligāta aizstāvja klātbūtne pirmstiesas kriminālprocesā pārrunu par vienošanās noslēgšanu uzsākšanas brīdī, vēlāk ir iespējama apsūdzētā atteikšanās no aizstāvja

6.nodaļa. CIETUŠAIS UN VIŅA PĀRSTĀVĪBA (95.–108.pants)

12.02.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-18/2015*

Personas, kuras var tikt atzītas par cietušo Kriminālprocesa likuma 95.panta trešās daļas izpratnē

9.nodaļa. PIERĀDĪŠANA UN PIERĀDĪJUMI (123.–137.pants)

10.02.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-5/2015*

Personas pašas uzrakstīta un parakstīta paskaidrojuma par konkrētiem faktiem vai apstākļiem atzišana par liecību

28.04.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-46/2015*

Tiesas pienākums izvērtēt, vai apsūdzētais operatīvajā eksperimentā iesaistīts likumīgi un vai operatīvā eksperimenta laikā iegūtās ziņas ir izmantojamas viņa vainīguma pierādīšanā

11.06.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-133/2015*

Tiesas pienākums izvērtēt, vai apsūdzētais operatīvajā eksperimentā iesaistīts likumīgi un vai operatīvā eksperimenta laikā iegūtās ziņas ir izmantojamas viņa vainīguma pierādīšanā

20.08.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-279/2015*

Neiespējamība noteikt ekspertīzi personas nāves cēloņa noteikšanai un kriminālprocesā iegūto pierādījumu pārbaude un izvērtēšana

07.08.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-303/2015*

Operatīvā eksperimentā iegūto pierādījumu izmantošanas pieļaujamība vainas pierādīšanā

02.07.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-320/2015*

Poligrāfa ekspertīze

27.05.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-325/2015*

Operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā nosacījumi

28.12.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-549/2015*

Pierādījumu nepieļaujamība, ja ziņas par faktiem iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus

10.nodaļa. IZMEKLĒŠANAS DARBĪBAS (138.–209.pants)

20.08.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-279/2015*

Neiespējamība noteikt ekspertīzi personas nāves cēloņa noteikšanai un kriminālprocesā iegūto pierādījumu pārbaude un izvērtēšana

23.09.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-297/2015*

Izņemtā tālruni uzglabātās informācijas vizuālā apskate

02.07.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-320/2015*

Poligrāfa ekspertīze

11.nodaļa. SPECIĀLĀS IZMEKLĒŠANAS DARBĪBAS (210.–234.pants)

08.07.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-170/2015*

Speciālais izmeklēšanas eksperiments, tā tiesiskuma izvērtēšana

23.09.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-297/2015*

Izņemtā tālruni uzglabātās informācijas vizuālā apskate

07.08.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-303/2015*

Operatīvajā un speciālajā izmeklēšanas eksperimentā iegūto pierādījumu izmantošanas pieļaujamība vainas pierādīšanā

14.nodaļa. AR BRĪVĪBAS ATŅEMŠANU NESAISTĪTIE PIESPIEDU LĪDZEKĻI (250.–287.pants)

15.10.2015. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-358/2015*

Drošības naudas zaudēšanas nosacījums – personas izdarīts jauns tišs noziedzīgs nodarījums

29.nodaļa. PROCESUĀLIE IZDEVUMI UN TO ATLĪDZINĀŠANA (367.–368.pants)

29.05.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-280/2015*

Apsūdzētā lūgums par viņa atbrīvošanu no procesuālo izdevumu samaksas saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 368.panta ceturto daļu

30.nodaļa. KRIMINĀLPROCESA UZSĀKŠANA UN IZBEIGŠANA (369.–383.pants)

28.12.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-666/2015*

Kriminālprocesu nepieļaujošs apstāklis – kriminālprocess vērsti pret ārvalstnieku vai bezvalstnieku par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu, ja tas par šo noziedzīgo nodarījumu piespiedu kārtā izraidīts no Latvijas Republikas

42.nodaļa. KRIMINĀLLIETAS IZTIESĀŠANAS VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI (449.–474.pants)

10.02.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-5/2015*

Personas pašas uzrakstīta un parakstīta paskaidrojuma par konkrētiem faktiem vai apstākļiem atzīšana par liecību

14.04.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-50/2015*

Matemātiskā aprēķina vai pārrakstīšanās kļūdu labošana tiesas nolēmuma rezolutīvajā daļā

28.05.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-74/2015*

Krimināllietas iztiesāšana apsūdzētā prombūtnē, ja viņa ierašanos tiesā nav iespējams nodrošināt

09.04.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-199/2015*

Pārrakstīšanās un matemātiskā aprēķina kļūdu labošana un noteiktais sods

46.nodaļa. IZTIESĀŠANA (493.–510.pants)

30.01.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-3/2015*

Tiesības uz pēdējo vārdu

20.02.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-27/2015*

Tiesas tiesības iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, kas nav pievienoti krimināllietai un kas attiecas uz pierādīšanas priekšmetu

27.05.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-325/2015*

Operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pierādīšanā nosacījumi

17.09.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-473/2015*

Apsūdzēto vai viņu aizstāvju pieteikto lūgumu motivēta noraidīšana

47.nodaļa. SPRIEDUMS (511.–535.pants)

23.07.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-345/2015*

Tiesas apspriedes istabas noslēpuma pārkāpums

27.11.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-686/2015*

Tiesas nolēmumu, kas balstīts uz spēkā neesošu normu, nevar atzīt par tiesisku un pamatotu

49.nodaļa. TIESVEDĪBAS ĪPATNĪBAS ATTIECĪBĀ UZ PIRMSTIESAS PROCESĀ SLĒGTU VIENOŠANOS (539.–543.pants)

08.09.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-415/2015*

Tiesas sprieduma vienošanās procesā rezolutīvā daļa

18.12.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-649/2015*

Spriedumu, ar kuru apstiprināta starp apsūdzēto un prokuroru noslēgtā vienošanās par vainas atzīšanu un sodu, iespējams lūgt atcelt pilnībā, nevis tikai daļā par sodu

52.nodaļa. LIETAS SAGATAVOŠANA IZTIESĀŠANAI APĒLĀCIJAS INSTANCES TIESĀ (549.–559.pants)

26.02.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-147/2015*

Apelācijas instances tiesas pienākums, izskatot lietu rakstveida procesā, nodrošināt apsūdzētajam aizstāvi valsts nodrošinātās aizstāvības realizēšanai, ja apsūdzētais, kurš sava mantiskā stāvokļa dēļ nevar uzaicināt aizstāvi pats, šādu lūgumu ir izteicis

53.nodaļa. LIETAS IZTIESĀŠANA APĒLĀCIJAS KĀRTĪBĀ (560.–568.pants)

27.01.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-9/2015*

Jauns noziedzīga nodarījuma apraksts, konstatējot no pirmās instances tiesas atšķirīgus apstākļus

13.03.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-43/2015*

Kriminālprocesa likuma 566.pantā paredzētā apelācijas instances tiesas kompetence krimināllietas nosūtīšanā jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā

30.09.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-318/2015*

Lietas izskatīšanas robežas, skatot lietu atkārtoti apelācijas instances tiesā pēc kasācijas instances tiesas lēmuma

54.nodaļa. LIETAS IZSKATĪŠANA KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ (569.–591.pants)

26.02.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-29/2015*

Soda pastiprināšana vai likuma piemērošana par smagāku noziedzīgu nodarījumu, izskatot lietu no jauna

30.09.2015. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā nr.SKK-318/2015*

Lietas izskatīšanas robežas, skatot lietu atkārtoti apelācijas instances tiesā pēc kasācijas instances tiesas lēmuma

CIVILLIETU
DEPARTAMENTSKLASIFIKATORS
PĒC LIETU KATEGORIJĀM
2015.GADS

- 1. Nolēmumi, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām**
 - 3.1. Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi
- 2. Nolēmumi mantojuma lietās**
- 3. Nolēmumi, kas izriet no saistību tiesībām**
 - 3.1. Saistību tiesību pastiprināšana un aizsardzība
 - 3.2. Procenti
 - 3.3. Prasījumu tiesību cesija
 - 3.4. Saistību tiesību izbeigšanās
 - 3.5. Prasījumi no atsavinājuma līgumiem
 - 3.6. Prasījumi no svešu lietu pārziņas
 - 3.7. Prasījumi no dažādiem pamatiem
- 4. Nolēmumi, kas izriet no apdrošināšanas līguma**
- 5. Nolēmumi, kas izriet no komercdarbības**
- 6. Nolēmumi, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām**
- 7. Nolēmumi maksātnespējas lietās**
- 8. Nolēmumi lietās par ierakstiem zemesgrāmatās un zemesgrāmatu nodaļas tiesneša lēmuma pārsūdzēšanu**
- 9. Nolēmumi civilprocesuālo tiesību normu piemērošanas jautājumos**
 - 9.1. Nolēmumi blakus sūdzību lietās
 - 9.2. Citi
- 10. Nolēmumi citu kategoriju lietās**

1. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO ĢIMENES TIESISKAJĀM ATTIECĪBĀM**1.1. VECĀKU UN BĒRNU SAVSTARPĒJĀS TIESĪBAS UN PIENĀKUMI**

07.01.2015. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-1478/2015

Jēdziens „kad bērns pats var sevi apgādāt” Civillikuma 179.panta izpratnē

20.11.2015. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-2885/2015

Kārtība, kādā strīdus gadījumā realizējama bērna uzturlīdzekļu saņemšanas tiesība; uzturlīdzekļu minimālais apmērs**2. NOLĒMUMS MANTOJUMA LIETĀS**

04.09.2015. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-102/2015

Likumiskā mantnieka gribas mantot izteikšanas kārtība, ja mantojumu atraida testamentārais mantnieks**3. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO SAISTĪBU TIESĪBĀM****3.1. SAISTĪBU TIESĪBU PASTIPRINĀŠANA UN AIZSARDZĪBA**

21.09.2015. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-98/2015

Procentu par kapitāla lietošanu un procentos izteikta ligumsoda nošķiršana un tiesiskais regulējums

17.09.2015. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-127/2015

Ligumsoda samērīgums un taisnīgums zaudējumu atlīdzināšanas ligumā kriminālprocesa izlīguma noslēgšanai**3.2. PROCENTI**

21.09.2015. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-98/2015

Procentu par kapitāla lietošanu un procentos izteikta ligumsoda nošķiršana un tiesiskais regulējums**3.3. PRASĪJUMU TIESĪBU CESIJA**

10.12.2015. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-267/2015

Cesijas tiesiskais pamats**3.4. SAISTĪBU TIESĪBU IZBEIGŠANĀS**

21.09.2015. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-98/2015

Procentu par kapitāla lietošanu un procentos izteikta ligumsoda nošķiršana un tiesiskais regulējums**3.5. PRASĪJUMI NO ATSAVINĀJUMA LĪGUMIEM**

27.02.2015. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-41/2015

Pasūtītāja atteikšanās no piegādes līguma**3.6. PRASĪJUMI NO SVEŠU LIETU PĀRZIŅAS**

29.06.2015. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-89/2015

Neizlietotās dzīvojamai mājai piesaistītās apsaimniekošanas un īres maksas piedziņas tiesiskie aspekti

27.02.2015. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-326/2015

Pilnvarnieka norēķināšanās pienākums un pienākums maksāt procentus**3.7. PRASĪJUMI UZ DAŽĀDIEM PAMATIEM**

29.06.2015. Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SKC-89/2015

Neizlietotās dzīvojamai mājai piesaistītās apsaimniekošanas un īres maksas piedziņas tiesiskie aspekti

4. NOLĒMUMS, KAS IZRIET NO APDROŠINĀŠANAS LĪGUMA

25.02.2015. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1/2015*

Apdrošināšanas atlīdzības piedziņa sakarā ar ceļu satiksmes negadījumā nodarīto morālo kaitējumu

5. NOLĒMUMS, KAS IZRIET NO KOMERCĀRĪBAS

22.09.2015. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-2778/2015*

Komerclikuma 217.panta dispozitīvais raksturs un sapulces sasaukšanas kārtības pārkāpuma tiesiskās sekas viena dalībnieka kapitālsabiedrībā, sapulces sasaukšanas kārtības pārkāpuma būtiskums; valdes locekļa amata uzticības raksturs

6. NOLĒMUMI, KAS IZRIET NO DARBA TIESISKAJĀM ATTIECĪBĀM

27.02.2015. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-952/2015*

Darbinieka izdevumu segšana darbinieka nosūtīšanas gadījumā

26.01.2015. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1650/2015*

Pedagogu un akadēmiskā personāla darba samaksas nosacījumi

20.01.2015. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1793/2015*

Tiesā izvērtējamie jautājumi sakarā ar darbinieka darba līguma uzteikumu svarīgu iemeslu dēļ; Darba likuma 100.panta piektās daļas un 58. panta trešās daļas tvērums; uzteikuma pamatotības pierādīšanas pienākums

27.01.2015. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-1840/2015*

Darba līguma uzteikšana darbiniekam, kura darbnespēja beidzas ar invaliditātes noteikšanu

7. NOLĒMUMS MAKSĀTNESPĒJAS LIETĀS

30.01.2015. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SPC-3/2015*

Parādnieka iebildumu pamatotība maksātnespējas procesā tiesā

8. NOLĒMUMI LIETĀS PAR IERAKSTIEM ZEMESGRĀMATĀS UN ZEMESGRĀMATU NODAĻU TIESNEŠĀ LĒMUMA PĀRSŪDZĒŠANU

23.01.2015. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1908/2015*

Hipotēkas nostiprināšana, pamatojoties uz notariālo izpildu aktu

13.03.2015. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-2052/2015*

Maksātnespējas atzīmes ierakstīšana zemnieku saimniecības īpašnieka mantai

9. NOLĒMUMI CIVILPROCESUĀLO TIESĪBU NORMU PIEMĒROŠANAS JAUTĀJUMOS**9.1. NOLĒMUMI BLAKUS SŪDZĪBU LIETĀS**

13.05.2015. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-1427/2015*

Regulas (EK) Nr.44/2001 „Par jurisdikciju un spriedumu atzišanu un izpildi civillietās un komerclietās” 34.panta 1.punkta (sabiedriskās kārtības klauzula), 31.panta (pagaidu pasākumi) un citu tiesību normu piemērošanas jautājumi, izskatot pieteikumu par ārvalsts tiesas nolēmuma atzišanu un izpildi

20.05.2015. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-2344/2015*

Dokumentu tulkojuma valoda un to pieņemšanas atteikuma tiesības atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2007.gada 13.novembra regulas (EK) Nr.1393/2007 „Par tiesas un ārpustiesas civillietu vai komerclietu dokumentu izsniegšanu dalībvalstīs” 8.panta 1.punktam

26.11.2015. *Civillietu departamenta lēmums lietā nr.SK-2391/2015*

Pārstāvības noformēšanas nosacījumi zvērinātam advokātam tiesas lēmumu pārsūdzēšanā

9.2. CITI

29.10.2015. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-71/2015*

Strīdu par pārmaksāto valsts sociālās apdrošināšanas pabalstu atgūšanu pakļautība

29.06.2015. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-89/2015*

Kasācijas instances tiesas rīcība, konstatējot materiālo tiesību normas nepareizu piemērošanu, kas lietas iznākumu neietekmē

28.08.2015. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-187/2015*

Advokāta palīdzības samaksas izdevumu piedziņas pamatojums

09.02.2015. *Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā nr.SK-2034/2015*

Kasācijas sūdzības iesniegšanas nosacījumi (Civilprocesa likuma 82.panta septītā daļa)

22.09.2015. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-2778/2015*

Civilprocesa likuma 5.panta sestās daļas piemērošana

20.11.2015. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-2885/2015*

Kārtība, kādā strīdus gadījumā realizējama bērna uzturlīdzekļu saņemšanas tiesība

10. NOLĒMUMI CITU KATEGORIJU LIETĀS

09.12.2015. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-96/2015*

Dalībvalsts tiesību normu interpretācija pēc direktīvas ieviešanai noteiktā beigu termiņa līdz tās iestrādei nacionālajā regulējumā (direktīvu netiešā iedarbība)

30.10.2015. *Civillietu departamenta spriedums lietā nr.SK-229/2015*

Konvencijas par kravu starptautisko autopārvadājumu līgumu piemērošanas jautājumi

JUDIKATŪRAS MAINĀ: 2015. GADS

TĒZES NOLĒMUMIEM, KUROS MAINĪTA KASĀCIJAS INSTANCES PRAKSE

NODOKĻU ADMINISTRĀCIJAS TIESĪBAS VEIKT AUDITŪ PĒC TEMATISKĀS PĀRBAUDES *Administratīvo lietu departamenta* **2015.gada 21.janvāra spriedums lietā nr.SKA-86/2015**

1. Ir pamats atkāpties no Augstākās tiesas 2012.gada 28.decembra spriedumā lietā Nr.SKA-571/2012 paustās atziņas, ka gadījumā, ja tematiskās pārbaudes un audita objekti ir pilnīgi vienādi un ja tematiskajā pārbaudē pārkāpumi nav konstatēti, nodokļu maksātājs var paļauties, ka šis konstatējums vēlāk netiks pārskatīts (*Augstākās tiesas judikatūra*).

2. Likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmā daļa gan tekstuāli, gan arī pēc jēgas attiecas vienīgi uz nodokļa maksājuma apmēru ietekmējošiem auditiem, jo normas mērķis ir aizsargāt nodokļa maksātāja tiesisko noteiktību uz nodokļa audita rezultātā noteiktajam nodokļa saistībām. Tāpēc 23.panta pirmā daļa aizliedz veikt gan atkārtotu nodokļa saistības pārbaudi, gan pārskatīt noteiktās nodokļa saistības apmēru, taču tā neskar tematiskās pārbaudes (*likuma „Par nodokļiem un nodevām” 23.panta pirmā daļa*).

UZŅĒMUMU IENĀKUMA NODOKĻA ATLAIDE PAR ZIEDOJUMU *Administratīvo lietu departamenta* **2015.gada 11.decembra spriedums lietā nr.SKA-119/2015**

1. Pretēji Augstākās tiesas 2014.gada 16.maija spriedumā lietā Nr.SKA-58/2014 secinātajam, gadījumā, ja ziedojuma saņēmējam ir noteikts pretpienākums attiecībā uz ziedotāju, nodotā manta un finanšu līdzekļi pretpienākuma apjomā nav uzskatāmi par ziedojumu, savukārt pārējā daļā saglabājas ziedojuma raksturs un iespēja piemērot nodokļa atvieglojumu. Pretpienākuma apjoma nodalīšanas praktiskās grūtības risināmas atbilstoši administratīvā procesa principiem un pierādīšanas noteikumiem, ievērojot nodokļu jomas specifiku (*likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 20.panta pirmā, septītā, astotā daļa; Sabiedriskā labuma organizāciju likuma 9.panta pirmā un otrā daļa, 10.panta pirmā daļa*).

2. Saimnieciskās darbības veicējs, jo īpaši, ja tas ir profesionāls un pamanāms tirgus dalībnieks savā jomā, saprātīgi var novērtēt, ciktāl kāds pasākums nāk par labu tā saimnieciskajai darbībai un pēc būtības atbilst reklāmas jēdzienam. Ministru kabineta 2006.gada 4.jūlija noteikumu Nr.556 „Likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” normu piemērošanas noteikumi” 125.²punkts būtībā nemaina to jēdzienu izpratni, kāda atbilstoši likumam pastāvēja arī agrāk. Dažādos gadījumos var rasties strīdīgas situācijas, kuru novēršanai kalpo minētie noteikumi, tomēr tas pats par

sevi nav pamats secinājumam, ka uzņēmumu ienākuma nodokļa maksātāji nevarētu izprast šajā likumā ietvertos principus un ziedojuma filantropisko raksturu vai, pretēji, uz nodokļa maksātāja labumu vērstu darbību (*likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 20.panta pirmā, septītā, astotā daļa; Ministru kabineta 2006.gada 4.jūlija noteikumu Nr.556 „Likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” normu piemērošanas noteikumi” 125.²punkts*).

3. Tāpat kā nodokļa maksātājam jāspēj vispirms pašam saprast, ka ziedojuma saņēmējs veic pretpienākumu ar atbildības raksturu, tāpat tam ir jānodrošinās, ka ir iespējams noteikt šā pretpienākuma apjomu (*likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 20.panta pirmā, septītā, astotā daļa; likuma „Par nodokļiem un nodevām” 38.pants*).

4. Sabiedrisko organizāciju likums ļauj ziedojumu nodot tālāk, ja vien tiek nodrošināta ziedojuma izmantošana attiecīgajam ar sabiedrisko labumu saistītajam mērķim un ja ar rakstveida līguma palīdzību tiek gādāts par ziedojuma izmantošanu tieši šim nolūkam. Sporta federācija apvieno sporta klubus un citas personas, vadot koordinējot darbu attiecīgajā jomā, kā arī pārstāvot attiecīgo sporta veidu starptautiskajās sporta organizācijās, tieši tādēļ šādai organizācijai tiek piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss. Nav saskatāma neatbilstība ziedojumam gadījumā, ja ziedotāja ziedotā nauda tiek pārskaitīta kā mērķziedojums federācijas biedriem (*likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 20.panta pirmā, septītā, astotā daļa; Sabiedrisko organizāciju likuma 11.panta sestā daļa*).

5. Mērķziedojums valsts pārvaldes iestādes darbinieku veselības apdrošināšanai nāk par labu iestādes nolikumā norādīto funkciju kvalitatīvai izpildei. Darbinieki ir viens no būtiskajiem iestādes resursiem tās funkciju pildīšanā (*likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 20.panta pirmā un septītā daļa*).

TIESAS SPRIEDUMS UN LĒMUMS **KRIMINĀLLIKUMA 296.PANTA IZPRATNĒ** *Krimināllietu departamenta* **2015.gada 26.novembra lēmums lietā nr.SKK-389/2015**

Krimināllikuma 296.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse izpaužas kā tiesas sprieduma vai lēmuma vai prokurora priekšraksta par sodu tiša neizpildīšana vai izpildes kavēšana. Ar tiesas spriedumiem un lēmumiem Krimināllikuma 296.panta izpratnē jāsaprot tiesneša (tiesnešu) nolēmumi, kuri pieņemti, īstenojot tiesas funkcijas. Izmeklēšanas tiesnesis savas kompetences ietvaros īsteno izmeklēšanas tiesneša, nevis tiesas funkcijas, līdz ar to izmeklēšanas tiesneša lēmumi nav atzīstami par tiesas lēmumiem (*Krimināllikuma 296.pants*).

VI

PUBLISKAIS PĀRSKATS

PAR LATVIJAS REPUBLIKAS

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2015. GADĀ

Ivars BIČKOVIČS. Spraiga darba un pozitīvu pārmaiņu gads	88
Tieslietu ministra Dzintara RASNAČA vēstījums Augstākās tiesas plēnumam	88
AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS PAMATS, STRUKTŪRA, FUNKCIJAS, STRATĒGIJA	89
Institūcijas, kuru darbību nodrošina Augstākā tiesa	90
AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA UN PLĒNUMS	90
AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI	91
Tiesnešu sastāva izmaiņas 2015.gadā	92
Augstākās tiesas tiesneši pašpārvaldes institūcijās	92
Tiesnešu papildu pienākumi	92
STRUKTŪRVIENĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS	93
Civillietu departaments	94
Krimināllietu departaments	98
Administratīvo lietu departaments	101
Civillietu tiesu palāta	104
Judikatūras nodaļa	106
Administrācija	108
DISCIPLINĀRTIESA	112

IEVADS

2015.gadā Augstākā tiesa atzīmē vairākus būtiskus pozitīvu akcentus – izskatīts vairāk lietu nekā saņemts, samazinājies lietu uzkrājums, sākts veidot zinātniski analītisko dienestu, samazinājusies personāla mainība. Taču darba intensitāte bijusi pārlietu liela, kasācijas instances darba efektivitāti mazina papildu pienākumi, kā arī tiesas reforma, kas ir ne tikai strukturālas pārmaiņas, bet arī emocionāla spriedze.

Par to un citām aktualitātēm savos ziņojumos Augstākās tiesas gada atskaites plēnumā 26.februārī runāja Augstākās

tiesas priekšsēdētājs un struktūrvienību vadītāji. Plēnuma viesis bija ģenerālprokurors Ēriks Kalnmeiers, bet tieslietu ministrs Dzintars Rasnačs savu uzrunu plēnumam bija nodevis rakstiskā formā.

Publiskajā pārskatā apkopota informācija no Augstākās tiesas priekšsēdētāja, struktūrvienību vadītāju un Disciplinārtiesas priekšsēdētāja ziņojumiem plēnumā, statistikas dati un cita Augstākās tiesas informācija.

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā www.at.gov.lv.

SPRAIGA DARBA UN POZITĪVU PĀRMAIŅU GADS

Ivars BIČKOVIČS, Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Augstākajai tiesai 2015.gads bijis spraiga darba un pozitīvu pārmaiņu gads – pēc vairākiem gadiem izskatīto lietu skaits bija lielāks par tiesā saņemto lietu skaitu un neizskatīto lietu atlikums samazinājies par 25 procentiem.

Otrs būtisks pozitīvais rādītājs ir lietu izskatīšanas vidējo termiņu samazināšanās Augstākajā tiesā. Jo īpaši nozīmīgi, ka no 17,2 līdz 15 mēnešiem lietu izskatīšanas termiņš samazinājies Civillietu departamentā, kur lietu uzkrājums bija un ir vislielākais.

Pagājušais gads Augstākajai tiesai aizvadīts arī reformas zīmē. Likvidējot apelācijas instanci krimināllietās, ar 2015.gada 1.janvāri tiesas struktūrā vairs nebija Krimināllietu tiesu palātas, un 2016.gads ir pēdējais darbības gads Civillietu tiesu palātai. Saistībā ar Augstākās tiesas reformu tiek stiprināta kasācijas instance, attīstot tās zinātniski analītisko kapacitāti. Departamentu priekšsēdētāji savos ziņojumos atzinīgi vērtēja zinātniski analītisko padomnieku amata izveidošanas lietderību departamentos un pauda pārliecību, ka atbalsts kasācijas

instances darbā būs arī Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas izveide.

Augstākās tiesas darba prioritātes 2016.gadā joprojām paliek civillietu izskatīšanas termiņu un lietu atlikuma samazināšana un Augstākās tiesas kā kasācijas instances profesionāla nostiprināšana. Līdz ar tiesas reformas pabeigšanu un Civillietu tiesu palātas darbības izbeigšanu samazināsies Augstākās tiesas tiesnešu skaits. Taču tas nedrīkst notikt uz tiesnešu darba slodzes palielināšanas rēķina. Augstākās tiesas tiesnešu slodze jau šobrīd ir pārlielu liela kasācijas instancei.

Kā iespējamus risinājumus kasācijas instances darba efektivitātes paaugstināšanai, nepalielinot tiesnešu noslogotību, departamentu priekšsēdētāji savos ziņojumos norādīja kasācijas instances atbrīvošanu no tai neraksturīgām funkcijām, tostarp operatīvo darbību akceptēšanas, tā saukto kasācijas sūdzību filtru pastiprināšanu, profesionāla tiesnešu atbalsta personāla palielināšanu, zemāko instanču tiesu nolēmumu kvalitātes paaugstināšanu. Taču ne katra efektivitātes vārdā veikta pārmaiņa nes gaidīto rezultātu. Tā, piemēram, gaidīto rezultātu nav devusi zvērinātu advokātu procesa ieviešana kasācijas instancecē. Neskatoties uz to, ka kasācijas sūdzības civillietās var iesniegt tikai pats lietas dalībnieks vai zvērināts advokāts, joprojām 65–75% gadījumos ierosināt kasācijas tiesvedību tiek atteikts. Šis rādītājs nemazinās, gluži pretēji – palielinās, un tas neliecina par pozitīvām tendencēm iesniegto kasācijas sūdzību pamatotībā.

Gada atskaites plēnumā izskanēja virkne vērtīgu priekšlikumu gan par Augstākās tiesas darba efektivitātes paaugstināšanas iespējām, gan par plēnuma lomu un Disciplinārtiesas kompetenci, gan citām tiesas darba aktualitātēm. To īstenošana katrā ziņā Augstākās tiesas darbu darītu vēl efektīvāku un kvalitatīvāku, un priekšlikumi būs vērtīgi, izstrādājot Augstākās tiesas darbības stratēģiju 2017.–2020.gadam.

Augstākās tiesas darba kvalitātes „latiņa” – gan pret sevi, gan citiem – ir augsta. Mēs to apzināties un tādu to uzturam.

Tieslietu ministra Dzintara Rasnača vēstījums Augstākās tiesas plēnumam

Man ir liels gods uzrunāt Jūs Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulcē, kurā izvērtēsiet savu pagājušā gada darbu un noteiksiet uzdevumus šim gadam. Savā uzrunā vēlos akcentēt četrus svarīgākos jautājumus, kuriem būs pievērsta liela uzmanība.

Augstākās tiesas veidotās tiesu prakses stabilitāte ir viens no galvenajiem faktoriem, kas sekmē tādu no taisnīgas tiesas jēdziena izrietošu tiesu varas pamatvērtību realizāciju kā tiesas nolēmuma tiesiskums, pamatotība un paredzamība, un vienlaikus kalpo kā garants tiesiskai valstij. Esmu pārliecināts, ka pāreja uz *tiro tiesu instanču*

sistēmu ļaus Augstākajai tiesai pievērsties vēl lielākā mērā kasācijas instances stiprināšanai un veikt analītisko darbu vēl augstākā līmenī, kas sniegs nozīmīgu ieguldījumu tiesu sistēmā kopumā.

Ņemot vērā, ka kvalifikācijai atbilstošs un konkurētspējīgs atalgojums ir viens no priekšnosacījumiem iespējai novērst biežo personāla mainību un arī piesaistīt tiesneša amatam augsti kvalificētus un pieredzes bagātus tiesību zinātni profesionāļus, kā Tieslietu ministrijas prioritāte iekļaušanai valdības rīcības plānā ir izvirzīta nepieciešamība mainīt esošo tiesnešu atalgojuma sistēmu, vienlaikus paaugstinot arī tiesu darbinieku atbildības apmēru. Protams, minētais prasa neatliekamas izmaiņas likumā, un Tieslietu ministrija jau šobrīd pie tām strādā. Īpaši vēlos izcelt tiesneša palīga profesiju ar atbilstošu

atalgojumu un apmācībām – viņiem jānodrošina ievērojami lielāks atalgojums un plašākas apmācības. Viņos saskatu nākamos tiesnešus, tādēļ viņi būtu jāvērtē kā pirmie un galvenie tiesneša amata kandidāti.

Tiesiskais valsts stūrakmens ir stipra, kompetenta un neatkarīga tiesu vara. Tāpēc būtiska nozīme ir sistēmiskai tiesnešu un tiesu darbinieku profesionālo zināšanu pilnveidošanai. Šogad tiek uzsākts vienots ilgtermiņa (plānveida) apmācību projekts, kura ietvaros septiņos gados tiks nodrošinātas starpdisciplinārās apmācības, stažēšanās un labākās prakses apmaiņas aktivitātes visiem tiesnešiem, prokuroriem un tiesu sistēmai piederīgo profesiju pārstāvjiem, kā arī izmeklētājiem pirmstiesas procesā.

Lai uzlabotu tieslietu jomas darbību, atbalstot ekonomisko izaugsmi un attīstību, piesaistīts Eiropas Sociālā fonda finansējums 11,7 milj. eiro apmērā, kas mērķtiecīgi tiks izmantots septiņu gadu laikā. Iecerēts piesaistīt arī vadošās ārvalstu profesionālās mācību iestādes. Augstākās tiesas ieguldījums būs ļoti nozīmīgs arī

vienveidīgas tiesu prakses nodrošināšanā, apkopojot un publicējot judikatūru un vienotas tiesu prakses piemērus.

Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanā nozīmīga loma ir Tieslietu padomei. Kopš tās izveidošanas 2010.gadā ir veiktas būtiskas reformas Latvijas tiesu vēsturē. Tas vēlreiz apliecina – Tieslietu padome ir galvenais un noteicošais posms tiesu varas attīstībā.

Par to var pārliecināties Eiropas Komisijas sagatavotajā 28 ES dalībvalstu tiesu sistēmu salīdzinošajā novērtējumā (*Justice Scoreboard 2015.gada ziņojums*), kur izaugsmes tendences vērojamas pēdējos piecos gados, pateicoties moderno tehnoloģiju attīstībai un tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanai, kas padara Latvijas tiesas pieejamākas sabiedrībai.

Te redzamas skaidras paralēles Tieslietu padomes darbam un tiesu iekārtas attīstībai!

Noslēgumā vēlos pateikties Augstākajai tiesai, kas ir bijusi mūsu sadarbības un diskusiju partneris, sekmējot Tieslietu ministrijas virzīto iniciatīvu kvalitāti.

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS PAMATS, FUNKCIJAS, STRUKTŪRA, STRATĒGIJA

Latvijas trīspakāpju tiesu sistēmā Augstākā tiesa ir trešā, augstākā līmeņa tiesa, kas izskata lietas kasācijas instancē. Līdz 2016.gada 31.decembrim Augstākās tiesas sastāvā ir arī apelācijas instance civillietās – Civillietu tiesu palāta.

Augstākās tiesas darbības pamats ir noteikts Latvijas Republikas Satversmē. Augstākās tiesas izveidošanu, struktūru un kompetenci nosaka likums „Par tiesu varu”. Procesuālie likumi – Civilprocesa likums, Kriminālprocesa likums un Administratīvā procesa likums – nosaka lietu izskatīšanas procesu apelācijas un kasācijas kārtībā.

Likumos noteiktās Augstākās tiesas pamatfunkcijas ir:

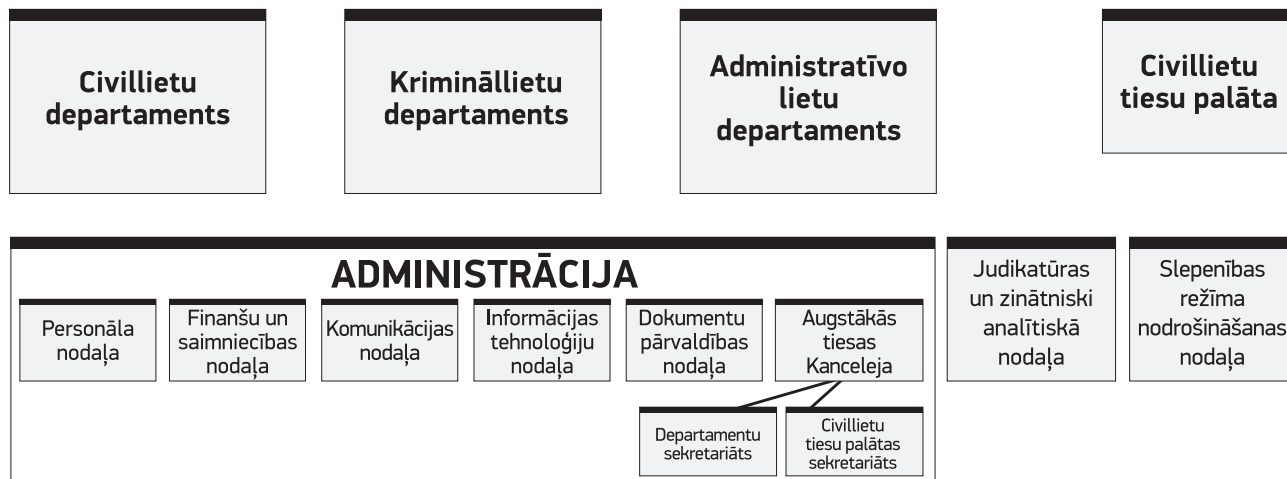
- tiesas spriešana kasācijas un apelācijas instancē;
- vienotas tiesu prakses veidošana un juridiskās domas attīstība;
- lietu izskatīšana Disciplinārtiesā.

Papildfunkcija – Operatīvās darbības likumā noteikto sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu un Kredītiestāžu likumā noteikto kredītiestāžu rīcībā esošo ziņu pieprasījumu akceptēšana.

AUGSTĀKĀS TIESAS STRUKTŪRU VEIDO:

- trīs departamenti, kuros kasācijas kārtībā izskata civillietas, krimināllietas un administratīvās lietas;
- tiesu palāta, kas ir apelācijas instance civillietās;
- Administrācija, kuras mērķis ir nodrošināt Augstākās tiesas darbību;
- Judikatūras nodaļa, kas apkopo un pēta tiesu praksi (ar 2016.gada 1.janvāri – Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa);
- Slepības režīma nodrošināšanas nodaļa.

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

AUGSTĀKĀS TIESAS STRATĒGIJA

Augstākās tiesas darbības stratēģijā 2014.–2016.gadam ir formulēta Augstākās tiesas misija – taisnīga un efektīva tiesas spriešana un tiesu sistēmas neatkarības stiprināšana, kā arī stratēģiskā vizija – būt par taisnīguma garantu.

Augstākās tiesas stratēģijā ir noteikti vidēja termiņa stratēģiskie mērķi piecās prioritārajās jomās:

- profesionāla un taisnīga tiesas spriešana;
- vienvienas tiesu prakses veidošana Latvijā;
- sabiedrības uzticēšanās un izpratnes par tiesu varu veicināšana;
- labas pārvaldības principa pilnveidošana;
- Augstākās tiesas reorganizācija.

Līdzās tām pamatfunkcijām un palīgfunkcijām, kas noteiktas likumos, kā savas darbības papildfunkciju Augstākā tiesa noteikusi arī sabiedrības informēšanu un tiesisko izglītošanu.

Augstākās tiesas prioritārie darbības virzieni 2015. gadā tika saskaņoti ar darbības stratēģijā noteiktajiem uzdevumiem un budžetā piešķirtajiem līdzekļiem.

INSTITŪCIJAS, KURU DARBĪBU NODROŠINA AUGSTĀKĀ TIESA

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 89.⁷ pantu Augstākās tiesas priekšsēdētājs vada un Augstākās tiesas Administrācija nodrošina **Tieslietu padomes** darbu. Tieslietu padome ir tiesu varas koleģiāla institūcija, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē,

kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā. 2015. gadā notikušas 20 Tieslietu padomes sēdes (no tām 11 rakstveida procesā), pieņemti 114 lēmumi. Augstākās tiesas Administrācija piedalījās Tieslietu padomei nepieciešamo dokumentu projektu izstrādē un Tiesu komunikācijas stratēģijas ieviešanā praktiskajā darbā, organizēja Latvijas tiesnešu konferenci, kā arī nodrošināja sadarbību Eiropas Tieslietu padomju asociācijā.

Augstākā tiesa nodrošina arī tiesnešu pašpārvaldes institūcijas – **Tiesnešu disciplinārkolēģijas** – darbu. Saskaņā ar grozījumiem Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā disciplinārkolēģijas priekšsēdētāja pienākumus pilda viens no Augstākās tiesas departamentu priekšsēdētājiem, un Tiesnešu neklātienas konferencē 5.novembrī elektroniskajās vēlēšanās šajā amatā tika ievēlēts Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe.

Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumi ir pārsūdzami un to tiesiskuma izvērtēšanai Augstākajā tiesā tiek sasaukta **Disciplinārtiesa**, kuras sastāvā ir seši departamentu tiesneši. Disciplinārtiesas kompetence ir arī pārbaudīt pārsūdzēto tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanā Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas sniegto negatīvo atzinumu tiesiskumu un izskatīt arī pārsūdzētos ģenerālprokurora lēmumus par disciplinārsodu piemērošanu.

2015.gadā Tiesnešu disciplinārkolēģijā izskatītas 18 tiesnešu disciplinārlietas. Disciplinārtiesā 2015.gadā izskatītas sešas sūdzības par Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumiem, viena – par Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas atzinumu.

AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA UN PLĒNUMS

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

Augstākās tiesas darbu vada priekšsēdētājs, kuru no tiesnešu vidus amatā pēc plēnuma ieteikuma apstiprinājis Saeima. Saskaņā ar grozījumiem likumā „Par tiesu varu” kopš 2014.gada Augstākās tiesas priekšsēdētāju apstiprina uz 5 gadiem un viena persona amatā var būt ne ilgāk kā divus termiņus. 2015.gada 28.maijā Saeima par Augstākās tiesas priekšsēdētāju uz otru termiņu apstiprināja Ivaru Bičkoviču. Saeimas lēmums stājās spēkā 16.jūnijā.

Augstākās tiesas priekšsēdētāja kompetence noteikta likuma „Par tiesu varu” 50. un 50.¹ pantā. Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir arī Tieslietu padomes priekšsēdētājs. Vēl atsevišķi Augstākās tiesas priekšsēdētāja pienākumi noteikti citos likumos, piemēram, iesniegt Saeimai priekšlikumu par ģenerālprokurora iecelšanu amatā. 2015.gadā Augstākās tiesas priekšsēdētājam bija jāizvirza ģenerālprokurora kandidatūra. Tieslietu padome atbalstīja un Saeima ģenerālprokurora amatā apstiprināja Augstākās tiesas priekšsēdētāja izvirzīto Ērika Kalnemeiera kandidatūru.

Augstākās tiesas priekšsēdētājam nav vietnieku, pagaidu prombūtnes laikā priekšsēdētāju pēc viņa rīkojuma aizstāj viens no departamentu priekšsēdētājiem.

DEPARTAMENTU UN PALĀTAS PRIEKŠSĒDĒTĀJI

Augstākās tiesas departamentu un tiesu palātas darbu vada priekšsēdētāji, kurus uz piecu gadu termiņu ievēl Augstākās tiesas plēnuma.

Sasniedzot likumā noteikto maksimālo vecumu, 2014.gada novembrī tiesneša pienākumus beidza pildīt Civillietu departamenta priekšsēdētājs Zigmants Gencs, departamenta priekšsēdētāja pienākumus pēc tam pildīja Edīte Vernuša. 2015.gada 15.jūnijā viņa tika ievēlēta pastāvīgā departamenta priekšsēdētājas amatā.

Savukārt Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Raimonds Grāvelsiņš, saņemot likumā noteikto maksimālo vecumu, beidza pildīt tiesneša amata pienākumus 2015.gada 16.jūnijā. Palātas jauno priekšsēdētāju Inetu Ozolu plēnuma ievēlēja 15.jūnijā.

ADMINISTRĀCIJA

Administratīvo darbu Augstākajā tiesā veic Administrācija. Tā ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kuras mērķis ir radīt priekšnoteikumus tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā „Par tiesu varu” noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi.

Administrācija darbojas tiešā Augstākās tiesas priekšsēdētāja pakļautībā, tās darbu vada Administrācijas vadītājs, kuru iecēl priekšsēdētājs. Kopš 2008.gada Augstākās tiesas Administrācijas vadītāja ir Sandra Lapiņa.

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS

Likumā „Par tiesu varu” noteikto un citu aktuālu jautājumu izlemšanai tiek sasaukts Augstākās tiesas plēnuma jeb visu tiesnešu kopsapulce. 2015. gadā notika četras plēnuma sēdes.

Augstākās tiesas vadība: (no kreisās) Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe, Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, Civillietu departamenta priekšsēdētāja Edīte Vernuša, Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāja Ineta Ozola

6.martā plēnumā izvērtēja iepriekšējā gada Augstākās tiesas darbības pārskatu un, izanalizējot lietu uzkrājumu departamentos, atbalstīja tiesnešu skaita palielināšanu Civillietu departamentā par divām amata vietām, samazinot divas tiesnešu amata vietas Krimināllietu departamentā.

Plēnumā arī pieņēma lēmumu neatbalstīt Disciplinārtiesas kompetences paplašināšanu, nosakot tai jaunu funkciju – apelācijas kārtībā skatīt tiesu sistēmai piederīgo amatpersonu disciplinārlietas. Plēnumā lūdza Tieslietu padomi atkārtoti vērtēt jautājumu par vienotas apelācijas instances veidošanu tiesu sistēmai piederīgo amatpersonu disciplinārlietām.

Plēnumā notika divas vēlēšanas – par plēnuma sekretāri turpmākajiem trīs gadiem atkārtoti ievēlēja Civillietu departamenta tiesnesi Ināru Gardu, bet par tiesnešu pārstāvi Centrālajā vēlēšanu komisijā plēnumā ievēlēja Krimināllietu departamenta priekšsēdētāju Pēteri Dzalbi.

24.aprīlī plēnumam bija jāizvirza Augstākās tiesas priekšsēdētāja kandidatūra, jo Ivaram Bičkovičam beidzās Augstākās tiesas priekšsēdētāja pilnvaru termiņš. Plēnumā pieņēma lēmumu rosināt Saeimai par Augstākās tiesas priekšsēdētāju atkārtoti apstiprināt Ivaru Bičkoviču.

15.jūnijā plēnumā ievēlēja divu struktūrvienību vadītājus – par Civillietu departamenta priekšsēdētāju Edīti Vernušu, par Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāju – Inetu Ozolu.

4.septembra plēnumā bija jāpārvēl trīs Disciplinārtiesas locekļi, jo pirms pieciem gadiem ievēlētajiem departamentu pārstāvjiem beidzās pilnvaras. Administratīvo lietu departamenta tiesnesis Andris Guļāns tika ievēlēts atkārtoti, tiesnese Ļubova Kušnīre no Civillietu departamenta un Anita Poļakova no Krimināllietu departamenta Disciplinārtiesā ievēlētas no jauna. Par Disciplinārtiesas priekšsēdētāju plēnumā ievēlēja Civillietu departamenta tiesnesi Aigaru Strupišu.

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI

Augstākās tiesas pamatfunkciju – profesionālu un taisnīgu tiesas spriešanu, izskatot konkrētas civillietas, krimināllietas un administratīvās lietas augstākajā instancē, nodrošina Augstākās tiesas tiesneši, kas ir neatkarīgi un pakļauti vienīgi likumam.

Augstākās tiesas tiesnešu kopskaitu nosaka Saeima pēc Tieslietu padomes priekšlikuma. Tiesnešu skaitu departamentos un tiesu palātās nosaka Tieslietu padome. Ar Saeimas 2014.gada 12.jūnija lēmumu noteikts, ka ar 2015.gada 1.janvāri Augstākās tiesas tiesnešu skaits ir

48. Saskaņā ar Tieslietu padomes lēmumu paplašināts kasācijas instances sastāvs, nosakot, ka Augstākās tiesas departamentos ir 35 tiesneši, tai skaitā tiesas priekšsēdētājs, bet apelācijas instancē – Civillietu tiesu palātā – 13 tiesneši.

Faktiskais Augstākajā tiesā strādājošo tiesnešu skaits 2015.gada sākumā bija 47, gada beigās – 45.

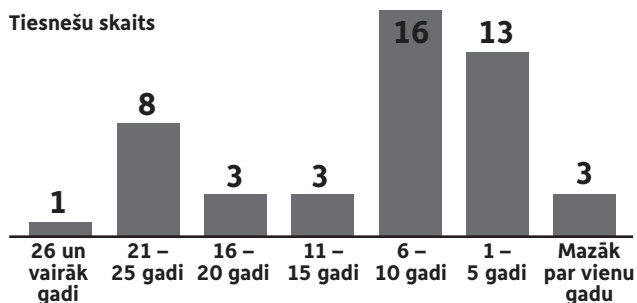
Divi bijušās Krimināllietu tiesu palātas tiesneši, kas netika pārcelti uz departamentu, atbilstoši likumā „Par tiesu varu” noteiktajam regulējumam tiesneša pienākumus pilda Rīgas apgabaltiesā.

TIESNEŠU SASTĀVA IZMAIŅAS 2015. GADĀ

2015.gadā, paplašinoties departamentu sastāvam, darbu kasācijas instancē sāka jauni tiesneši. No 1.janvāra Kriminālietu departamentā – bijušās Kriminālietu tiesu palātas tiesneses Aija Branta un Anita Poļakova, Civillietu departamentā – bijusī Civillietu tiesu palātas tiesnese Marika Senkāne. Divās vakantajās tiesnešu amata vietās Civillietu departamentā, izmantojot likumā „Par tiesu varu” noteikto aizvietošanas kārtību, strādāja zemāku instanču tiesneši – no 9.februāra Civillietu tiesu palātas tiesnesis Īntars Bisters un no 1.maija Rīgas apgabaltiesas tiesnese Zane Pētersone. Savukārt Administratīvo lietu departamentā konkursa kārtībā tiesneša amata vietu tiesneses Daces Mitas ilgstošā prombūtnē aizvietoja Administratīvās apgabaltiesas tiesnese Dzintra Amerika.

Sasniedzot likumā noteikto maksimālo tiesnešu vecumu, 16.jūnijā tiesneša amata pienākumus beidza pildīt Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Raimonds Grāvelsiņš. Kā jau iepriekš minēts, Civillietu tiesu palātas tiesnesis Īntars Bisters un Rīgas apgabaltiesas tiesnese Zane Pētersone pārcelti uz Civillietu departamentu. Gan viņu vietā, gan pārejās vakantajās tiesu palātas tiesnešu amata vietās, ņemot vērā palātai noteikto likvidāciju 2016.gada

● TIESNEŠU DARBA STĀŽS AUGSTĀKĀJĀ TIESĀ

Aija Branta

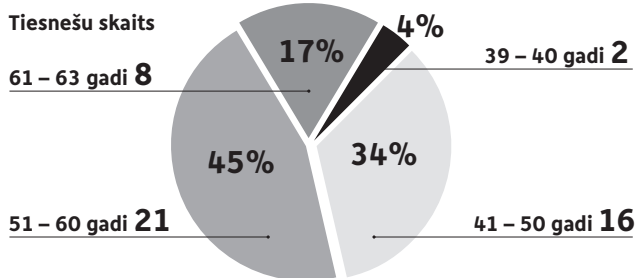
Anita Poļakova

Marika Senkāne

31.decembrī, tiesneši pastāvīgā darbā netika pieņemti, bet tiesnešu vakances uz laiku aizvietoja Rīgas apgabaltiesas tiesneši Mairita Šķendere, Normunds Riņķis, Sandra Krūmiņa un Inese Grauda. Normunds Riņķis beidza pildīt Augstākās tiesas tiesneša pienākumus 31.decembrī, bet Inese Graudai uzdots turpināt pildīt Civillietu tiesu palātas tiesneša pienākumus. 1.jūnijā par Augstākās tiesas tiesneša pienākumu izpildītāju Civillietu tiesu palātā uz laiku pieņemta Rīgas apgabaltiesas tiesnese Gunta Freimane, ar 31.augustu – Zemgales apgabaltiesas tiesnese Marianna Terjuhana. Saeima 12.marta sēdē no Augstākās tiesas tiesneša amata atbrīvoja Ervinu Kušķi.

● AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠU VECUMA STRUKTŪRA

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI PAŠPĀRVALDES INSTITŪCIJĀS

Tieslietu padome – Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs (Tieslietu padomes priekšsēdētājs), Civillietu departamenta tiesnese Ināra Garda (Tieslietu padomes priekšsēdētāja vietniece).

Tiesnešu disciplinārkolēģija – Kriminālietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe (disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs), Civillietu departamenta tiesneši Valerijans Jonikāns un Valerijs Maksimovs (no 05.11.), Kriminālietu departamenta tiesnesis Pēteris Opincāns, Administratīvo lietu departamenta tiesnesis Jānis Neimanis.

Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija – Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Civillietu departamenta tiesnesis Aivars Keišs, Kriminālietu departamenta tiesnesis Artūrs Freibergs (no 02.03.), Civillietu tiesu palātas tiesneša p.i. Marianna Terjuhana (no 05.11.).

Tiesnešu ētikas komisija – Administratīvo lietu departamenta tiesnese Dace Mita un Civillietu departamenta tiesnese Marika Senkāne.

TIESNEŠU PAPILDU PIENĀKUMI

Papildus tiešajam darbam lietu izskatīšanā un tiesnešu pašpārvaldes tiesneši veic arī citus pienākumus.

Kriminālietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe ir Augstākās tiesas plēnuma ievēlēts tiesnešu pārstāvis Centrālajā vēlēšanu komisijā.

Dr.iur. Jautriete Briede tiesneša darbu apvieno ar profesora amatu Latvijas Universitātē, Dr.iur. Jānis Neimanis ir LU asociētais profesors.

Tiesneši Valerijans Jonikāns, Aivars Keišs, Zane Pētersone, Marika Senkāne, Aigars Strupiņš, Voldemārs Čiževskis, Pēteris Dzalbe, Veronika Krūmiņa, Dace Mita, Jānis Neimanis, Marianna Terjuhana 2015. gadā bijuši lektori Latvijas Tiesnešu mācību centrā. Veronika Krūmiņa arī Valsts administrācijas skolā un mācību centrā „Funditus”, Jānis Neimanis – Nodokļu konsultantu asociācijā un Maksātspējas administratoru asociācijā.

Tiesneši piedalās darba grupās likumprojektu un likumu grozījumu izstrādāšanai. Edīte Vernuša strādā Tieslietu ministrijas darba grupā Civilprocesa likuma

normu pilnveidošanai, Aigars Strupiņš – Komerclikuma darba grupā un darba grupā par advokātu biroju juridisko statusu, Anda Vitola – Maksātnespējas jomas regulējuma pilnveidošanas darba grupā, Zane Pētersone – Autortiesību likuma grozījumu darba grupā, Vanda Čirule piedalās ekspertu grupā intelektuālā īpašuma tiesību jomā, Intars Bisters darba grupā par notariālo aktu formu darījumiem ar nekustamo īpašumu. Veronika Krūmiņa piedalās Administratīvā procesa pastāvīgajā darba grupā.

Tiesneses Anda Briede, Inguna Radzeviča un Veronika Krūmiņa ir zvērinātu advokātu eksaminācijas komisijas locekles, Zane Pētersone – Mediatoru sertifikācijas un atestācijas komisijas locekle, Ineta Ozola – zvērinātu tiesu izpildītāju disciplinārlietu komisijas locekle.

Krimināllietu departamenta tiesnešiem papildu slodze

bija sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu akceptēšana atbilstoši Operatīvās darbības likumam.

Tiesnese Jautriete Briede ir Ministru kabineta apstiprināta *ad hoc* tiesnese no Latvijas Eiropas Cilvēktiesību tiesā. 2015.gadā viņa pildīja ECT tiesneses pienākumus divās lietās Lielajā palātā.

Zane Pētersone ir Eiropas tiesnešu asociācijas mediācijai (*GEMME*) valde un Latvijas pārstāve *Eurojust* Apvienotajā uzraudzības iestādē. Aija Branta – Latvijas pārstāve Tieslietu sistēmu efektivizācijas komisijā (*CEPEJ*) un Eiropas tiesnešu konsultatīvajā padomē (*CCJE*).

Aigars Strupiņš darbojas Uzņēmumu reģistra konsultatīvajā padomē. Jautriete Briede Eiropas Kopienas un Vācijas fonda projekta ietvaros veica juridisko analīzi Kirgizstānas Administratīvā procesa likuma projektam.

STRUKTŪRVIENĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS

Augstākās tiesas plēnums 2016.gada 26.februārī

● AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS RĀDĪTĀJU KOPSAVILKUMS 2011.–2015.GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas*	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2011	4986	4844	3064
2012	5282	5194	3152
2013	5521	5073	3600
2014	4936	4593	3943
2015	3562	4550	2955

* Tai skaitā lietas, kas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības, vai saskaņā ar KPL un CPL pārejas noteikumiem

● KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS VEIDS 2015.GADĀ

	Izskatītas lietas	Mutvārdu procesā	Rakstveida procesā	Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību/pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu
Civillietu departaments	1758	13	471	1274 (73%)
Krimināllietu departaments	652	3	230	419 (64%)
Administratīvo lietu departaments	1034	8	485	541 (52%)
Kopā	3444	24	1186	2234 (65%)

● LIETU SKAITS UN TIESNEŠU SLODZE AUGSTĀKAJĀ TIESĀ 2015.GADĀ

	Neizskatīto lietu atlikums gada sākumā	Saņemto lietu skaits	Izskatīto lietu skaits*	Lietas nosūtītas atpakaļ vai citai tiesai	Nepabeigto lietu skaits	Vidējais tiesnešu skaits**	Izskatītas lietas uz 1 tiesnesi (bez atpakaļ nosūtītajām lietām)	Lietu izskatīšanas vidējais ilgums (mēn.)
Civillietu departaments	2085	1420	1827	34	1644	16	114	15
Krimināllietu departaments	107	762	708	28	133	8	89	1,3
Administratīvo lietu departaments	505	1226	1060		671	8,8	121	3,3
Kopā departamentos	2697	3408	3595	62	2448			
Civillietu tiesu palāta	1246	154	812	81	507	9,4	86	10,3
Kopā Augstākajā tiesā	3943	3562	4407	143	2955			

* Bez lietām, kas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības

** Aprēķinot vidējo tiesnešu skaitu, ņemti vērā bezgalas atvaļinājumi un darba uzsākšanas un beigšanas datums

CIVILLIETU DEPARTAMENTS

Civillietu departamenta priekšsēdētāja Edīte VERNUŠA

Tiesneši 2015.gadā: Anda BRIEDE, Vanda CĪRULE, Anita ČERŅAVSKA, Ināra GARDA, Valerijans JONIKĀNS, Aivars KEIŠS, Ļubova KUŠNIRE, Inta LAUKA, Valērijs MAKSIMOVŠ, Normunds SALENIEKS, Marika SENKĀNE, Aigars STRUPIŠS, Anda VĪTOLA, Mārīte ZĀĢERE; pienākumu izpildītāji Intars BISTERS (no 09.02.), Zane PĒTERSONE (no 01.05.)

Civillietu departamenta priekšsēdētājas Edītes Vernušas ziņojums

Civillietu departamenta darbs 2015.gadā ir bijis intensīvs un saspringts ar mērķi samazināt neizskatīto lietu atlikumu, samazināt lietu izskatīšanas termiņus, kas iepriekšējos gados bija smaga problēma, tani pašā laikā nekaitējot lietu izskatīšanas kvalitātei. Šajā ziņā pagājušajā gadā ir sasniegts zināms progress un aizvadīto gadu var vērtēt kā veiksmīgu.

LIETU APRITE CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ

Ļemto civillietu skaits. Pozitīvi ir tas, ka 2015.gadā samazinājies departamentā ņemto civillietu skaits. Kopš 1996.gada ņemto civillietu skaits ik gadu pieaug. Par lūzuma punktu jāuzskata 2013.gads, kad ņemto lietu skaits bija vislielākais un tad tas lēnām samazinājās. 2013.gadā ņemtas 1770 lietas, 2014.gadā 1594 lietas, bet 2015.gadā 1420 lietas. Samazinājums bijis galvenokārt uz maza apmēra prasību rēķina, jo no 2014.gada 1.apriļa tiesas spriedumi lietās par maza apmēra prasībām ir pārsūdzami tikai apelācijas kārtībā. To varētu uzskatīt par pēdējo gadu pozitīvāko notikumu.

Tajā pašā laikā vērojama tendence palielināties blakus sūdzību skaitam. Ja 2013.gadā ņemtas 130 blakus sūdzības, 2014.gadā – 135, tad 2015.gadā blakus sūdzību skaits palielinājies līdz 300. Tādējādi 2015.gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, blakus sūdzību skaits vairāk nekā divkāršojās, kā arī 3,4 reizes ir palielinājies pieteikumu skaits par lietas ierosināšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Blakus sūdzību skaita pieaugums ir saistāms ar Civillietu tiesu palātas reformu,

2015. gadā tiesvedībā 3505 lietas

Izskatīta 1861 lieta – 53%

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 1758
- sakarā ar būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību pārkāpumiem (protesti) – 35
- sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 34
- lietas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības – 34

Viens tiesnesis
vidēji izskatījis:
110 lietas

Lietu izskatīšanas
vidējais ilgums:
15 mēneši

LIETU SKAITS CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ 2011.–2015.GADĀ

Gads	Ņemtas lietas	Izskatītas lietas*	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2011	1358	1031	46	1202
2012	1635	1382	49	1455
2013	1770	1373	43	1852
2014	1594	1361	40	2085
2015	1420	1861	53	1644

* Tai skaitā lietas, kas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības (2011.-11, 2012.-44; 2013.-31, 2014.-24, 2015.-34)

kā rezultātā visas blakus sūdzības no apgabaltiesām skatāmas Civillietu departamentā. Savukārt pieteikumu par lietas ierosināšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem skaita palielināšanās galvenokārt saistīta ar pieteikumu iesniedzēju vēlmi panākt lietas jaunu izskatīšanu, ja rīcības sēdē ir atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību. Pamatojums minētajiem pieteikumiem ir tikai atsaukšanās uz lietas apstākļu nenovērtēšanu, jaunu pierādījumu iesniegšana utt., kas nav iemesls, lai varētu šādus pieteikumus apmierināt.

Izskatītās lietas un to struktūra. Izskatīto lietu skaits 2015.gadā palielinājies par 500 lietām (1361 lieta 2014.gadā, 1861 lieta 2015.gadā). Vislielākais paldies visiem departamenta tiesnešiem, kuri saprotoši un atsaucīgi, ar saspringtu darbu to paveica.

Nemot vērā izskatāmo lietu lielo apjomu, pastiprināta uzmanība tika veltīta tam, lai vairāk lietas tiktu izskatītas rīcības sēdēs un plauktos negulētu lietas, kurās kasācijas tiesvedības ierosināšana būtu atsakāma un lai lietas

● CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA

Lietu kategorija	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
Lietas, kas izriet no saistību tiesībām	1046	59
Lietas, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām	155	9
Lietas, kas izriet no darba līguma attiecībām	139	8
Lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām	104	6
Morālā kaitējuma atlīdzināšana	61	3
Lietas, kas izriet no telpu īres līguma attiecībām	60	3
Sūdzības par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu lēmumiem	26	1
Dalībnieku, akcionāru sapulces/valdes lēmumu, protokolu atzīšana par spēkā neesošiem	19	1
Mantojuma lietas	15	1
Godu un cieņu aizskarošu un nepatiesu ziņu atsaukšana	15	1
Lietas, kas izriet no autortiesībām, patenttiesībām, dizainparauga un preču zīmju aizsardzības	11	1
Par zvērīnāta tiesu izpildītāja, zvērīnāta notāra rīcību, lēmuma atcelšanu	10	1
Pārējās	97	6
Kopā	1758	100

dalībniekiem apmēram divus gadus nav jādzīvo neziņā par to, vai kasācijas tiesvedība tiks ierosināta vai nē. Šobrīd uz rīcības sēdi jāgaida apmēram 9–10 mēnešus, kas ir zināms sasniegums, salīdzinot ar 2014.gadu.

2015.gadā atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību 1245 lietās – 79 %. Pēdējos gados ar katru gadu atteikto kasācijas tiesvedību skaits palielinās (2011. – 45%, 2012. – 63%, 2013. – 72%, 2014. – 74%).

2014.gadā 8% spriedumu atstāti negrozīti, 2015.gadā – 4%. Ja 2012. gadā negrozīts 151 spriedums, tad 2015.gadā – 69 spriedumi.

Izskatīto lietu struktūrā lielu izmaiņu nav. Joprojām vairums ir lietas, kas izriet no saistību tiesībām (2015. gadā – 59%, 2014. – 50%), savukārt lietu skaits, kurās ir strīds par īpašuma tiesībām, kas izriet no darba līguma attiecībām un no ģimenes tiesiskajām attiecībām, ir apmēram iepriekšējo gadu līmeni.

Neizskatīto lietu atlikums. Statistikas dati liecina, ka straujāks saņemto lietu un nepabeigto lietu pieaugums vērojams no 2006.gada. Nepabeigto lietu atlikums 2015. gada sākumā bija 2085 lietas – 34 reizes vairāk nekā 2000.gadā un par 500 reizēm vairāk, salīdzinot ar 1996. gadu. Tas bija tāpēc, ka saņemto lietu daudzums bija lielāks, nekā spēts izskatīt.

Komplekso pasākumu rezultātā pēdējā gada laikā neizskatīto lietu atlikums samazinājies par 441 lietu (2014. gadā – 2085, 2015.gadā – 1644). Tas ir pirmais gads kopš 2006.gada, kad neizskatīto lietu atlikums ir samazinājies. Lietu uzkrājuma mazināšanos veicināja saņemto lietu skaita samazināšanās, tiesnešu skaita palielināšana, kā arī izmaiņas Civilprocesa likumā, kas deva iespēju izskatīt lietas rakstveida procesā pēc lietā esošiem materiāliem un rīcības sēžu lēmumos nenorādīt plašus argumentus.

● CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	1245	79
Spriedums atstāts negrozīts	69	4
Spriedums atcelts pilnībā vai daļā	243	15
Spriedums grozīts	8	1
Kasācijas tiesvedība izbeigta	21	1
Kopā	1586	100

● CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (LĒMUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Atteikts ierosināt tiesvedību	6	4
Lēmums atstāts negrozīts	104	60
Lēmums atcelts pilnībā vai daļā, nododot jaunai izskatīšanai	33	19
Lēmums atcelts pilnībā vai daļā un jautājums izlemts pēc būtības	12	7
Lēmums grozīts	1	1
Lietā atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	16	9
Kopā	172	100

Lietu izskatīšanas termiņi. Lietu izskatīšanas termiņi Civillietu departamentā joprojām ir lieli. Lietu izskatīšanas vidējais ilgums 2015.gadā ir bijis 15 mēneši – nedaudz mazāks par iepriekšējo gadu, kad bija 17,2 mēneši.

Saskaņā ar lietu sadales plānu prioritāte lietu izskatīšanā ir darba lietām (prasībām par atjaunošanu darbā, darba devēja uzteikuma atzīšana par spēkā neesošu, darba algas piedziņa), strīdiem, kas saistīti ar bērnu tiesību aizsardzību, lietām, kurās tiesvedība notiek ilgāku laiku, ja ir citi pamatoti iemesli lietas paātrinātai izskatīšanai (piemēram, lietas dalībnieku iesniegumi, lai nepieļautu zaudējuma apmēra palielināšanos, ievērojot lietas dalībnieku vecumu, veselības stāvokli u.c.), lietām, kurās iesniegti protesti Civilprocesa likuma 483. un 484.panta kārtībā, ievērojot Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Satversmes tiesas norādījumus.

Civilprocesa likums nosaka saīsinātus termiņus arī lietām par kapitālsabiedrību dalībnieku (akcionāru) sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem gan izskatīšanai rīcības sēdēs, gan rakstveida procesā, gan tiesas sēdē (CPL 250.⁴¹, 250.² p.). Visās norādītajās lietās departaments cenšas ievērot saīsinātos termiņus, un šādas lietas tiek izskatītas apmēram 6 mēnešu laikā.

Pašlaik rīcības sēdēs tiek izskatītas lietas, kas saņemtas 2015.gada maijā, bet kasācijas kārtībā lietas, kas saņemtas 2013.gada beigās un 2014.gada sākumā. Tā kā 2013.gadā bija vislielākais saņemto lietu skaits un vislielākais ierosināto lietu skaits, tad tikai tagad departaments beidz izskatīt 2013.gadā ierosinātās lietas, uz kurām neattiecas saīsinātie lietu izskatīšanas termiņi.

● KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI ZEMĀKAS INSTANCES TIESĀM

Tiesas	Pārsūdzēti nolēmumi	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā	Nolēmums grozīts	Lieta atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	Atcelti un grozīti nolēmumi %
Civillietu tiesu palāta	370	61	51	-	10	248	14
Rīgas apgabaltiesa	874	70	152	5	21	626	18
Kurzemes apgabaltiesa	115	12	16	1	1	85	15
Latgales apgabaltiesa	80	8	8	1	-	63	11
Vidzemes apgabaltiesa	77	7	12	1	1	56	17
Zemgales apgabaltiesa	89	8	11	1	1	68	14
Kopā apelācijas instances	1605	166	250	9	34	1146	16
Rajonu (pilsētu) tiesas	153	7	38	-	3	105	25

CIVILLIETU DEPARTAMENTA TIESNEŠI

Augstākās tiesas plēnums 1995.gada 3.oktobrī apstiprināja Civillietu departamentu 8 senatoru sastāvā. 2003.gadā strādāja jau 10 senatori, no 2010.gada decembra 11, no 2011.gada rudens 12 senatori (ieskaitot departamenta priekšsēdētāju), no 2013. gada – 14 tiesneši. Taču bieži vien tiesnešu nomaiņa bija pietiekami ilgstošs laika posms un faktiski šajā laikā departaments nestrādāja pilnā sastāvā. Tika prognozēts, ka pilnvērtīga darba nodrošināšanai departamentā nepieciešami 17 tiesneši. No 2015.gada janvāra tiesnešu skaits palielināts vēl par vienu tiesnesi. Ņemot vērā konkrēto situāciju, Augstākās tiesas plēnums 2015.gada 6.martā nolēma, ka jāpalielina Civillietu departamentā strādājošo tiesnešu skaitu līdz 17 tiesnešiem jau pēc Krimināllietu tiesu palātas darbības izbeigšanas, negaidot Civillietu tiesu palātas likvidēšanu. Tieslietu padome 2015.gada 9.martā noteica, ka Civillietu departamentā strādās 17 tiesneši. Domājams, ka šāds tiesnešu skaits pašreizējā situācijā ir optimāls, lai samazinātu tiesvedībā esošo civillietu uzkrājumu un saīsinātu kasācijas kārtībā izskatāmo lietu termiņus.

Viens no pasākumiem kasācijas instances tiesas efektivitātes celšanai, protams, ir tiesnešu skaita palielināšana. Tomēr tiesnešu skaita palielināšanu ierobežo augstākās instances tiesas specifiskā būtība. Civillietu departamenta 2016.gada 16.februāra kopsapulcē tika apspriests jautājums, vai būtu nepieciešamība palielināt tiesnešu skaitu vēl par vienu vietu, taču ar balsu vairākumu (13 pret 2) tika nolemts, ka tas nav nepieciešams, jo jau šobrīd departamenta darbs kļūst smagnējs, palielinās paplašinātā sastāvā izskatīto lietu skaits, kas prasa papildu laika resursus.

Tiesnešu sastāvs Civillietu departamentā ir mainījies, notikusi pakāpeniska paaudžu maiņa. No sākotnējā sastāva šobrīd Civillietu departamentā strādā tikai Māriete Zāģere. Visi 17 departamentā strādājošie tiesneši ir ar lielu juridiskā darba pieredzi. Divi – Zane Pētersone un Intars Bisters – ir Civillietu departamenta tiesnešu pienākumu izpildītāji. Viņi ir labi iekļāvušies kolektīvā un varētu turpināt strādāt Civillietu departamentā.

Tiesnešu slodze. Tiesas sastāvs lietu izskatīšanai rīcības sēdēs, rakstveida procesos un tiesas sēdēs tiek veidots pēc principa, lai nodrošinātu pēc iespējas vienādu

slodzi departamentā strādājošiem tiesnešiem. Tiesu sastāvi tiek veidoti, nodrošinot mainību.

Izskatīto lietu skaits uz vienu tiesnesi pagājušajā gadā bija 110 lietas, 2014. gadā – 97. Īpaši jāatzīmē tiesnesis Valerijans Jonikāns, kurš izskatījis 158 lietas, Māriete Zāģere – 151, Anda Briede – 145, Ļubova Kušnīre – 145, Ināra Garda – 141, Valerijs Maksimovs – 140 lietas.

Civillietu departamenta kā kasācijas instances tiesas tiesnešu darbam nevajadzētu aprobežoties tikai ar lietu izskatīšanu, bet pagaidām diemžēl to nosaka lielais lietu uzkrājums.

Neskatoties uz lielo slodzi, tiesneši iespēju robežās piedalās gan darba grupās likumu pilnveidošanā, gan lasa lekcijas un darbojas tiesnešu pašpārvaldes institūcijās.

IZMAIŅAS NORMATĪVAJOS AKTOS

2015.gads sākās ar daudziem būtiskiem jaunumiem un grozījumiem tieslietu nozares regulējumā, kas skar arī civillietu izskatīšanu.

1.janvārī stājās spēkā grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju” un likumā „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās”, kas piespiedu dalītā īpašuma tiesisko attiecību gadījumā atceļ daudzdzīvokļu dzīvojamo māju dzīvokļu īpašnieku pienākumu kompensēt zemes īpašniekam nekustamā īpašuma nodokļa par zemi maksājumu.

1.janvārī stājās spēkā apjomīgi grozījumi Komerčķīlas likumā un ar to saistītie grozījumi Patentu likumā, Dizainparaugu likumā u.c.

1.janvāra spēkā stājās arī Šķirējtiesu likums un ar to saistītie grozījumi Civilprocesa likumā, kas paredz no Civilprocesa likuma izslēgt nodaļas un pantus, kas regulē gan šķirējtiesu izveidošanu un darbību, gan šķirējtiesas procesu, taču saglabājot Civilprocesa likumā valsts kontroli pastāvīgās šķirējtiesas procesa uzraudzībai, izsniedzot vai atsakoties izsniegt izpildu rakstu pastāvīgās šķirējtiesas nolēmuma piespiedu izpildei.

Ar 1.janvārī stājās spēkā arī grozījumi Civilprocesa likuma 81.nodaļā, kas ievieš izmaiņas spēkā esošajā kārtībā attiecībā uz starptautisko civilprocesuālo sadarbību dokumentu izsniegšanā starp Eiropas Savienības dalībvalstīm. Latvijas tiesas dokumentus lietas dalībniekiem, kas tiesvedības procesā piedalās no citām dalībvalstīm, vairs nesūta uz šīm citām dalībvalstīm ar Tieslietu ministrijas starpniecību un arī nesaņem no

● **CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ CIVILPROCESA LIKUMA 483.–485.PANTA KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)**

Lietu kategorija	Skaits	% no izskatītajām lietām
Lietas par uzņēmumu un uzņēmējdarbību maksātnespēju	10	29
Saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana	8	23
Lietas, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām	6	17
Ārpustiesas tiesiskās aizsardzības process	3	8
Fiziskas personas maksātnespējas pieteikums	3	8
Sūdzības par maksātnespējas administratoru lēmumu vai rīcību	2	6
Sūdzības par kreditoru sapulces lēmumu	1	3
Lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām	1	3
Lietas, kas izriet no saistību tiesībām	1	3
Kopā	35	100

● **CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ CIVILPROCESA LIKUMA 483.–485.PANTA KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)**

Rezultāts	Skaits	Procenti
Nolēmums atstāts negrozīts	4	12
Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā	26	74
Atteikts ierosināt tiesvedību	5	14
Kopā	35	100

ministrijas, bet sadarbojas tieši ar attiecīgajām dalībvalstu kompetentajām iestādēm. Cerams, ka šāda kārtība ļauj dokumentu pārsūtīšanu veikt ātrāk un efektīvāk, izvairoties no liekas dokumentu pārsūtīšanas, un tas veicina kopējo procesa efektivitāti šādās pārrobežu lietās.

10. un 11.janvārī stājās spēkā arī citi grozījumi Civilprocesa likumā, no 1. janvāra arī attiecībā uz tā sauktajām tirajām tiesu instancēm, realizējot kompetenču pārdali starp tiesu instancēm.

Ši ir tikai daļa no izmaiņām. Sakarā ar to paveras plašs darba lauks Tiesnešu mācību centram, lai vērstu tiesnešu uzmanību uz pieņemtajām izmaiņām.

Tiesiskā regulējuma pilnveidošana. Šobrīd, kad Civillietu departamentam ir izdevies samazināt gan lietu uzkrājumu, gan lietu izskatīšanas termiņus, ir būtiski turpināt veikt pasākumus, kuru rezultātā ne vien tiktu likvidēts atlikušais lietu uzkrājums un samazināti lietu izskatīšanas termiņi, bet arī tiktu nodrošināta Civillietu departamenta kā kasācijas instances tiesas pilnvērtīga darbība. Šī mērķa sasniegšanai nozīmīgu atbalstu var sniegt likumdevējs.

Vēsturiskā un ārvalstu pieredze liecina, ka kasācijas instances tiesai primāri jādarbojas visas sabiedrības interesēs, nevis atsevišķu prāvnieku interesēs. Tiesu

politikai jābūt vērsta uz to, lai prāvnieki saņem taisnīgu sava strīda risinājumu pirmajās divās tiesu instancēs, bet trešā instance nodrošina principiālu un visai tiesību sistēmai un tautsaimniecībai nozīmīgu jautājumu atrisināšanu, veidojot attiecīgu judikatūru. Tādējādi arī visa tiesu iekārta kalpotu tās virsmērķim – nodrošināt augstu tiesiskuma un tiesiskās drošības līmeni Latvijā.

Civillietu departamenta atslogošana no mazākas nozīmes lietām novirzītu departamenta resursus augstākajai tiesu instancei raksturīgu uzdevumu veikšanai, proti, vienotas tiesu prakses nodrošināšanai un likuma robu aizpildīšanai. Tas savukārt sniegtu vairākus ieguvumus: veicinātu sabiedrības uzticēšanos gan tiesu varai, gan valsts varai kopumā; uzlabotu uzņēmējdarbības un ārvalstu investīciju vidi Latvijā; mazinātu nepieciešamību vērsties tiesā un attiecīgi atslogotu zemāko instanču tiesas.

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) pasūtītajā pētījumā par tiesvedības ātrumu ietekmējošiem apstākļiem secināts, ka tiesu nolēmumu paredzamībai, t.i., iespējai jau iepriekš paredzēt, kā tiesa piemēros likumu, ir ārkārtīgi liela nozīme no ekonomikas skatupunkta. Kā tas pamatoti secināts pētījumā, tiesu nolēmumu paredzamība ir atkarīga no likuma vienveidīgas piemērošanas, t.i., līdzīgu strīdu vienādas izspriešanas. Kasācijas instances tiesai savukārt ir vadošā loma šādas vienveidīgas tiesu prakses nodrošināšanā. Kasācijas instances tiesas atslogošanai no lietām, kurās nav jārisina tiesību sistēmai un tautsaimniecībai nozīmīgi tiesību jautājumi, prioritāri izmantojami tā saucamie *kasācijas filtri* jeb Civilprocesa likumā ietverti mehānismi, kas ierobežo kasācijas tiesvedības ierosināšanu par tādām lietām, kuru izspriešanai nav būtiskas nozīmes citās priekšā stāvošās lietās.

Civillietu departaments ir vērsies Civilprocesa likuma darba grupā ar vairākiem priekšlikumiem par šādu filtru un citu mehānismu pilnveidošanu un noteikšanu. Diskusijas darba grupā sākās produktīvi, pašreiz tās ir apstājušās, bet cerams, ka tuvākajā laikā darbs pie grozījumiem turpināsies. Mūsdiā, būtu jāveic grozījumi arī attiecībā uz blakus sūdzībām, paredzot instrumentu, lai rīcības sēdē varētu atteikt skatīt blakus sūdzību, ja pārsūdzētais lēmums ir pareizs. Būtu jārisina arī jautājums par pieteikumu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem ierobežošanu Civillietu departamentā – pirmkārt, būtu nepieciešams noteikt valsts nodevu par pieteikumu iesniegšanu, otrkārt, šādu pieteikumu izlemšana arī par apelācijas instances tiesas nolēmumiem varbūt varētu notikt tajā pašā apelācijas instancē, bet citā sastāvā. Jāņem vērā, ka šādos gadījumos nenotiek lietas pārskatīšana, bet tikai pieteikumā norādīto apstākļu izvērtēšana, proti, vai tie uzskatāmi par jaunatklātiem Civilprocesa likuma izpratnē, un to sekmīgi varētu veikt apelācijas instances tiesa.

Lietu pieplūdumu kasācijas instancē varētu samazināt arī pirmās un otrās instances tiesu spriedumu kvalitātes uzlabošana. Šajā darbā būtu vēlams iesaistīties departamenta tiesnešiem, kas jau tiek darīts, lasot lekcijas Tiesnešu mācību centrā. Taču lielais izskatāmo lietu skaits diemžēl neļauj to darīt aktīvāk.

Likumu pilnveidošanas procesa paātrināšanas nolūkā būtu lietderīgi likumdošanas iniciatīvas tiesības piešķirt Tieslietu padomei.

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

Kriminālietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris DZALBE

Tiesneši 2015.gadā: Aija BRANTA, Voldemārs ČIŽEVSKIS, Artūrs FREIBERGS, Anita NUSBERGA, Pēteris OPINCĀNS, Anita POĻAKOVA, Inguna RADZEVIČA

**Kriminālietu departamenta priekšsēdētāja
Pētera Dzalbes ziņojums**

Pagājis gads, kopš strukturālajām reformām, kas saistītas ar Augstākās tiesas Kriminālietu tiesu palātas likvidāciju. Kriminālietu departamentam gada pirmie mēneši pagāja neziņā un psihoemocionālā saspringumā, jo reforma netika pabeigta tā, kā sākumā bija noteikts normatīvajos aktos. Līdz ar grozījumiem likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumos ar Augstākās tiesas plēnuma balsojumu Kriminālietu departamentā paredzēto 10 tiesnešu vietā palika 8 tiesneši. No Kriminālietu tiesu palātas tika pārņemtas lietas par izdošanas pieļaujamību, kā arī papildpienākumi, kas izriet no speciālajiem likumiem.

Pirmā gada darba rezultāti rāda, ka veikta reorganizācija pozitīvus rezultātus Kriminālietu departamentam nav devusi.

Ja pēdējo trīs gadu laikā saņemto lietu skaits īpaši nemainās, tad pagājušajā gadā nedaudz palielinājās neizskatīto lietu skaits un lietu izskatīšanas ilgums. Kā to var izskaidrot?

Kā jau minēju, Kriminālietu departaments pārņēma visus papildpienākumus, kas izriet no speciālajiem likumiem, kurus iepriekš pildīja arī citu Augstākās tiesas struktūrvienību tiesneši. Laika ziņā šie papildpienākumi aizņēma gandrīz 3 mēnešus tiesnešu laika, līdz ar to tiesas spriešanai, kas ir galvenais pamatpienākums, paliek ievērojami mazāk laika. Tas liecina, ka Kriminālietu departamenta veiktais aprēķins un prognoze, ka departamentā ir nepieciešami 10 tiesneši, bija pareizs. Līdz ar to tuvāko gadu laikā, kamēr netiks veikti būtiski grozījumi speciālajos likumos un procesuālajos likumos,

2015. gadā tiesvedībā 869 lietas

Izskatītas 736 lietas – 85%

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 652
- sakarā ar būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību pārkāpumiem – 34
- piekritības noteikšanas lietas – 8
- ārvalsts izdotas personas izdošana ES dalībvalstij – 9
- ārvalstu spriedumu atzīšana un sodu izpildīšana – 5
- lietas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības – 31

Viens tiesnesis
vidēji izskatījis:
92 lietas

Lietu izskatīšanas
vidējais ilgums:
1,3 mēneši

● LIETU SKAITS KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ 2011.–2015.GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas*	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2011	726	725	93	55
2012	798	755	89	98
2013	762	707	82	153
2014	782	828	89	107
2015	762	736	85	133

* Tai skaitā lietas, kas nosūtītas atpakaļ tiesai bez izskatīšanas vai pēc piekritības (2011.-10, 2012.-13, 2013.-17; 2014.-26, 2015.-28)

prognozējams neizskatīto lietu skaita pieaugums un lietu izskatīšanas ilguma palielināšanās.

Vai tāds bija reformas mērķis? Mūsaprāt, reformas mērķis bija stiprināt gan kasācijas instances tiesu, gan apelācijas instances tiesas. Līdz šim šis mērķis nav sasniegts. Nevar prasīt no tiesneša vairāk par viņa fizisko un garīgo spēku robežu.

Vienlaikus ar savu tiešo pienākumu un papildpienākumu pildīšanu Kriminālietu departamenta tiesneši piedalījās tiesnešu pašpārvaldes institūciju un Disciplinārtiesas darbā, tiesu prakses apkopošanā, Tiesnešu mācību centra nodarbībās gan kā klausītāji,

● KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA PĒC NOZIEDZĪGĀ NODARĪJUMA VEIDIEM

Noziedzīgā nodarījuma veids	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu	247	38
Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un kārtību	101	16
Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā	68	10
Noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību	53	8
Noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību	52	8
Nonāvēšana	33	5
Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību	25	4
Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldes kārtību	18	3
Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā	16	2
Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju	11	2
Noziedzīgi nodarījumi pret personas pamattiesībām un pamatbrīvībām	7	1
Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošana	7	1
Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi	6	1
Noziedzīgi nodarījumi pret ģimeni un nepilngadīgo	4	1
Noziedzīgi nodarījumi pret personas brīvību, godu un cieņu	3	0
Noziegumi pret cilvēci, mieru, kara noziegumi, genocīds	1	0
Kopā	652	100

* pie nozieguma kopības uzrādīts Krimināllikuma pants par smagāko noziedzīgo nodarījumu

gan kā lektori, papildināja savas zināšanas konferencēs, novārtā nepameta arī lēmumu satura pilnveidošanu.

Sadarbībā ar Judikatūras nodaļu, Tiesnešu mācību centru, augstskolu mācībspēkiem un citiem speciālistiem 2015.gadā veikti tiesu prakses apkopojumi par tiesu praksi krimināllietās par cietsirdību un vardarbību pret bērniem, tiesu praksi lietās par ārvalsts noteikto sodu izpildīšanu Latvijā un tiesu praksi krimināllietās pēc Krimināllikuma 320., 321., 322., 323.panta, tas ir, par kukuļošanu.

Apkopojam arī kasācijas instances tiesas lēmumus, ar kuriem grozīti vai atcelti zemāko instanču nolēmumi. No visām Krimināllietu departamentā kasācijas kārtībā izskatītajām lietām 62% lietās atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā, 12% lietās nolēmums atstāts negrozīts, 21% lietu nolēmums atcelts pilnībā vai daļā, nosūtot lietu jaunai izskatīšanai, 2% – izbeidzot kriminālprocesu. Līdzīgi lietu izskatīšanas rezultāti bija arī iepriekšējā gadā.

Pa apgabaltiesām kasācijas kārtībā pārsūdzētie apelācijas instances nolēmumi atcelti un grozīti: Rīgas apgabaltiesā – 20%, Kurzemes apgabaltiesā – 19%, Latgales apgabaltiesā – 31%, Vidzemes apgabaltiesā – 26%, Zemgales apgabaltiesā – 23%. Savukārt no rajonu

● KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI

Rezultāts	Lietu skaits	Procenti
Atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā	407	62
Nolēmums atstāts negrozīts	79	12
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, nosūtot lietu jaunai izskatīšanai	135	21
Nolēmums atcelts pilnībā vai tā daļā, izbeidzot kriminālprocesu	13	2
Nolēmums grozīts	6	1
Kasācijas tiesvedība izbeigta	12	2
Kopā	652	100

● KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ KRIMINĀLPROCESA LIKUMA 62. UN 63.NODAĻAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI

Rezultāts	Lietu skaits	Procenti
Nolēmums atstāts negrozīts	10	30
Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā, nosūtot lietu jaunai iztiesāšanai	13	38
Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā, izbeidzot kriminālprocesu	11	32
Kopā	34	100

(pilsētu) tiesu kā pirmās instances tiesu kasācijas kārtībā pārsūdzētajiem nolēmumiem atcelti un grozīti 52%.

Departaments tikai ar nokavējumu – veicot tiesu prakses apkopojumus – konstatē trūkumus tiesu darbā, jo lielākā daļa no izskatītajām lietām netiek pārsūdzētas kasācijas kārtībā. Profesore Valentija Liholaja ir novērojusi, ka, „izvērtējot sprieduma saturu, kas taisīti gan vienošanās procesā, gan arī lietās, kas izskatītas bez pierādījumu pārbaudes, rodas iespaids, ka tendence izskatīt krimināllietas ātrāk un lētāk kopumā ir negatīvi ietekmējusi tiesas spriešanas kvalitāti” (*Jurista Vārds, 23.02.2016.*). Savukārt profesors Kalvis Torgāns ierosina „katrā tiesā koleģiālā veidā, teiksim, reizi gada ceturksnī, paanalizēt savus spriedumus. Domājams, ka katram tiesnesim viena sava kolēģa sprieduma analītiskai izlasišanai varētu pietikt ar pusstundu. Tāda savstarpēja pieredzes apmaiņa dotu labas idejas un spriedumu kvalitātes kāpinājumu, kā arī stiprinātu pašdisciplīnu” (*Jurista Vārds, 23.02.2016.*).

Pārdomu vērti ir gadījumi, kad izmeklētāja sākotnēji formulēto iespējamo apsūdzību lēmumā par kriminālvajāšanas uzsākšanas nepieciešamību prokurors, izmantojot tehniskos līdzekļus, ar visām nepilnībām

● **PĀRSŪDZĒTO UN NOPROTESTĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI ZEMĀKU INSTANČU TIESĀM (KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ UN KPL 62. UN 63.NODAĻAS KĀRTĪBĀ)**

Tiesa	Pārsūdzēti nolēmumi	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums atcelts pilnībā vai daļā	Nolēmums grozīts	Atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu/ kasācijas tiesvedība izbeigta	Atcelti un grozīti nolēmumi %
Kriminālietu tiesu palāta	15	4	5	0	6	33
Rīgas apgabaltiesa	296	36	55	3	202	20
Kurzemes apgabaltiesa	57	8	9	2	38	19
Latgales apgabaltiesa	65	9	20	0	36	31
Vidzemes apgabaltiesa	61	7	15	1	38	26
Zemgales apgabaltiesa	111	13	26	0	72	23
Kopā apelācijas instancē	605	77	130	6	392	23
Rajonu (pilsētu) tiesas	81	12	42	0	27	52

un kļūdām pārliet lēmumā par personas saukšanu pie kriminālatbildības, tālak – lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai, savukārt tiesneši – tiesas spriedumā. Tas liecina par procesa virzītāja attieksmi pret veicamo darbu.

Tiesas darba kvalitāte ir atkarīga arī no citu procesā iesaistīto personu, tostarp prokurora, advokāta, attieksmes pret saviem pienākumiem. Profesionāli jāpildinveidojas gan tiesnešiem, gan prokuroriem, gan advokātiem.

Tiesnešu mācību centrs piedāvā mācības labā organizatoriskā līmenī. Taču, manuprāt, daļa no tiesnešiem un tiesu darbiniekiem mācību nodarbības apmeklē tikai tādēļ, lai varētu veikt ierakstu darba novērtēšanas lapās. Iespējams, Tiesnešu mācību centram kopā ar mācību programmu izstrādātājiem vajadzētu padomāt, vai pēc noteikta kursa pabeigšanas nebūtu nepieciešama apgūtā pārbaude vismaz testa veidā.

Arī šogad Kriminālietu departaments turpinās tikties ar tiesu apgabalu tiesnešiem. Departamenta tiesnešu uzdevums, tiekoties ar apgabalu tiesnešiem, ir vērst viņu

uzmanību uz nepieciešamību savus pienākumus pildīt atbildīgi, godprātīgi, pilnveidot sevi un citus.

Kriminālietu departaments aktivizēs darbu pie likumu pilnveidošanas, īpaši divos virzienos. Pirmais – par Augstākajai tiesai neraksturīgu speciālajos likumos deleģēto funkciju nodošanu citām tiesām, kas līdz šim nav guvis atbalstu attiecīgajās darba grupās un Saeimas komisijās. Otrais – kriminālprocesa vienkāršošana, nepārkāpjot personas tiesības uz taisnīgu tiesu.

Tāpat laiks jāvelta tiesnešu un darbinieku tālākizglītibai, departamenta lēmumu satura pilnveidošanai, atsevišķu aktuālu noziedzīgu nodarījumu izpētei, sadarbībai tiesu prakses apkopšanā.

Veiksmīgs solis Augstākās tiesas darba pilnveidošanā bija zinātniski analītisko padomnieku iesaistīšana departamentu darbā.

Tiesību jautājumu risināšanā Kriminālietu departaments sadarbojās ar Latvijas Universitātes profesoriem Valentiju Liholaju, Kristīni Stradi-Rozenbergu, Āriju Meikališu, Uldi Krastiņu, Rīgas Stradiņa Universitātes profesori Sandru Kaiju.

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika KRŪMIŅA

Tiesneši 2015.gadā: Jautrīte BRIEDE, Andris GUĻĀNS, Vēsma KAKSTE, Dace MITA, Jānis NEIMANIS, Ilze SKULTĀNE, Līvija SLICA, Rudīte VĪDUŠA, tiesneša pienākumu izpildītāja Dzintra AMERIKA (no 29.09.)

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas Veronikas Krūmiņas ziņojums

SAŅEMTO UN IZSKATĪTO LIETU DINAMIKA

Kopš 2012.gada Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā pastāvīgi pieaug saņemto lietu skaits. Salīdzinot ar 2012.gadu, 2015.gadā departamentā tika saņemts par 34% vairāk lietu (2012.gadā – 917 lietas, 2013.gadā – 1001 lieta, 2014.gadā – 1163 lietas, 2015.gadā – 1226 lietas).

Cēloņi departamentā saņemto lietu skaita pieaugumam ir vairāki:

1) šo četru gadu laikā Administratīvajā apgabaltiesā tiesnešu skaits ir papildinājies par 3 tiesnešiem. Trīs apgabaltiesas tiesneši gada laikā pabeidz vidēji apmēram 240 lietas. No tām vairāk par pusi, tas ir, vairāk nekā 120 nolēmumi, tiek pārsūdzēti Augstākajā tiesā. Šīs lietas ir vairāk nekā viena Augstākās tiesas tiesneša slodze;

2) pēdējie grozījumi Administratīvā procesa likumā, kas noteica, ka par kasācijas sūdzību un blakus sūdzību virzību lemj Administratīvo lietu departaments, nevis zemāku instanču tiesas, kā tas bija iepriekš. Ietekmi atstājis arī tas, ka vairāki procesuāli jautājumi un atsevišķas lietu kategorijas netiek pārsūdzētas apelācijas kārtībā, bet uzreiz kasācijas kārtībā;

3) likumdevējs konceptuāli izšķīries par „tiro trīs instanču” modeli, reformē Augstāko tiesu, tomēr vienlaikus neievēro šo konceptuālo pieeju un veido izņēmumus no trīspakāpju tiesu sistēmas, piemēram, tiek apspriesta ideja, ka rajona tiesas spriedums administratīvo pārkāpumu lietās uzreiz ir pārsūdzams kasācijas instancē.

2015. gadā tiesvedībā 1731 lieta

Izskatītas 1060 lietas – 61 %

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 1034
- sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 23
- lietas pirmajā (un vienīgajā) instancē – 3

Viens tiesnesis vidēji izskatījis: **118 lietas**

Lietu izskatīšanas vidējais ilgums: **3,3 mēneši**

LIETU SKAITS ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ 2011.–2015.GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2011	929	963	78	267
2012	917	912	77	272
2013	1001	955	75	318
2014	1163	976	66	505
2015	1226	1060	61	671

Šobrīd ir grūti prognozēt, kad departamentā saņemto lietu skaits varētu sākt samazināties vai vismaz nostabilizēties. Taču vērā ņemama tendence, ka Administratīvajā rajona tiesā saņemto lietu skaits kopš 2012.gada samazinās. 2015.gadā Administratīvajā rajona tiesā ir saņemta 2341 lieta, kas ir par 41% mazāk lietu nekā 2012.gadā (2012.gadā – 3989 lietas, 2013.gadā – 2791 lieta, 2014.gadā – 2387 lietas, 2015.gadā – 2341 lieta).

Ņemot vērā saņemto lietu skaitu, 2015.gadā ir pieaudzis arī vidējais svērtais lietu izskatīšanas ilgums departamentā. Tas ir 3,3 mēneši, salīdzinot ar 3,1 mēnesi 2014.gadā. Konkretizējot minēto statistisko rādītāju, kasācijas kārtībā izskatīto lietu vidējais ilgums Administratīvo lietu departamentā 2015.gadā bija 7–8 mēneši, savukārt blakus sūdzības kārtībā 1–2 mēneši.

Neraugoties uz nemainīgo tiesnešu skaitu, kopš 2013.gada katru gadu ir palielinājies departamentā izskatīto lietu skaits. 2012.gadā departaments izskatīja 912 lietas, 2013.gadā – 955 lietas, 2014.gadā – 976 lietas, 2015.gadā – 1060 lietas. Tātad 2015.gadā departaments izskatīja par 148 lietām vairāk nekā 2012.gadā.

Attiecībā uz departamentā izskatītajām lietām to iestāžu trijnieks, kuru lietas departamentā izskatītas visvairāk, jau vairākus gadus ir nemainīgs. Arī 2015.gadā visvairāk departamentā izskatītas lietas, kas ierosinātas,

pārsūdzot Valsts ieņēmumu dienesta (23%), pašvaldību (19%) un ministriju (12%) lēmumus.

Lietas departamentā pamatā tiek izskatītas rakstveida procesā. Mutvārdu procesā jau otro gadu pēc kārtas ir izskatīts mazāk par 10 lietām (2015.gadā – 8 lietas).

Pēdējos gados nemainīgs – ap 60% (2014.gadā – 60%, 2015.gadā – 62%) – ir saglabājies lietu skaits, kurās atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību.

Lai gan pēdējos gados vērojama pozitīva tendence samazināties atcelto zemāku instanču tiesu spriedumu skaitam (2013.gadā – 31%, 2014.gadā – 21%, 2015.gadā – 17%), tomēr jāatzīmē, ka atcelto un laboto nolēmumu, kuros novērstas zemākas instances tiesas argumentācijas nepilnības, skaits ir ievērojams un neapmierinošs. Reizēm lieta atgriežas Augstākajā tiesā divas, trīs reizes, līdz tiek novērstas tiesību normu piemērošanas kļūdas.

Atšķirībā no kasācijas kārtībā izskatīto lietu statistikas rādītājiem diemžēl ir palielinājies blakus sūdzības kārtībā atcelto zemāku instanču tiesu lēmumu skaits (2014.gadā – 18%, 2015.gadā – 24%).

Kopumā vērtējot zemāko instanču tiesu darbu, jāatzīmē arī atsevišķas negatīvas tendences, piemēram:

- nepilnības lietu izskatīšanas plānošanā. Kasācijas kārtībā saņemtajās lietās nereti ir novērojama tendence, ka tiesa ir noteikusi vienu sprieduma sastādīšanas datumu, taču spriedums tiek sastādīts nevis pēc viena, bet pat vairākkārtējiem sprieduma termiņa pagarinājumiem, kas nenoliedzami neveicina sabiedrības uzticēšanos tiesai;
- apgabaltiesa neizmanto iespēju atteikt ierosināt apelācijas tiesvedību, ja jautājums ir skaidrs un tiesu praksē jau nostabilizējies. Šāds regulējums pastāv jau kopš 2013.gada;
- tiesas nolēmumu kvalitāte, piemēram, tiesu nolēmumos gari un plaši tiek aprakstīti praksē jau nostabilizējušies jautājumi, pretrunīgi argumenti u.tml.

DEPARTAMENTA KAPACITĀTE

Līdz 2016.gada sākumam Administratīvo lietu departamenta tiesnešu skaits bija nemainīgs – 9 tiesneši.

Neraugoties uz saņemto un nepabeigto lietu atlikuma pieaugumu, viens rādītājs Administratīvo lietu departamentā jau astoņus gadus ir nemainīgs, un tas ir departamentā izskatīto lietu skaits uz vienu tiesnesi. Kopš 2008.gada tas konsekventi ir bijis vairāk nekā 100 lietas un pagājušajā gadā tas sasniedza savu maksimumu, proti, viens Administratīvo lietu departamenta tiesnesis izskatīja vidēji 118 lietas. Īpaši vēlos izcelt kolēģi Jāni Neimani, kurš, neskatoties uz specializāciju salīdzinoši sarežģītās lietās, 2015.gadā izskatīja 169 lietas, kā arī kolēģi Ilzi Skultāni, kura izskatīja 141 lietu, un Liviju Slicu, kuras izskatīja 139 lietas.

Jāsaka gan, ka šādi rādītāji ir ļoti intensīva darba, kas robežojas ar izdegšanu, rezultāts. Jāņem vērā arī tas, ka departaments kā kasācijas instances tiesa pamatā izskata sarežģītas lietas. Tiesas spriešana nav joma, kurā kvalitāti varētu upurēt par labu kvantitātei, it īpaši tādēļ, ka tiesas spriešana ir cieši saistīta ar cilvēktiesību īstenošanu.

Viens no veidiem, kā samazināt lietu izskatīšanas ilgumu un paaugstināt nolēmumu kvalitāti, ir stiprināt tiesnešu atbalsta personāla kapacitāti. Augstākā tiesa 2015.gadā spēra vairākus soļus, lai stiprinātu tiesnešu atbalsta personāla korpusu. Viens no tiem bija zinātniski analītiskā

padomnieka amata izveide katrā departamentā. Lai gan esošais padomnieku korpus Augstākajā tiesā joprojām nav pietiekams, atzinīgi vērtējams jau paveiktais, pauzot cerību, ka padomnieku un tiesnešu palīgu korpusi nākotnē tiks nostiprināti un paplašināti.

Tāpat vērā ņemams, ka kvalificēti un motivēti tiesnešu palīgi ir gan labs resurss lietu izskatīšanas ilguma samazināšanai un nolēmumu kvalitātes paaugstināšanai, gan labs „rezervistu soliņš” tiesnešu korpusam. Tomēr augsti kvalificēta tiesnešu atbalsta personāla izveide ir iespējama vienīgi tad, ja rokrokā iet augsti personāla atlases kritēriji un konkurētspējīgs atalgojums.

AKTUĀLIE TIESĪBU JAUTĀJUMI

Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem 2015.gadā departaments nevērsās ar pieteikumiem Satversmes tiesā, taču sagaidīja divus Satversmes tiesas spriedumus saistībā ar departamenta iepriekšējā gadā iesniegtajiem pieteikumiem.

Vienā no šīm lietām departamentam bija šaubas par to, vai Ministru kabinets nebija pārkāpis likumdevēja doto pilnvarojumu, nosakot uz noteiktu laiku apturēt elektroenerģijas obligāto iepirkumu, lai novērstu elektroenerģijas kopējās cenas nesamērīgu pieaugumu (*sk. departamenta 2014.gada 19.decembra lēmumu lietā Nr.SKA-797/2014 (SKA-107/2015) un Satversmes tiesas 2015.gada 14.oktobra spriedumu lietā Nr.2015-05-03*). Satversmes tiesa atzina, ka Ministru kabinets nav pārkāpis likumdevēja piešķirto pilnvarojumu, bet rīkojies tā ietvaros, un atzina apstrīdēto normu par atbilstošu Satversmes 64.pantam.

Otra bija plaši apspriestā un arī tiesnešu vidū rezonansi izraisījusi lieta saistībā ar informācijas pieejamību par ierosinātu, bet vēl neizskatītu disciplinārlietu pret tiesnesi (*sk. departamenta 2014.gada 19.decembra lēmumu lietā Nr.SKA-370/2014 (SKA-15/2015) un Satversmes tiesas 2015.gada 12.novembra spriedumu lietā Nr.2015-06-01*). Satversmes tiesa atzina par atbilstošu Satversmes 110.panta pirmajam teikumam apstrīdēto Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma normu, kas noteic, ka lēmums par disciplinārlietas ierosināšanu un disciplinārlietas materiāli līdz brīdim, kad stājas spēkā Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmums disciplinārlietā, ir pieejami tikai personām, kurām šādas tiesības noteiktas šajā likumā.

Piecās lietās departaments 2015.gadā vērsās ar prejudiciālajiem jautājumiem Eiropas Savienības Tiesā. Prejudiciālie jautājumi bija saistīti ar preču muitas vērtības noteikšanu nodokļu vajadzībām (*lieta Nr.SKA-48/2015*), importējamai precei piemērojamo nomenklatūras kodu (*lieta Nr.SKA-9/2016*), fizisko personu datu aizsardzību (*lieta Nr.SKA-17/2016*), Eiropas Savienības atbalsta lauksaimniecībai atmaksāšanu (*lieta Nr.SKA-19/2016*) un atbalsta maksājumu aplikšanu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli (*lieta Nr.SKA-302/2016*).

Tāpat ir bijusi virkne nozīmīgu tiesību jautājumu, kurus departaments risinājis, neiesaistot Satversmes tiesu un Eiropas Savienības Tiesu.

Ņemot vērā nodokļu lietu lielo īpatsvaru, daudzi nozīmīgi nolēmumi ir taisīti tieši nodokļu lietās. Tie aptver, piemēram, jautājumu par nodokļu maksātāja līdzdarbības pienākumu auditā (*lieta Nr.SKA-801/2015*), pierādīšanas pienākumu nodokļu tiesībās un audita termiņa aprēķināšanu (*lieta Nr.SKA-102/2015*), Valsts ieņēmumu dienesta lēmuma par deklarācijas precizēšanu tiesisko

● ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU ATBILDĒTĀJĪESTĀDES (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Atbildētājīestāde	Lietu skaits	% no kopējā skaita
Valsts ieņēmumu dienests	257	23
Pašvaldības	206	19
Ministrijas	134	12
Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra	90	8
Ieslodzījuma vietu pārvalde un cietumi	90	8
Valsts policija	38	3
Iepirkumu uzraudzības birojs	29	3
Lauku atbalsta dienests	24	2
Bāriņtiesas	19	2
Valsts zemes dienests	16	2
Konkurences padome	15	1
Valsts kapitālsabiedrības	14	1
Uzņēmumu reģistrs	13	1
Veselības inspekcija	11	1
Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde	9	1
Prokuratūra	9	1
Valsts meža dienests	8	1
Citas institūcijas	125	11
Kopā 1107 atbildētājīestādēs 1034 lietās	1107	100

dabu (*lieta Nr.SKA-1015/2015*), Valsts ieņēmumu dienesta lēmuma par nodokļu parāda dzēšanu tiesisko dabu (*lieta Nr.SKA-1054/2015*).

Atsevišķos jautājumos nodokļu jomā 2015.gadā ir mainījusies prakse. Tas ir jautājums par nodokļu administrācijas tiesībām veikt auditu pēc tematiskās pārbaudes (*lieta Nr.SKA-86/2015*) un uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaidi par ziedojumu (*lieta Nr.SKA-119/2015*).

Kontekstā ar tiesu prakses vienveidību kā tādu vēra ņemams ir departamenta spriedums, kurā analizēts tiesiskās vienlīdzības princips tiesas spriešanā (*lieta Nr.SKA-482/2015*). Protams, no judikatūras viedokļa nozīmīgi nolēmumi ir bijuši arī citās lietu kategorijās. Piemēram, konkurences lietās nozīmīgs bija jautājums par juridiskās personas izbeigšanās ietekmi uz administratīvo procesu un Konkurences padomes lēmuma izpildi (*lieta Nr.SKA-407/2015*), kā arī konkurences ierobežojumiem „pēc mērķa” un „pēc sekām” (*lieta Nr.SKA-8/2015*).

Vairāki nozīmīgi jautājumi tika risināti arī lietās saistībā ar bērnu un ģimenes tiesību aizsardzību. Piemēram, jautājums par bāriņtiesas lomu bērna piespiedu nodošanas procesā nogādāšanai atpakaļ uz viņa dzīvesvietas valsti (*lieta Nr.SKA-1142/2015*) un bāriņtiesas pienākumu izšķirt vecāku strīdu par bērna fotogrāfiju publiskošanu (*lieta Nr.SKA-864/2015*).

Aktuāls bija arī spriedums saistībā ar trauksmes cēlāja identitātes aizsardzību (*lieta Nr.SKA-380/2015*), kā arī vairāki nolēmumi saistībā ar Paziņošanas likuma piemērošanu (*sk., piemēram, lieta Nr.SKA-1023/2015 un Nr.SKA-848/2015*).

Šie ir tikai atsevišķi piemēri, kas izlases kārtībā ilustrē departamenta izspiesto lietu daudzveidību 2015.gadā.

Administratīvo lietu departaments taisīja arī vairākus **blakus lēmumus**, ar kuriem centās pievērst sabiedrības un valdības uzmanību būtiskiem jautājumiem.

Departaments konstatēja, ka valsts pārvalde bieži izsludina juridisko pakalpojumu iepirkumu, lai gan šādus

● ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	436	62
Spriedums atstāts negrozīts	95	13
Spriedums atcelts pilnībā vai daļā, t.sk. lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai – 110 tiesvedība izbeigta – 11	121	17
Kasācijas sūdzību atteikts pieņemt	27	4
Kasācijas tiesvedība izbeigta	6	1
Kasācijas sūdzība uzskatīta par neiesniegtu	19	3
Kopā	704	100

● ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (LĒMUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Atteikts pieņemt blakus sūdzību	20	6
Blakus sūdzība uzskatīta par neiesniegtu	31	9
Lēmums atstāts negrozīts	197	60
Lēmums atcelts pilnībā vai daļā, t.sk. jautājums nodots jaunai izskatīšanai – 46 jautājums izlemts pēc būtības – 27 lēmums grozīts – 7	80	24
Blakus sūdzības tiesvedība izbeigta	2	1
Kopā	330	100

pakalpojumus var sniegt valsts pārvaldes darbinieki. Departaments norādīja, ka atbilstoši Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 9.¹panta pirmajai daļai publiskai personai aizliegts slēgt līgumus par pakalpojumiem jautājumos, kuru risināšana ietilpst attiecīgās institūcijas amatpersonas vai darbinieka pienākumos (*lieta Nr.SKA-79/2015*).

Citā lietā departaments vērsās pie Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas un Ministru kabineta, vērsot uzmanību uz faktu, ka vairākas Latgales novada pašvaldības izveidojušas atkritumu apsaimniekotāju, kas tieši pārkāpa likumu un, neskatoties uz Iepirkumu uzraudzības biroja aizliegumu, noslēdza iepirkuma līgumu (*SKA-46/2015*).

Departaments ir arī vērsies pie Advokātu padomes, informējot, ka advokāti izveidojuši sabiedrību ar ierobežotu atbildību, kas piedāvāja juridiskos pakalpojumus, lai gan tas ir pretēji advokātu ētikas noteikumiem (*lieta Nr.SKA-257/2015*).

CITAS AKTIVITĀTES

Departamenta pārstāvjiem līdzdarbojoties sabiedrības informēšanas jomā, tika turpināta sadarbība ar skolām. Vairākas klases apmeklēja Augstāko tiesu, un tām tika novadīta tiesību zinību stunda.

Administratīvo lietu departamenta tiesneši arī lasījuši lekcijas Latvijas Tiesnešu mācību centrā, piedalījušies normatīvo aktu pilnveidošanas darba grupās.

NĀKOTNES IZAICINĀJUMI

1) Vienotas prakses veidošana pieaugoša lietu daudzuma kontekstā.

2) Pārsūdzības ieviešana bēgļu un patvēruma meklētāju lietās. Pieaugot šo lietu skaitam, varētu būt nepieciešams vienot tiesu praksi šajās lietās un būt jāievieš kasācijas instance.

3) Valsts kontroles lēmumu pārsūdzības ieviešana.

CIVILLIETU TIESU PALĀTA

Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāja Ineta OZOLA (līdz 16.06. – Raimonds Grāvelsiņš)

Tiesneši 2015.gadā: Intars BISTERS (līdz 08.02.), Arnis DUNDURS, Dace JANSONE, Māra KATLAPA, tiesu palātas tiesnešu pienākumu izpildītāji uz laiku Inese GRAUDA, Sandra KRŪMIŅA, Zane PĒTERSONE (līdz 30.04.), Normunds RIŅĶIS, Mairita ŠĶENDERE, Gunta FREĪMANE (no 01.06.), Marianna TERJUHANA (no 31.08.)

Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājas Inetas Ozolas ziņojums

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumu 57.pantu Civillietu tiesu palāta Augstākajā tiesā pastāvēs līdz 2016.gada 31.decembrim. 2015.gadu sākot, tiesu palāta strādāja 11 tiesneši, ieskaitot priekšsēdētāju, tātad kopā trīs pilni tiesas sastāvi. No 9.februāra tiesnesis Intars Bisters un no 1.maija tiesnese Zane Pētersone iecelti par Civillietu departamenta aizvietotājiem. 15.jūnijā beidzās pilnvaru termiņš Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājam Raimondam Grāvelsiņam.

Tiesu palātā 2015.gadā iecelti divi tiesnešu aizvietotāji – apgabaltiesas tiesneses Gunta Freimane un Marianna Terjuhana.

2016.gada 2.janvārī beidzās pilnvaru termiņš Civillietu tiesu palātas tiesneša aizvietotājam Normundam Riņķim. Līdz ar to 2016.gadā Civillietu tiesu palāta strādā 9 tiesneši, tai skaitā priekšsēdētāja. Tiesu palāta skata lietas trīs sastāvos.

Lietu virzība. Lietu atlikums Civillietu tiesu palātā 2015.gada 1.janvārī bija 1246 lietas. 2015.gadā saņemtas 154 lietas, izskatītas – 893. Atlikums 2016.gada 1.janvārī – 507 lietas.

Uz 2016.gada 24.februāri neizskatītas 415 lietas, kuras ir nozīmētas izskatīšanai līdz 2016.gada 10.novembrim. Ja šīs lietas varētu izskatīt pirmajā tiesas sēdē, tad tās līdz 2016.gada 31.decembrim arī tiktu izskatītas. Bet līdzšinējo gadu prakse liecina, ka pirmajā tiesas sēdē tiek izskatīti vidēji 60% lietu. Tas būtu – apmēram 300 lietas no Civillietu tiesu palātas tiesvedībā esošajām lietām.

Normatīvais regulējums, kas nosaka Augstākās tiesas reorganizācijas, tas ir, tiesu palātas likvidēšanas, procesu,

2015. gadā tiesvedībā 1400 lietas

Izskatītas 893 – 64 %

Tai skaitā

- apelācijas kārtībā – 796
- sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 16
- lietas nosūtītas atpakaļ bez izskatīšanas vai pēc piekritības – 81

Viens tiesnesis vidēji izskatījis: **89 lietas**

Lietu izskatīšanas vidējais ilgums: **10,3 mēneši**

LIETU SKAITS CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ 2011.–2015.GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas*	% no izskatāmo lietu skaita	Lietu atlikums gada beigās
2011	1724	1827	60	1214
2012	1766	1880	63	1100
2013	1694	1656	59	1138
2014	1378	1270	51	1246
2015	154	893	64	507

* Tai skaitā lietas nosūtītas atpakaļ tiesai bez izskatīšanas pēc būtības vai citai tiesai pēc piekritības (2011.-25, 2012.-62, 2013.-25, 2014.-21, 2015. - 81)

ļauj no 2015.gada 2.jūlija nosūtīt apgabaltiesām lietas, kuru izskatīšanu līdz 2016.gada 31.decembrim Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta nevarēs nodrošināt.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma pārejas noteikumu 109.punktu pēc Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāja priekšlikuma Augstākās tiesas priekšsēdētājs 2015.–2016.gadā nodevis izskatīšanai citai apelācijas instances tiesai 106 lietas: Kurzemes apgabaltiesai – 5, Latgales apgabaltiesai – 5, Rīgas apgabaltiesai – 20, Vidzemes apgabaltiesai – 76 civillietas.

Domājams, ka neizskatīto lietu skaitu līdz Augstākās tiesas reformas pabeigšanai veidos Civillietu tiesu palātas tiesvedībā esošās lietas, kurās tiesvedība ir vai tiks apturēta, kā arī civillietas, kuru izskatīšana tiks atlikta Civilprocesā noteiktajā kārtībā un kuru izskatīšanu līdz 2016.gada 31.decembrim nebūs iespējams nodrošināt.

Spriedumu stabilitāte. 2015.gadā kasācijas kārtībā izskatīti 370 Civillietu tiesu palātas nolēmumi. Atcelts pilnībā vai daļēji 51 nolēmums, kas ir 14% no pārsūdzētajiem nolēmumiem. Tas ir augstāks rādītājs salīdzinājumā ar 2014.gadu, kad atcelto nolēmumu procents bija 20%

● CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ
IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA

Lietu kategorija	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
Lietas, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām	338	42
Lietas, kas izriet no saistību tiesībām	287	36
Sūdzības par zvērinātu notāru, zvērinātu tiesu izpildītāju rīcību	58	7
Sūdzības par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu lēmumiem	22	3
Mantojuma lietas	19	2
Lietas, kas izriet no telpu īres līguma attiecībām	14	2
Lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām	8	1
Lietas, kas izriet no autortiesībām, patenttiesībām, dizainparauga un preču zīmju aizsardzības	8	1
Morālā un fiziskā kaitējuma atlīdzināšana	8	1
Saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana	6	1
Prasības nodrošinājums	4	1
Pārējās	24	3
Kopā	796	100

● CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ
IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Prasība apmierināta pilnībā	46	19
Prasība apmierināta daļā	32	13
Prasība noraidīta	88	36
Spriedums atcelts un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai	4	1
Tiesvedība lietā izbeigta vai apelācijas sūdzība atstāta bez izskatīšanas	52	21
Apelācijas tiesvedība izbeigta	24	10
Kopā	246	100

● CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ
IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (LĒMUMI)

Rezultāts	Skaits	Procenti
Lēmums atstāts negrozīts	420	76
Lēmums atcelts pilnībā vai daļā, nododot lietu jaunai izskatīšanai	86	15
Lēmums atcelts pilnībā vai daļā un jautājums izlemts pēc būtības	15	3
Lēmums grozīts	4	1
Blakus sūdzība atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	15	3
Atteikts ierosināt apelācijas tiesvedību	10	2
Kopā	550	100

● APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI ZEMĀKAS INSTANCES TIESĀM

Tiesa	Pārsūdzēti (noprotestēti) nolēmumi	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums grozīts	Pretējs spriedums/ Lēmums atcelts pilnībā vai daļā	Sūdzība atstāta bez izskatīšanas vai tiesvedība izbeigta	Atteikts ierosināt apelācijas tiesvedību	Atcelti, grozīti nolēmumi %
Rīgas apgabaltiesa	594	406	18	87	73	10	18
Kurzemes apgabaltiesa	47	32		8	7		17
Latgales apgabaltiesa	45	34	2	8	1		22
Vidzemes apgabaltiesa	34	21	5	4	4		27
Zemgales apgabaltiesa	54	29	5	14	6		35
Zemesgrāmatu nodaļas	22	11		11			50
Kopā	796	533	30	132	91	10	20

JUDIKATŪRAS NODAĻA

Judikatūra nodaļas vadītājs Pāvels GRUZIŅŠ

Konsultanti: Zinaida INDRŪNA – likumu piemērošanas jautājumos,
Juris KALNIŅŠ – administratīvajās tiesībās,
Anda KRASTIŅA – civiltiesībās,
Nora MAGONE – krimināltiesībās (*apvienojot ar departamenta priekšsēdētāja palīga amatu*)

Judikatūras nodaļas vadītāja Pāvela Gruziņa ziņojums

Judikatūras nodaļa 2015.gadā apkopoja un pētīja tiesu praksi atsevišķos tiesību normu piemērošanas jautājumos. Konsultanti atlasīja, apstrādāja un publicēja judikatūras datu bāzē nozīmīgākos Augstākās tiesas departamentu spriedumus un lēmumus. Konsultanti bija iesaistīti departamentu nolēmu anonimizēšanā.

TIESU PRAKSES APKOPOJUMI

2015.gadā apkopota tiesu prakse un veikti astoņi pētījumi:

Civiltiesību jomā

- Tiesu prakse prasības nodrošināšanas lietās. *Autore – Dr.iur. Daina Ose, LU Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedras docente;*
- Tiesu prakse obligātās transportlīdzekļu vadītāju civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas (OCTA) lietās. *Autors – Dr.iur. Vadims Mantrovs, LU Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedras lektors;*

Apkopojums vēl atrodas Civillietu departamenta tiesnešu apspriešanā un izvērtējumā.

- Tiesu prakse autortiesību un blakustiesību jomā. *Autors – Mg.iur. Mārcis Krūmiņš, LU Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedras lektors, zvērināts advokāts.*

Šis tiesu prakses apkopojums Civillietu departamenta tiesnešu kopšapulcē netika akceptēts un nolemts, ka tas nav publicējams. Reti, bet Judikatūras nodaļas darbā ir gadījumi, kad pētījuma autora domas nesakrīt ar tiesnešu viedokļiem un neatbilst attiecīgā departamenta praksei.

Krimināltiesību jomā

- Tiesu prakse krimināllietās par cietsirdību un vardarbību pret nepilngadīgo (Krimināllikuma 174.pants). *Autore – Dr.iur. Valentija Liholaja, LU Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras vadītāja, profesore;*
- Tiesu prakse krimināllietās par ārvalsts piespriedē soda izpildīšanu Latvijā. *Autori – Mg.iur. Jūlija Muraru-Kļučica, Tieslietu ministrijas speciāliste, un Kaspars Kukmilks, Biznesa augstskolas „Turība” maģistrants;*
- Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 317.panta otrās daļas, 318.panta otrās daļas un 319.panta otrās daļas, t.i., noziedzīgi nodarījumi amatpersonu darbībās. *Autore – Dr.iur. Valentija Liholaja, pētījums veikts sadarbības līguma ar Tiesnešu mācību centru ietvaros;*
- Tiesu prakse kukuļošanas lietās. *Autore – Dr.iur. Valentija Liholaja, pētījums veikts sadarbības līguma ar Tiesnešu mācību centru ietvaros;*

● JUDIKATŪRAS DATUBĀZĒ IEVIETOTI NOLĒMUMI 2011.–2015.GADĀ

(Augstākās tiesas mājaslapā)

Gads	Civillietas	Krimināllietas	Administratīvās lietas	Kopā
2011	57	53	73	183
2012	102	68	106	276
2013	63	63	73	199
2014	51	54	69	174
2015	26	55	51	132

Administratīvo tiesību jomā

- Tiesu prakse publisko iepirkumu lietās 2004.–2015.gadā. *Autore – Mag.iur. Līva Skujiņa, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesneša palīdzē;*
- Tiesu prakse lietās par valsts dienestu 2007.–2015.gadā. *Autors – Dr.iur. Edvins Danovskis, LU Juridiskās fakultātes Valsts tiesību zinātņu katedras lektors.*

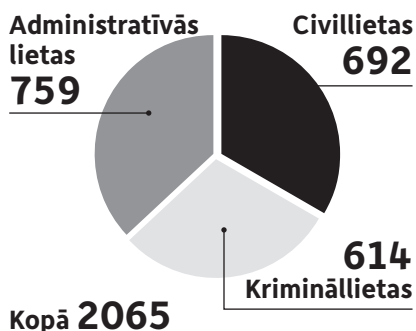
Vēlos vērst uzmanību uz būtisku trūkumu likumā „Par tiesu varu”. Šā likuma 33.panta trešās daļas 4.² punktā noteikts, ka rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētājs veicina vienotu tiesu praksi tiesā, organizē aktuālu normatīvo aktu piemērošanas jautājumu apspriešanu un tiesu prakses analīzi. Tādas pašas funkcijas noteiktas arī apgabaltiesas priekšsēdētājam 40.panta trešajā daļā. Neko tamlīdzīgu neatradīsim likuma sadaļā, kas attiecas uz Augstāko tiesu un Augstākās tiesas priekšsēdētāju.

Uz kāda pamata tiek pēta, apkopota, vispārināta, analizēta tiesu prakse Augstākās tiesas departamentos? Kas nosaka, ka Augstākā tiesa apkopo un pēta zemāka līmeņa tiesu praksi?

Likumā tas nav noteikts. Ir tikai iekšējais normatīvais akts – Augstākās tiesas priekšsēdētāja apstiprināts Judikatūras nodaļas, no 2016.gada 1.janvāra – Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas – nolikums. Bet tas būtu nostiprināms arī likumā, ka tā ir viena no Augstākās tiesas pamatfunkcijām – vienveidīgas un prognozējamas tiesu prakses veidošana valstī.

● PAVISAM JUDIKATŪRAS DATUBĀZĒ IEVIETOTI NOLĒMUMI

(Augstākās tiesas mājaslapā 2002.–2015.gadā)

JUDIKATŪRAS DATUBĀZE

2015.gadā no visiem departamentos pieņemtajiem spriedumiem un lēmumiem kopumā atlasīti 140 klasificēti kā judikatūra un publicēti kopā ar tēzēm Augstākās tiesas mājaslapā un arī Tiesu informācijas sistēmā.

No tiem: civillietās – publicēti 26 nolēmumi ar tēzēm, vēl 17 nolēmumi gaida departamenta akceptu publicēšanai; krimināllietās – 55 nolēmumi, administratīvajās lietās –

42 nolēmumi. Kā redzams vizuālajos grafikos – šiem skaitļiem ir tendence samazināties.

LASĪTAVA

Augstākās tiesas lasitava papildināta ar 53 nosaukuma izdevumiem. Izveidots lasitavas grāmatu saraksts. Konsultante Zinaīda Indrūna piedalījies Latvijas nacionālā arhīva digitalizēto dokumentu kopas „Ieskats Latvijas Senāta dokumentos 1919-1940” veidošanā, atlasot un sistematizējot digitalizējamos dokumentus 3500 arhīva lapu kopā.

JUDIKATŪRAS UN ZINĀTNISKI ANALĪTISKĀS NODAĻAS DARBĪBAS VIRZIENI

Anita ZIKMANE, nodaļas vadītāja

Ar 2016.gada 1.janvāri, paplašinot Judikatūras nodaļas kompetenci, izveidota Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa. Nodaļas personāls papildināts ar diviem zinātniski analītiskajiem padomniekiem, padomnieci Eiropas Savienības tiesību jautājumos un padomnieci Tieslietu padomes jautājumos.

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas virszdevums ir palicis nemainīgs – veicināt vienveidīgu tiesu praksi valstī.

Nemot vērā nostiprināto nodaļas kapacitāti, plānojam strādāt trīs būtiskos darbības virzienos: tiesu prakses vispārīgumi, problēmjaudājumu apkopojumi un pētījumi, judikatūras un

juridiski interesantu nolēmumu publicitātes nodrošināšana.

TIESU PRAKSES VISPĀRINĀJUMI

Nodaļa plāno turpmāk ne tikai veikt koordinējošu funkciju tiesu prakses apkopojumu un pētījumu sagatavošanā, bet iesaistīt šajā darbā arī nodaļas darbiniekus. Tāpēc turpmāk būs gan apkopojumi un pētījumi, kuriem tiks piesaistīti pētnieki, kuri izvēlēti sadarbojoties ar attiecīgo departamentu, gan arī tādi apkopojumi un pētījumi, kuri tiks veikti, izmantojot nodaļas personālu. Turpmāk strādāsim pie tā, lai šādos darbos nodalītu faktiskos tiesu prakses apkopojumu, pētnieka viedokli vai izdarītos secinājumus un attiecīgā departamenta izdarītos secinājumus, ja tādi tiks pievienoti.

PROBLĒMJAUTĀJUMU APKOPOJUMI UN PĒTĪJUMI

Plānojam tiesu prakses apkopojumu veikt ne tikai apstiprinātā plāna izpildes nodrošināšanai, bet arī ņemt vērā departamentos izskatīšanai nodoto lietu aktualitātes. Tāpēc apkopojumi var būt arī par šaurāku tiesību jautājumu loku, salīdzinot kā esam pieraduši tos redzēt publicētos Augstākās tiesas mājaslapā. Tāpat tie var tikt sagatavoti ne tikai kā informatīvs materiāls, bet arī kā pamats attiecīgā departamenta vai departamentu iespējamai kopsēdei, apspriežot aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus, lai

nodrošinātu vienveidību tiesību normu piemērošanā.

Turpināsim arī darbu pie departamentu darbām nepieciešamajiem Eiropas Savienības tiesību un starptautisko tiesību pētījumiem, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras apzināšanas. Šādus apkopojumus gatavosim pēc tiesneša lūguma konkrētu lietu izskatīšanai vai kā vispārīgumus par kādu no tiesību problēmjaudājumiem.

JUDIKATŪRAS UN JURIDISKI INTERESANTU NOLĒMUMU PUBLICITĀTES NODROŠINĀŠANA

Sadarbībā ar Komunikāciju nodaļu un Informācijas tehnoloģiju nodaļu strādājam pie papildinātas Judikatūras sadaļas Augstākās tiesas interneta mājaslapā, proti, to plānojam papildināt ar citu struktūrvienību agrāk anonimizētajiem nolēmumiem, kā arī turpmāk publicēt ne tikai Augstākās tiesas nolēmumus, kuriem pievienotas judikatūras tēzes, bet arī nolēmumus, kuri uzskatāmi par būtiskiem vai juridiski interesantiem. Lai nodrošinātu pārskatāmību, šādi nolēmumi tiks uzskatāmi nodalīti no nolēmumiem, par kuriem veidotas judikatūras tēzes.

Papildus minētajiem uzdevumiem turpināsim lasitavas apkalpošanu.

No 2016.gada nodaļai nodots uzdevums tiesas statistikas apkopšanā un statistikas pārskatu veidošanā, ko plānojam papildināt arī ar statistikas pārskatu analīzi.

ADMINISTRĀCIJA

Administrācijas vadītāja Sandra LAPIŅA

Nodaļu vadītāji:

Finanšu un saimniecības nodaļa – Uldis ČUMA-ZVIRBULIS

Dokumentu pārvaldības nodaļa – Jānis SUPE

Personāla nodaļa – Gunita ĀRGALE

Komunikācijas nodaļa – Rasma ZVEJNIECE

Informācijas tehnoloģiju nodaļa – Pāvels VEĻECKIS

Kancelejas vadītāja – Elina MAJORE

Administrācijas vadītājas Sandras Lapiņas ziņojums

ADMINISTRĀCIJAS STRUKTŪRA UN FUNKCIJAS

Administrācija ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kuras mērķis ir radīt priekšnoteikumus Augstākās tiesas sašķaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā noteikto tiesas uzdevumu izpildi. Administrācijā ir piecas nodaļas: Personāla nodaļa, Finanšu un saimniecības nodaļa, Komunikācijas nodaļa, Informācijas tehnoloģiju nodaļa, Dokumentu pārvaldības nodaļa. Administrācijas pakļautībā ir arī Augstākās tiesas Kanceleja.

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 50.¹ pantu Augstākās tiesas Administrācijai ir šādas funkcijas: veikt finanšu vadību; gādāt par materiāltehnisko nodrošinājumu; kārtot lietvedību; organizēt personālvadību un mācības; nodrošināt saziņu ar sabiedrību; veikt starptautisko sadarbību.

Augstākās tiesas Administrācija nodrošina arī Tieslietu padomes darbu.

ADMINISTRĀCIJAS DARBĪBA 2015. GADĀ

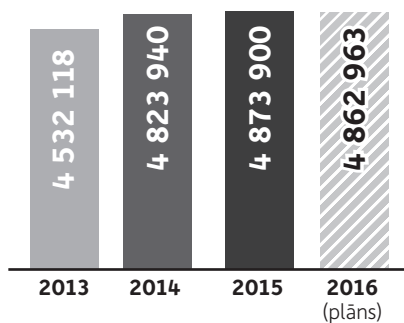
2015.gadā Administrācijā strādāja 25 Administrācijas nodaļu darbinieki un 22 kancelejas darbinieki.

Administrācija 2015.gadā turpināja darbu visās likuma „Par tiesu varu” noteiktajās darbības jomās saskaņā ar Augstākās tiesas stratēģiju un darba plānu 2015.gadam.

FINANŠU VADĪBA UN MATERIĀLTEHNISKAIS NODROŠINĀJUMS

● PIEŠKIRTAIS FINANSĒJUMS

EUR (dotācija no vispārējiem ieņēmumiem)

Budžets. Likumā „Par valsts budžetu 2015.gadam” Augstākajai tiesai piešķirts budžets 4 883 400 euro, tai skaitā ārvalstu finanšu palīdzība 5500 euro (*Nordic-Baltic mobility* programma, kuras ietvaros Civillietu departamenta tiesneši un darbinieki devās pieredzes apmaiņas braucienā uz Norvēģiju un Dāniju) un 4000 euro kā Augstākās tiesas pašu ieņēmumi atbilstoši 2013.gada 19.februāra Ministru kabineta noteikumos Nr.96 „Noteikumi par tiesas sniegtajiem maksas pakalpojumiem” noteiktajiem pakalpojuma veidiem un samaksas apmēru.

2015.gadā tika piešķirts 334 649 euro finansējums jaunajām politikas iniciatīvām:

- Zinātniski analītiskās nodaļas izveidošana (no 01.07.2015.) – 67 550 euro,
- Civilprocesa likuma 149.¹ panta nodrošināšana (audio ieraksti) – 38 350 euro,
- Augstākās tiesas strukturālās reformas nodrošināšana (logu nomaiņa, remonts, mēbeles) – 85 500 euro,
- darbinieku darba algas palielināšana vidēji par 8% ar 2015. gada 1.janvāri (tiesnešu palīgi, tiesas sekretāri) – 143 249 euro.

2016.gadā Augstākās tiesas budžets ir apstiprināts 4 862 963 euro apmērā, kas ir par 10 937 euro jeb 0,2% mazāk nekā 2015.gadā.

Diemžēl, neskatoties uz Augstākās tiesas iesniegtajiem priekšlikumiem Ministru kabinetam un Saeimai par nepieciešamo finansējumu 2016.gadā (t.sk. tiesnešu un darbinieku atalgojuma palielināšanai, tiesu komunikācijas stratēģijas istenošanai, Disciplinār-tiesas darba nodrošināšanai), atbalsts netika gūts un naudas līdzekļi šīm aktivitātēm netika piešķirti. Tomēr pozitīvi, ka Augstākā tiesa saglabāja esošo bāzes finansējumu, kam netika piemērots samazinājums.

Telpas un materiāltehniskais nodrošinājums. Lielākie darbi infrastruktūras uzlabošanā: logu nomaiņa, apkures radiatoru nomaiņa, kapitālais remonts divos sanitāri tehniskajos mezglos, Krimināllietu departamenta telpu un 146.tiesas sežu zāles remonts, mācību telpas izveidošana, pārvietojamie kondicionieri darba kabinetos, Valsts policijas posteņa pārvietošana pie apgabaltiesas, mēbeļu iegāde, tostarp 12 tiesnešiem uzstādīti ergonomiskie galdi ar augstuma regulēšanas iespēju, izstāžu vitrīnu iegāde.

IEKŠĒJĀS KONTROLES SISTĒMA

Ņemot vērā Krimināllietu tiesu palātas likvidāciju 2014.gada 31.decembrī, veiktas atbilstošas izmaiņas Augstākās tiesas struktūrā, grozīti iekšējie normatīvie akti. Savukārt gada beigās grozīti iekšējie normatīvi saistībā ar izmaiņām Augstākās tiesas struktūrā no 2016.gada janvāra (Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas izveidošana).

Kopumā 2015.gadā izdoti 30 rīkojumi organizatoriskajos jautājumos un 25 organizatoriskie dokumenti (kārtības, instrukcijas, nolikumi) vai to grozījumi.

Regulāri veikta iekšējās kontroles sistēmas uzraudzība, nodrošinot trūkumu savlaicīgu novēršanu.

LIETVEDĪBA

Saņemtie un nosūtītie dokumenti. 2015.gadā no fiziskām un juridiskām personām Augstākajā tiesā saņemti 3318 dokumenti (par 2% vairāk nekā 2014.gadā), nosūtīti 2418 (par 3% vairāk nekā 2014.gadā). Tas skaidrojams ar to, ka iedzīvotāji aktīvāk raksta iesniegumus tiesai – lūdz izsniegt informāciju, izsaka savu viedokli un sūdzības par tiesas procesiem.

2015.gadā saņemts 9606 tiesu lietu un ar tiesvedības procesu saistīto dokumentu, kas, salīdzinot ar 2014.gadu, ir par 26,8% mazāk. Tas skaidrojams ar Kriminālietu tiesu palātas likvidāciju un to, ka Civillietu tiesu palāta jaunas lietas nesaņēma.

Elektroniskie dokumenti. Saņemti 1222 sūtījumi ar drošu elektronisko parakstu, tas ir par 58% vairāk nekā 2014.gadā. 2015.gadā Augstākā tiesa sāka lietot drošus elektroniskos parakstus, tika parakstīti 88 dokumenti, tas ir 3,6% no kopējā nosūtāmo dokumentu skaita.

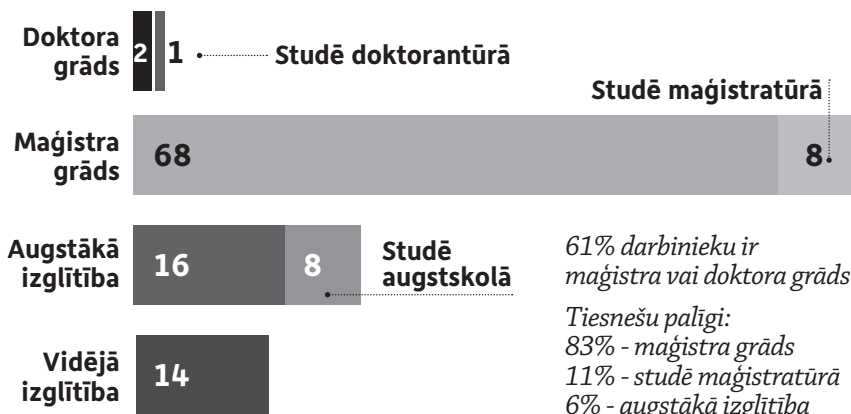
Tiesu informācijas sistēma. Notikušas sanāksmes ar Tiesu administrāciju par TIS uzlabojumiem un jauninājumiem, regulāri pieteikti problēmziņojumi. Taču, ņemot vērā, ka mainījies sistēmas uzturētājs un tiek izstrādāts jauns TIS modelis, šobrīd sistēmā netiek veikti būtiski papildinājumi un uzlabojumi. Decembrī izmēģinājuma vidē tika ieviests TIS Lietvedības modulis Augstākās tiesas dokumentu un lietu reģistrēšanai un 2016. gada janvārī tas sāks lietot jau darba vidē departamentu dokumentu un lietu reģistrēšanai.

PERSONĀLVADĪBA

Personāls. Gada sākumā Augstākajā tiesā strādāja 113 darbinieki un 47 tiesneši, gada beigās – 117 darbinieki un 45 tiesneši. No 2015. gada 1.janvāra ir samazināts Augstākās tiesas tiesnešu skaits no 53 uz 48. Divi tiesneši atrodas prombūtnē, pildot Rīgas apgabaltiesas tiesneša pienākumus.

Augstākajā tiesā no darbiniekiem

● AUGSTĀKĀS TIESAS DARBINIEKU IZGLĪTĪBAS LĪMENIS

78% ir sievietes, 22% vīrieši. Tiesneši – 68% sievietes, 32% vīrieši.

2015.gadā darbā pieņemti 22 darbinieki, darba tiesiskās attiecības izbeigtas ar 15. Septiņas darbinieces devās bērna kopšanas atvaļinājumā.

Personāla mainības indekss ir būtiski samazinājies – 2014.gadā tas bija 23%, 2015.gadā – 13%. Tas skaidrojams ar to, ka 2014.gada beigās tika likvidēta Kriminālietu tiesu palāta, kas būtiski palielināja personāla mainību. 2015.gadā vislielākā personāla mainība bijusi Kancelejas Civillietu tiesu palātas sekretariātā (89%), tas skaidrojams ar plānoto Civillietu tiesu palātas likvidāciju 2016.gada 31.decembrī.

Tiesnešu palīgu vidū personāla mainība ir samazinājusies, ko varētu būt ietekmējusi tiesnešu palīgu atalgojuma sistēmas pārskatīšana, palielinot mēnešalgu noteiktajām palīgu kvalifikācijas pakāpēm.

2015.gadā katram departamentam izveidota jauna štata vieta – zinātniski-analitiskais padomnieks, kas devis iespēju departamentam piesaistīt atbilstošu zinātniski analītisko personālu. No 2016.gada 1.janvāra reorganizēta Judikatūras nodaļa, mainot nosaukumu – Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa – un papildus izveidojot zinātniski analītisko padomnieku amata vietas, kas dos iespēju veikt vairāk pētījumus par aktuāliem tiesību jautājumiem.

Darbinieku atlase. Darbinieku atlasē noteicošās prasības ir izglītība, profesionalitāte un praktiskā pieredze. Zinātniski analītisko padomnieku konkursā piedalījās augsti kvalificēti profesionāļi ar atbilstošu izglītību un praktiskā darba pieredzi, kas norāda, ka Augstākā tiesa ir iekārojams darba devējs arī pieredzējušu profesionāļu lokā.

Organizēti 2 iekšējie un 12 ārējie amatu konkursi (kopā 13 konkursi, 1 bija apvienotais). Personāla atlasē veiksmīgi izmantota praktiskā zināšanu pārbaude – testi un kāzusi.

Šobrīd tiek izstrādāts Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas likvidēšanas un reorganizācijas plāns, izvērtējot nepieciešamās izmaiņas Augstākās tiesas struktūrā un darba organizācijā, tiek apzināti kasācijas instancei nepieciešamie resursi un plānotas amata vietas. Jau kopš grozījumiem likumā „Par tiesu varu”, kas noteica Civillietu tiesu palātas likvidēšanas datumu, tiesu palātas tiesnešu palīgi un sekretariāta darbinieki tiek pieņemti darbā uz noteiktu laiku līdz 2016.gada 31.decembrim.

Tālākizglītība. Sadarbojoties ar Tiesnešu mācību centru, Valsts administrācijas skolu un citiem mācību pakalpojumu sniedzējiem, kopumā tika organizēti 90 dažādi kursi un semināri, kuros tiesneši un darbinieki uzlaboja savas profesionālās zināšanas, pilnveidoja prasmes un iemaņas.

2015.gadā uzsākts jauns projekts – sadarbībā ar Latvijas Universitāti izveidota tālākizglītības programma „Tālākizglītība Augstākās tiesas tiesnešiem un tiesnešu palīgiem. Aktuālie jautājumi.” Programmas kopējais apjoms ir 16 stundas (8 lekcijas) un tā aptver jautājumus, kas attiecas uz aktualitātēm kā materiālajās, tā procesuālajās tiesībās. Programmu tiek plānots pabeigt līdz maijam.

Turpinājās angļu valodas nodarbinātības tiesnešiem. 2015.gadā uzsāktas augsta līmeņa juridiskās angļu valodas nodarbinātības tiesnešu palīgiem.

Tiesnešu un darbinieku profesionālā kompetence pilnveidota arī ār-

zemēs, piedaloties semināros un citos pieredzes apmaiņas pasākumos. 2015.gadā tiesneši un darbinieki bijuši 44 komandējumos.

20 augstskolu studenti izgāja mācību prakses programmu Augstākajā tiesā.

Motivācijas sistēma. Veikta visu darbinieku novērtēšana, kas dod iespēju novērtēt kompetences, darba pienākumu izpildi un apzināt darbu veicinošos un kavējošos faktorus. Darbinieku novērtēšanas rezultāti 2015.gadā: A kategorija – 62, B kategorija – 43, C kategorija – 7.

2015.gadā tiesnešiem un darbiniekiem piešķirti 40 Augstākās tiesas apbalvojumi – Atzinības raksti un Izdienas nozīmes. 2 tiesneši un 1 darbinieks apbalvoti ar Tieslietu sistēmas Goda zīmi.

Darba aizsardzība. Augstākajā tiesā ir ieviesti darba drošības pasākumi atbilstoši normatīvajiem aktiem, veikta darba risku novērtēšana, darba vietas un darba veida novērtēšana, aktualizētas darba aizsardzības instrukcijas, veikta tiesnešu un darbinieku darba aizsardzības un ugunsdrošības instruktāža, kā arī praktiskās apmācības.

Horizon. Ieviesta Personāla vadības sistēma Horizon un Horizon Web versija, kas nodrošina darbinieku pieteikumu iesniegšanu elektroniski, kā arī savu datu apskati un datu aktualizāciju ar jaunāko informāciju.

INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJAS

Augstākās tiesas informāciju tehnoloģiju infrastruktūra pilnveidota ar mūsdienīgām tehnoloģijām. Jaunā mācību telpa ir aprīkota ar modernu interaktīvo risinājumu, departamentu tiesnešu palīgi nodrošināti ar jaunām darbstacijām, Kanceleja iegādāts jaudīgs kopētājs.

Pilnveidojot IT serveru infrastruktūru, ieviesta jauna datortīkla drošības sistēma, optimizēta datu glabāšanas un rezerves kopiju veidošanas struktūra, nodrošināts centralizētās datu glabāšanas sistēmas tehniskais atbalsts.

Visas piecas tiesas sēžu zāles aprīkotas ar vienādu audio ierakstīšanas sistēmu tiesas sēdes gaitas fiksēšanai, 146. zāle aprīkota ar 4 jauniem ekrāniem, visās tiesas sēžu zālēs izveidots pastāvīgs bezvadu interneta pieslēgums.

KOMUNIKĀCIJA UN STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

Ziņas un mediju jautājumi. Uzrakstīti 196 paziņojumi par notikumiem Augstākajā tiesā un Tieslietu padomē, 212 – par tiesas sēdēm. Ziņu plūsma medijiem no Augstākās tiesas ir intensīva – vidēji 1,6 preses relīzes katru darba dienu.

Sniegtas 535 atbildes, viedokļi un komentāri uz mediju jautājumiem, žurnālistiem nosūtīti 64 anonimizēti tiesas nolēmumi.

Vislielākā mediju interese bija saistībā ar Augstākās tiesas priekšsēdētāja un Ģenerālprokurora vēlēšanām. Citas medijus vairāk interesējošās tēmas: saistībā ar tiesnešu disciplinārlietām; par Tieslietu padomes darbu, lēmumiem; viedokļi par likumu grozījumiem u.c. aktualitātēm; par nepublicēto Augstākās tiesas nolēmumu pieejamību.

Otro gadu organizētajā Mediju dienā par tieslietām rakstošajiem žurnālistiem piedalījās 12 žurnālisti. Augstākās tiesas priekšsēdētājs informēja par 7 gadu pilnvaru laikā paveikto un nākotnes izaicinājumiem, Civillietu departamenta priekšsēdētāja žurnālistus iepazīstināja ar tiesu praksi lietās par goda un cieņas aizskārums medijos, Komunikācijas nodaļa – ar informācijas iegūšanas iespējām tiesā un tiesas mājaslapā.

Augstākās tiesas mājaslapa. Vidēji mēnesī mājaslapu apmeklēja 11302 apmeklētāji, kopā gada laikā tā aplūkota 338 236 reizes. Mājaslapas apmeklējumu skaits, salīdzinot ar 2014.gadu, ir palielinājies par 10% un 75% ir pastāvīgi apmeklētāji.

Visvairāk skatītās lapas ir Judikatūras sadaļa – nolēmumu klasifikatori, tiesu prakses pētījumi un ECT nolēmumu klasifikators, kā arī mājaslapas jaunumi un tiesas sēžu kalendārs.

Augstākās tiesas mājaslapa saņēmusi pozitīvu vērtējumu vairākās aptaujās. „Jurista Vārda” aptaujā 75% juristu kā biežāk izmantoto informācijas avotu norādījuši Augstākās tiesas mājaslapu, savukārt Augstākās tiesas veiktajā juristu aptaujā (piedalījās 400 tiesneši, advokāti un prokurori) 88% norādīja, ka judikatūru meklē AT mājaslapā un 77% atzinīgi vērtēja tajā izveidotos nolēmumu klasifikatorus, bet augstskolu jurisprudences studentu aptaujā 92% norādīja, ka studijām nepieciešamos

nolēmumus atrod Augstākās tiesas mājaslapā.

Drukātie materiāli. Sagatavoti un izdoti „Augstākās Tiesas Biļetena” divi numuri. Sadarbībā ar „Latvijas Vēstnesi” izdots Augstākās tiesas departamentu 2014.gada nolēmumu krājums. Izdota brošūra „Latvijas Republikas Augstākā tiesa” latviešu un angļu valodā.

Konferences. Atzīmējot Latvijas komercietību pamatlīdzēja, senatora Augusta Lēbera 150.jubileju, organizēta starptautiska konference „Komerctiesības Baltijas tiesību telpā”, kurā piedalījās arī Lietuvas un Igaunijas Augstāko tiesu pārstāvji.

Savukārt Latvijas tiesnešu konferences pamattēma bija tiesu komunikācijas stratēģija.

Sadarbība ar izglītības iestādēm. Tradicionālajās Pirmkursnieku dienās Augstāko tiesu apmeklēja un ar priekšsēdētāju tikās 285 jurisprudences studenti no 7 augstskolām un koleģi. Desmit klases apmeklēja Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas vadītās tiesību pamatu stundas. Skolēni Augstāko tiesu apmeklēja arī Ēnu dienā un Karjeras dienā.

Tiesnešu mācību centrs jauno tiesnešu mācību ietvaros organizēja tiesas procesa izspēli Augstākās tiesas zālē, kā arī jaunie tiesneši tikās ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju un iepazīnās ar Latvijas tiesu sistēmas vēsturi.

Starptautiskā sadarbība. Augstāko tiesu apmeklēja 18 ārvalstu delegācijas, tostarp Igaunijas Augstākās tiesas un Lietuvas Augstākās tiesas delegācijas priekšsēdētāju Prita Pikamē un Rimvida Norkus vadībā un Ēģiptes kasācijas tiesas viceprezidents Nabeel Sadek. Latvijas novērtējuma ietvaros Augstāko tiesu apmeklēja OECD eksperti un ASV eksperte cilvēktirdzniecības jautājumos. Tiesnešiem vērtīgas bija tikšanās ar ārvalstu mācībspēkiem – Ženēvas Universitātes profesoriem B.Vinigeru un K.Šapuī, Londonas Karaliskās koledžas profesori A.Džouns.

Augstākās tiesas vēsture. Novadītas 64 ekskursijas Augstākās tiesas muzejā – studentu un skolēnu grupām, ārvalstu delegācijām, tiesneša amata kandidātiem, advokātu birojiem, ministriju un valsts iestāžu grupām, bijušo senatoru radniekiem un citiem interesentiem. Augstākajā tiesā sāka izstāžu tradīcija un 2015.gadā izveidotas divas izstādes – „Augusta Lēbera dzīve un darbs” „Temīdas balvai 10 gadi”.

KANCELEJA

Līdz ar Kriminālietu tiesu palātas likvidāciju 2014.gada 31.decembrī reorganizēts arī Kriminālietu tiesu palātas sekretariāts. Sakarā ar plānoto Civillietu tiesu palātas likvidāciju 2016.gada decembrī, pakāpeniski tiek samazināts tiesas sēžu sekretāru un tiesas sekretāru skaits Civillietu tiesu palātas sekretariātā.

2015.gadā Kanceleja ieregistrēja 3562 jaunās lietas, pārreģistrēja 3943 neizskatītās lietas. Noformētas un nosūtītas 4550 lietas, t.i., nosūtīti paziņojumi vai pavēstes, sagatavoti un nosūtīti nolēmumu noraksti, pavadraksti un paziņojumi, noformētas lietas atbilstoši normatīvo aktu prasībām, ievadīta informācija TIS un ETLAS sistēmās.

Tiesas sēžu sekretāri veica tiesas sēžu protokolēšanu, izmantojot jauno protokolu marķēšanas sistēmu.

Sagatavotas un nosūtītas atbildes uz pieprasījumiem un iesniegumiem, kā arī pieņemti apmeklētāji.

SECINĀJUMI

Augstākās tiesas Administrācija stratēģijā 2014.–2016.gadam noteiktos uzdevumus kopumā pildījuši sekmīgi. Būtiskākie sasniegumi 2015.gadā:

- pozitīvs darba vērtējums no Augstākās tiesas tiesnešiem un darbiniekiem – gada nogalē Temīdas Radošā balva piešķirta Komunikācijas nodaļas vadītājam Rasmai Zvejnieci, Profesionālā balva – Informācijas tehnoloģiju nodaļai, speciālais diploms – Finanšu un saimniecības nodaļas speciālistam Viesturam Keiselim;
- pozitīvs Valsts kontroles atzinums par 2014.gadu – finanšu vadības sistēma nodrošina skaidru un patiesu informāciju par Augstākās tiesas finansiālo stāvokli, iekšējā kontroles sistēma nodrošina valsts budžeta līdzekļu izlietošanas efektīvu kontroli;
- veiksmīgi uzsākta Augstākās tiesas stratēģijā noteiktā kasācijas instances stiprināšana – augsti kvalificētu zinātniski analītisko padomnieku piesaiste departamentiem; palīgu korpusa stiprināšana; paplašināta Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa;

- īstenojot Augstākās tiesas mērķiem atbilstošu personāla politiku un izmantojot dažādus motivācijas instrumentus, būtiski samazināta personāla mainība;
- personāla uzskaites sistēma Horizon nodrošina ātru un kvalitatīvu personāla iesniegumu apstrādi un rīkojumu sagatavošanu, vienkāršotu saskaņošanas kārtību, kā arī samazina dokumentu uzglabāšanu papīra formātā;
- pāreja uz TIS Lietvedības moduli Augstākās tiesas dokumentu un lietu reģistrēšanai nodrošina ātru un kvalitatīvu dokumentu apstrādi;
- paplašināts Doclogix lietvedības sistēmas modulis, kas dos iespēju ieviest elektronisko dokumentu apriti, samazinot dokumentu apstrādes laiku un papīra formātā glabājamo dokumentu skaitu;
- būtiski uzlabojies Augstākās tiesas nosūtāmo dokumentu noformējums;
- elektroniskā paraksta plašāka izmantošana palielina elektronisko dokumentu īpatsvaru kopējā dokumentu skaitā, kas dod iespēju samazināt pasta izdevumus un personāla darbu;
- informācijas tehnoloģiju attīstība un modernizācija – mācību telpa aprīkota ar mūsdienīgu interaktīvu risinājumu, jauna datortikla drošības sistēma, kas paaugstina drošību un lietošanas kontroli;
- Tiesu komunikācijas stratēģija (tapusi ar aktīvu Augstākās tiesas Administrācijas līdzdalību), tiesu sistēmas komunikatoru kopējas sanāksmes – iespēja informācijas un pieredzes apmaiņai, darba koordinācijai;
- izstāžu tradīcijas aizsākšana, regulāra un kvalitatīva komunikācija, izmantojot gan sadarbību ar medijiem, gan publiskos pasākumus, gan tiešo komunikāciju – mājaslapu, nodrošina izpratnes par tiesu varu veicināšanu sabiedrībā.

Augstākās tiesas Administrācijas prioritātes 2016.gadā:

- Augstākās tiesas stratēģijas 2017.–2019.gadam izstrāde sadarbībā ar struktūrvienību vadītājiem;
- efektīva finanšu vadība, papildu līdzekļu piesaiste, aktīva dalība tiesnešu un tiesas darbinieku atalgojuma sistēmas pārskatīšanā, kas uzsākta sadarbībā ar Tieslietu padomi un Tieslietu ministriju;
- Augstākās tiesas reorganizācijas otrais posms – Civillietu tiesu palātas likvidācija, personāla optimizēšana, kasācijas instances atbalsta personāla paplašināšana;
- personāla motivācija, tālākizglītība, zinātniski analītiskā personāla attīstība sadarbībā ar Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu;
- personāla uzskaites sistēmas Horizon ieviešanas pabeigšana, pārejot uz elektroniskiem pieteikumiem visiem iesniegumiem, kuriem nav nepieciešami papildu dokumenti;
- elektronisko dokumentu aprites ieviešana, ar drošu elektronisko parakstu parakstītu dokumentu īpatsvara palielināšana;
- darba apstākļu uzlabošana tiesnešiem un darbiniekiem, logu nomaiņa, telpu remonts;
- Augstākās tiesas mājaslapas Judikatūras sadaļas pilnveidošana sadarbībā ar Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu;
- sabiedrības informēšana un izglītošana – departamentu 2015.gada nolēmumu krājums, brošūra par Civillietu tiesu palātas vēsturi, Biļeteni u.c.;
- Tiesnešu konference par tiesnešu ētikas jautājumiem, pētījuma „Tiesu ētikas regulējuma izpēte” organizēšana, Tiesnešu ētikas komisijas atziņu krājuma sagatavošana.

Administrācijas papildu prioritāte 2016.gadā būs Administrācijas iesniegtais un Eiropas Komisijas atbalstītais projekts „Augstākās tiesas kā tiesību sistēmu efektivitātes garantants Eiropas Savienībā”.

DISCIPLINĀRTIESA

Disciplinārtiesas sastāvs:

Civillietu departamenta tiesneši Aigars STRUPIŠS, Ļubova KUŠNIRE (no 04.09.)

Krimināllietu departamenta tiesneses Inguna RADZEVIČA, Anita POĻAKOVA (no 04.09.)

Administratīvo lietu departamenta tiesneši Andris GUĻĀNS, Vēsma KAKSTE

Līdz 4.septembrim Disciplinārtiesas sastāvā bija Mārīte ZĀĢERE un Anita NUSBERGA

Disciplinārtiesas priekšsēdētāja Aigara Strupiša ziņojums

Disciplinārtiesā 2015.gadā noturējusi piecas sēdes. Tajās izskatītas septiņas sūdzības – sešas sūdzības par Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumiem un viena sūdzība par Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmumu.

PĀRKĀPUMI

Pārkāpumi, par ko pārsūdzētajā disciplinārlietās bijis sods: tīšs likuma pārkāpums – 5 lietās, no tām vienā arī darba pienākumu nepildīšana, rupjš ētikas pārkāpums – 1 lietā.

REZULTĀTI

Trīs disciplinārlietās Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmums atstāts negrozīts, tiesneša sūdzība noraidīta. No tiem viens lēmums par rosināšanu atcelt tiesnesi no amata.

Vienā disciplinārlietā Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmums atcelts, disciplinārlieta izbeigta, jo pārkāpts likuma noteikums par disciplinār soda uzlikšanu trīs mēnešu laikā no atklāšanas dienas.

Vienā disciplinārlietā Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmums grozīts, uzliktot disciplinārsodu – rājienu.

Vienā disciplinārlietā Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmums atcelts daļā par Tiesnešu disciplinārās at-

bildības likuma 1.panta pirmās daļas 3.punkta pārkāpumu un šajā daļā disciplinārlieta izbeigta, pārējā daļā lēmums atstāts negrozīts.

Vienā lietā Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmums atstāts negrozīts, tiesneša sūdzība noraidīta.

PROBLĒMJAUTĀJUMI

DICCIPLINĀRTIESAS KOMPETENCE: vai tai jākalpo kā apelācijas instancei visām tiesu sistēmai piederošām personām? Vispārējais viedoklis – nē, tā ir tiesnešu pašpārvaldes institūcija. Pārējo tiesu sistēmai piederošo personu sūdzības jau tagad skata administratīvā tiesa. Nevajag lauzt mehānismu, kurš darbojas.

TIŠĀ LIKUMA PĀRKĀPUMA KVALIFIKĀCIJA DISCIPLINĀRLIETĀS: tiesneša profesionālās darbības specifikas dēļ robeža starp tīšu likuma pārkāpumu un drosmīgu likuma iztulkojumu, kuram var būt liela ietekme uz tiesību sistēmas attīstību, var būt ļoti izplūdusi.

ATZINĪBA 2015.GADĀ

2015.gadā pirmoreiz piešķirtas Augstākās tiesas Izdienu Zelta nozīmes par 25 tiesā nostrādātajiem gadiem, sākot no 1990.gada. Attēlā Zelta nozīmju saņēmēji kopā ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju: (no kreisās) Mārīte Zāgere, Zigmants Gencs, Gunārs Aigars, Anita Nusberga, Ivars Bičkovičs, Pāvels Gruziņš, Inta Ķirse, Raimonds Grāvelsiņš un Anda Straume. Apbalvojums piešķirts arī Ludmilai Poļakovai un Ausmai Garkalnei

Tieslietu sistēmas III pakāpes Goda zīmes saņēma Civillietu departamenta tiesnese Anda Briede, Krimināllietu departamenta tiesnese Anita Poļakova un Administrācijas vadītāja Sandra Lapiņa

Goda tiesneša nosaukums piešķirts bijušajam Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesim Kalvim Torgānam

TEMĪDAS BALVA

Atskatoties uz Augstākās tiesas augstākā apbalvojuma – Temīdas balvas – 10 gadiem, tiesā izveidota īpaša izstāde. Caur stāstu par šo balvu un desmit Augstākās tiesas Gada cilvēkiem veidojas arī plašāks ieskats tiesas vēsturē.

Temīdas balvas otrajā desmitgadē – jaunas Augstākās tiesas balvas, ko veidojis tēlnieks Edvīns Krūmiņš. Noteiktas arī jaunas nominācijas – Profesionālā, Radošā un Īpašā. Bet nemainīgs paliek balvas mērķis – novērtēt tiesnešu un darbinieku darbu un ieguldījumu Augstākās tiesas attīstībā.

Temīdas balvas–2015: (no kreisās) Īpašā Temīdas balva – Civillietu departamenta tiesnesim Valerijānam Jonikānam, Radošā Temīdas balva – Komunikācijas nodaļas vadītājai Rasmai Zvejniecei, Profesionālā Temīdas balva – Informācijas tehnoloģiju nodaļai – Guntim Siugalam, Pāvelam Veļeckim, Jēkabam Lācim. Saskaņā ar Temīdas balvas nolikumu Profesionālo balvu piešķir par īpašu, spilgtu, kvalitatīvu profesionālo sasniegumu, Radošo balvu – par iniciatīvu un veiksmīgām idejām, savukārt Īpašajai Temīdas balvai nominācijas nosaukumu piedāvā pieteikuma iesniedzējs, pamatojot, par ko šo balvu pelnījis izvirzītais kandidāts. Tiesnesim Valerijānam Jonikānam Īpašā Temīdas balva piešķirta par īpašām darba spējām un vēlmi mazināt lietu izskatīšanas termiņus Civillietu departamentā.

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā

www.at.gov.lv